

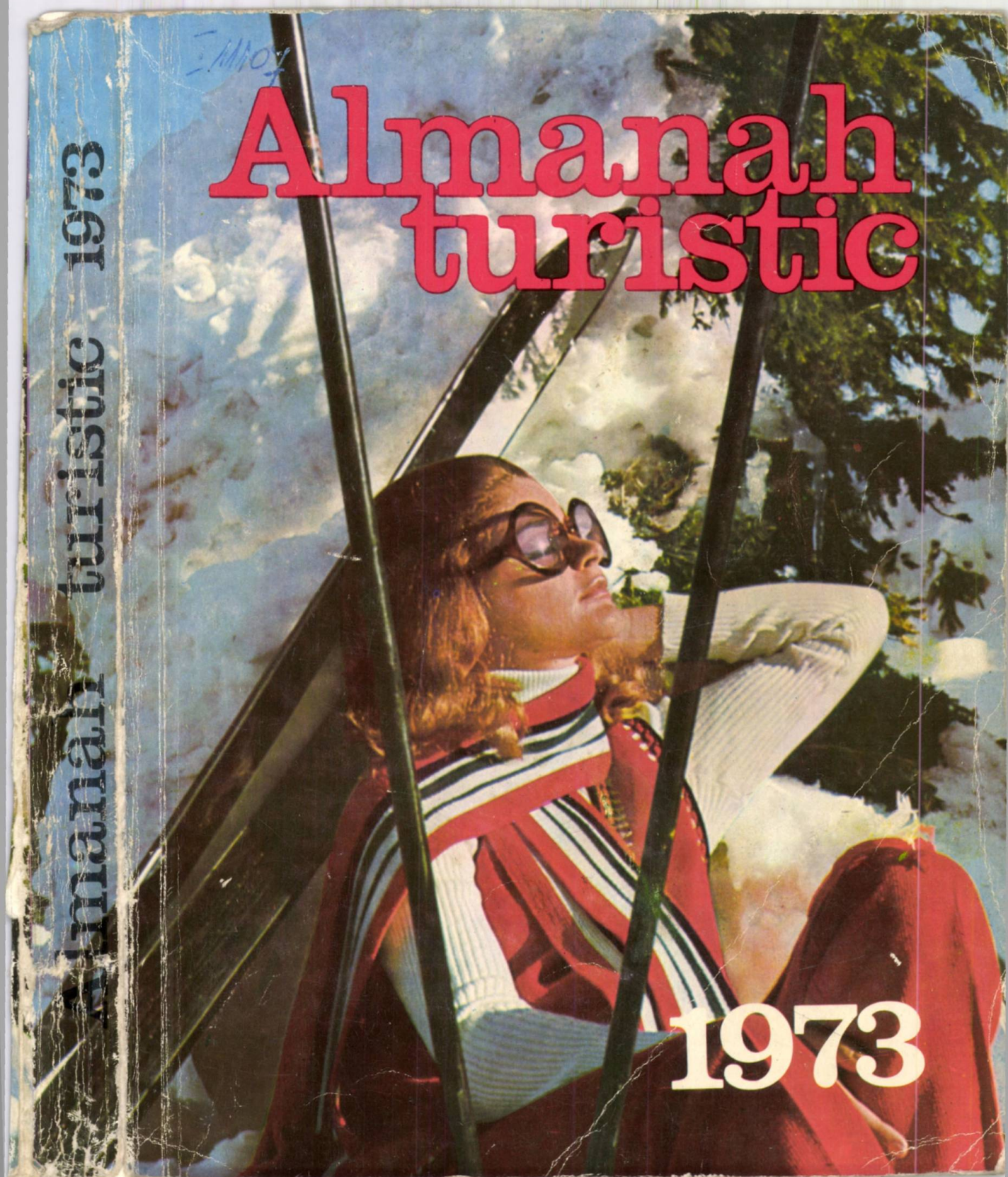
1973

turistic

Almanah

Almanah turistic

1973

IMM07

--- JULY 2014

2012
JULY
U

«Este o datorie de onoare a partidului, a întregului nostru popor să facă totul pentru asigurarea cadrului ambiant propice ocrotirii sănătății oamenilor, pentru păstrarea nealterată a frumuseților patriei, pentru a transmite generațiilor viitoare toate darurile cu care natura a hărăzit România»

(Din Raportul prezentat de tovarășul
NICOLAE CEAUȘESCU la Conferința Națională
a Partidului Comunist Român)

17537

1973

IANUARIE

L. 1 8 15 22 29
 M. 2 9 16 23 30
 M. 3 10 17 24 31
 J. 4 11 18 25
 V. 5 12 19 26
 S. 6 13 20 27
 D. 7 14 21 28

FEBRUARIE

5 12 19 26
 6 13 20 27
 7 14 21 28
 1 8 15 22
 2 9 16 23
 3 10 17 24
 4 11 18 25

MARTIE

5 12 19 26
 6 13 20 27
 7 14 21 28
 1 8 15 22 29
 2 9 16 23 30
 3 10 17 24 31
 4 11 18 25

APRILIE

L. 2 9 16 23 30
 M. 3 10 17 24
 M. 4 11 18 25
 J. 5 12 19 26
 V. 6 13 20 27
 S. 7 14 21 28
 D. 1 8 15 22 29

MAI

7 14 21 28
 1 8 15 22 29
 2 9 16 23 30
 3 10 17 24 31
 4 11 18 25
 5 12 19 26
 6 13 20 27

IUNIE

4 11 18 25
 5 12 19 26
 6 13 20 27
 7 14 21 28
 1 8 15 22 29
 2 9 16 23 30
 3 10 17 24

IULIE

L. 2 9 16 23 30
 M. 3 10 17 24 31
 M. 4 11 18 25
 J. 5 12 19 26
 V. 6 13 20 27
 S. 7 14 21 28
 D. 1 8 15 22 29

AUGUST

6 13 20 27
 7 14 21 28
 1 8 15 22 29
 2 9 16 23 30
 3 10 17 24 31
 4 11 18 25
 5 12 19 26

SEPTEMBRIE

3 10 17 24
 4 11 18 25
 5 12 19 26
 6 13 20 27
 7 14 21 28
 1 8 15 22 29
 2 9 16 23 30

OCTOMBRIE

L. 1 8 15 22 29
 M. 2 9 16 23 30
 M. 3 10 17 24 31
 J. 4 11 18 25
 V. 5 12 19 26
 S. 6 13 20 27
 D. 7 14 21 28

NOIEMBRIE

5 12 19 26
 6 13 20 27
 7 14 21 28
 1 8 15 22 29
 2 9 16 23 30
 3 10 17 24
 4 11 18 25

DECEMBRIE

3 10 17 24 31
 4 11 18 25
 5 12 19 26
 6 13 20 27
 7 14 21 28
 1 8 15 22 29
 2 9 16 23 30

XXV

OMAGIU
LA SFERTUL DE VEAC
AL REPUBLICII„Ultimul meu rege
a fost DECEBAL”

Prestigiosul om de stat dr. Petru Groza, întâiul președinte al republicii populare, rostea imediat după război această memorabilă frază, în care se concentrează, după opinia mea, o atitudine națională: «Ultimul meu rege a fost Decebal». Nu ați valoarea de simbol și maximă, caratele lingvistice, incantația de tip poetic ori frumusețea limpede ale zicerii vreau să le relev, pe cât densa încărcătură de adevăr social și național ce-i incumbă. Nu vom face o speculație politică deșartă și nici nu ne vom extazia cu ceremonial de litanie, glossînd în contul unui pasager moment de calendar; evenimentul pe care îl salutăm în însemnarea de față — vîrsta de un sfert de veac a republicii — comportă un AVE spus cu toată gura, care se adresează doar nominativ aceluia fastidios și sărbătorec 30 Decembrie, deoarece elogiul e al istoriei noastre moderne, al destinului revigorat al țării, al celui ce le-a voit și făurit astfel, Măria Sa Poporul Român. Dacă e să preiau ceva din arsenalul și morga monarhică a ultimului rigă, bunăoară, aș lua (literar vorbind) Pluralul Majestății, adică Noi, Poporul Român, care am avut, vorba cronicarului «pohtă să pohtim»; este pentru întâia dată cînd

această (la origine) frumoasă și nobilă frază nu sună emfatic, caragiesc și hilar, se lipește de urechile și sufletul oamenilor, ca un abur de frumuseță, ca o rugăciune atee spusă de un cor de bărbați. Pluralul majestății a și fost reabilitat în România, a fost dezlegat de stilul și pompa monarhică, a devenit — prin fapte și realități concludente — un bun cotidian, denumind spiritul justițiar al unei epoci, al unei țări, al unei rînduiri, al unei clarviziuni, al unei voințe, al unei puteri indistructibile care se numește poporul.

Sfertul de veac la care ne referim se deosebește esențialmente de epocile anterioare ale României, deoarece este incomparabil cu flux-refluxul propriu acestora, are statut de definitivat și lucrează în contul duratei, tocmai pentru că operează în numele aceluia nobil și fundamental Plural al Majestății Poporului. Dealtminteri, tocmai în asta rezidă miezul de foc și atracția universală a ideii de republică, cum o argumentează însăși etimologia cuvîntului Res-Publica, Domnia Poporului. Această domnie a poporului a căpătat un excepțional prestigiu, o temeinicie civică fără precedent în ultimii ani mai ales, cînd forțele de creație social — economică și de guvernămînt ale poporului român au fost promovate cu inteligență și folos maxim pentru mai binele țării; un rol de prim rang în instaurarea acestui climat de mare efervescență și larg democratism îl are Președintele României socialiste moderne, Nicolae Ceaușescu, conducător tînăr, dinamic, cunoscut azi în toată lumea ca un neobosit mesager al păcii și colaborării între state. Republica Socialistă România înseamnă, dacă ne gîndim bine, de 20 de milioane de ori NOI. Cu alte cuvinte, noi, pămîntul încărcat de grînele celei mai bune recolte din istoria țării; noi, apele din care curg luceferi; noi, materia precipitată în structuri și călătorită în lumea largă; noi, numele preschimbat în renume; noi, mesajul umanist de pace; noi, orașele țîșnite parcă din pămînt; noi, meseriile care n-au mai fost; noi, gîndirea cu capul propriu; noi, neîngheunuchiații în fața primului venit; noi, școala și studiul pentru toți; noi, artele în slujba omului; noi, omenia comunistă și mîna întinsă cooperării, conlucrării, cu lumea; noi, ospetia tradițională și bun sosît pe «piciorul de plai și gura de rai» a României

Toate astea se cuprind, la urma urmelor, în ceea ce se cheamă Republica Socialistă România, stat liber, independent și suveran, așezat în sud-estul continentului, la Paralela de echilibru și armonie 45 de grade, în palma celui mai frumos fluviu european și la rădăcinile de piatră ale munților Carpați, comparabili cu Alpii, la propriu și la figurat, prin splendidă măreție și verticalitatea de caracter a oamenilor care locuiesc aici.

La frumosul și tînărul jubileu, vom rosti odată cu autorii urarea pe limba de circulație universală a «ultimului meu rege»: VIVAT, CRES-CAT, FLOREAT! cuvinte din care mai jos iscălitul face o potcoavă de noroc și o așează, drept emblemă de vis, pe frontispiciul de frumuseță și măreție al țării.

POP SIMION

Înconjurat cu dragostea și recunoștința întregii țări, tovarășul Nicolae Ceaușescu, răspunde ovațiilor muncitorilor de la uzina Independența — Sibiu cu prilejul unei vizite de lucru pe care Secretarul general al P.C.R. a făcut-o la acest important obiectiv industrial al României socialiste.

SĂȘA PANĂ

File de jurnal

30 DECEMBRIE 1947

Ca în toți anii, am început, încă de ieri, anumite socoteli-bilanț de sfârșit de an: cărțile procurate, spectacolele de teatru, filmele văzute, colecțiile trecute pe la legător, sortarea corespondenței primite și altele. Tot dimineața, sub o bură de ploaie, m-am repezit în oraș, am intrat în două librării din centru, cumpărându-mi câteva cărți, ultimele pe 1947: «Balul leproșilor», «Cucerirea Velicosumskului», «Călătorie în țara muzicii» (de mult îmi doream această carte; mi-ar fi plăcut să-l citesc în original pe Romain Rolland) și «Mama», vestitul roman al lui Gorki, în traducerea lui Vladimir Cavarnei. Lui Vladimir i-am cumpărat «Căluțul cocoșat» de Eršov. Cartea e pentru copii mai ales mici, dar... din stimă pentru traducător, Vladimir Colin. Pe la redacție nu am trecut. Numărul din «**Flacăra**», săptămînalul de literatură și artă, care va înlocui și continua, de duminică 4 ianuarie, «**Revista literară**», a fost pus la punct încă de două zile și acum, desigur, se culege. Da, îmi spun voi trece după-amiază pe la tipografia Universului, unde se va trage această revistă a USASZ-ului — adică a Uniunii Sindicatului de Artiști, Scriitori și Ziaristi — la care trebuluiește omul cu pipă și cu vervă, Marcel Breslașu. Deocamdată, vremea întunecată mă alungă acasă.

Spre seară — spun seară pentru că pornea să se întunece, dar ora era devreme — mă duc spre tiparniță. Frig, zloată. Grupuri, grupuri de oameni discută. Ceva îmi pare suspect, ne la loc, dar nici cu urechea nu voi trage... Cobor pe Sărințar și intru în nesuferita clădire de unde speculantul patriotismului, cel care se autointitula «cel mai mare Român», Stelian Popescu, dirija prin ziarul său opinia publică pînă acum 2-3 ani. În zețarie mă întîmpină surizători Colin și Daniel. Mă așteptam să găsesc pe cei doi stîlpi ai «**Flăcăreii**» — secretarul de redacție și tehnoredactorul. Le zîmbeam și eu. Ei mă îmbrățișează, mă sărută dar eu încă nu știu că, de câteva ore, România e Republică populară!

Ce facem cu revista? «**Flacăra**» e gata culeasă de la prima la «Baricada» ultimei pagini; acum intră la calandru și va începe trasul. E numărul care va fi la chioșcuri abia peste câteva zile, dar timp nu este: mîine e revelionul, poimîine anul nou. Și să nu aibă nici un cuvînt despre epocalul eveniment?! Ba va avea. În pagina a treia, prin scoaterea dursușilor se va cîștiga un spațiu, pentru care se culege cu literă grasă și în chenar acest text: «**Să înălțăm noua formă de viață a statului nostru, Republica Populară Română, Patria tuturor celor ce muncesc cu brațele și cu mintea, de la orașe și de la sate**». Text redactat colectiv și cu participarea telefonică a lui Mișa Novicov, redactorul răspunzător al revistei. Ca să poată ajunge la tipografie a devenit «o problemă»... întreg Bucureștii a năvălit pe străzi. Urale, strigăte, și parcă s-a mai încălzit! Plec să duc vestea acasă. Mă amestec acestei mulțimi fremătătoare, entuziasmata. Mă îndrept spre piața Palatului. E un spectacol uluitor, inedit. Mii de oameni de toate vîrstele, civili și în uniforme au încins hore în hore, asemeni cercurilor concentrice pe fața lacului lovit de o pietri-

cică. Nesfârșite urale pentru Republică și pentru Prezidiul (provizoriu) când acesta apărui la vedere. Profesorul Parhon, președintele, era flancat de Mihail Sadoveanu, Ștefan Voitec, Gheorghe C. Stere și Ion Niculi. Petru Groza cu nelipsitu-i zîmbet. În noul guvern pe care îl formase, primul secretar al Partidului, Gheorghe Gheorghiu-Dej, deținea ministerul Industriei și al Comerțului.

Anevoie foarte mi-am făcut drum spre casă. Între timp soția aflase marea, tonica veste. Am comentat bogăția unei zile pornite simplu, ca un pîrîiaș oarecare... Un gând m-a cutreierat și a plecat spre omul care în aste clipe are o imensă satisfacție pentru că decenii a militat prin articole polemice și pamflete virulente pentru abolirea monarhiei, la omul pentru care regele era simbolizat printr-o imensă ploșniță, la N.D. Cocea. El a fost unul — și nu dintre cei mai mici — din profesorii mei întru democrație.

În casa părinților mei a existat un cult pentru slova lui Cocea. Mărturie stau colecțiile revistelor «**Facla**» și «**Viața socială**» păstrate cu grijă ani îndelungați și trecute de la părinți la fiu. Gîndul meu călătorea spre el în aste momente și îl felicita.

Acasă nu am avut răbdare să stau și am pornit spre redacție. Aceasta era la numărul 9 de pe strada Clemenceau (azi Gabriel Peri). Nu bănuiam că voi găsi pe careva, totuși... Și am nimerit peste o activitate febrilă. Poeti sosiseră spontan, neconvocați și, răspîndiți la mese și birouri, înegreau de zor hirtia. Compuneau imnuri și cîntece pentru Republică. Erau acolo Vladimir Colin, Nina Cassian, Eugen Jebeleanu, Maria Banuș, Al. Șahighian, Aurel Baranga, pare-mi-se Florin Tornea, Dumitru Corbea, Nicolae Nasta. Compozitorii Elly Roman, Matei Socor, Mauriciu Vescan. Unii au rămas pînă în zori, cînd materialul pentru suplimentul la revistă era gata de trimis la tipografie. S-a intitulat «Poetii salută Republica». Numai cîntece, imnuri României întinerite. Barem Florin Tornea era prezent cu un «Popas la drum nou» de 120 de versuri. Această noapte albă mi-a exemplificat ce înseamnă inspirație, creație la comandă socială. Nu s-au scris capodopere menite să înfrunte anii în care vom construi socialismul, dar necesare și grăitoare erau acele compuneri ad-hoc. În dimineața de 31, în drum spre casă, mă urmăreau unele din acele versuri:

**Fruntea sus, oameni de azi!
Cîntecul nou urcă năvalnic.
Vremea-i cu noi, ceasurile darnic,
Făr-asupriri, fără necaz.**

Pe versurile compuse de Aurel Baranga, Matei Socor a scris o muzică inspirată, adecvată să devină — și a devenit — primul imn oficial al Republicii.

«**Flacăra**» a mai găsit o modalitate să prezinte evenimentul de la 30 decembrie. Întreg tirajul a mai intrat odată în mașină și pe pagina întâi, cu litere mari, de afiș, roșii a apărut urarea:

**TRĂIASCĂ
REPUBLICA
POPULARĂ
ROMÂNĂ**

SVETOMIR RAJCOV

MAT

O seară de decembrie, anul nouă sute patruzeci și șapte.

Un strat subțire de zăpadă se adunase pe acoperișurile caselor și crengile copacilor. În parc, acolo unde încă nu apăruseră urmele pașilor, zăpada strălucea la lumina rece a becurilor. În întimpinarea cerului se grăbeau, din toate părțile orașului, coloane de fum ce ieșeau din coșurile fabricilor și care, acolo, sus, se desfăceau în evantai, apoi se destrămau. Bulevardele largi erau străbătute de un curent de aer rece, purtat de un vînticel tăios care te făcea să-ți tragi capul între umeri.

Priveliștea unei seri obișnuite de iarnă.

Mergeam cu pașii grăbiți, spre sindicat, pe o stradă cu trecători rari. Iuțeam pașii pe asfaltul rece, neluînd în seamă nici zgomotul tramvaielor rărite, nici trecătorii care, asemenea mie, se grăbeau undeva. Îmi chinuiam creierul cu întrebarea: de ce mă cheamă din nou la comitet? Și tocmai acum, la această oră tirzie. Și-apoi, mi-am lăsat soția bolnavă, în pat. E drept că nu era prima dată cînd trebuia să întîmpin zorile la Comitetul sindicatului fără să fi închis ochii. Și acum presimțeam că este vorba de ceva important, însemnat, dar ce?

Frămîntat de această întrebare am intrat în clădirea unde era sediul sindicatului. În biroul în-

călzit al președintelui am găsit pe toți membri comitetului. Unii, adunați în jurul biroului, discutau cu aprindere, alții răsfoiau ziarele, iar doi dintre ei, într-un colț al încăperii jucau șah la o măsută. Am vrut să-mi cer scuze pentru întîrziere, fiindcă am fost nevoit să dau o fugă pînă acasă, să duc soției ceva medicamente, dar președintele nu mi-a dat răgaz. A întrerupt, pentru moment, discuția, adresîndu-mi-se cu cunoscuta-i voce metalică:

Din nou trebuie să facem față unor sarcini. Acolo sus ceva clocește.

Nu i-am răspuns nimic. Mi-am scos haina și mi-am apropiat scaunul de măsuta șahiștilor. Pentru moment se făcu liniște, probabil datorită apariției mele. Se părea că în clipa aceea fiecare din cei prezenți era dus cu gîndurile departe, căutînd răspuns la întrebările care-l frămîntau.

Pe tabla de șah lupta era pe sfîrșite. Folosindu-se de liniștea intervenită, toți se adunaseră în jurul măsuței. Chiar și președintele își lungea gîtul să vadă. Doi pioni albi, apărați de un al treilea, l-au încolțit pe regele negru în colțul din dreapta. Răfuiala se apropia de deznodămîntul final.

Afară se făcuse noapte de-abinelea. Obișnuita forfotă citadină s-a mai domolit. Orașul se odihnea. Deasupra lui, profi-

lindu-se pe cerul plumburiu, străjuiau coșurile fabricilor care fumegau alene.

Deodată sună telefonul.

Președintele se apropie de birou și ridică receptorul. La capătul celălalt al firului se auzea o voce neinteligibilă pentru ceilalți. La început președintele ascultă cu atenție încordată apoi față-i deveni tot mai senină, mai luminoasă. Ochii începură să joace în orbite iar pomeții obrazilor deveniră deosebit de mobili. Convorbirea a fost scurtă. Afară de șahiști, toți ne îndreptarăm ochii spre președinte. El lăsa receptorul în furcă și ne cuprinse pe toți dintr-o privire. Pe buze-i flutura un zîmbet.

Cu o voce stăpînită, dar în care se întrezărea bucuria, el sparse tăcerea:

«Regele a depus armele!»

Pentru moment din nou se lăsa liniștea pe care, o secundă mai tirziu, o destrămă unul din șahiști:

«Mat!» exclamă și lovi cu pionul alb cîmpul diagonal cu poziția regelui, ridicîndu-se apoi victorios de pe scaun.

Ne-am îndreptat în mod automat privirile spre tabla de șah, pe marginea căreia regele negru stătea neputincios flancat de doi pioni albi.

**Traducere din limba
sîrbă de C. Cionca**

Miracol deschis

ALEXANDRU ANDRIȚOIU

Se nimerește că-n unele părți ale țării să nu fi călcat cu anii. Fără niciun motiv, din simplă întâmplare, n-ai mai fost în cutare oraș din anul..., abia-ți aduci aminte, deși gazetăria te mină unde nici nu te gîndești, acolo unde te cere evenimentul, pasiunea, ineditul.

Eram elev de liceu cînd, imediat după dictatul de la Viena, îmi petreceam vacanțele la niște rude, în acest burg transilvănean, solemn și totuși intim, ale cărui celebrități erau o dumbravă, un muzeu de artă și o fabrică de bere. Ba mai era și un atelier de confecții care lucra pentru război. De-atunci n-am mai revăzut burgul pînă cînd, într-o zi de toamnă cerată de-o limpezime parcă ireală, urcam cu mașina către Valea Sadului. Undeva, sus, într-un punct de care mi-e dor, la o cotă la care mi-am lăsat umbra inimii, am privit din întîmplare spre panorama ce se desfășura spre vale, în rotunjimi, ca-n niște ringuri de verdeață și veștegire, cu turme și livezi, cu lanuri secerate sau ocupate de porumburi coapte, cu sate și orașele desfășurate frumos pînă spre marele burg.

Era un inedit care se planta pe-o datină; mi se părea, ca-n viziunea unei metempsihoze că am fost pe acolo, că am mai trăit pe acolo, odată, altădată, în timpuri imemorabile. Și numai decît mi-au fulgerat ideea și sentimentul de țară. Căci panorama din vale se armo-

niza, se simetriza, se echilibra într-un tot divers dar unitar, aidoma unei țări lumesc paradisiace. Așa, mă gîndeam, trebuie să arate, dintr-un anumit punct prielnic de altitudine, țară Oașului, țara Bîrsei, a Moșilor sau Zărandului în unitatea lor distinctă, dar complimentară unei țări unice și tutelare: România. Așa, mă gîndeam, s-a ajuns la originala denumire de țări a unor locuri cu geometrie dulce împăcată cu sine, în pitorescul geografiei și etnografiei uneori conjugate și cu unele particularități de istorie locală. Și totuși, cită unitate națională în constelația țărilor ad-hoc, în colonia lor de cristale.

Burgul fumega semeț din coșurile sale trufașe, mărturia unei industrii așezate higienic la margine de oraș, ferind de poluare văzduhul și apele și așa mereu înprospătate de către munții din Sud.

Un tren trăgea vagoane pline cu mașini unelte. Undeva în zare, cartiere proaspete de blocuri numeau noua urbanistică a vechiului oraș în care, cu secole în urmă, un gînditor temerar închipuise schița primei rachete cosmice.

De la poalele pădurii dinspre apus, solidele sate din Mărginime, printre care Rășinari, iar spre răsărit un alt sat cu stea.

Se vedeau, pe șosele mașini. Se vedea șoseaua care duce spre Cisnădia covoarelor românești de fabrică sau

spre Săliștea covoarelor de mină. Orașul fumega în continuare, preocupat de sine și de destinele țării.

În acel context tulburător, mi-am dat seama că țările țării trăiesc o transfigurare atât de radicală încât se impune scrierea unei noi Româнії pitorești, de structură socialistă. Și că la ceea ce a rînduit natura, în armonie spectaculară de țară și au subliniat veacurile în pecetea de piatră și lemn a așezărilor omenestii, epoca socialistă a așezat bărbăție și măreție, îndrăzneală și modernitate, făcînd durabilul mai durabil și autohtonul mai autohton.

Depling pe conservatorii cu galoși care văd în spectacolul industrial o mutilare a naturii și o veștegere a datinilor. Dimpotrivă, în plin context etnografic, pitoresc, săgeata coșului de u-

zină, eleganța viaductelor, izvoarele de lumină energetică (cum la Sadu în cazul nostru) harfele sîrmelor de înaltă, tensiune aduc motivele noi ale unei balade perene, aerul tare al epocii noastre febrile, semnul heraldic al zilelor în care trăim.

Admiram desfășurarea panoramică, plin de încîntare, cînd vocea unui drumeț mă trezi la realitate

— Așa-i că și Sibiul nostru este frumos?

Printre multele, extrem de multele zile republicane, ziua aceea în care descopeream osmoza dintre tradiție și revoluție în tiparele unui oraș medieval, mi s-a părut deschiderea de miracol, ca o făgăduință sublimă, în dreptul inimii mele, române și comuniste.

APUSENI

MIHAI BENIUC

În Munții Apuseni se pot face minunate călătorii turistice de dragul încîntătoarelor priveliști și monumente ale naturii. Ori iubitorul de probleme sociale poate răsfoi ca pe un album o vale după alta cu specificul de muncă și creație fiecare. Ca să prinzi mai bine ambele aspecte, e recomandabil să mergi la tîrgul de pe Muntele Găina, urcînd de la Hălmăgi prin Hălmăgel și Sirbi, apoi parcurgînd drumul pe creastă, ori să vii pe alte văi și alte creste de la Brad ori să pornești dinspre Beiuș pe Crișul Negru, ori de la Turda pe Arieș prin Cîmpeni și să iei piepțiș chiar muntele venind prin cele două Vidre, din care una se cheamă azi «Avram Iancu» și unde s-a născut craiul munților. Apoi să te culci seara la un foc de cetină, dormind iepurește, ca să nu scapi soarele răsărînd, care din pîclă peste culmi se înalță ca un ou de aur roșu. Asisti parcă la nașterea luminii din primitivul tohubohu. Iar cînd explodează în mii de raze acoperind muntele pe cînd se aude bocetul repetat la scurte intervale al tunlicelor, vezi dintr-odată dinspre Zărand, dinspre părțile Turzii, dinspre părțile Clujului și ale Băii de Criș cum urcă rînduri-rînduri, moșii și moșoacele, pe jos, pe căluții lor cu șei de lemn ori în căruțe, ca pe o cruce cu patru brațe, în răscrucea de pe vîrfurile Găinii.

Dar mai există o dimensiune a Munților Apuseni care nu bate la ochi, nu la orice ochi, și se găsește oarecum dincolo de lucruri: istoria acestor locuri cu aria cuprinzînd toate culmile și văile printre care se strecoară Arieșul, Arada, tustrele Crișurile, Someșul și celelalte riuri prăvălite în matca lor de piatră. Cîmpeni, Abrud, Brad, Crișcior, Cărpiniș, Bucium — nu-s doar simple denumiri geografice, ci localități cu profund răsunset istoric.

Fiecare colț de stîncă, fiecare cot de vale, deal ori pădure au ceva de povestit din luptele crîncene ale muntenilor pentru libertatea și dreptatea lor, atît de des călcată în picioare de domni în munții aceștia auriferi.

În locul privescării mărețe, a malului abrupt, a mestecănișului și brădetului apare gloată înarmată cu coase, oști împărătești, castele incendiate, moarte și prăpăd, iar riurile se îmbujorează la fața în vuietul răscoalei.

Eu sub această înfățișare de legende istorice am cunoscut Munții Apuseni, acasă la vatra de foc, înainte de a-i fi umblat pe jos din dungă în dungă.

Mai ales Avram lancu vîntuia aducerile aminte ale oamenilor din tată în fiu. Căci în copilăria mea mai erau încă de aceia care-i cunoscuseră. Mi-aduc aminte la Țebea odată, poate prin 1924—25, am cunoscut doi bătrîni care împliniseră suta de ani și fuseseră în oastea lancelui «Domnul lancu ne-a adunat la el caasă începeau ei, «și ne-a spus iac-așa și așa...», «noi eram tineri, să fi tot avut 18—19 ani»... Și moșnegii încercau să-și privească trecutul ca pe-o icoană veche știrbită de timp.

De-acasă știam că împăratul i-a făgăduit lui lancu Ardealul, dacă luptă contra domnilor, dar nu s-a ținut de vorbă.

Că a luptat cu domnii știam din cîntec:

*«Umblă lancu prin butuci,
Domnii fug fără papuci».*

Iar cînd bătrîinii mei se încingeau la petrecere începea să răsună casa de cîntecele de altă dată, unele oprite prin lege de domni și de împăratul. Mi-aduc aminte că între ele era un cîntec sprinten și plin de sfidare, care începea așa:

*«Sus opincă pînă poți,
Că mai am vreo doi-tri zloți...»*

care era socotit de autorități mult mai primejdios decît «Deșteaptă-te române...», tocmai pentru că era cîntecul opincii, al oropsiților. Nu știu cine l-a alcătuit, dar tare trebuie să fi fost răzvrătit și mîndru. Noi îl socoteam cîntec al lancelui ca și pe altele.

Pentru noi lancu era tot un țaran, un moț, iar în zilele lui bătrîne, bolnav și cu mintea pierdută în prorociri, noi ni-l închipuim în țindră neagră. cu desagă în spinare și cu fluierul la gură, umblînd din sat în sat prin munți, ca păstorul care și-a pierdut turma. Așa cred că l-a văzut bunicul meu în tîrg la Hălmașu de mai multe ori și unchii mei ne povesteau ceea ce au auzit.

Cînd mai treceam în tinerețe pe la Țebea, mă opream la mormîntul lancelui sub gorunul lui Horea și stăteam acolo dus pe gînduri pînă mi se părea că aud din depărtare sau de sub pămînt fluierul fermecat.

Cred că fluierul și acuma se aude, dar numai pe vreme de furtună, cînd codrii se zbat cumplit din ramuri și-și aduc aminte de timpurile de demult.

Dincolo de timp și de spațiu, după toate furtunile noastre, terestre, poate spiritul lui lancu se întîlnește cu al lui Bălcescu venit tocmai din Sicilia și discută împreună despre înfrățirea popoarelor pe care ei o visau.

Elogiul peisajului

«Toute la vie ornaît le silence des choses»

EMILE VERHAEREN

Un prieten m-a rugat să-i vorbesc despre peisaj. A ținut să sublinieze că poate fi vorba de orice fragment de natură, de oriunde, din țară. Un colț de pământ cu caracteristicile lui. Locul văzut în treacăt, de curînd, care m-a impresionat cel mai mult.

Am stat și m-am gîndit. Ce-am văzut eu de curînd să mă impresioneze în atare grad încît, să anuleze imaginea recentă tot ce văzusem în trecut, în trecerile mele prin țară.

Dacă aș sta să derulez filmul imaginilor, al peisajelor înregistrate în memorie, ar fi să mă întorc pe drumul senzațiilor și al impresiilor adînc întipărite în zilele vieții mele. Ar fi să rescriu pe nevăzute pagini o Românie pitorească.

Cum cuvintele pot fi transpuse în imagini, senzațiile, imaginile văzute pot fi transpuse în cuvinte.

Dar, oare, cuvintele vor putea ele să reediteze, să învie, cu aceeași forță acel complex compositum, al unui loc desenat, colorat și animat de creațiune? Natura creează cu acea mare libertate a actului aneaps, inedit. Cuvintele copiază, cînd vor să reediteze actul naturii. Numai peisajele imaginare nu datorează totul și totuși...

Prin antinomia «spațiu-timp», prin multiplicarea planurilor, peisajul se descompune în memorie, ca într-o imagine cubistă sau futuristă și căpătăm, sau ne amintim de o imagine îndepărtată de aceea pe care am văzut-o cîndva în natură.

Natura compune, noi deformăm. În laboratorul gîndirii, sau al amintirii mecanismele asociative ne dau o altă imagine. Alteori se produce un haos, se suprapun imagini, senzații de neînțeles, ca în unele vise. Acest proces se petrece și în artă.

Dar să ne întoarcem la punctul de pornire.

Care a fost cel mai frumos peisaj, cel mai interesant loc înfîlțit cîndva? Parcă suna condiția temporalității, a unei cit mai apropiate date cînd am încercat senzația, cînd am avut relația acelui loc. Nu-mi vine nimic în minte care să aibă nu doar prospețimea, claritatea imaginii, ci și apropierea clipei, a datei.

O șalupă pe Marea Neagră, spre Sulina. O dimineață ca o explozie de aur. Luna mai. Pe punte patru oameni, în afară de mateloși. Cei patru privesc întinsul mării rănit de explozia solară. Unul din cei patru este la pupă. Pare că se ceartă cu marea. Nu, e un dialog cu ea. E vocea de altădată a lui Mihu Dragomir. La sute de metri, în babord, și la alte sute în tribord, delfinii în salturi dezvoltă mișcări, sinuoase semne, mari virgule negre, lucioase, sau, svîcnind înalt, cad înapoi scurte semne de mirare înghițite de platoșa unduită a mării de aur.

Dar asta a fost de mult.

Coboram cu pluta de la Șesuri, spre Cîrlibaba, spre Vatra Dornei. După ce am plecat cu haitul, pluta a curs sinuos, prin undulările Bistriței, printre malurile cu păduri, cu locuri întinse. Lîngă maluri case de birne și în fața caselor, unele cu chenare de tencuială și humenite, grădini, pătrate mari de maci. Tăvi de pămînt cromatice. Maci, floare lîngă floare, ca o țesătură vegetală, în roșu, sau în alb și roșu.

Incomprehensibil, o închipuită vrajă, o torpoare, simptom rezultat al impresiei cromatice, sau al duhului simbolic din sămînța de mac ne otrăvea dulce mădularele sau gîndul...

Dar asta a fost de mult.

Așa se poate desfășura filmul memoriei adânc în trecut și doar este vorba de o imagine, impresie apropiată...

Am găsit!

De curînd am făcut un drum cu trenul spre Cîmpulung. Undeva, în locul de unde văd cu ochii minții clădirile fabricii de la Colibași, dosite de pădurea de stejari, trenul trece peste un pod cu albe «x»-uri metalice peste riul Doamnei; sau riul Tîrgului. De pe pod și după ce treci podul, vezi în dreapta un mic promontoriu, un intrînd de pămînt, înalt, în apele riului. Sus, pe mal, la aproape marginea de lîngă apă, un schit frumos desenat, închipuit parcă într-un decor de romantică plasticitate. De cîte ori treceam îl pîndeam printre ixiurile albe ale podului, care îl mișcau fragmentat ca pe o peliculă de film, rulată de o nevăzută bobină.

Nici nu mi-am dat seama cum de mult se lucra un pod pentru autovehicule, un pod de ciment, larg, drumul trecînd pe lîngă schitul pomenit. Peisajul se schimbaseră. Liniștea colțului de început de lume, de margine de lume, era străbătută (deși văzută din depărtare numai imagine fără sunet) de o puternică săgeată, izbindă a viitorului de viața modernă, de acel sînge al vitezei și al forței, trecînd, chiar în durata construcției unei noi fabrici, pe lîngă acel colț anacronic, trecut, căzut în clopotul schitului într-o vătuită renunțare.

Am fost în anii mei mai tineri un admirator al lui John Ruskin, acel campion al prerafaeliților, apărător pasionat și doctrinar al unei naturi nescricată de înaintarea civilizației tehnice. Imperiul acestui mare spirit asupra-mi, nu m-a oprit încă să-mi apropiu necesarul sensurilor vieții moderne, al tehnicii în slujba progresului. Știu că de acolo, de la Colibași, vor porni în curînd pe șoselele țării, pe drumurile lumii mii și mii de autoturisme, cu linii frumoase, viteze, săgeți ale mișcării prin varietatea peisajelor. Frumosul și utilul.

Dar îmi lasă o mică umbră, care pornește din mine, sau vine de acolo, de lîngă drumul cel nou și imaginea unei noțiuni întîrziate, pe un promontoriu, pe un mal verde întunecînd apele ce se reped la vale, ducînd imaginea tulburată de valuri spre apele Argeșului.

NOI SÎNTEM ÎNCEPUTUL

PAVEL PERFIL

Acesta este șantierul geologic Pîriul Colbului: la 25 km de prima așezare și doar la trei ore de mers pe jos de vîrfurile Rarău.

Priveam bărcile înșirate de-a lungul pîriului și nu-mi puteam stăpîni un început de mirare. Bărbății, cei cu voci baritonale, s-au apropiat.

— Pe cine căutați?

— Inginerul Pîslaru este aici?

— Nu, nu este. E plecat pe teren.

— Atunci cu maestrul Teodorescu aș putea vorbi?

Cineva mi-a povestit de acest șantier și de oamenii săi. De maestrul Teodorescu auzisem de la un călător îndrăgostit de munții Bucovinei.

Intră în birou inginerul șef. Un ins de 30—32 ani, blond, îmbrăcat într-o salopetă decolorată și încălțat în cizme de cauciuc îmi suride amabil.

— Mai așteptați puțin, am trimis un om să-l cheme. Mihai, ia vezi n-o fi la galeria 15? Am auzit că nu prea merge ventilatorul ăla și să nu fie pe acolo.

Peste puțin ne trezim cu maestrul Teodorescu, murdar din cap pînă în picioare, transpirat sau ud din cauza apei care s-a infiltrat în galerie.

— Ei, cum e, merge ventilatorul?

— Merge, tovarășe inginer, dar mă duc eu la

noapte să izolez mai bine firele alea că pe o umezeală ca asta să nu-mi facă un scurt-circuit.

Apoi se întoarce spre mine.

— Dumneavoastră m-ați căutat?

Priviți-mă, eu sînt vrăciul mașinărilor de aici.

Intru în «apartamentul» lui. Pereții pardosiți cu PEL, pe masă citeva cărți, fotografii de familie. «Bătălia Angliei» deschisă la pagina 118, un pat de campanie cu așternutul meticulos aranjat, un reșou, o lampă de carbid care atîrnă într-un cui lung de cel puțin 20 de centimetri.

— De fapt tovarășe Teodorescu, eu v-am mai cunoscut.

— O, asta mă surprinde!

— Dar să admitem că vă cunosc foarte puțin, atunci cine sînteți?

— Mă numesc Teodorescu Constantin, am 40 de ani și sînt de profesie maestrul electromecanic. Vreau să fiu strigat la persoana a doua singular și sînt un om al galeriilor. Îmi place să călătoresc dar cel mai mult îmi plac munții, munții Moldovei mai ales.

— Muntean, deci?

— Nu, ceva între cîmpie și munte. Am și acum familia în partea aceea a Rîmnicului unde odată

pe an se întâlnesc oamenii Bărăganului cu cei din Munții Vrancei și mai ciocnesc un pahar de turburel să-și mai aducă aminte că între șesul Brăilei și brazii de la Întorsura Buzăului nu e decît o apă pe care o poți trece călare pe propriile-ți picioare. Rizi, dar așa este: eu, să știi că-mi iau concediu numai în octombrie. La mare tot nu mă duc, că, decît să stau întins ca o scindură o zi întreagă pe un metru pătrat de țărînă și să casc gura la soare mai bine vin pe toamnă acasă și mai beau un pahar cu Tone pădurarul. Eu, să știi că în galeriile astea îmi duc traiul. Dar îmi și place al naibii. Merg cîte 20 de kilometri pe zi, nu rîde căci mai sînt oameni, chiar și aici, care străbat cîte 25 și chiar 30 de kilometri și nu, se plîng de loc. Știu bine că fără alergătura asta treaba nu merge. Și apoi, cînd vezi că după o zi de lucru ai făcut ceva ești fericit.

— Zici că nu ești de la munte, cum de te-ai obișnuit atunci eu el?

— Dacă am luat-o așa, eu spun că sînt muntean. Țin minte că în copilărie, uneori mă urcam în nukul din fața casei și mă uitam departe, departe. Aerul tremura și nu vedeam decît niște nori sinilii în zare. Acolo trebuie că e Siretul, dincolo Penteleul îmi ziceam. Și priveam norii aceia mult de tot pînă mă credeam în Siriu sau în Penteleu.

— De cîți ani ești muntean?

— Din '51 dar am fost și în cîmpie. Prima dată am lucrat la Mușca-Turda, apoi la Cîmpeni, la aur, apoi la Gemenea, Stulpicani-Cîmpulung, Cîrlibaba, la Radna-Lipova, la Dealul Cernei, în Dobrogea, apoi la Ciungani-Brad, tot la aur, am venit după aceea la Pîrîul Colbului, aici, dar am fost nevoit să plec la Pojorîta, apoi la Cîmpulung și în cele din urmă la Gura Haitii, în Călimani, la sulf. Acolo am stat 8 ani de zile. Zic că a fost cel mai greu: intrai în galerie și după 10—15 metri ieșai că nu se mai putea respira. Asta odată, de două ori, dar după aceea umblai numai cu masca de gaze. În ianuarie '71 am venit aici. Cunoșteam locurile așa că mi-a plăcut de la început.

— Deci ai putea să scrii o adevărată geografie a României?

— O fi așa cum zici, dar o geografie a subteranelor ei. Eu am parcurs mii de kilometri prin galerii. Aș fi putut face de nu știu cîte ori ocolul țării. Dar să știi, tot aici m-aș întoarce. Și totuși voi pleca odată și odată pe alt șantier căci după noi, cei de la prospecțiuni, vin aia de la explorări mine.

Noi sîntem însă începutul, noi sîntem cei care punem temelia la atitea sate și orașe. Păi ce era Gura Haitii pînă la venirea noastră: o simplă cabană și un pădurar. Aud că acum e un oraș în toată regula.

Afară burează ușor. Nu știu de ce, dar, parcă o perdea de ceață s-a ridicat între noi doi. Poate curgerea leneșă a ploii, poate toamna care ne subjugă simțurile ne-a făcut să uităm unul de celălalt. Într-un tîrziu, aud parcă de undeva de departe vocea gravă a maistrului.

— Așa e pe aici, plouă de ne înmoaie oasele. Poate că de aceea și molizii sînt așa de înalți și de drepti.

— Bătrîne, spune-mi ceva de ceilalți oameni de pe șantier, despre cei din subordinea ta, să zicem.

— Ce să spun? Eu am cîțiva băieți. Noi sîntem cu supravegherea. Nu merge un agregat bine, Teodorescu e căutat prin toate galeriile. Altfel, totul este în regulă: 100 de metri de galerie pe lună, e ceva. Iar ca să nu stea producția, mai lucrez citeodată și noaptea. Uneori mi se face frică. Nu știu de ce dar mi se pare că undeva în adînc cineva mă strigă. Pustietatea neagră a golurilor răsună ciudat. Atunci ies afară. Fumez o țigară sub cerul gol și mă apuc din nou de lucru.

— Cum ți se pare totuși acest regim de muncă?

— Nu știu cum să-ți răspund, dar nici opt ore așezat în scaun n-aș sta. Poate că unora le place, mie însă să nu mi se ceară așa ceva. Teodorescu, dacă vrei să știi acum 20 de ani, împreună cu cinci, șase colegi au deschis un șantier în munții Apuseni numai cu trei lopeți un tîrnăcop și un compresor pe care în fiecare dimineată veneau să-l scoată de sub zăpadă. Cred că între acel șantier deschis de noi, azi o exploatare minieră importantă, și Pîrîul Colbului de acum nu există comparație. Dacă ar fi să spunem lucrurilor pe nume, nici aici nu e cel mai bine. Mai vine cîte unul beat de la Zugreni,

ia buștenii întîlniți în cale și-i aruncă pe șosea de merge lumea dimineată mai mult pe jos decît cu mașina. Mai sînt și alte lucruri care ne lipsesc dar eu vreau să spun că oricum ar fi, noi nu avem nici un motiv să stăm în loc, nu putem întoarce spatele realității, ca să zic așa. Cine iubește Moldova, cine iubește acești munți a rămas la Pîrîul Colbului. Nu prea avem oameni. Mai vine cîte unul pe la mine, și-mi spune: «Nea Costică dă-mi și mie o semnătură pe cererea astă să plec în concediu». Dacă nu-i dau se supără, dacă îi semnez cererea rămîn fără un om. Și aici, unde e atîta nevoie de oameni, orice om este cel mai bun.

Înserarea cade lin peste Munții Bucovinei. Ploaia a stat. O adiere ușoară se strecoară peste văi. Păsări albe își alungă umbrele trecătoare peste păduri și oameni. Noaptea cotropește totul. O uitare vremelnică și odihnitoare străbate spațiul vegetal, opulent al acestui ținut. În taină vîntul urzește o nouă ploaie peste Obcine. Dimineată norii se vor aduna din nou, bastonul de cristal al secularului Sadoveanu va răsună mai limpede ca oricînd — peste Moldova începe un nou anotimp.

Ușa camerei este întredeschisă. Aer clar și răcoros vine să ne mîngie fețele abia bănuite prin întuneric. Dar odată cu izul acela de rășină cineva vine să ne tulbure liniștea și să ne despartă.

— Nea Costică vino să repari mașina aia de încărcat că stau minerii și n-au de lucru.

— Iartă-mă dar trebuie să plec.

Este miezul nopții și peste Moldova ninge cu stele. Riuri se adună în depărtări nelămurite și ridică norii grei de apă. Peste cîmpie cad corcodușe de gheață. Aici, la Pîrîul Colbului un om încearcă să treacă dincolo: nici cer, nici stele, nici cerb cu friul bătut în aur, ci doar apropierea de miezul muntelui.

O uzină în munți

ION ARIEȘEANU

«Și ne-am oprit printre acei
Gigantici pini: furtuna
Făcuse niște șerpi din ei,
Ciudați și strimbi, dar struna
Frunzișului lor simțitor
La fiecă-adiere
Vibra ca un ecou sonor
Al tainicelor sfere...»

(Shelley)

...Vedeți, sint frumoși munții în toate anotimpurile, dar mai cu seamă toamna și iarna. Vreau să zic munții noștri, Poiana Ruscă. Colo sus, dacă ați urcat, prin pădurile luminoase de anini și carpeni, înseamnă că ați zărit și Padeșul și cocheta cabană «Căpriorul». Tot acolo, înseamnă că ați auzit și susurul Nădrăgelului, această apsoară cristalină doar «din sus» de uzină, poluată începînd «din josul» comunei, un cărauș neobosit al reziduurilor noastre. La început, cînd am fost numit aici, nu mi-am dat seama ce mă așteaptă.

Era toamna, era fermecător totul și aveam un singur drum ca să ajung aici, la uzina «Ciocanul» — Nădrag. Păduri splendide, solitare, prin care ai dori veșnic să te pierzi, șoseaua Nădrăgelul și îngusta linie ferată, «decovilul», care poartă, în vagoanele-miniatură, oamenii și materialele. Nu cunoașteam pe atunci nici problemele «delicate» și nici chiar pe cele pe care le voi putea rezolva. Eram un tînăr ca alțiia alții, cu o cultură tehnică — știință — inițiat puțin și în splendorile muzicale, de la concertele «Ateneului» de la audițiile nenumărate din Capitală: Haydn, Berlioz, Beethoven, discurile de rigoare, magnetofonul, teatrul, expozițiile plastice, ce mai, aproape tot sau cîte puțin din acest «aproape tot», necesar ca să-ți faci existența ceva mai agreabilă, mai puțin plicticoasă și rudimentară. Mă întrebați cu ce am rămas azi din toate acestea? Am rămas poate cu puțin, dar am rămas mai ales cu pasiunea (pot s-o numesc oare astfel?) pentru pictură. Am achiziționat tablouri de pictori români, maghiari, sirbi, o întreagă colecție despre care unii mă întreabă, stupefiați: «N-ai încă destule, frate?» Nu mi-am pus niciodată întrebarea dacă am destule, sau nu, dar, de fiecare dată, mă odihnesc privindu-le. Vorbesc serios. Nu-mi dau perfect seama ce calități plastice întrunesc ele, de gustibus, dar ele, fie că reprezintă, să zicem, un cruciat în armură, cu o privire vulturească, fie că desfășoară un gobelin cu o scenă pastorală, mă odihnesc nease-muit.

Cei care vorbesc numai despre «atmosfera marilor orașe» să știți că vorbesc copilării, basme. Pasiunea poate fi și aici. Deci nu mai poate fi aiurea. Vorbesc, desigur, din punctul meu de vedere. Și punctul meu nu poate fi unul unanim valabil, dar poate fi perfect omenesc. Tai în felii această pasiune pentru meserie, oameni, locuri? Fiind «din felii», fiind cu un picior aici și cu altul aiurea, fiind «divizați» între o «atmosferă» și alta, nu mai sîntem integri. Integritatea, de orice ordin, ține de o pasiune și de o atitudine unică, tranșantă.

La început, dacă-mi amintesc bine, și eu am fost «divizat». După un an de «chimie industrială», practica de vară am făcut-o la «Vulcan». Acolo vroiam. Erau acolo forjori minunați (un cuvînt sărac, dar n-am altul). Oameni unul și unul. Am forjat și eu ciocane. Am prins încredere. Am făcut sute de ciocane și plăcîndu-mi, ca la o revelație, mi-am spus că n-am să mai stau la chimie, n-am să mai rămîn «divizat», ci am să trec cu totul de partea metalurgiei. Și am trecut. «Faci oțel, dar măcar și vezi asta!» Atunci erau șanse mari pentru rămas în capitală. Ar fi fost ușor de rămas, fiindcă aveam neamuri, frați în București, însă îmi era grozav de jenă să intru la un «Institut» să proiectez ceva, să zicem exact ceea ce n-am văzut și n-am pipăit pînă atunci în viața mea și cu asta să zic că sînt «util» acolo. Hai atunci prin țară și încerc să-mi vîntur viața, hai pe la «Oțelul Roșu». M-ați fi putut întîlni pe atunci, pipiriu, prost îmbrăcat, încît cînd m-a văzut directorul, m-a întrebat: «Dar unde ai vrea să lucrezi?» «Cum unde, la oțelărie!» S-a uitat jalnic la mine, apoi m-a întrebat: «Ai să rezisti?» «Cred că omul nu se apreciază nici după stofa la metru, nici după numărul de kilograme, ca porcul!» «Bine, fie acolo!» Inginer de schimb. Platoul oțelăriei. Vuietul injectoarelor. Vîntul șuierînd prin hala deschisă. Perforările. Oțelul. Fără discuții! După un an, socotit la excepțional. Apoi, chemat tam-nesam la București, unde mi-au spus: «Tovarășe Mihail Andrei, te duci la Nădrag!» «Mă duc, le-am spus, dar de cînd?» «De azi, 1 octombrie 1961» Și de atunci sint aici...

NADRAG!

Un nume care nu-mi spunea nimic, Despre care nu știam nimic, dar despre care urma să aflui aproape totul: masivul muntos Poiana Ruscă, iar sub poalele vârfului Pașeș, comuna Nădrag, o înfundătură. 40 de km de Lugoj. Cale ferată îngustă. Decovilul și atît. Se transportă materiile prime, materialele, oamenii, aici, spre uzina «Ciocanul», nucleul economic și social uman al comunei. Profil de bază al uzinei: tabla neagră, sub 4 mm, laminată la cald, produs foarte solicitat, tablă zincată și cositorită, lanțuri, bunuri de larg consum, mașini emailate de tip Vesta, găleți zincate și altele. ...Aflăm deci aceste lucruri și citeva amănunte despre istoria acestor locuri. Istoria de aici se baza însă mai mult pe documente verbale decît pe cele scrise. Intinderi mlăștinoase în urmă cu un secol. Terenuri complet împădurite, vaste teritorii de vînătoare și recreere. Așezări rare. Malarie. Peste 11 mii hectare de păduri. Surse utile pentru mangal, sau proprietatea lui Sebastian Neslinger și Francisc Pepl. Minereu de fier pe dealurile Domanului și Delineștiului, Populație băștinaș românească și coloniști din Silezia, Austria, Ungaria, Serbia. Două cuptoare mici de topit, o turnătorie de fontă și laminare. Cu zgura să uşurem mlaștinile, iar din fier să dăm omului fiare de călcat, foarfeci, casmale lopiți, ciocane, plite, grătare. Iată ce visau și făceau primii conductori ai uzinei. Apoi revoluția din 1848, apoi 1871 și crearea societății «Industria de fier» din Nădrag. Calea ferată îngustă Nădrag-Găvoajdia — 1896. Patronatul Reșiței — 1916. Max Auschnitt — 1924 și desființarea turnătoriei din Nădrag, care devenise «o secție cu renume» și periclită existența altora.

La ce sînt necesare asemenea mici uzine? Ele au o mai ușoară posibilitate de adaptare la cerințe urgente, la cantități minime. Mai exista apoi și necesitatea social-umană: posibilitatea de existență a unei populații din împrejurimi. Pe urmă, mai există sentimentul unei bune tradiții muncitorești, care s-a sedimentat la Nădrag și care se continuă încă. Sînt aici perpetuați muncitori din generație în generație. Ei învață meseria oarecum «oral», de la cei mai mari, de la prieteni și vin la noi «gata învățați», de-acasă. Toată lumea din Firdea, să zicem, discută, trăiește, povestește procesul de muncă de la laminare, de la turnătorie de la lanțuri sau Secția de acoperiri metalice. Din satele unde nu sînt muncitori la noi, nu ne vin, atrași, tineri. E o stare curioasă, aproape stranie, un gen de magnetism colectiv, dar ei nu sînt familiarizați încă «de acasă», cu uzina, ca cei din Craiova, să zicem, sau Jdloara, Crivina, iață de cei din Firdea, Gladna Română sau alte așezări...

Mă întrebați de ce anume se leagă noul în uzină? El ține de tehnica aplicată și de tehnica oarecum mai subtilă, de a schimba mentalități umane, de a forma caractere și, într-un cuvînt, oameni, cu majusculă. Prima problemă poate să devină, la un moment dat, foarte necesară, capitală, pentru destinul uzinei, dar ea se află totuși într-o splendidă interdependență cu activitatea asupra conștiinței umane, a colectivității respective. Și veți vedea de ce. De pildă, nouă ne-a dat bătaie de cap mult timp înlocuirea uleiului de palmier, la Secția de zincat tabla. Aveam nenumărate greutăți. Ba nu venea vaporul respectiv de prin India, sau mai știu eu de unde, ba ne veneau cantități insuficiente. Am încercat cu ulei de pește. Putea de te trăznea. Cu ulei de in? nu mergea. Teoretic, trebuie să meargă, mi-am zis. Și cum «nevoia te învață», rămași odată goi, șeful secției comandă: «Oprim!» «Ce să oprim, zic! Aduceți două butoaie de ulei de floare dublu rafinat! Pe barba mea. Dacă nu merge, îl plătesc eu». Și a mers cu ulei de floare soarelui. A fost o nouate, nu? Apoi cu macaralele, o altă poveste. La gara de descărcare din Găvoajdia, tot ce intra și ieșea de pe «decovil» se lua «cu mîna». Sau la secția Recoacere, sau la depozitul de platine, totul, «cu mîna» se descărca. Descărcam 5 000 de kg «cu mîna». Ceva monstruos. La Polisa, tabla se lua tot «cu mîna», purtată «pe miini». — La ajustarea tablelor, idem. La turnătorie, o secție arhaică, cu acoperiș curbat, din lemn, bun pentru incendiu, joasă, întuneric besnă, intrînd prin fum, am dat jos totul și am ridicat și acolo două macarale. «Macaralele la noi au devenit, după cum reiese, «mîinile mecanice», primul salt de la metalurgia primitivă, de acum un secol, spre organizarea modernă. Ultima secție, laminorul, care mai lucra pe bază de frînghie, am schimbat-o. O mașină de aburi, volantă, frînghie de manila împletite de noi, care luau adeseori foc și se uzau, iar în locul lor, azi, un motor de 1 200 Kw care întinde și subțiază «Platina» între valțuri. Sau vreți să amintesc de reglarea mecanică a cilindrilor la caja degresoare. Era o roabă întoarsă de un om. O presă cilindrică, în căldură mistuitoare, în gaze. Azi, o instalație simplă, un pupitru, o manetă și de locul de care, înainte, fugea oricine, acum se înghesuiesc, se împulzesc, se apropie mulți să treacă «la stăea», «la bumb», cum zic ei.

De ce anume se leagă «noul» în uzină? V-am dat citeva amănunte tehnice, aș putea să vă dau și spre natura umană. Sînt oameni foarte muncitori, silitori, ascultători. Aceasta, ca o remarcă generală. Uneori am sentimentul însă că noi nu ne ocupăm îndeajuns de ei, de viața lor. Aici, le-am făcut vestiare, ventilație, băi, dar unii dintre ei au încă și condiții vitrege de trai. E bun centru siderurgic aici, trebuie s-o recunoaștem vrem sau nu, nu este «o comună oarecare». Întotdeauna, fiind la marginea «vechii» regiuni, noi veneam «la urmă», veneam «prea tîrziu». Oamenii trebuie să aibă însă sentimentul că participă ei înșiși la o edificare a propriei lor vieți. Ei au prins încredere în uzina lor, chiar dacă la început sînt suspicioși, cu nou veniții. Ei vor fapte. Au băi, dar apă puțină. Nu s-a pus problema apei, ca debit, ci aducțiunea. O lucrare care a durat un timp exagerat și seara stă de zi pe trupurile și cămășile oamenilor, din lipsă de apă. Sau aprovizionarea, care nu se ridică la nivelul unor centre industriale.

Sau condițiile de locuit, sau aspectele sănătății care, pînă nu demult, lua și forme tragice. Nășteau, la un moment dat, femeile, cu cine se nimerea. Mă sculam noaptea, cînd le venea sorocul să le dau mașina să le ducă la Lugoj. A existat un tehnician dentar la 3500 de oameni. Apoi un loc gol. De puțin timp ne-au venit doi medici tineri, o pereche, însă cit vor rămîne aici, încă nu putem pronostica. Să sperăm că nu vor avea morbul «atmosferei marilor orașe». Desigur, în acești munți, sorocul să le dau mașina să le ducă la Lugoj. A existat un tehnician dentar la 3500 de oameni. Apoi un loc gol. De puțin timp ne-au venit doi medici tineri, o pereche, însă cit vor rămîne aici, încă nu putem pronostica. Să sperăm că nu vor avea morbul «atmosferei marilor orașe». Desigur, în acești munți, aproape magnifici, așezarea ar putea deveni un viitor centru turistic. Și cred că va deveni. Avem o cabană. Avem acum un ștrand olimpic făcut de noi. Pentru asta însă sînt necesare șosele moderne, căi de acces, cabane care să urce pînă sub Padeș, spre locuri excepționale, spre puncte naturale unice. Sînt păduri și dacă ați urcat puțin în sus, spre «Căpriorul» veți fi de acord cu mine. Sînt păduri de o măreție aproape tristă, fascinantă, nepuse în valoare, de esențe tari, fagi, stejari, anini, carpeni, pot fi organizate vînători frumoase de porci mistreți, de capre, țapi, riși, vulpi, lupi, veverițe, pisici sălbatice...

Vîrtejul, viața, preocupările, chemările și eșecurile, bucuriile solitare și refuzul de a cădea în mizerii sufletești, în care, adesea, ești nevoit, totuși, să mai cazi, lupta zilnică, oamenii, uzina, totul, ah, totul merită atenția noastră. M-am obișnuit aici, mi-am spus, la un timp, după ce, tînăr, venisem prin aceste locuri fermecătoare. M-am obișnuit, sînt oarecum util celor care mă știu și pe care eu îi știu, dar dacă va fi să merg în altă parte, va trebui să mă obișnuiesc acolo. Nu există obișnuință eternă, fără leac. Număr zilele săptămînii luni, marți, miercuri, joi, vineri, sîmbătă, duminică... și mă întreb: am, oare, o zi în care aș putea spune că nu mai este nimic de făcut? Așa se duce timpul, așa se duce viața. Dacă vrei să te ocupi de ceva te ocupi, dacă nu, nu, înțepenești, dar să știți așa se duce viața și trebuie să fie ceva foarte frumos în eternitatea fiecărei clipe care trece peste noi, așa cum timpul, vînturile, ninsorile, trecînd peste aceste piscuri neclintite, le fascinează, le nivelează asperitățile, le face mai bătrîne, dar și mai înțelepte. Nu putem fi neclintite ca ele, nu ne-ar ședa bine, dar putem cădea pe gînduri, așa cum par ele îngîndurate, sub zăpezile neprihănite ale iernii.

Valea Frumoasei

TIBERIU UTAN

Sub Bradu Strîmb sfîrșește și începe, găsindu-și pereche în Sălane, Valea Frumoasei. «Cătră Sălane, care e mai aproape de noi, se deschide rîpa și-n marginea rîpii a crescut, puțin pieziș, un brad care acum are toate semnele bătrîneții: în cetinele lui se amestecă smocuri cărunte de barba caprei. E voinic însă și se ține tare în rădăcini; a înfruntat toate urgiile în această vale larg deschisă. De aceea am pus casa sub semnul lui: casa de la Bradu Strîmb. Și unui pui al acestui brad vreau să-i dau înclinarea bătrînului, ca să rămîie numele în veac atunci cînd n-om mai fi noi». Sub semnul acestor cuvinte ale lui Sadoveanu, în tovărășia vechiului său ortac de pescuit și vînătoare Rudi Cernota, am cutreierat îndelung zilele

trecute Valea Frumoasei pînă sus, spre Tărtărău. Am vegheat, ceasuri lungi, bradul înclinat peste Sălane, încercînd să potrivesc un alt uriaș al său, să crească asemănător, înclinat asupra văii, cum stăpînul casei părăsite o dorea.

Stîncile sînt pe aici niște altare păgîne; sfincși săpați de vînturi și ploii priveghează drumul. Geologii forează, cercetînd adîncimile, pentru viitorul șir de hidrocentrale. Tăcerea împietrită, știută din cărțile stăpînitorului nostru de inimi, se topește nevăzută în urma zecilor de camioane ce transportă bușteni. Fagii, carpenii, mestecenii și brazii scoboară cu picioarele în apa Sebeșului. Păstrăvii stau «la piatră», e vremea lor de bătaie; lipanul «s-a mutat»,

mi se spune. Scoborîm și umplem gălețile din Valea Șerpilor, botezată astfel din cine știe ce capriciu al închipuirii. Și trei zile moș Rudi Cernota își deapănă amintiri pe care eu le ascult cu pioșenie. Pînă și morții și oșenii cei tineri, veniți la lucru în munții Oașei, sar să adauge cîte ceva, auzit de la alții sau închipuit, despre stăpînul fără moarte al casei de la Bradu Strîmb. Iar el ne trimite, în seara rece, nevăzute semne. Ne înclinăm cu toții în fața făpturii sale ca în fața Muntelui și unde încerci cu toiagul țîșnește apa vie.

Murmur, neînțeles de nimeni, versurile scrise de Sadoveanu aici, citite mie de soția sa, doamna Valeria, din poemul «Bradu-Strîmb»:

*«Căsuța noastră de la Bradu-Strîmb,
Abia urzită în brădet, pe dîmb,
Stă-ntre zăpezi și, sub troiane,
Cu pod de piatră scumpă pe Sălane:
Ca-n somn și vis ne-așteaptă.
În primăvara nouă, împărâtească,
Într-o explozie de soare,
Meșteri munteni se-adună s-o gătească
Cu cîntece, tesle și 'opoare.
Și-apoi va sta-n blîndețea văii
Așa cum am visat-o și mi-i dragă
Căsuța noastră a poveștilor și-a tainei
La apa Frumoasei.»*

Auzim în zorii plecării, în tăieturi, strigăt de capră sălbatecă și bocănit de cerbi. Colinda copilăriei reînvie:

*«Mindru-și cîntă cerbu-n codru,
Mindru-și cîntă de nu-i modru.»*

Și peste toată Valea Frumoasei se ridică semeată, înțeleaptă, vrednică de urmat întru totul, umbra Lui; am încercat, cum ziceam să potrivesc, peste Sălane, un brad, care să crească aidoma celui îndrăgit de El. În anii care vin voi căuta frageda făptură a bradului tînăr. O voi căuta în toată viața, căci inima aceasta, trecătoare ca apele Frumoasei, numai amintirii Lui, se închină.

Căci ea întrece trîinicia bronzului, stelelor, și pămîntului.

OAMENI DEMNI AI ACESTOR LOCURI

NICOLAE ȚĂTOMIR

Din zarea inimii pînă în zarea visului, toate drumurile afective duc în satul copilăriei mele. Către miezul nopții, din casa părintească de vălătuci, cu prispă de lut, umbrită în bătaia razelor de lună de silueta unui zarzăr bătrîn și scund, ieșeam tiptil și mă suiam în vîrfurile girezii înmirezmate, pentru a fi numai ochi și urechi. Acolo, sub cerul înstelat, am auzit întiile modulații ale unei balade haiducești și întiile acorduri ale unor ciudate potriviri de cuvinte.

*Noaptea se leagănă-n slavă,
Totul e numai ureche.
I-auzi balada străveche!
I-auzi balada moldavă!*

*Turma de miei și păstorii
Iar se-nfrățesc cu drumeagul...
Zarea s-aprinde de dragul
Voievodalei istorii.*

Acestea au fost primele mele versuri, pe care le-am recitat la o serbare cu frunze de stejar în clasa întâia primară în fața domniilor lor învățătorilor, părinților și colegilor, mulți din ei cu căciuli țurcănești pe cap în plină vară.

Desfundate cum erau și străjuite de zaplazuri strîmbe și într-o rină, drumurile satului meu au intrat pe furiș în cite o strofă:

*Ca boii albi cu umblet domol în jugul bun,
Prin crudele arome de grîie și de nalbe
Domesticele drumuri treceau odată albe
Legînd de sat orașul și satul de cătun*

Căci satul Belcești, unde tatăl meu era medic de plasă în fosta circumscripție sanitară Cîrligătura, avea, strîns lipite de făptura lui, cîteva cătune din care ieșeau pentru hora de duminică subțirelele codane, mai frumoase parcă decît cosînzenele din preajma vetrei satului.

Prietenul meu, Niță, mă anunța totdeauna cînd ieșea cite un dric din ogrăzile, în mijlocul cărora trona prepeleacul cu oale smălțuite. Mureau mulți copii, dar chipul fetei blonde, bolnave de tuberculoză, m-a urmărit întreaga viață.

*Atunci fetea începu
Să moară ieri, să moară—acu...
Tra la la li, tra la la la
Murea mereu fetea mea.*

În romanul meu «Manuscrisul de la Marra-kech» mi-am îngăduit să evoc aceste clipe tragice.

«Și acum simt pumnalul înfipt între coaste cînd o revăd cu ochii amintirii, pe fetea vecinului meu, sărac lipit pămîntului, întinsă pe laiță. Dintre buzele ei nemișcate, o jurubiță de mătase roșie ondula pe gulerașul brodat al cămășii și pe puiul de pernă. Părul blond despletit pe fondul alb evoca razele aurii ale unui soare de demult, din acel de demult al căpiței de fin. De pe acum, clipele și zilele căpătaseră dimensiunile anilor și ale deceniilor. Timpul bucuriilor se contracta violent, timpul suferințelor se dilata înspăimîntător.

— Tuberculoza, spunea tata, agravată de exantematic, i-a fost fatală...

Căci exantematicii, în fazele avansate ale teribilului flagel, umpleau pînă la refuz sălile de clasă ale școlii primare din sat. Pe poarta mare intrau și ieșeau zilnic căruțe cu muri-

bunzi și cadavre. Aproape în fiecare noapte, bolnavii în delir, în cămăși albe și lungi, săreau din paturile spitalului-morgă, escaladau ferestrele și se pierdeau în întunericul cîmpiei sticlind alb-vinăt de gerul purificator. Dincolo de rohatca satului, peste pîrîu, dumbrava florilor din copilărie se preschimbaseră într-o vale a morților.

Văd și acum, o tristă copilărie din anii primului război mondial! zorii tîlburii, lăptoși, care tamponau ca o vată murdărie ulițele și casele satului meu. Convoiul de căruțe, cu roți sparte și înfundate pînă la butuci, trecuse de mult. Dar în urechi mereu îmi sunau, mai îmi sună și astăzi, șuierul bicelor, scriștii osiilor, glasurile răgușite ale soldaților în mîntăi cenușii. În noaptea aceea, cînd fumurie, cînd galbenă, cînd roșie, zburase mai să atingă — în închipuirea mea — acoperișele de stuf, banana argintie a zepelinului»...

Apoi a trecut, ca un monstruos tăvălug, și al doilea război peste satul copilăriei mele. Încremenit, pentru o clipă, ca și mine, satul își recăpătă însă repede puterile, ca mitologicul Anteu căruia i se reîmprospătau forțele la atingerea cu pămîntul.

*La fel ca mine-i pomul încremenit în scoarță:
Privirile-i de frunze cînd le-nșeleg, aud
Cum sîngele lui verde și viu se ia la harță
Cu trista nemișcare de trunchi și mugur crud.*

Iată-mă astăzi, din nou, printre oamenii demni ai acestor locuri. Prietenii mei de odinioară, poftindu-mă la un pahar al amintirii, îmi vorbesc cu mîndrie de tot ce au făcut împreună cu feciorii și nepoții lor. Nu vorbe goale, ci fapte. Drumuri bine pietruite, case curate și luminoase, pămînt înțelepțește muncit rod bogat din care, în afară de veșminte și hrană, își scot la lumină cărțile din dulcea umbră a rafturilor bibliotecilor sau a polițelor din odaia mare.

Și la ceasul de taină, îmi șoptesc cu toții că a sosit de mult vreme de amurg pentru prispele de lut, vreme de apus pentru boli și sărăcie, vreme de răsărit pentru fericire și demnitate.

Privind roată împrejur și bucurîndu-mă de noile frumuseți cititorite de către oameni în om și în așezarea lui, simt o dulce alinare, așa cum:

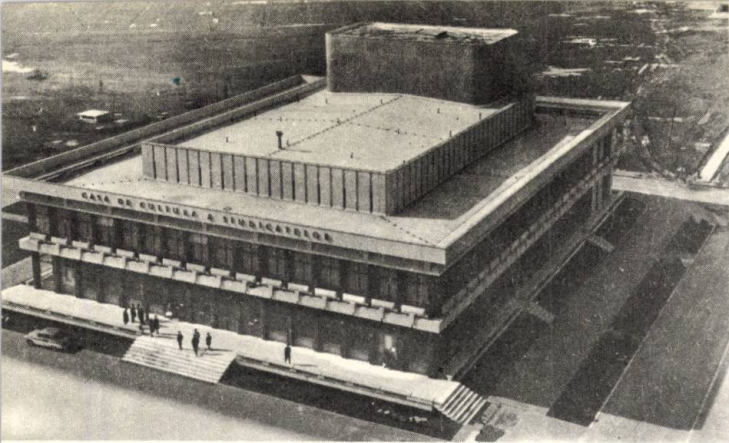
*Lîngă fluier, corn ori lîngă buciom
Se alină milenarul zbucium.*

BODOR PAL

Etica solidarității

scrie
Bodor

Am simțit cu toții ceea ce pînă în acea clipă știam doar; că dincolo de orice demonstrație logică, dincolo de orice raționament profund adevărat și lucid, există între noi toți și o lăuntrică unitate sentimentală, expresie pe alt plan al tuturor factorilor ce ne leagă pentru totdeauna. Noi, cei obsedați de poruncile scrisului, ocolim cu mîgălă expresiile emfactice; dar iată că trăim un ceas uriaș și fierbinte, un ceas care nu ni se arată pe niciun orologiu meticolos, un ceas interior, potrivit după același sunet sacadat al timpului nostru, al tuturor... Curajul etic este virtutea celor lucizi; sîntem aliații vremii, și privim cu maximă luciditate cadranul ceasului fierbinte din noi. Sînt poet și sînt maghiar; versurile mele s-au născut pe acest pămînt, și au grăit și vor grăi întotdeauna acestor oameni; cunosc bătaia vîntului de pe aceste cîmpii, cum îmi cunosc zvîcnetul sîngelui la tîmple; cunosc simțămintele cititorilor mei, cum îmi cunosc trăsătura de condei pe orice hîrtie umplută cu versuri cine știe cînd; știm, că niciodată unitatea poporului României nu s-a simțit cu atîta tărie, ca în aceste zile. Și aș vrea să spun, că noi, maghiarii din această mănoasă țară, niciodată nu am nutrit mai puternice sentimente de adeziune — pînă la sacrificiul suprem — față de un conducător, așa cum simțim astăzi. Omul cel lucid, stăpînitor al clipei fierbinți — se numește Nicolae Ceaușescu. Iar curajul etic care îl caracterizează se numește — Partidul Comunist Român ... Azi în România fericirea este egală cu sentimentul atașamentului față de partidul curajului moral al demnității umane al vigurozității în acțiune. Maghiarii din România trăiesc din plin aceste sentimente.

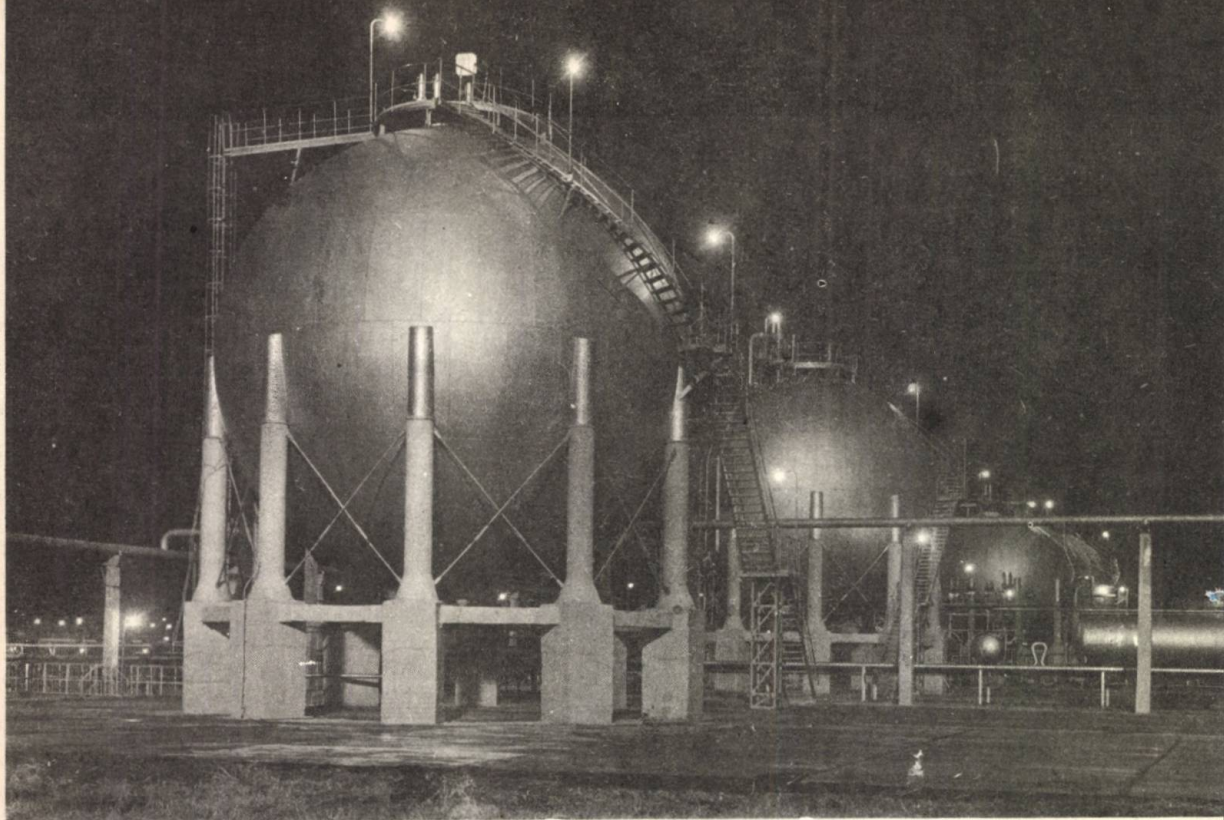

Noile sanatorii din Căciulata

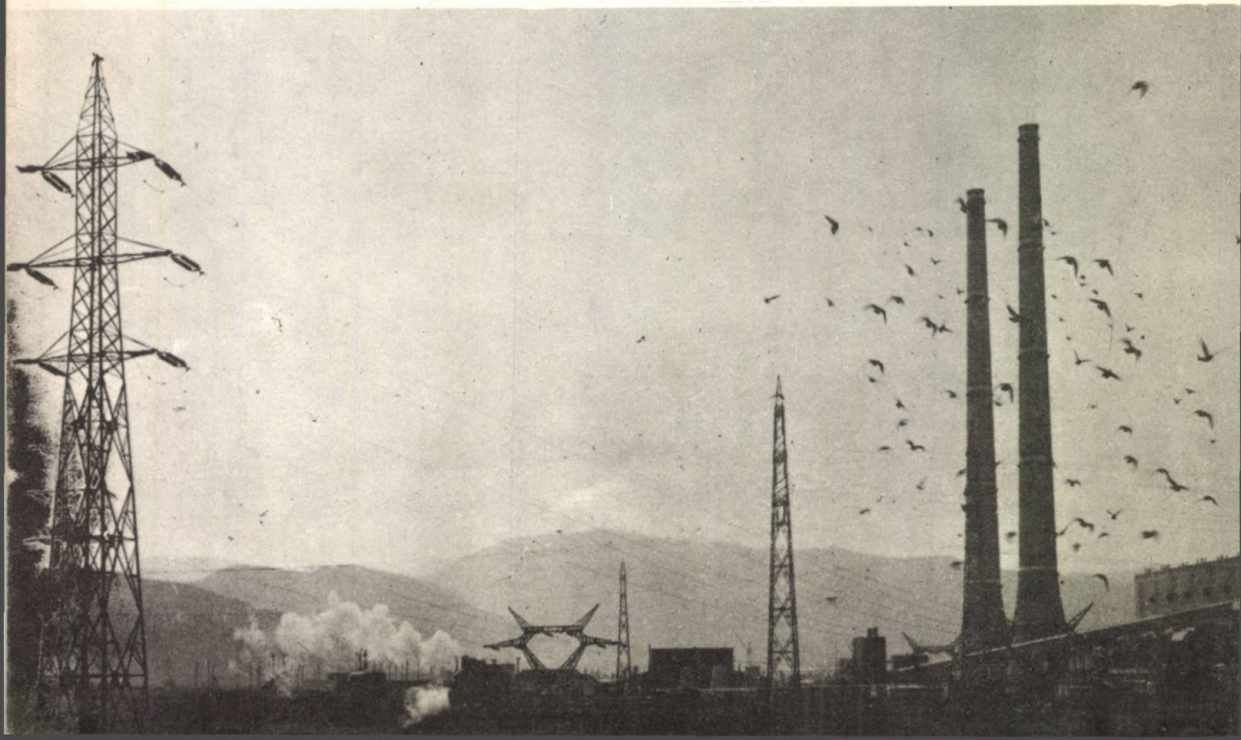
Casa de cultură a sindicatelor
din orașul Gheorghe
Gheorghiu-Dej

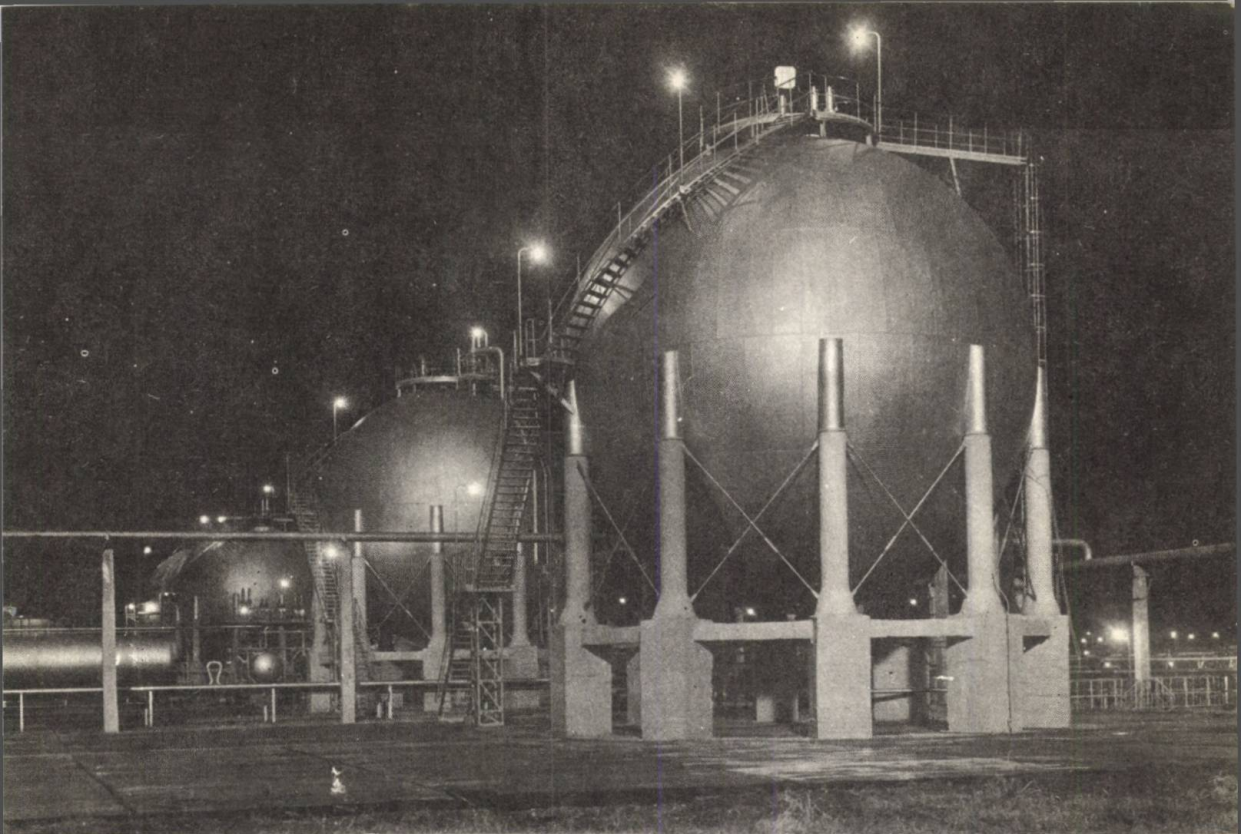

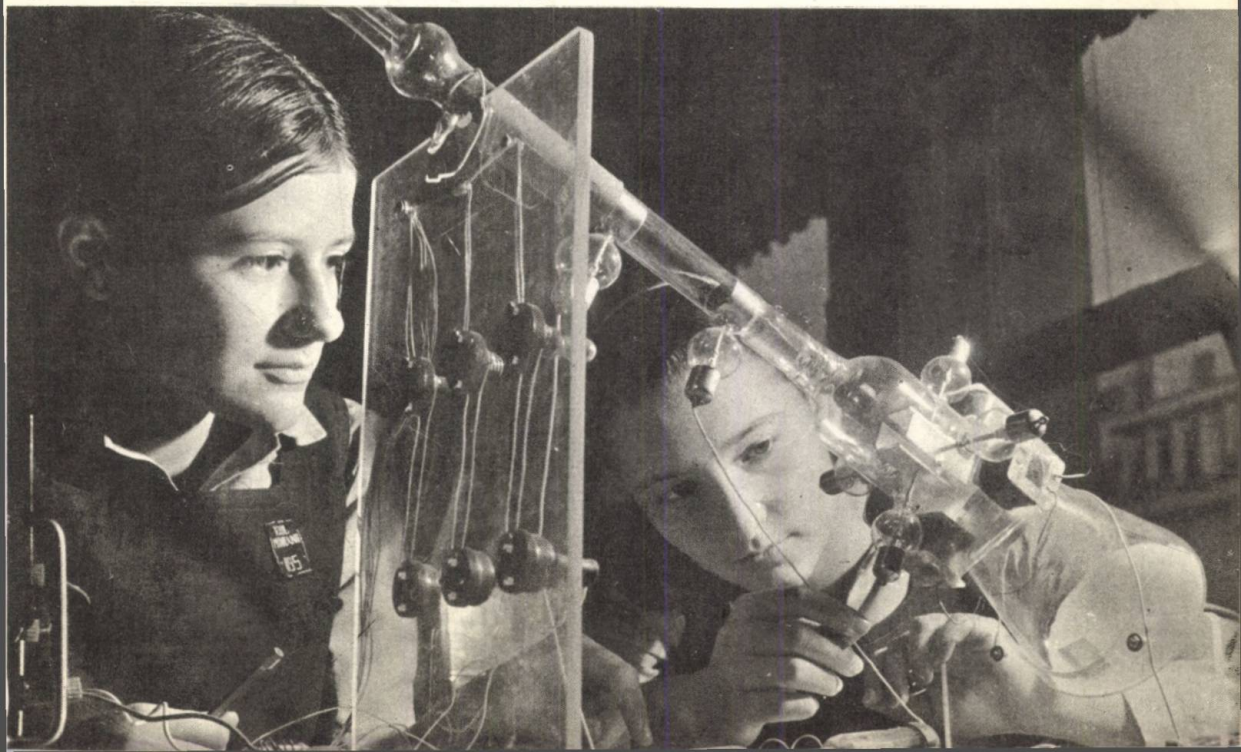
Pitești: Combinatul petrochimic

Termocentrala de la Deva

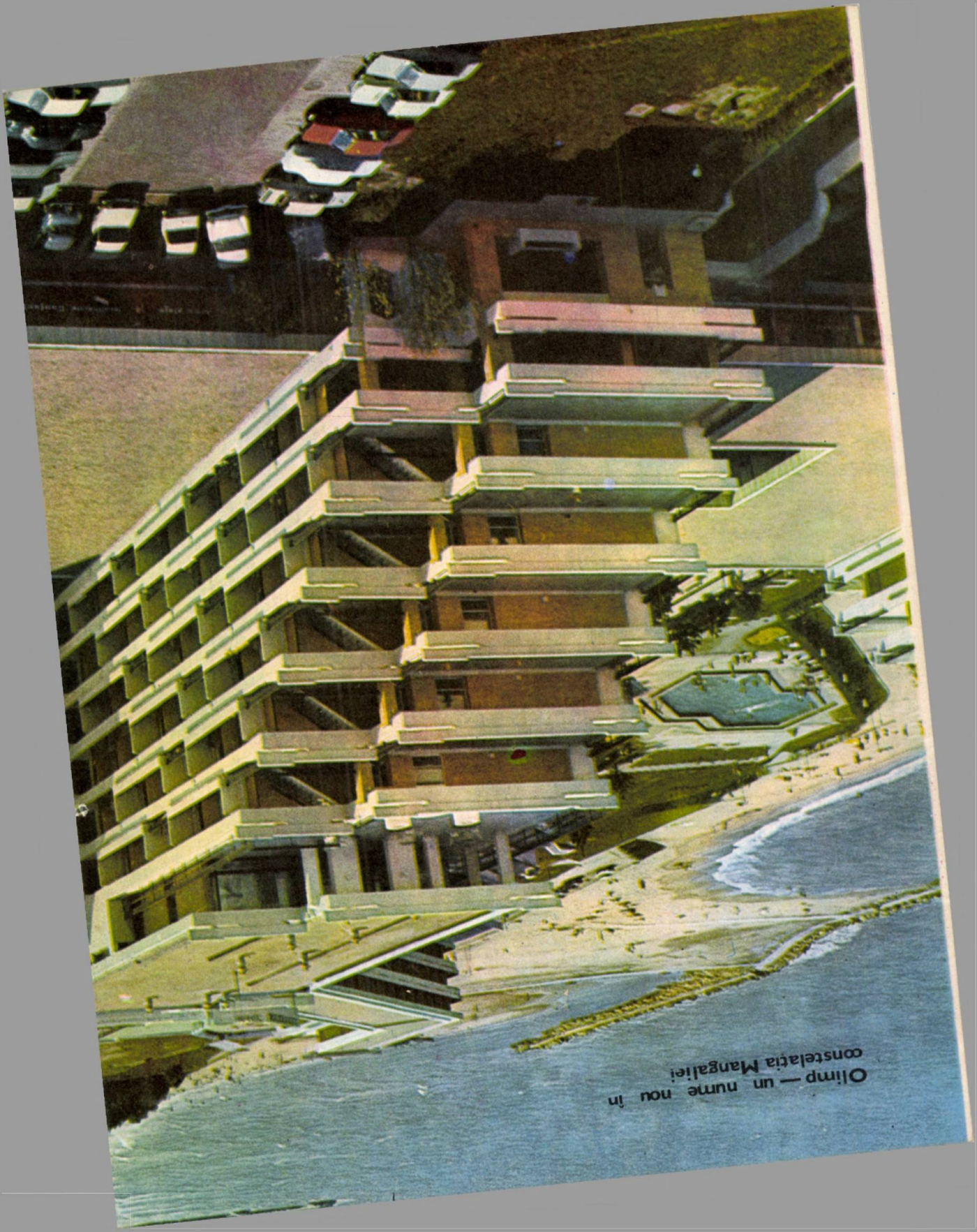

Practica în laboratorul școlii — legătura cu viața

Olimp — un nume nou în
constelația Mangaliei

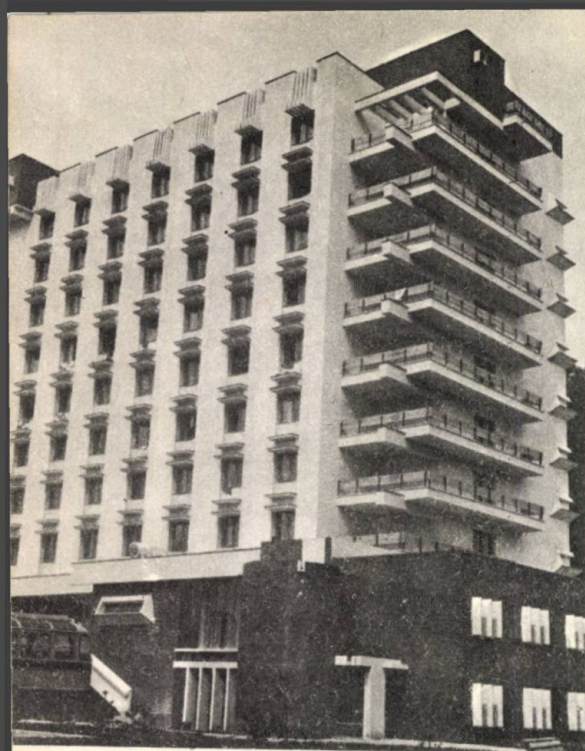

Una din noile piscine ale Mamaiei

Galați: un nou hotel în peisajul orașului

Hotelul «Rusca» — Hunedoara

Noul hotel din Sfintu Gheorghe

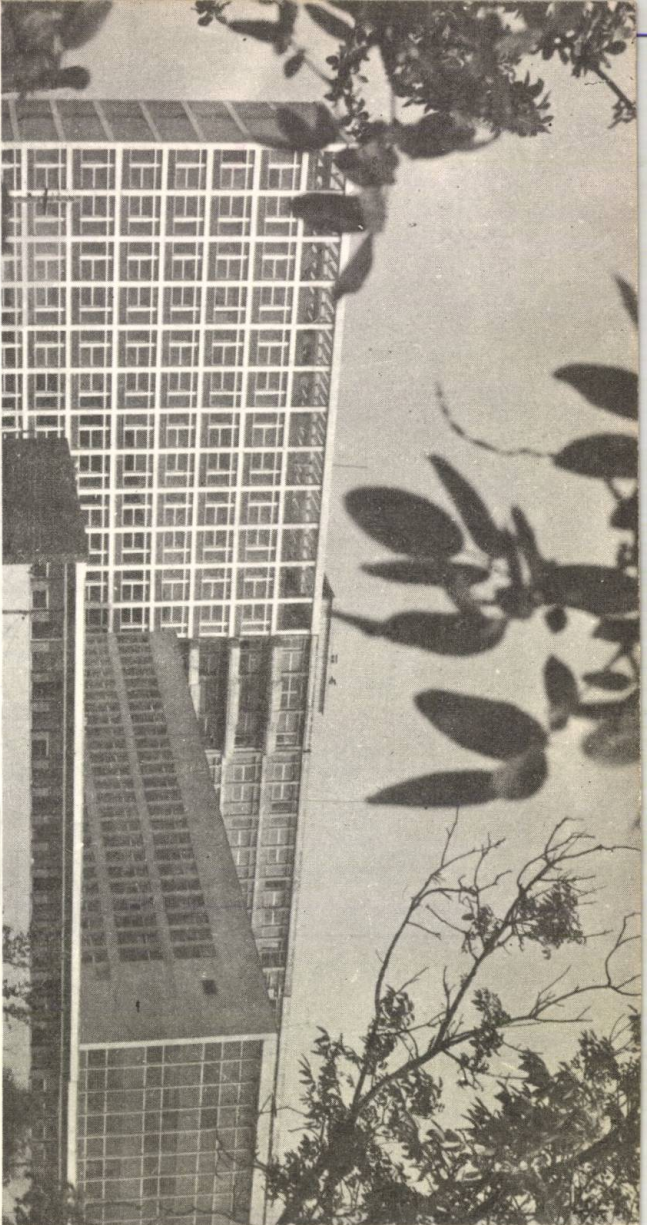
Motelul de la Rîmnicu-Vîlcea

Voineasa: prefigurare a viitorului profil turistic

Spitalul din Slobozia

Saturn, 1972

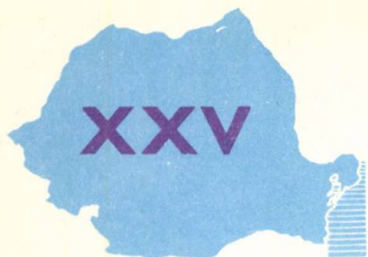

Curtea de Argeș: Hotelul turistic «Posada»

Un nou hotel și la Băile Felix: «Nufărul».

Motelul «Dacia» din Sebeș-Alba

Han turistic în stațiunea Sovata

«Dezvoltarea armonioasă a teritoriului țării, în ansamblu, a județelor, orașelor și comunelor, asigurarea unor condiții corespunzătoare de muncă și viață pentru toți cetățenii constituie o latură primordială a politicii Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, de trecere la construirea societății comuniste»

(Din Directivele Conferinței Naționale a P.C.R. cu privire la sistematizarea teritoriului, a orașelor și satelor, la dezvoltarea lor economico-socială).

Cu prof. arh. CEZAR LĂZĂRESCU

despre

ARHITECTURĂ ȘI PROGRAMUL NAȚIONAL DE ANSAMBLU

Directivele cu privire la sistematizarea teritoriului, a orașelor și satelor, la dezvoltarea lor economico-socială, adoptate la Conferința Națională a Partidului, deschid o nouă și vastă perspectivă asupra viitorului așezărilor urbane și rurale ale României, ridicind în fața edililor, a specialiștilor din diverse domenii și îndeosebi arhitecților, probleme importante.

Care este rolul arhitecturii în acest program de ansamblu, a fost prima întrebare adresată prof. arh. Cezar Lăzărescu, președintele Uniunii Arhitecților, rectorul Institutului de Arhitectură «Ion Mincu», într-o întâlnire pe această temă.

— Arhitectura nu este independentă de sistematizare. Există preocupări diferite dar toate sînt faze succesive în sensul că sistematizarea unui teritoriu sau a unei localități înseamnă, de fapt, organizarea aceluia teritoriu sub diferite aspecte cu scopul creării condițiilor optime de viață, de dezvoltare economică corespunzătoare, de valorificare a resurselor economice și multe altele, fiecare dintre ele avînd un conținut foarte bogat. Îmbunătățirea condițiilor de viață înseamnă asigurarea cadrului de viață pentru o societate civilizată. Într-o clasificare sumară s-ar putea împărți în trei capitole mari: productiv

— uzine, fabrici, ateliere, într-un cuvânt spațiul în care se desfășoară munca omului; de locuire și odihnă; de recreație, cultură, sport. Neîndoios, există o serie de funcțiuni care se leagă, le face viabile, cum ar fi circulația, transportul ș. a. Un studiu de sistematizare este rezultatul elaborării unui colectiv complex din care fac parte geografi, sociologi, economiști, arhitecți, ingineri, medici și mulți alți specialiști. Vreau să subliniez că preocuparea pentru studiile de urbanism nu aparține exclusiv arhitecților. Dar fiindcă la noi nu există școli de urbanism, singurul care se ocupă astăzi este arhitectul și numai de aceea planurile de sistematizare sînt făcute de arhitecți, dar nu numai de ei. Foarte multe din funcțiile vitale ale unei colectivități umane se desfășoară în construcții pe care le gîndesc arhitecții. Sînt altele însă pe care nu le fac ei, cum ar fi circulația. Deci, în concluzie, locul arhitecturii în procesul de sistematizare înseamnă organizarea spațiului pentru toate funcțiile umane. Arhitectura, într-un limbaj comun, se referă la clădiri. Dar aș spune că, în fond, ea are ca dotare principală organizarea materială a unui spațiu destinat uneia din funcțiile aminate. Arhitectura nu este numai ce se vede. Elementul esențial în arhitectură este spațiul interior. Și prin asta înțeleg modul în care oamenii își duc acolo munca, viața, modul în care se desfășoară, în interior, procesul pentru care a fost destinat spațiul respectiv.

— Ați vorbit despre învățămîntul de specialitate. Cum se conturează acesta în lumina unor asemenea perspective?

— Sub forma unor propuneri rezultate din necesități reale. Procesul de urbanizare nu se poate face fără specialiști. Improvizatiile costă mult prea mult. De aceea, noi am făcut propuneri pentru înființarea unei facultăți de urbanism care să fie treaptă a doua a învățămîntului de arhitectură, respectiv echivalentul anilor V și VI de astăzi, dar care să fie accesibil nu numai arhitecților, ci tuturor celor ce încheie o facultate (ingineri, geografi, sociologi, economiști). Asemenea școli există în toată lumea.

— Credeți că se poate vorbi de un specific al arhitecturii industriei în perioada următoare?

— Oricine face o vizită prin țară este impresionat de complexele industriale realizate în ultimii ani — Brazi, Slatina, Porțile de Fier, Combinatul de la Galați etc. Aceasta este arhitectură industrială. Fără ca să considerăm că asemenea lucrări vor înceta în viitoarele cincinale, preocupările importante din punct de vedere al cantității se vor

îndrepta spre teritoriul rural, în devenire urban. Cele 300—350 de comune care se vor transforma în următorii ani nu vor deveni orașe decît în măsură în care vor avea o bază economică capabilă să le justifice existența. Or, industria acestor localități va avea un anumit caracter. Nu va mai fi vorba aici de mari platforme dar, prin multitudinea lor, ele vor crea un ansamblu economic de o anumită amploare.

— O atenție deosebită se acordă în Directive problemei densității așezărilor noastre urbane și rurale. Cum vedeți rezolvarea unei asemenea probleme?

— Nu-și închipuie nimeni că prin apariția acestor industrii de care am vorbit se va restrînge activitatea agriculturii. Asta înseamnă că una din preocupările importante este valorificarea optimă a teritoriului. În cadrul localităților rurale propriu-zise, problema densității se pune mult mai acut decît la oraș. Una din funcțiile importante ale urbanizării comunelor este concentrarea lor. Nu se pot crea condiții urbane decît în situații compatibile cu orașul: străzi, lumină, apă, canalizare, școli, magazine. Or, acestea trebuie raportate la o anumită populație și la un anumit teritoriu. Oricine își dă seama că niște case, la sute de metri una de alta, înșirate de-a lungul drumului, unde locuiesc cîte 4—5 oameni, nu pot crea condiții pentru valorificarea teritoriului. Restrîngerea vetrei satului, realizarea unei densități de populație și deci și de construcții, sînt absolut necesare pentru ridicarea nivelului de trai al populației. Aceasta va duce la restrîngerea masivă a perimetrului satelor, eliberîndu-se astfel o parte din teritoriu, fie pentru a-l afecta marilor investiții, fie pentru a-l reda agriculturii, acolo unde este cazul. Sigur, aceasta va duce la apariția unor noi tipuri de locuințe în comune, — parter, etaj sau două etaje — fapt constatat și în alte țări care au pășit pe acest drum. Ținînd seama de amploarea problemelor și de importanța tradițiilor, procesul este de lungă durată.

— Pentru că ați amintit de tradiții, în ce fel vedeți în practică îmbinarea dintre arhitectura modernă și formele arhitecturii tradiționale?

— Orice proces de dezvoltare implică prin cantitatea volumului respectiv de lucrări o anumită tehnologie. Nu vom putea realiza volumul mare de construcții — în toate domeniile — decît pe drumul pe care am pornit, de industrializare, dintre căile ei una fiind prefabricarea, care înseamnă înlocuirea unui proces de muncă pe șantier, cu unul în industrie. Aceasta se supune unor legi econo-

mice tipice industriei, seri: mari, economiei minii de lucru, de materiale, ceea ce în limbaj arhitectural se poate traduce prin uniformizare.

Este un efect, de altfel, pe care-l vedem în toate țările din lume, este o condiție, la prima vedere obiectivă, dar nu obligatorie pentru că o interpretare și o organizare elastică poate să ducă la o varietate nebănuită de mare. Industrializare și prefabricare nu înseamnă în nici un caz distrugerea unui caracter sau specific, decît atunci cînd este rezolvat cu nepricepere,

— Și totuși, industrializarea nu va duce la uniformizare în construcții? Există soluții?

— În această acțiune de construcție în mediul rural (urban în devenire), pericolul vine din altă parte. Aceste construcții sînt făcute, în special, astăzi, din resurse proprii, și din păcate, ceea ce atrage cel mai mult este arhitectura mahalalelor orașelor. Nepunîndu-și face blocuri, oamenii își construiesc case individuale... dar nu cum erau casele de acolo, din regiunea lor. Și de ce? Pentru că le este rușine să le mai facă în acel fel. Formele în care se îmbracă arhitectura nouă, evoluată din punct de vedere al conținutului, sînt reproducerea de prost gust a mahalalelor.

În acest domeniu nu s-a făcut încă nimic pentru menținerea bunului gust, care sînt convins că există în mediul rural, măturisit de toată arhitectura noastră populară. Cine merge astăzi în Valea Jiului, de la Rm. Vilcea spre Petroșani, va fi impresionat de multitudinea de case cu unele coloane prefabricate din beton, cu tot felul de zorzoane, de capiteli... care nu au nimic comun nici cu arhitectura orașelor, nici cu a satelor, dar care sînt o modă. Numărul coloanelor este o dovadă de bună stare. Mulți au depășit punerea coloanelor la pridvor și au așezat 2 sau 3 rînduri de coloane suprapuse, și alte rînduri cu capiteli în jos, sub ferestre...

Mai departe, în județul Bihor, în jurul Oradiei unde există o industrie de aluminiu, porțile vechi, porțile tradiționale din lemn sau fier sînt acum înlocuite, pe scară mare, cu porți din tablă de aluminiu. Că sînt, este desigur grav, dar că ele constituie modelul de urmat este și mai grav. Vă închipuiți cum arată o localitate de acest fel, cu porți de aluminiu, cît de îndepărtate de frumoasa noastră arhitectură populară. Sigur, nu toate sînt așa, dar aceste fenomene trebuiesc combătute cu vehemență. Nu prin mijloace administrative, ci printr-o activitate mai dificilă, poate, și de mai lungă durată, de convingere, de înțelegere, de însuflare a bunului gust.

Însăși caracterul așezării fiecărei localități de la noi din țară, este o garanție că nu se vor asemăna unele cu altele. Planul de sistematizare este unitar ca principii și mod de

proiectare; ca metodologie este propriu fiecărei regiuni, și chiar, cu oarecare exagerare, fiecărei localități, pentru că este vorba de influența unor întregi condiții tipice fiecărei așezări. Este suficient să trecem prin satele de cîmpie de la noi, prin unele din regiunile subcarpatice, prin Transilvania, și vom vedea că însăși structura așezării este foarte deosebită; acest lucru va fi păstrat, pentru că preocuparea față de obicei trece, în această fază, la ansamblu. Vom păstra caracterul acestor localități printr-o interpretare logică și judicioasă a specificului localității respective. Vorbind de posibilitățile industrializării, mă gîndesc la faptul că nu trebuie să facem o fabrică de prefabricate care să servească o jumătate de țară, ci, chiar așa cum prevăd indicațiile cuprinse în Directive, fabrici mai mici repartizate pe întreg teritoriul, care pot asigura o mai mare varietate. Multe întreprinderi de construcții din străinătate își organizează prefabricarea pe șantier, începută și terminată odată cu el, pentru că astfel se elimină transportul. De exemplu, sînt multiple țări care pentru un cartier cum este Titan, Drumul Taberei, Balta Albă, ar fi construit 1—2 ateliere de prefabricate în fiecare din acestea care ar fi condus la varietate și, în afara eliminării transportului, la eliminarea deteriorărilor cauzate de transport.

— Proiectele tip nu dăunează specificității?

— Aceste proiecte sînt valabile regiunii respective, pentru construcțiile în mediul rural, și astăzi putem afirma, că aproape nu există județ care să nu-și aibă, într-un fel, propria lui tipizare.

— Cum trebuie înțeles raportul dintre dezvoltarea orașelor și satelor, corelarea acestei dezvoltări?

— Acest raport trebuie înțeles astfel pe plan național: nu se poate vorbi de o dezvoltare masivă a orașelor creînd niște discrepanțe mari între oraș și sat, ci trebuie realizat un echilibru. Nu putem continua situația dinainte de război cînd avem un oraș cu aproape un milion de locuitori și doar trei-patru orașe cu peste 100 000, iar restul niște orașele de 20—30 000 de locuitori. Trebuie să existe un echilibru între orașe și așezările mai mici. Într-o țară dezvoltată sau în curs de dezvoltare, cum este a noastră, orașele, localitățile nu se dezvoltă independent; sînt sisteme de orașe și localități, pentru că există multe funcțiuni care se leagă, multe interdependențe, pornind cu ceea ce este mai simplu, apoi problemele de circulație de aprovizionare, de locuri de muncă sau locuințe, de dotări de diverse grade, culturale, învățămînt, administrație, între toate acestea existînd o corelație. Valea Jiului, Valea Prahovei, încep să devină un sistem încheiat de localități, de asemenea

Litoralul care este deja un sistem. Sistematizarea a acționat cel mai mult aci, dar în curînd toate vor fi așa. Zona Pitești, de exemplu, nu este un sistem pentru că, spre deosebire de alte localități, dezvoltarea mare a platformei industriale, care necesită un important număr de salariați, nu a dus, implicit, la dezvoltarea logică a orașului ci a unor frînturi de sistem unde lucrează cei din platforma de la Pitești. Aceștia lucrează pe platformă dar locuiesc în comune apropiate care vor deveni orașe. Vor trebui, deci, rezolvate cîteva probleme de circulație, de alimentare, de aprovizionare spre a putea fi comune localităților și, în fine, dotări culturale, administrative. Formele de învățămînt, școlile sînt gîndite la nivelul comunelor respective, dar sigur că o universitate — cînd se va face — va fi la Pitești.

— Credeti că, să zicem, la sfîrșitul acestui secol, vom putea vorbi de zone ale țării cu un anumit profil.

— Greu de spus. Este vorba de dezvoltarea economică, de valorificarea din punct de vedere economic a teritoriului. Este greu de spus dacă se va păstra caracterul unei așezări în această evoluție. Cine bănuia că în urmă cu 10—15 ani, Slatina, orașul acesta modest, va fi centrul industriei de aluminiu de la noi din țară. Cine a bănuat că Oltenia de acum 10 ani va deveni unul din principalii producători de petrol ai țării. Asemenea transformări schimbă complet caracterul respectiv al regiunii. Deci, implicit, o evoluție de o asemenea amploare va duce la schimbări esențiale în unele regiuni. Aceasta nu înseamnă că principiul general de sistematizare a teritoriului nu se păstrează ținîndu-se în același timp seama de caracterul propriu, specific, tocmai prin valorificarea optimă a posibilităților locale.

— Într-o altă ordine de idei, există deosebiri între arhitectură de recreație, cultură, sport și cea turistică?

Există deosebiri aparent mari, dar în fond, după mine, nu există. Toate acestea se referă într-un termen mai general la acel «loisir». De fapt, organizarea timpului liber al oamenilor este obiectivul către care tindem într-un timp posibil de realizat. În special la arhitectura turismului mă refer. Turismul este forma de petrecere a timpului liber de sfîrșit de săptămînă, zilnic sau anual. Sigur că, vor exista localități cu un pronunțat caracter de turism. Ceea ce începe să fie caracteristic perioadei actuale, este difuzarea în teritoriu. A început de pe acum să se vadă la noi difuzarea acestei rețele de deservire care înseamnă o serie de dotări capabile să asigure satisfacerea tuturor nevoilor. Ea s-a dezvoltat pentru că s-a constatat în toate țările că, petrecerea week-endului, se depărtează din ce în ce mai mult de

centrele populate. La Paris, media deplasărilor pentru week-end, ca distanță, era 60—70 km. pînă acum 5 ani; în prezent ea depășește 200 km. Putem spune că s-a avansat și la noi foarte mult. Oamenii se duc acum obișnuit vara la mare și iarna la Predeal, aceasta însemnînd că pe tot acest parcurs trebuie făcute amenajările necesare corespunzătoare.

— Se mai aduc acuzații lipsei de varietate a construcțiilor turistice. Le socotiți întemeiate?

— Cred că aceasta se referă la începutul dezvoltării turistice de la noi. Cine vede astăzi Litoralul și observă cele 3, 4 secvențe de construcție, observă ușor diversificarea. Nu, nu poate fi vorba de uniformitate. Olimpul cu cele 7 turnuri, cu amfiteatrul alături, este cu totul altfel de casele cu 2—3 nivele din Neptun, iar Jupiter, arată altfel decît Olimp și Neptun ș.a.m.d. Sigur că acțiunea de dezvoltare a unei zone turistice începea cu unitățile menite să satisfacă cel mai mult aceste nevoi. Deci trebuia făcut întîi hotelul. Dar azi acest stadiu e cu mult depășit și nimeni nu se mai gîndește să facă numai hoteluri cu multe etaje, fără să se gîndească la toate celelalte dotări.

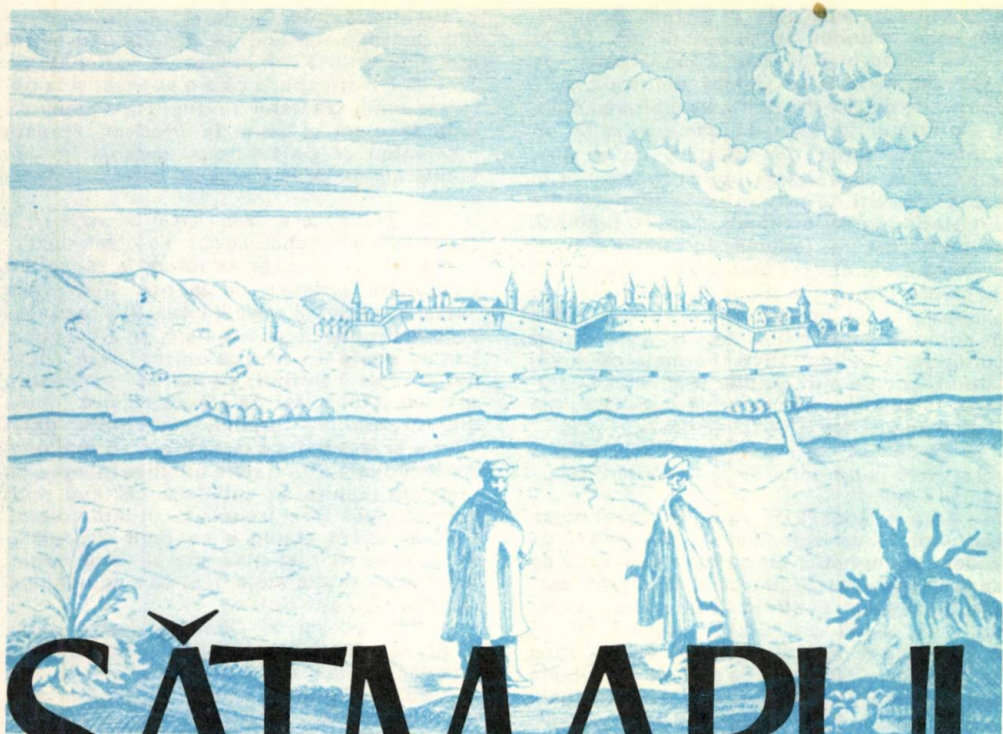
— Se vorbește în Directive despre faptul că amplasarea unor amenajări turistice în afara localităților a dus la alterarea cadrului natural.

— Este un proces valabil în toată lumea. Un hotel în afara localităților se amplasează de obicei în locurile cele mai frumoase, pe malul lacurilor sau riurilor, pe acele locuri unde oamenii se opresc totdeauna... Deci locul acela este considerat rentabil și pe lîngă primul hotel s-a făcut și al doilea, și al treilea dar s-au mai făcut și drumuri mai comode, mai largi, pentru că cele vechi erau inaccesibile; ca urmare au apărut și parcajele... Iar mașinile au nevoie de reparații de stații de benzină... toate acestea au făcut să se distrugă peisajul.

— Există soluții?

— Nu se pot da formule. La Conferința țărilor balcanice pentru turism, Iugoslavia a venit cu două soluții experimentate în această țară. Ca să nu se distrugă peisajul, hotelurile au fost amplasate în stîncile Adriaticei în care nu se poate face nimic altceva: s-a limitat amplasarea în afara localităților și au fost realizate hoteluri plutitoare. Coasta Adriaticei a devenit unul din cele mai importante obiective turistice. Hotelurile plutitoare se pot monta și demonta după necesitate. În orice caz, s-au limitat aceste expansiuni care distrugau materia primă a turismului: natura. Este poate una din soluțiile care se va impune în viitorul apropiat adaptate, bine înțelese, condițiilor proprii fiecărei țări și fiecărei zone turistice.

Interviu consemnat de ADRIANA STOICA

SĂTMARUL

POP SIMION

Poate n-ar fi trebuit să mă laud cu nordul meu, cu exotismul sătmărean, cu oamenii extraordinari din acest colț de țară. Spui o vorbă și cei din jur așteaptă să-i urmeze o mie.

Povestea oricărui ținut începe cu orașul; aici e marca, memoria concentrată. Sătmărul, e, pare-se, cel mai vechi oraș transilvănean. Oraș de o mie de ani viață. Orașul unui mileniu. Și totuși: Sătmărul n-are clădiri vechi sau foarte vechi. Orașul ăsta e prin excelență convulsional, mistuit de focuri, măcinat de năvăliri, mereu spălat, măturat, distrus de râul care îl secționează în două. Cum să înțelegem acest destin de pasăre Phoenix? Cum s-a ridicat de tot atâtea ori mai setos de viață, mai impunător, mai puternic? Răspunsul îl aflăm într-un singur și miraculos cuvânt: SOMEȘUL.

Școala, cărțile, profesorii nu mi-au spus mare lucru despre viața și istoria meleagului meu. Poate mai de grabă Someșul. Povestitorul acestor lucruri își datorează în bună măsură formația, destinul, modul în care a fost impresionat, educat de virtuțile acestui râu, în poala căruia a copilărit, și-a petrecut adolescența, ori, tânăr fiind, a receptat, prin transfuzie filială, datele omeniei sale. Arheologul din mine, istoricul, arhitectul, omul de frumos, poetul, toți aceștia îi datorează nebănuit de mult capriciosului și enigmaticului râu. Stăm în palma râurilor țării precum lutul în mîinile

olarului. Someșul mi-a fost, în destule privințe, un neegal profesor. Când afirm asta, văd cuptoarele de ars ceramică situate în vatra dacilor liberi, de la Medieșul Aurit. Din argilă plus Someș, plus foc s-au născut aceste vase. Din nobil metal, plus Someș, plus ștanțe fierbinți s-au născut monedele romane de la Ghirișa. Ele nu sînt valori de numismat, în ele stă gravat semnul nostru heraldic, efigia unui timp imemorial, lacrimi de aur și argint ale unei civilizații autohtone.

Someșul, secondat de afluenții săi, formează pe meleagurile Sătmărilor o românească vale a Loirei, în care evul mediu e prezent în întreaga lui semeție și scriitură.

Satu Mare este un oraș prin excelență istoric, la propriu și la figurat. Situat la încrucișarea unor vechi drumuri de negoț și ocupînd o poziție strategică în nord-vestul Transilvaniei, orașului-cetate îi revin roluri de prim rang în evenimente politice și militare de însemnătate internațională.

Aici s-au dat bătălii, s-au țesut și s-a pus capăt multor intrigi pentru succesiune la domnie, în momente de calm au progresat meseriile, devenind burg de bresle, a înflorit arta, a fost loc de refugiu, căutat de ilustre fețe; în momente de vitregită soartă, au poposit aici domnitori moldoveni și ai Țării Românești.

Nu este eveniment de seamă din istoria românilor la care Someșul și Sătmărul să nu fi fost, într-un fel sau altul, părtași.

Fiecare purtăm în sinele nostru, în versiune proprie, cîte un film despre lupta cu apele. Memoria tiranizată aruncă pe retină secvențe ale acelui timp de coșmar, care la Satu Mare a atins intensități de apocalipsă. Este ceea ce nu se uită.

Starea de potop a fost depășită de sătmăreni în chip eroic, distrugerile au fost refăcute rapid, viața a intrat în normal, printr-o extraordinară încordare de voință a întregii populații. Prin acțiunea hotărîtă a Partidului nostru cu sprijinul nelimitat al întregului popor, catastroficul a fost transformat în inversul său. Dezvoltarea județului nu a fost oprită. Din contră, valorile morale și de creație conștientă ale acestuia au fost și mai tare stîrnite de împrejurările acelui an dur, pe care sătmărenii îl rețin ca pe un an de referință, în care destinul oamenilor de pe Someș, — români, maghiari, germani — a fost confruntat sub raport

etic, constructiv și pe planul unei revelatoare unități naționale.

În orașul de pe Someș s-au clădit în vara și toamna lui '70 mai multe case decît s-au clădit în ultima jumătate de veac; poate exagerez ori poate spun adevărul gol-goluț, nu-i timp de socoteli! Sînt casele de după potop. Viața curge înainte, rînilor se închid. Someșul și-a reluat rostul de aliat credincios al omului, a reintrat în destinul său de totdeauna. Someșul a devenit partener loial. Să nu-l mai blestemăm pentru nesăbuiința de a se dezice uneori din lunga binecuvîntare care îi este proprie.

Fluviu de case. Case cu nume tragic. Case cu nume de victorie. Împăcarea cu rîul pare a fi deplină; pe casele abia ridicate oamenii au zugrăvit apa, au zugrăvit Someșul! De ce? Să nu punem această întrebare.

*

Dimensiunea istorică a Someșului e înșelătoare, te fură cît ai clipi, te pierzi în pădurea de ani și evenimente. O vom părăsi în favoarea altor dimensiuni someșene, care conferă alt tip de energie rîului-bărbat. Timp îndelungat Satu Mare a fost știut în podișul Ardealului ca «oraș al breslelor», foarte căutat de neguțători și, se înțelege, de ucenicii care veneau, precum credincioșii la Mecca, să învețe meserie. Meșteșugurile tradiționale s-au cristalizat în tot atîtea citadele moderne ale industriei socialiste. Timpul vorbește frumos prin metamorfoze.

Turnul pompierilor, cîndva cea mai înaltă construcție din oraș

«Mondiala» e, fără nici o exagerare, o casă mondială a îmbrăcăminiei.

Cînd niște croitori, opt la număr, au întemeiat-o, sub formă de atelier și i-au dat acest nume, actul lor temerar putea fi luat, cel mult în glumă. Proverbul cu «cine rîde la urmă...» nu se dezmente. E bine meritatul elogi adus de contemporani ținutului unde cusăturile strămoșești au un vad fabulos și un bogat trecut.

Un sondaj printre femei ar da cîștig de popularitate unei alte uzine; ea ilustrează cel mai bine, la propriu și la figurat, joncțiunea dintre apă și foc. Sintem în citadela mașinilor de gătit. Se emite de aici în flux continuu, un mesaj domestic, intim și familiar, neistovit în orgoliul și vitalitatea lui de a inunda piața națională și internațională, cum o face cu succes.

*

O stradă pornește de la Someș spre sud: se numește strada Uzinei. Simplu și autocuprinzător — a uzinei —. Nici nu ar avea nevoie de vreun alt nume, de vreme ce este artera care duce la Unio, celulă de bază a corpului industrial al țării. Timpul a vrut ca

fratele meu să se situeze, biografic, la confluența dintre apă și foc, acolo unde Someșul se întâlnește cu industria în celulele sale cu temperaturi înalte. Tot ce se vede aici e energie umană, metal, apă și foc.

Azi o întreagă faună industrială se naște în această vatră unde apa și focul decantează metalele, preschimbîndu-le în locomotive de mină, transportoare, material rulant, ca să amintim doar produse care dețin ponderea aici. Nu mă indoiesc că în emblema județului va figura și o imagine-simbol sugerînd prestigioasa breaslă a constructorilor de mașini sătmăreni.

Pădurile călătoresc într-un unic sens: din creastă, de la munte spre cîmpie, spre oraș, spre apă curgătoare. Acolo unde nu poate ajunge, Someșul își trimite emisarii, care lucrează în contul său, urnesc pădurile la vale.

*

Someșul nu ajunge aici. Poate doar nisipurile lui de fină granulație care, amestecate cu straturile cuarțice ale acestui loc de stranie frumusețe, se preschimbă în poliedrii cristaline. Aș vrea să fiu vrăjitorul căruia primul venit să-i poată spune așa: ia o lacrimă de

Punte de oțel peste apele rebele

sticlă incandescentă și fă-mă să văd departe, în copilăria industrială a țării, pînă unde se întinde destinul acestor sticlari, care și-au servit bresla în mod exemplar. Cum s-a întîmplat? Nimeni nu știe prea bine, în cronică nu stă scris, poate doar în numele și pronumele fabricii: Victoria Muncii. E un nume care spune tot. Are transparența și strălucirea cristalului, pe care îl însoțește în multe țări de pe glob. De cîte ori vin aici, mă întreb nedumerit: de ce neapărat marmura și bronzul? Idei de durată îi asociem, prin automatism, cele două materii glorioase. Argumentul e rațional: sînt materii care înving timpul. De acord. Însă raționamentul e pur material, sugerează strict corpurile obiectelor.

Cultura lemnului mi se pare în schimb, o dimensiune fundamentală a duratei din acest nord de țară, a naturii materiale și de spirit a oamenilor de aici. E aliatul firesc de civilizație. E gîndul pe care mi-l sugerează harul înăscut al oamenilor din nord, de a-și popula universul exclusiv cu reprezentări și ipostaze ale lemnului: casă, lingură, fus, car, fîntînă, căuș, icoană, roată, fluier, poartă, război, lemn de căpătii.

Lunga tradiție se regenerează spectaculos în celulele moderne de prefacere a lemnului.

Sătmarul are argile bune de olărit. Someșul ne-a învățat arta cu lutul. Sîntem în palma rîurilor precum lutul în mîinile olarului.

În cîmpia someșeană exultă culorile. În oglinda apei, ele sporesc reverberat. Ajung pe pînză, furate de oameni, pentru oameni.

Pe Someș, la vale, sună bine cîntecul; apele îl poartă în amplitudine, de la munte la șes.

*

Îmi place acest dreptunghi al orașului; luptătorul memorandist Vasile Lucaciu, «leul din Sisești» este cea mai luminoasă figură a acestui loc, simbol al ideii de dreptate și unire a Transilvaniei cu România. Medrea a nemurit acest destin. Îl regăsim însă dincolo de marmură, diseminat în memoria și conștiința generațiilor. Îmi cad în auz vorbele venerabilului bătrîn Barbul Gheorghe din Pomi, bărbat la 90 ani, care a luat parte ca delegat la istorica adunare de la Alba Iulia.

În aceste case s-au editat foi ilegale, ale partidului și s-au ținut ședințe conspirative, ale comuniștilor. Zidurile astea au fost martore la multe din încercările prin care au trecut

oamenii Sătmăruului: bătaii, răcoale, greve, război, pe drumul suitor, de luptă și muncă, spre ziua de azi. Aici s-a conturat cu peste un pătrat de veac în urmă, visul a tot ce aveau să întemeieze comuniștii din cîmpia someșeană. Timpul a curs apoi dimensionat de evenimentele revoluției, care l-au modelat, i-au dat chip și măsură. La temelia acestui drum stă ideea de libertate, instaurată prin actul fundamental al eliberării.

Orașul Carei este piatră de hotar și stîlp de istorie, marcat astfel în marea cronică a eliberării patriei, ultimul bastion al acestei glorioase epoei.

Toamnele sătmărene evocă libertate, plenitudine de rod, speranțe coborîte în fruct, belșug agrar. Ne întîlnim cu Someșul agricultor. Un braț al acestuia ne duce pe valea Eruului. Aici e capitala transilvană a grîului. Careiul — urbe născută și crescută din roadele pămîntului, după legile agriculturii de anvergură și ale marilor grînare.

Iarna sătmăreană ne îmbie acolo unde se naște horinca numită «lacrima de turc», tare

de 60 de focuri. E «lacrima» care trebuie descîntată, povestită, horită.

Oșenimea este o lume despre care se vorbește mult și se știe puțin. Unii o plasează undeva prin Maramureș, uitînd că-i o fiică a Sătmăruului, în timp ce alții — mai rău! — strică jocurile oșenești, portul, obiceiurile din bătrîni, adăugîndu-i flori și figuri născocite la oraș.

Oșanul și oșenia, traiul, rostirea și portul aici trebuie cunoscute, la sursă, în clădirea de dincolo de munții tociți. Hora este evenimentul săptămîinii. Figura centrală a acesteia e vioristul, care plutește pe deasupra petrecerii ca un arhanghel al cîntecului.

Oșenii se află în dialog de frumusețe și temperament cu un alt ținut sătmărean, cu o altă Țară. Numele acesteia e Codru.

Poate n-ar fi trebuit să mă laud cu nordul meu, cu exotismul sătmărean, cu oamenii extraordinari din acest colț de țară

Spu o vorbă și cei din jur așteaptă să-i urmeze o mie.

În pragul mileniului doi

CE LOC VA OCUPA TURISMUL

în organizarea timpului nostru liber?

Anchetă internațională realizată de **TRAIAN FILIP**, cu participarea unor personalități prezente la Conferința de futurologie de la București 1972.

- I. Viața socială se va reorganiza în funcție de complexitatea viitorului. În perspectiva acestuia, ce loc urmează să se acorde turismului?
- II. Spre ce forme de turism se îndreaptă societatea?
- III. Desigur, vom da prioritate anumitor forme de turism. Acum, turismul de litoral pare să fie cel mai solicitat. Va cîștiga teren turismul activ sau ne vom resemna și în viitor la formele comode?
- IV. Ce se va întîmpla cu singuraticile noastre zone de refugiu, o dată cu dezvoltarea bazelor turistice? Nu vor deveni și ele suprapopulate?
- V. Se pune o legitimă întrebare: ce se va întîmpla cu natura? Natura supusă distrugerilor și amenajărilor succesive, succesiv solicitată. Vă puteți referi, în cîteva cuvinte, la raportul dintre mediu și turism?
- VI. Multe previziuni sînt lăsate pe seama ordinatoarelor electronice. Ne vor programa ele chiar și petrecerea în timpul liber?

IOSIF CONSTANTIN DRĂGAN

Președintele Federației Internaționale de Marketing

I. Turismul va avea o tot mai mare importanță, întrucât este unul din mijloacele preponderente ale utilizării timpului liber, iar timpul liber va spori mereu, datorită reducerii zilelor și orelor de muncă. Bineînțeles, e vorba de un turism de masă și nu de lux, și, în consecință, structurile care urmează să fie pregătite vor avea în vedere turismul de masă și vor ține seama de exigențele acestuia.

II. Societatea de mâine se va îndrepta spre turismul de masă. Turismul în căutare de soare, orientat de la Nord spre Sud, oferă celor lipsiți în timpul anului de razele binefăcătoare soluții de regenerare și fortificare. Azi el reprezintă un adevărat fenomen de temporară transhumanță. Turismul înseamnă, înainte de toate, acumulare de energie.

III. Ambele categorii se vor dezvolta. E suficient să controlăm statisticile. Creșterea numărului de automobile determină apariția cozilor interminabile pe marile magistrale, iar aceste neajunsuri impun pe o scară tot mai largă avionul. Omul vrea să fie liniștit, nu să petreacă zilele de vacanță în drumuri lungi, oboseitoare și enervante, și nu o dată periculoase. Transporturile maritime se transformă treptat în transporturi turistice și în croaziere. În viitor, navele vor ocupa un loc important în vacanțele noastre. Acest mijloc este odihnitor, deci pasiv.

IV. Desigur că multe vor deveni suprapopulate. Trebuie însă să ne îndreptăm mai mult spre interiorul țării, nu numai spre zonele de litoral. Soarele există și la munte, nu numai la mare. Va crește numărul stațiunilor balneo-climaterice datorită, în primul rând, faptului că bătrînii sînt tot mai numeroși. Aceste stațiuni vor da un mare randament și vor fi solicitate în tot timpul anului.

V. Bunul simț va triumfa, la un moment dat, impunînd instalații rezonabile, și nu concentrările fără limite în orașe, la munte sau la mare. Atenție: critica constructivă se cere utilizată pe o scară cît mai largă. Fiecare voce poate să exprime o idee valoroasă, totul este să ascultăm aceste voci și să alegem ideile cele bune. În opere de interes colectiv nu poate să decidă numai bunul plac al unui singur om sau al unei grupări reduse. De ani de zile mă retrag, în vacanță, într-un mic arhipelag din Mediterană, care își păstrează înfățișarea sălbatică și este ferit de poluare, de vacarmul mașinilor și de monotonia industriei hoteliere. Se depun mari eforturi ca acest colț de natură să fie păstrat intact, deoarece, atras de valoarea turistică a insulelor, moștenitorul fostului proprietar vrea să transplanteze aici obiective hoteliere și să altereze spectacolul autentic al naturii. Deocamdată procesele intentate statului pentru obținerea drepturilor de proprietate n-au dat rezultat și insulele își păstrează farmecul natural, urmînd a căpăta o funcție de rezervație și de parc național.

VI. Mașinile au altă folosință decît aceea de a organiza sentimentele, gusturile și preferințele personale, uniformizîndu-le. Ele înregistrează și facilitează prenotările la cursele aeriene, hoteluri și campinguri, nicidecum nu stabilesc în locul omului alegerea petrecerii în timpul liber. Vor fi utilizate la stabilirea comodităților, la aprecierea posibilităților, prețurilor etc. Omul va rămîne însă și de aici încolo stăpîn suveran al lumii sale interioare.

PAN V. VANDOROS

Vicepreședinte al Asociației Hellene de Marketing

I. În spațiul liber pe care-l acordă vieții extraordinara dezvoltare a tehnologiei aplicate, cultura joacă un rol primordial. Și turismul este, în felul său, nu numai distracție, ci și cultură. Dovadă bună este treptata scădere de interes pentru punctele turistice care oferă doar frumusețe naturală, în favoarea punctelor turistice care oferă și elemente trecute sau prezente de cultură (arheologie, artă etc.).

Turismul, în măsura în care este considerat industrie națională, își are tehnologia sa și ține seama nu numai de împlinirea factorului producție-cîștig ci și, mai ales, de factorul social. Turismul, în timpul liber, nu împlinește doar funcția de «destindere și repaos», ci educă atît în cultura generală, cît și în cultura de specialitate (vizitare de locuri de muncă ale altor țări, schimb de experiență etc.).

Pentru ca locul de frunte, pe care omul de azi îl acordă turismului, în împlinirea timpului său liber să fie menținut, este nevoie ca personalul turistic să aibă o înaltă calificare și mai ales să-și iubească meseria. Această nouă industrie de importanță socială, ca să poată progresa, trebuie să-și convingă «clienții», și pentru aceasta munca truditelor în acest sector cere să se imprime neliniștea pentru mai bine și dragostea de om.

II. Este greu de prevăzut către ce forme de turism se îndreaptă societatea. Problema este complexă. Pe de o parte este de cercetat în perspectivă evoluția «gustului» turistului, evoluția cadrului său social, dar și consecințele directe și indirecte pe care 'o masă de «străini» (fie ei chiar naționali, dar străini prin faptul că vin din alte regiuni ale țării) le poate avea asupra mediului regiunii turistice vizitate. De multe ori, o invazie de turiști străini poate să aducă obiceiuri, gusturi, mode și idei dăunătoare profilului național al «localnicilor».

După studiile futurologilor în turism, atât a celor americani, cât și a celor europeni și heleni, se pare că turismul activ și, în special, campingul au prioritate.

III. Întrebarea cere să dezvolt punctul anterior. Plaja, când este însoțită de înot, de motorboat, de ski pe apă, de înot și pescuit submarin, nu mai este un turism pasiv, ci activ, și pretinde o serioasă industrie auxiliară de unelte de calitate. Este o «destindere» bună, apreciată de medici și cu bune rezultate. Dar nu pentru toți. Cred că turismul activ este acela care va câștiga în viitor, fiindcă, din fericire, «bătrânii» de azi devin din ce în ce mai puțin «sedentari» și preferă mișcarea, contemplației. Iar tineretul este în continuă mișcare și mai ales caută Noul. Cred că pe lângă turismul «terestru», se profilează în perspectivă și «turismul aerian» (pilotaj de plane, parașutism etc.) și poate spațial, care predinde și el, într-o măsură desigur specială, o pregătire adecvată.

IV. Turismul, devenind un atribut al maselor, punctele cunoscute suferă de sufocare și această situație se extinde și în regiuni mai puțin turistice.

Este cazul Spaniei și al Italiei, care au acum de rezolvat probleme serioase, care, deocamdată, nu și-au aflat încă soluția.

În Grecia, problema devine actuală. În ultimii trei ani, numărul turiștilor s-a dublat. Din fericire această Polinesie europeană, care este Grecia, atrage și prin farmecul insulelor.

Problema are pentru greci multiple fațete. Se consideră că, din cei 15 000 km de țărm, 1 500 s-au adaptat unui turism de mare densitate umană, fiindcă lângă mare se află și muntele. Alți 3 500 km de țărm sînt pe cale de a fi adaptați, iar restul țărmurilor rămîn în rezervă, fie fiindcă sînt greu adaptabili, fie pentru că trebuie cu orice preț să li se păstreze nealterat farmecul natural. Spațiul organizat turistic împreună cu acela pe cale de a fi organizat, poate cuprinde atât pentru turismul activ, cât și pentru cel pasiv, un număr de zece milioane de turiști anual.

V. Natura poate fi deteriorată, încadrată sau adaptată turismului, după inteligența, talentul și eficiența oamenilor care se ocupă de turism.

Dar mai important decît natura este mediul uman, care trebuie ferit de influențele străine, ce pot fi periculoase înrîurind negativ componența psihospirituală a localnicului, ca și viața sa socială, civilizația sa. Mimetismul este o boală. Ca atare, un echilibru atent între ceea ce este util și organizare trebuie menținut.

Spre a se realiza acest echilibru, e nevoie să se valorifice la înalt nivel punctele de atracție, prin instalații de calitate care să impună turistului, prin crearea de stații de lux (yachting, ascensiuni tehnice moderne) precum și prin crearea de locuințe pentru străini (ferme turistice și apartamente turistice, în anumite regiuni atrăgătoare). În acest fel turistul străin va fi dirijat, nu va dirija.

Cît privește turismul național, el nu prezintă un pericol în deteriorarea naturii. Fie el chiar negospodar din fire, este totuși deferent față de ceea ce este al său.

VI. Ordinatoarele electronice sînt un auxiliar de mare preț al omului «Gîndul» lor este gîndul nostru multiplicat de calculul rapid. Nu trebuie să ne temem de ele. În structura psihică a noii generații nici nu se află un complex de asemenea natură. Desigur că mașinile vor programa petrecerea noastră în timpul liber, fiindcă ele sînt obiective, țin seama de parametrii de gîndire aproape compleți și hotărîrea lor nu poartă amprenta subiectivismului uman.

Ordinatorul electronic este un produs al omului pentru om. Cred că turismul va folosi, dacă știința și mașina îl vor ajuta în organizarea sa. Fiindcă o «contemplație» științific organizată este o «contemplație» superioară, care știe să vadă.

M.C. DEMETRESCU

Membru Corespondent al Academiei de Științe Sociale și Politice din R.S.R.

I. Creșterea productivității muncii și a eficienței activităților va duce, în viitor, la sporirea substanțială a timpului liber. Ocuparea acestui timp liber va fi disputată de diferite forme posibile de distracții colective oferite de spectacole sportive și de practicarea unor sporturi, de cinematograful, teatru, vizitarea de muzee, expoziții, audiții de concerte, opere. Datorită dezvoltării motorizării și a mijloacelor de transport în comun la lungi distanțe, va exista o preferință marcată pentru petrecerea timpului liber în locuri depărtate de orașul de reședință, atât în scopuri recreative și sportive (excursii în munți, motonautica), cât și în scopuri educative și culturale.

II. În următoarele două-trei decenii, turismul se va dezvolta și diversifica neîncetat. O direcție importantă de amplificare a turismului va veni, probabil, din direcția exploatarea naturii, a navigației, vânătoarei, pescuitului și altor activități recreative de acest tip, urmărind deconectarea, refacerea și întărirea sănătății corporale, eliminarea tensiunilor din timpul săptămânii de lucru de patru sau cinci zile, sau cât va fi ea. O altă direcție de dezvoltare a turismului va fi dată de intensificarea nevoilor culturale, vizitarea monumentelor istorice, participarea la evenimente artistice, acolo unde acestea sînt mai interesante și mai atractive, și alte rațiuni culturale, prin deplasarea din localitatea de reședință. În ansamblu, turismul va trebui să facă față nevoii oamenilor de călătorie și de schimbarea decorului ambianței.

III. Ambele forme se vor dezvolta, dar mai rapidă va fi creșterea turismului activ, ca expresie directă a motorizării populației. În același timp, largi mase de populație se vor adresa turismului pe litoral și pe munți, în scopul de a se odihni prin pasivitate, atât pentru ei, cât și pentru copii. Vacanțele sînt perioade în care părinții pot sta continuu cu copiii lor, ceea ce constituie pentru multe familii motivația principală a turismului în concedii. Ambele forme de turism, activ și pasiv, se vor încrucișa continuu, astfel încît ele nu pot fi anticipate izolat, ci trebuie luate în considerare împreună.

IV. Cererea tot mai mare pentru turismul în zone izolate și liniștite, atât din cauza unor nevoi specifice, cât și pentru că obiectivele turistice tradiționale vor fi supraaglomerate, va fi tot mai greu de satisfăcut. Va trebui multă imaginație din partea turismului ca industrie a acomodărilor, de a valorifica zonele încă nelocuite și relativ inaccesibile ale țării noastre, pentru a le pune la dispoziția vacanțelor celor iubitori de singurătate. Dar înainte de fixarea unei concepții în acest domeniu, trebuie desfășurate intense studii de marketing, pentru cunoașterea nevoilor turistice ale populației și anume nu în mod general, ci pe segmente ale cererii. Segmentele cererii trebuie depistate potrivit unor criterii psihosociologice, pentru a se putea determina mărimea și proporțiile grupurilor turistice cu destinația petrecerii vacanțelor în localități montane sau pe litoral, în sate pescărești, în sate cu tradiții folclorice, meșteșugărești, în puncte izolate în natură etc.

V. Este incontestabil că ecosistemul natural din țara noastră va fi afectat pe termen lung, prin dezvoltarea turismului. Infrastructura și baza industrială a turismului, numeroasele șosele și căi de acces, construcțiile de complexe turistice, hoteliere, restaurante, magazine, unități prestatoare de servicii de tot felul și mai ales funcționarea tuturor acestor facilități pentru acomodarea turiștilor, invazia motorizării în păduri și munți, pe riuri, lacuri și mare, vor contribui inevitabil la poluarea aerului, pămîntului și apei, la noxele zgomotelor etc. Acesta este costul dezvoltării turismului, însă există numeroase căi de control al efectelor nedorite, care dezechilibrează ecosistemul, ca, de pildă, protecția naturii, rezervațiile naturale pentru salvarea speciilor animale și vegetale, metode tehnice antipoluante etc.

VI. Calculatoarele electronice nu vor programa timpul liber, la nivelul unei persoane sau familii. Pe scara întregii țări, ele vor fi însă indispensabile ca instrumente de valorificarea studiilor și cercetărilor pentru determinarea cererii turistice pe segmente de interese ale populației, pentru stabilirea direcțiilor de dezvoltare a acestei cereri, pentru alocarea cea mai judicioasă a resurselor societății, în vederea satisfacerii acestei nevoi, pentru calculul investițiilor în turism și a rentabilității acestora. Fără calculatoarele electronice nu se va putea ajunge la cunoașterea factorilor care stau la baza preferințelor individuale pentru anumite forme de turism, astfel încît printr-o politică adecvată să poată fi influențați acești factori și evoluția lor, în direcția posibilităților și obiectivelor planificării economiei naționale.

CUM PĂSTRĂM AVUȚIILE NATURII?

Lupta împotriva poluării mediului ambiant a devenit una din marile probleme ale lumii contemporane. Un pericol mondial amenință aerul și apele planetei noastre, cu consecințe grave asupra generațiilor viitoare—și numai o acțiune energetică întreprinsă prin participarea tuturor statelor lumii poate readuce natura la starea ei normală.

Dar, distrugerea mediului în care trăim nu înseamnă numai invadarea ciclului alimentar de către substanțe nocive, smogul din marile orașe industriale, reziduurile organice sau poluanții transportați prin aer. Înseamnă și acțiunile brutale, iresponsabile ale unor oameni care vin în contact direct cu natura, cu atracțiile, cu monumentele ei, care nu pot fi numiți în nici un caz turiști.

Am asistat cu aproape patru ani în urmă, în primăvara lui 1969, la acel spectacol trist, cunoscut opiniei publice din presă, când frumoasa poiană cu narcise de la Dumbrava Vadului a fost transformată în numai câteva ore într-un câmp pustiu, în care n-a mai rămas în picioare nici o singură floare. Mulți din cei ce porniseră din cine știe ce colț de țară pentru a lua parte la tradiționala sărbătoare n-au mai apucat să vadă covorul alb de narcise, care făcea în fiecare primăvară din poiana de la poalele Făgărașilor unul din cele mai îndrăgite monumente ale naturii din țara noastră. Florile au fost rupte fără milă, smulse din rădăcină, călcate în picioare în așa fel, încât în acel loc pământul să nu mai poată rodi în anul următor. Și n-a mai rodit nici în 1970, nici după aceea. Organele locale din județul Brașov au interzis accesul în rezervație până la refacerea ei totală. Trei ani la rând turiștii adevărați au fost lipsiți de posibilitatea, de dreptul de a mai veni în Dumbrava Vadului la vremea când înfloresc narcisele și nimeni nu știe încă dacă acest lucru va fi cu puțință în primăvara ce se apropie. A cui este vina, cine trebuie să răspundă pentru această faptă?

Nu de mult, experți ai Comisiei Monumentelor Naturii semnalau cu amărăciune frecvențele cazuri de distrugeri provocate în peșteri, în urma «vizitării» lor de către acest soi de turiști. Podoabe create de natură de-a lungul timpului au fost rupte și luate drept «suveniruri», s-a trecut cu briceagul sau cu pensula înmuiată în vopsea peste dantelăria de calcar, doar din simpla ambiție a acestor vandali ai turismului de a însemna trecerea lor prin acele locuri. Pentru protejarea acestei prețioase avuții naționale a fost necesar să se ceară instalarea porților de fier la intrările în peșteri, pentru a nu se mai admite decât accesul organizat, în grupuri și cu însoțitor și, în anumite cazuri, chiar scoaterea unora dintre acestea din circuitul turistic.

Tot atât de dese sînt cazurile de încălcare a normelor privind pătrunderea și comportarea în rezervațiile și parcurile naționale. Pe fundul lacului Bucura și a altor lacuri alpine din Retezat zac cutii de conserve; la Sf. Ana, unii turiști automobiliști care urcă pînă acolo își spală cu seninătate mașinile în apa lacului, declarat după cum se știe, un valoros monument al naturii.

La rîndul său, braconajul aduce pagube însemnate faunei terestre și acvatice. Pericolul la care s-a ajuns este în unele cazuri atât de mare încît amenință cu reducerea numărului și chiar cu pieirea unor specii de viețuitoare. Un exemplu îngrijorător îl oferă împușinarea lostricelor în apele Maramureșului. Alături de evitarea cu orice preț a oricăror surse noi de poluare a apelor, măsurile cele mai energice sînt îndreptate împotriva braconierilor și a braconajului. În exemplul de față s-a cerut întărirea pazei piscicole prin organizarea unor echipe mobile, care să supravegheze în permanență cursul Vișeuului pe o anumită porțiune.

Ne oprim aici cu exemplele, întrucît nu ne-am propus să facem un bilanț al mutilărilor aduse pămîntului, apelor și pădurilor.

Cea de a treia Conferință națională de ocrotire a naturii și-a încheiat lucrările cu o lungă listă de propuneri, a căror traducere în fapte ar însemna un pas înainte în acțiunea de apărare a patrimoniului turistic al țării. Se au în vedere printre altele înființarea unor noi rezervații (Parcul național al Munților Apuseni, Parcul natural din regiunea complexului hidroenergetic Porțile de Fier, rezervații din fondul forestier și din zonele umede), construirea punctului de observații ornitologice Sf. Gheorghe și a stațiunii de observații ornitologice Sinoe, marcarea și bornarea rezervațiilor, dar mai ales intensificarea muncii educative în rîndurile populației și îndeosebi ale tineretului, crearea unei puternice opinii de masă împotriva tuturor acelor care nesocotesc această obligație cetățenească.

Legătura dintre turism și ocrotirea naturii este o problemă de etică, de înaltă conștiință patriotică. Așa trebuie să o privim noi toți cei ce aflăm în mijlocul naturii izvor de liniște și de sănătate. Să nu ne fie nici o clipă indiferent dacă vreunii dintre semenii noștri încearcă să-i știrbească frumusețea. Să nu-i lăsăm s-o facă, să-i oprim la timp!

Miraculoasa călătorie a aurului prin patru milenii de istorie

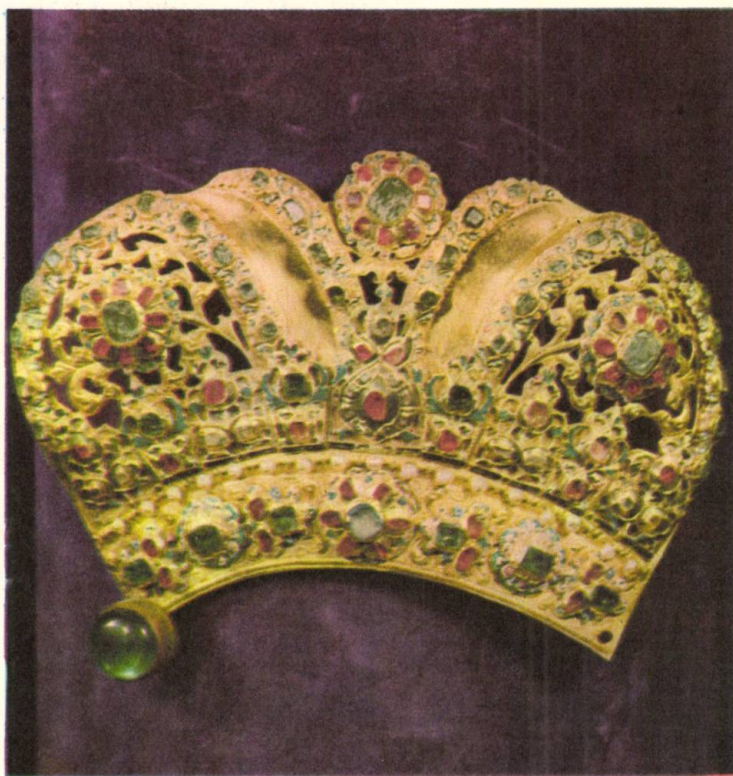
Perechea de fibule de aur din tezaurul de la Pietroasa, sec. V e.n.
Întregul tezaur cîntărește în jur de 20 kg aur, fiind cel mai mare
tezaur istoric românesc și unul dintre cele mai mari din lume.

Prof. Dr. FLORIAN GEORGESCU
directorul Muzeului de istorie
al Republicii Socialiste România

prezintă cititorilor 9 piese din TEZAURUL ISTORIC NAȚIONAL

Organizat ca o secție specială a Muzeului de istorie al Republicii Socialiste România, Tezaurul reprezintă de fapt, o adevărată istorie în aur și nestemate a poporului nostru de-a lungul mileniilor. Căci, cunoscută încă din neolitic, arta prelucrării aurului (ca piese de podoabă, dar și ca obiecte de cult, cu rol magic), devine pe aceste meleaguri o pură transpunere în metale prețioase a artei neolitice, în toate caracteristicile ei. În tezaurul de la Moigrad, printre idolii anti-opomorfi care-l compun, se află și o impresionantă reprezentare stilizată în aur a femeii și a cultului fecundității.

Epoca bronzului, aduce în prelucrarea aurului dimensiuni neobișnuite și destinații, uneori greu explicabile. Se răspîndesc foarte mult podoabele, dar și obiectele rituale decorate cu motive geometrice derivate, în cea mai mare parte, din variante ale simbolului solar. Tot atît de frecvente apar însă în această perioadă și armele de aur, folosite, evident, ca însemne ale puterii. Bogatele descoperiri de la Ostrovul Mare, Perșinari, Turnu Măgurele ș.a. vorbesc de marile colizii sociale care duc la consolidarea aristocrațiilor teritoriale. Aceleași obiecte de aur ne dovedesc, pe de altă parte, prin factura lor artistică și de prelucrare, strînsa întrepătrundere culturală a civilizațiilor de la nordul Dunării cu înfloritoarele civilizații din bazinul oriental al Mediteranei.

Cunună de aur, încrustată cu rubine, smaragde și mărgăritare, comandată de Constantin Brâncoveanu giuvaergiuului venețian Gerolamo Campagnani în anul 1711.

Arta auriferă va fi preluată ulterior de meșterii traco-geto-daci și îmbogățită de aceștia cu splendidele reprezentări zoomorfe și antropomorfe, așa cum le întâlnim pe coiful de aur de la Poiana, pe obiectele din tezaurul de la Cucuteni — Băiceni sau pe ritonul de la Proina Mare. Este semnificativ că în această perioadă crește ponderea pieselor de harnășament, specifice unei lumi în care precumpănește viața militară.

Întemeierea coloniilor grecești pe țărmul dobrogean al Mării Negre a contribuit și ea la răspîndirea podoabelor din metal prețios, difuzare care în vremea stăpînirii romane va căpăta dimensiuni impresionante. Acum, atelierele de bijuterii și de podoabe de aur, pot fi întâlnite pe întregul teritoriu al Daciei Felix. În zonele rămase libere continuă să-și manifeste prezența obiecte de factură elenistică tîrzie sau romană.

Perioada cînd a avut loc procesul de formare a poporului și a limbii române, secolele IV—X, coincide cu trecerea valului popoarelor migratoare în drum spre sudul, centrul sau vestul Europei. Este o epocă de mari frămîntări politice și sociale, oglindită din plin și de arta prelucrării aurului, dar, mai ales, în modul de ocrotire a tezaurilor. Metalul prețios este lucrat cu mai puțină migală, deși îi crește strălucirea prin adăugarea masivă de pietre prețioase sau semiprețioase — tehnica cloisone-ului. Depozitarea se face în grabă, pripit, pentru că pericolul apare acum pe neașteptate din direcții ne bănuite. Decorul este amestecat: motivele locale sau de tradiție greco-

Coroană princiară de aur, descoperită în Dobrogea, datînd din epoca bronzului, mileniul II î.e.n.

romană sînt împreunate sau separate, în același tezaur. «Cloșca cu puii de aur» (tezaurul de la Pietroasa), tezaurul de la Apahida (I și II), tezaurul de la Velț etc. expuse generos în sala Tezaurului Istoric sînt numai o parte dintre cele specifice epocii.

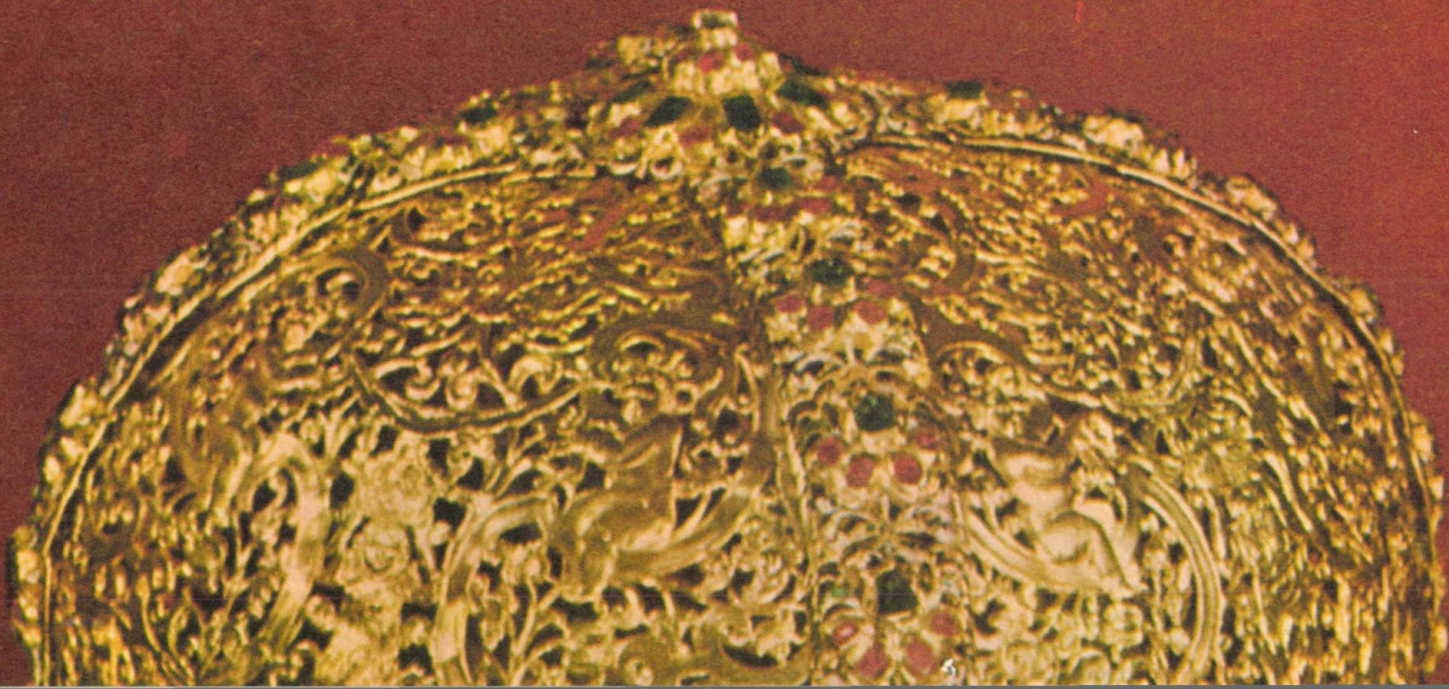
Odată cu încheierea procesului de formare a poporului român, cristalizîndu-se și relațiile sociale feudale, se ivește o nouă artă a aurului: arta princiară la curțile voievodale ale marilor feudali laici sau clericali.

Engelpionul de aur de la Dinogeția, Tezaurul din necropola voievodală de la Curtea de Argeș (care cuprinde podoabe de aur și argint ale primilor voievozi ai Țării Românești), un tezaur din vremea lui Ștefan cel Mare, tezaurul Doamnei Stanca, soția lui Mihai Viteazul, splendidele obiecte ce au aparținut Domnului Constantin Brîncoveanu, sau cele ale Doamnei Tudosca, soția lui Vasile Lupu, ale Doamnei Maria, soția lui Petru Șchiopu Voievod ș.a. sînt expuse publicului larg în cadrul istoriei și artei vremii.

Ultima parte a Tezaurului istoric, cea consacrată epocii moderne și contemporane, cuprinde obiecte personale, însemne ale puterii, decorații, bijuterii de o inestimabilă valoare artistică și istorică, începînd din vremea lui Alexandru Ioan Cuza și pînă astăzi. Fiecare din ele ne vorbește pe graiul universal al emoției artistice de momente și oameni din istoria națională, de transformări pe care meșterii aurului le-au imortalizat în obiecte făurite de ei. Ele au devenit de-a lungul mileniilor strălucite mărturii ale timpului.

Mitră episcopală lucrată în aur ajurat și cizelat, împodobită cu rubine, smaralde și perle veritabile. Piesă de artă brâncovenească, de la începutul secolului al XVIII-lea.

Se pare că a aparținut marelui erudit Antim Ivireanu, Mitropolit al Valahiei în timpul domniei voevodului Constantin Brâncoveanu.
PIESĂ UNICĂ

Potir dintr-o garnitură liturgică de aur, executată pentru biserica Sf. Treime a piaștrilor din orașul Cluj de către aurarul Papei, Ioan Christoph din Augsburg, 1642.

**Despre excursiile peste hotare
cu tovarășul GH. DUMITRU**
director al O.N.T. Carpati-Bucuresti

Tot diversificare cred că poate fi numită și alegerea combinată a mijloacelor de călătorie (tren, avion, autocar), durata în timp cerută de vizitarea fiecărui obiectiv (Moscova, bunăoară, poate fi vizitată și în două, dar și în șase zile), alcătuirea unor itinerare în circuit sau chiar a unor programe pa-

ralele, care lasă posibilitatea turistului ca în anumite zile din cadrul excursiei să aibă de ales între mai multe posibilități. Pentru motive asemănătoare am stabilit două programe de excursie cu autocarul în Italia care lasă turistului latitudinea să-l aleagă pe cel care îl preferă mai mult: pe la Veneția, Sirmione, Milano, Florența, San Marino, Ravena, Padova sau pe la Veneția, Bologna, Modena, Parma, Milano, Verona, Padova?

Numeroși cititori ne întreabă dacă în 1973 se vor organiza excursii în regiunile asiatice ale Uniunii Sovietice.

Da! Avem pregătite două variante ale unei excursii de 21 de zile fiecare care au drept țintă o zonă întinsă din Asia Centrală sovietică: Alma Ata — Tașkent — Urgheci — Tașkent — Samarkand — Dușanbe — Așhabad și: Alma Ata — Tașkent — Buhara — Samarkand — Dușanbe — Așhabad, ambele având inclusă vizitarea orașului Moscova. Sînt prevăzute tururi de oraș, vizite la muzee și la celebre monumente istorice și de arhitectură, excursii în Pamir și la barajul de la Karakum, zile de plajă la mare etc.

Se vor face de asemenea excursii în R.S.S. Armeană și R.S.S. Gruzină, pe ruta: București — Kiev — Tbilisi — Erevan — Moscova — București, al căror program este, și în acest caz, deosebit de atractiv.

O categorie foarte numeroasă de turiști, caută în programele dv. acele excursii care le-ar putea deschide calea către cunoașterea cîtorva dintre marile valori spirituale ale popoarelor din această parte a Europei. Ocupă turismul cultural un rol însemnat pe traseele călătoriilor pe care le veți organiza în 1973?

Să știți că aproape nu există excursie în care să nu figureze un mare muzeu sau un celebru monument istoric sau de artă: palatul Hradciany cu catedrala Sf. Vit, Biblioteca Strahov sau tezaurul de la Loreta, din Praga; castelul Sanssouci din Potsdam, casele memoriale Schiller, Goethe și Liszt de la Weimar, Galeriele de artă din Dresda; Wawelul, biserica Sf. Maria, cu vestitul altar lucrat de Wit Stosz, Universitatea Jagelonă, Muzeul Czartoryski Barbacanul — comorile de aur ale Cracoviei, palatul Lazienki din Varșovia, biserica Sf. Ioan și casa-muzeu Nicolas Copernic din Toruń, castelul cavalerilor teutoni din Malbork: Muzeul Ermitaj, Smolnii, fortăreața Petropavlovsk din Leningrad, Kremlinul, Galeriele Treiakov din Moscova, Palatul Dogilor, Piața și Biserica San Marco din Veneția, Biserica Santa Maria, Domnul și celebra Scala din Milano, capela Scrovegni din Padova; Galeria Uffizi, palatul Pitti, Domnul cu Baptisterei și Campanila din Florența, Coliseumul, Forumul, Capitoliul, Biserica Sf. Petru și Muzeul Vaticanului din Roma; Biserica Sf. Sofia, Moscheia,

Palatul Topkapı din Istanbul, Muzeul Louvre și Versailles la Paris etc.

Ce alte genuri de excursii vor deține un «cap de afiș» în programele anului viitor?

Cele de scurtă durată, de două, trei sau patru zile și cele care sînt de fapt vacanțe în stațiuni maritime: Varna, Albena (P.P. Bulgaria), Soci (U.R.S.S.). Frecvența excursiilor scurte este foarte mare și n-am să numesc decît cîteva dintre cele mai solicitate: Vadu Siret — Cernăuți. Albița — Chișinău, București — Chișinău — Odesa, București — Budapesta, București — Plevna — Timovo — Russe, București — Sofia. Aceștia li se vor alătura «Turul Capitalelor», excursii în R.S.F. Jugoslavia, croaziere pe Dunăre și pe Marea Neagră, excursii cu auto-turisme proprii etc.

R.P.BULGARIA

București — Plevna — Tirnovo — Russe — București (2 zile, cu autocarul)
 București — Plevna — Sofia — Tirnovo — București (3 zile, cu autocarul)
 București — Sofia — București (4 zile, cu trenul)
 București — Tirnovo — Stara Zagora — Burgas — Nesebar — Varna — Balçik — Silistra — București (5 zile, cu autocarul)
 București — Sumen — Varna — Burgas — Kazanlik — Sofia — Tirnovo — București (5 zile, cu autocarul)
 București — Sofia — București (6 zile, cu trenul)
 București — Russe — Tirnovo — Stara Zagora — Plovdiv — Sofia — Rilla — Sofia — Plevna — Russe — București (7 zile, cu autocarul)
 Sejur 12 zile la Varna
 Sejur 12 zile la Albena sau Nisipurile de Aur.
 București — Sumen — Varna — Nesebar — Burgas — Plovdiv — Sofia — Tirnovo — București (10 zile, cu autocarul)

R.S. CEHOSLOVACĂ

București — Praga — Hluboka — Ceske Budejovice — Brno — Havlickuv — Brod — București (11 zile, tren și autocar)
 București — Budapesta — Praga — Bratislava — București (10 zile, cu trenul)
 București — Budapesta — Praga — Bratislava — București (8 zile, cu trenul)
 București — Praga — Budapesta — București (8 zile, cu trenul)

R.D.GERMANĂ

București — Berlin — Leipzig — Dresda — București (12 zile, cu trenul)

București — Praga — Leipzig — Berlin — Dresda — București (12 zile, cu trenul)
 București — Praga — Karl Marx-Stadt — Erfurt — Leipzig — Meissen — Dresda — Budapesta — București (14 zile, cu trenul)
 București — Berlin — Magdeburg — Wernigerode — Weiman — Leipzig — Dresda — București (15 zile, cu trenul)

R.P.POLONĂ

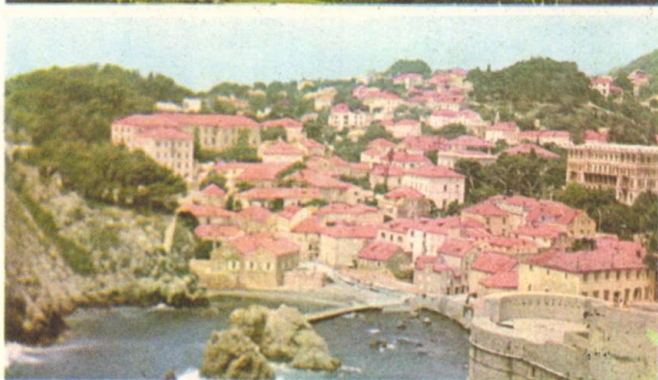
București — Varșovia — Cernăuți — București (7 zile, cu trenul)
 București — Cernăuți — Kiev — Varșovia — București (10 zile, cu trenul)
 București — Cracovia — Varșovia — București (9 zile, cu trenul)
 București — Budapesta — Katowice — Cracovia — Varșovia — Bratislava — București (10 zile, cu trenul)
 București — Cracovia — Katowice — Wrocław — Poznan — Torun — Gdansk — Varșovia — București (16 zile, cu trenul)

R.P.UNGARĂ

București — Budapesta — Balaton — București (7 zile, cu trenul)
 București — Budapesta — Esztergom — București (6 zile, cu trenul)
 București — Budapesta — București (5 zile, cu trenul)

U.R.S.S.

București — Kiev — Leningrad — Petrozavodsk — Moscova — București (14 zile, cu trenul și avionul)
 Vadu Siret — Cernăuți — Vadu Siret (3 zile, cu autocarul)
 Albița — Chișinău — Albița (3 zile, cu autocarul)
 București — Cernăuți — Lwov — București (7 zile, cu trenul)

PARTICIPAȚI LA EXCURSIILE PESTE HOTARE ORGANIZATE DE OFICIUL NAȚIONAL DE TURISM «CARPAȚI» BUCUREȘTI

mijloace comode
de transport
● condiții optime
de cazare
● programe atractive
● ghizi competenți

București — Moscova — Alma Ata — Tașkent —
Buhara — Urgheci — Samarkand — Dușanbe —
Așhabad — Moscova — București (21 de zile, cu trenul și avionul).

București — Moscova — Alma Ata — Tașkent —
Buhara — Samarkand — Dușanbe — Așhabad —
Moscova — București (21 zile, cu trenul și avionul)
București — Kiev — Minsk — Leningrad — Moscova
(15 zile, cu trenul și avionul)
București — Kiev — Minsk — Riga — Leningrad
— Moscova (16 zile, cu trenul și avionul)
București — Chișinău — Odesa — București (8 zile,
cu trenul)

București — Kiev — Leningrad — Tallin — Moscova
(14 zile, cu trenul)

București — Kiev — Tbilisi — Erevan — Moscova —
București (14 zile, cu trenul și avionul)
București — Chișinău — Kiev — Moscova — București
(11 zile, cu trenul).

București — Kiev — Leningrad — Moscova (14 zile,
cu trenul și avionul)

București — Kiev — Leningrad — Riga — Moscova —
București (14 zile, cu trenul și avionul)

București — Kiev — Soci — București (16 zile, cu
trenul și avionul)

București — Chișinău — Odesa — Tbilisi — Erevan
— Moscova — București (15 zile, cu trenul și avionul)

București — Moscova — Leningrad — Moscova —
București (5 zile, cu avionul)

Siret — Cernăuți — Bălți — Chișinău — Albița
(autocar)

București — Moscova — Baku — Tbilisi — Erevan —
Suhumi — Soci — Yalta — Odesa — București

București — Moscova — Tallinn — Leningrad — Vilnius — Moscova — București

București — Kiev — Minsk — Vilnius — Leningrad —
Moscova — București

FRANȚA

Excursie la Paris (8 zile, cu avionul)

R.S.F. IUGOSLAVIA—ITALIA

București — Timișoara — Belgrad — Zagreb — Ljubljana — Veneția — Bologna — Modena — Parma

Milano — Verona — Padova — Triest — Budapesta — Oradea — București (15 zile, cu autocarul)

București — Timișoara — Belgrad — Zagreb — Ljubljana — Veneția — Sirmione — Milano — Florența — San Marino — Ravenna — Padova — Triest

— Rijeka — Zagreb — Budapesta — Oradea — București (16 zile, cu autocarul)

București — Florența — Pisa — Siena — Roma — București (8 zile, cu avionul)

București — Roma — Sorrento — Napoli — Roma — București (8 zile, cu avionul)

GRECIA

București — Sofia — Salonic — Kavala — Sandanski — Tirnovo — București (9 zile cu autocarul)

TURCIA

București — Sofia — Plovdiv — Istanbul — Gabrovo — Tirnovo — București (8 zile, cu autocarul)

**DIRECȚIA GENERALĂ
COMERCIALĂ
A MUNICIPIULUI
BUCUREȘTI**

vă invită la

**RESTAURANT o CRAMĂ
o BAR DE ZI
o GRĂDINĂ DE VARĂ
o HOTEL**

Specialități culinare cu tradiții de
epocă:

salată bizantină, salata arnăuților,
salata băcanilor, mușchiuleț a la
Manuc, gustarea lui Bachuș, clătite
flambate a la Manuc, sarailii, bac-
lavale etc.

RESTAURANTUL **DOINA**

situat în mijlocul unui parc, într-o frumoasă
clădire în stil românesc de la sfârșitul veacului
trecut vă oferă următoarele specialități:

sote a la Doina

cîrnăciori oltenești în sos picant

casolet a la Doina

servite cu un pahar cu vin de calitate, Program
atractiv

RESTAURANTUL **Feroviarul**

un local elegant, renovat și extins de curînd
sortiment specific de preparate culinare
servite cu vinurile casei
Program muzical distractiv
Meniuri-pensiune la dejun, apreciate unanim.

COFETĂRIA **ALBINA**

local modern, cu o atmosferă intimă
punct de atracție pentru con-
sumatori
Specialități de înghețată și
prăjituri:
Parfeuri, în diferite sortimente.

Casată
Profiterol
Merenghi
«Negrese» etc.

ROTISERIA **stop**

Pui fripți • Gustări
Băuturi alese
Pui fripți pentru acasă

**ODIHNĂ
TRATAMENT
CONFORT**

**la
SANATORIILE BALNEARE
DIN EFORIE NORD și MANGALIA,
deschise în tot timpul anului**

TURIȘTI!

Hotelurile-restaurant
ÎMPĂRATUL ROMANILOR
și BULEVARD
Hanul DUMBRAVA din Sibiu
Cabana SĂLIȘTE,
precum și cabanele din masivii
Făgăraș și Cibin vă oferă condiții
excelente de cazare și masă

În stațiunile PĂLTINIȘ
OCNA SIBIULUI
BAZNA

vă puteți petrece un concediu plăcut sau puteți urma un tratament
curativ

Adresați-vă
cu
încredere
Oficiului
Județean
de
Turism
Sibiu

TURIȘTI!

În trecere prin Brașov și Poiana Brașov
vizitați restaurantele

**CARPAȚI
CERBUL CARPATIN
ȘURA DACILOR
CAPRA NEAGRĂ
COLIBA HAIDUCILOR**

care vă oferă într-o ambianță deosebit de plăcută
specialități ale bucătăriei și pivnițelor noastre

Nordul dobrogean

- o 130 km între mare și munte
- o de la 2000 la 200 000 000 de ani
- o o biserică supraetajată
- o pe vatra anticului Noviodunum

Așadar, între mare și munți sînt 130 de kilometri. Pentru verifcare, porniți dumneavoastră pe drumul care leagă Constanța de «Cetate veche este la Dunăre sau Istru Cu ziduri tari...» (Ovidiu), adică Tulcea, deci spre nord. Credincioasă scoarței molcom ondulate, șoseaua se desfășură în sinuozități pe orizontală, pe verticală, și nimic nu trădează imaginea noastră, bine închegată, despre Dobrogea. Cînd, deodată, ne trezim în plină... vale a Prahovei; mașina urcă, aerul se rarefiază. este mai rece. mai nepoluat — termen «en vogue»! — drumul se strecoară printre înălțimi bogat împodobite, codri cu adevărat neumblați. Este pădurea Babadagului, iar cîteva kilometri mai departe se ivește și orașul, «părintele munților» în traducere, străveche așezare geto-dacă, menționată de geograful arab Ibu Battuta ca oraș înfloritor, în jurul anului 1330, sub numele Baba-Saltik.

De la Cataloi, renunțăm însă la drumul care ar putea să ne conducă spre poarta «kuriașului,

somptuosului, mirificului evantai al Deltei» — cum zice Geo Bogza — în favoarea șoselei dinspre stînga; ne cheamă înălțimile din fundul zării, neașteptate, știute cel mult din lecțiile de geografie, dar de atunci au trecut ani...

Și uite așa, 130 de kilometri despart marea, urmele Tomisului de acum 2 000 și ceva de ani, de urmele lanțului Hercinic — munții spre care ne îndreptăm — vechi de vreo 200 000 000 de ani.

PIRUL DE FIER

...Un fir subțire de apă apare de undeva, să țină tovărășie drumului intrat pe sub coroanele îngemănate ale pădurilor; și un modest indicator ne îndeamnă spre stînga: «mînăstirea Cilic-Deré».

Cunoașteți, ori, cu siguranță, ați auzit vorbindu-se despre vestitele mînăstiri cu fresce exterioare ale Bucovinei, monumente la loc de frunte în patrimoniul artistic mondial. Printr-o curioa-

să similitudine, în Dobrogea, tot în nordul regiunii, vecine Dunării, se află două monumente de aceeași natură; este drept, fără pictură în exterior, dar cu alte virtuți și deosebit de inspirat plasate într-un cadru natural — acela al foștilor Hercinici de odinioară — surprinzător generos față de clasică reprezentare pe care o aveau despre Dobrogea.

Cilic-ul este ceea ce se cheamă o minăstire deschisă, adică o colonie de chilii în jurul bisericii. Îi vine numele de la «pîrlul de fier (oțel)» — traducere din limba turcă. Nu este o metaforă; pîrlul care clipește prin mijlocul minăstirii are apele roșii, urmare a străbaterii unor masive muntoase bogate în minereu de fier. Fenomen asemănător de pildă, celui de la Roșia Montană, din Apuseni.

Deseori, în verile secetoase, pîrlișul aproape își pierde ființa. Asta nu-l face însă mai bun, ci dimpotrivă: la vremea topirii zăpezilor sau cînd plouă abundent, apele-i năvălnice șterg totul în cale. Aceasta a fost, în repetate rînduri, și soarta bisericilor aflate aici încă de prin al XVII-lea secol. Dar ultima construcție, cea prezentă, depășește din toate punctele de vedere tot ce a existat mai înainte.

Edificiul, a cărui temelie s-a pus în 1901, este impresionant ca dimensiuni, bine echilibrat, monumental și prin poziția pe care o ocupă, pe un bot de deal, în buza pădurii. Biserica se recomandă rară prin aceea că, de-debutsul clădirii de departe vizibilă, se află o a doua biserică, împodobită cu altarul și icoanele salvate de la ultima victimă a apelor, pe la sfîrșitul secolului trecut. Un asemenea exemplar se mai află la Pingărați — Neamț, de pe vremea lui Alexandru Lăpușneanu.

Centru cultural și artistic de tradiție — școli de pictură, broderie, țesături — minăstirea păstrează, în muzeul (amenajat chiar în fosta țesătorie), numeroase piese lucrate de călugărițe, precum și obiecte de origină și proveniență turcească, ceramică de Birmingham cu imagini din Ro-

mânia, costume populare românești, numeroase cărți vechi — cap de afiș fiind Biblia lui Șerban de la 1688 — valoroase exemplare de icoane pe lemn din secolele XVII-XIX, alături de una dintre cele mai vechi icoane de acest fel din țară, provenită de la Muntele Athos.

Întregul minăstiresc, pitoresc, agrementat de o decorativă moară de vînt, împrejurimile de largă perspectivă vizuală, sihăstria locurilor aș spune, dau un simțămînt stenic, atît de necesar fiecăruia dintre noi, fiecărui drumet ostenit...

Pe vatra Novidunum-ului

Dincolo de Telița — așezare dominată de o biserică pretențios edificată în stil kievlean — «navigăm» pe sub dealuri, printre disciplinatele regimente de butuci de viță ale podgoriei Sarica. Pe la 1760 polonii cumpărau vin de aici, iar turcii îl încarcău pe corăbii cu destinația Constantinopol.

O atmosferă profund patriarhală respiră orașelul Niculițel în hotarul căruia se mai văd urmele unui val roman de apărare; prin preajmă sînt și rămășițele fundației unei biserici de prin secolele XI-XII, ridicată la vremea ei cu cărămizi romane, direct pe stîncă, în plan triconic (treflat) — cel mai vechi document de acest fel de la noi, se pare, reprezentînd stilul predilect al meșterilor din epoca feudală timpurie.

Spre vest, la 7 kilometri, adăpostită de întinsele păduri ce înveșmîntează Dealul Teilor, se află cealaltă țintă a călătoriei: minăstirea Cocos.

Numele și l-a luat de la cel al cucoșului de munte, astăzi pasăre rară, pe vremuri în deplinătatea drepturilor ei pe aceste meleaguri unde — ciudățenie a naturii — teiul este preponderent, motiv de faimă apicolă.

Inițial schit la sfîrșitul veacului XVII, în 1833 biserică întemeiată de ucenicii starețului minăstirii Neamțului, așezămîntul monahal este recunoscut oficial în 1847, printr-un firman dat de sultanul

Abdul Medjid, devenind astfel prima minăstire ortodoxă din Dobrogea, dependentă la vremea aceea de Poarta Otomană.

Din construcția originală se păstrează grupul de clădiri în stil oriental, cu etaj și cerdacuri — astăzi casă de oaspeți. Biserica actuală, edificată la începutul secolului XX, este pictată în interior de italianul F.D. Biasse. în «renaissance».

Întregul ansamblu, dominat de o uriașă clopotniță, se asociază fericit naturii înconjurătoare cu care a fost, parcă, laolaltă zămislit. O pace adîncă își are aici odihna, și călătorul abia ajuns calcă în virful picioarelor, nu pentru că i-ar cere-o cineva ci doar la îndemnuri dinăuntru, chemate de actul solemn al întîlnirii cu maistosul.

Un muzeu — rezultat al rîvnei starețului Nicanor Pașcanu — ne transportă cu aproape 2.000 de ani în urmă, cînd pînă aici sub munte se întindea anticul port Noviodunum (Isaccea contemporană) — o demonstrează tezaurul numismatic descoperit în incinta minăstirii; numeroase obiecte, cărți și documente, printre care și amintitul firman de întemeiere, dau eforturilor depuse de organizatori colecției o mare valoare, adăugînd un plus de farmec acestui monument al liniștii și reculegerii.

*

Sigur, în aceste locuri, se mai poate ajunge și pe alte căi decît cea propusă inițial. De pildă, de la Tulcea prin Somova-Niculitel, de la Măcin prin Isaccea-Niculitel sau Cerna — Cataloi — Niculițel. În sfîrșit, după un drum pe Dunăre pînă la Isaccea, mai sînt de făcut pe jos circa 12 kilometri pe carosabil ori vreo 6 kilometri pe potecă, prin pădure, pînă la minăstirea Cocos.

Oricare ar fi ruta, mijlocul de transport, vă sugerăm rezervarea cîtorva zile de vacanță pentru acest pe nedrept mai puțin cunoscut nord dobrogean.

S.T. FRUNZĂ

SFÎNTU GHEORGHE

Sfintu-Gheorghe. Localitate al cărei nume îl rostim rar, foarte rar sau, poate, niciodată. Un sat pierdut printre nisipuri și ape, la vărsarea brațului cu același nume al Dunării, în mare.

Două uliți paralele cu malul fluviului, alte câteva, mai mărunte, perpendiculare; casele — vreo 300 — majoritatea cu prispe și stilpi eleganți din lemn, sînt de un alb imaculat. Într-o impresiionantă disciplină, stuful își face loc peste tot; și la acoperișuri, și în garduri, și la micile bucătării de vară, unele în întregime din stuf. Nici nu s-ar putea altfel, aici, Sf. Gheorghe fiind o demnă și împovărată de ani reprezentantă a ceea ce în școală am învățat că se numește Delta Dunării, țară a stufului și papurei, țară a pescarilor, fără a căror existență nu s-ar putea concepe, ei fiind în primul rînd aceia care o simt, o înțeleg, o iubesc într-o străveche împletire de destine cî natura, înțeleaptă și generoasă.

OMUL CU COȘUL DE PAPURĂ

Avem fixate în memorie imaginea minerului — omul cu lămpa, a țăranelui — omul de pe ogor, a intelectualului — omul și cartea. Spre deosebire de aceștia — sau, poate, spre o completare organică — personajul principal al acestor locuri este omul cu coșul de papură. Cînd îl vei vedea întinzînd pasul în întîmpinarea zorilor sau coborînd alene, odată cu asfințitul, trebuie să știi că este el, pescarul. Pentru că un pescar fără un coș de papură — parcă anume la fel, să rămînă simbol — nu s-a văzut. Acolo, în coș, se poartă hainele de lucru, uneltele mici și merinda, de acolo scoate gospodina somotelui pentru borș și stavrizii buni de saramură. Așa s-au pomenit, așa sînt și astăzi — oameni cu coșuri de papură, chiar dacă între timp au apărut cuterele care-i remorcă în larg și înapoi, s-a aprins becul electric ce le luminează ulița și casa, au prins gustul informării cotidiene cu ce se mai întîmplă prin țară și dincolo de granițele ei.

Mai mult decît oriunde pe întinsul Deltei, la Sf. Gheorghe omul cu coșul de papură are o misiune grea; fiindcă Sf. Gheorghe este nu numai unicul loc din Delta unde se mai pescuiesc astăzi scrumbiile de Dunăre — între martie și iulie — ci și singurul punct pescăresc de vinătoare organizată a sturionului, purtătorul celebrelor icre negre. Și sturionul se prinde în largul mării... Așa se face că omul cu coșul de papură și cuterul au devenit buni prieteni. Nu-i lucru de colea să ți se ia de pe cap cazna seculară a lopătului kilometri întregi pe arșiță ori ploaie, pe furtună ori ger de-ți pleznește pielea miinilor și obrazul. Și nici un pescar nu uită că în caz de primejdie pe mare, la semnalul rachetei sale i se răspunde de pe cuter și marea nu-și mai incasează tainul...

Peste Dunăre de Sf. Gheorghe se află cherhanaua, nu de mult înălțată pe pămînt ce ascundea relicve ale îndelungatei istorii a localității. Aici aduce cuterul șirul de lotci, către ora prînzului, sau și de mai multe ori pe zi dacă prada se dovedește bogată. Este locul unde se întîmplă cîteva lucruri în stare să surprindă chiar și pe vizitatorul care a mai văzut năstrușnicia la viața lui. În primul rînd, pregătirea peștelui: scos din lotcă pe chei, fie el morun ori nisetru, de 50 de kilograme ori dublu (se întîmplă dacă ai noroc de zile mari, să vezi unul de 360 de kilograme — puteți să mă credeți, nu eu l-am prins...), așadar, odată tras pe mal, spintecarea lui — cu un cuțit cum numai aici îl găsești — golirea de măruntaie, spălarea, cîntărirea și depunerea la gheață durează abia cît ai clipi din ochi, tu, ca muritor obișnuit. În al doilea rînd, la cherhanaua din Sf. Gheorghe ți se mai deslușește o taină, de departe plină de necunoscute și complicații: prepararea vestitului caviar. Răsturnate din pîntecul stu-

rionului într-un banal lighean, prețioasele icre negre iau calea unui mic laborator cu iuteala... sunetului. Desprins pe o sită din placenta care le înmănușează, spălate cu apă rece, ele rămîn două minute într-o saramură — concentrația n-o divulgăm, fiind secret de fabricație! — după care își închid frăgezimea într-o cutie de 50, 100 sau mai multe grame, cum sună cererea pieței — cerere mare, în țară și peste hotare, așa încît niciodată oferta nu reușește s-o depășească.

BINECUVÎNTAT PĂMÎNTUL ACESTA

Ca să ajungi din Sf. Gheorghe la malul mării, trebuie să traversezi cam un kilometru de plajă, înfundîndu-ți pașii într-un nisip de catifea fierbinte, în timp ce în susul litoralului curiozitatea te poate purta mulți kilometri prin același nisip, ridicat în dune uneori cu mult dincolo de statul omului. Plaja aceasta — cu care nu se poate compara oricare alta de prin stațiunile noastre — este însă neașteptat de mincinoasă. Am pornit într-o dimineață de-a lungul ei, iuțind pasul să ne răsfațăm cît mai curînd la umbra copacilor ce se vedeau nu tocmai departe, oglindindu-se în apă; prînzul ne-a prins mergînd, tot intr-acolo, spre copacii aceia ce se vedeau nu tocmai departe, oglindindu-se în apă... Nu ne-am supărat prea tare descoperindu-ne alergînd după himere, poate unde nu ni se întîmpla pentru întia dată. Oricum, merită să vii pînă aici, fie și numai de dragul ciudatului dialog dintre pămînt și cer, întrepătrundere fierbinte, dragoste arzătoare ce se cheamă miraj. Dar să nu ne prindem în jocul lui; mai sînt pe aceste meleaguri încă suficiente certitudini...

Hărțile mai binevoitoare ne informează că, la aproximativ 5 kilometri de Sf. Gheorghe, spre sud, există

o insulă — pe vremuri două mai mici, azi unite — oficial botezată Sacalin, în limbaj local Sacalina, mai aproape de adevăr.¹ La jumătatea secolului trecut nu exista; acum, are vreo 13 kilometri lungime și pe alocuri 400 de metri lățime. Alături de vechiul far maritim, astăzi cu mai bine de 2 kilometri înapoia litoralului, ilustrează fără drept de apel cunoscutul slogan: «Delta Dunării, cel mai tânăr pământ de pe continent»!

Între insulă și apropiatul canal navigabil din Delta, un clin de baltă de vreo 7 kilometri pătrați este numit de localnici «banc». Apa nu-i mai adâncă de 30—50 de centimetri, așa că am putut pătrunde doar cu o lotcă de 13 crivace², iar vegetația este destul de săracă — smocuri rare de trestie pitică. Nu prea înțelegem ce cautăm aici, dar nici nu îndrăznim să-l întrebăm pe Stanislavski, pescarul care ne conduce; prea este adâncit în niște căutări îndepărtate, strecurate pe sub borurile unei ciudate existențe, probabil cîndva pălărie. În sfîrșit, privirile i se luminează și cu o exclamație se consideră achitat de orice explicații:

— Uite-i!

Pentru noi, asta n-a însemnat deocamdată nimic, apoi au fost niște puncte albe, pe urmă un fel de păsări mari, impunătoare, ca, în sfîrșit, să fie pelicani; vestiți, monumentalii, hrăpăreții pelicani. Și atunci, privind mai cu atenție în jur, am înțeles; am înțeles că ne aflăm în mijlocul unui imens popor al înaripatelor unde diverse specii — peste 50, probabil — coexistau pașnic, în spiritul celor mai generoase idei pe care, desigur, le preluaseră de la oameni... O uriașă suptăfăță clocotindă de viață, de unde pe rînd se ridicau la apariția noastră — poate să ne salute, poate să ne amenințe — sute de rațe, negre, în stol strîns, cocostîrci ce nu

se mai osteneau să-și salte picioarele nesfîrșite pînă la primul popas, egrete cu zborul visului nevinovat, putericii pelicani, în șir indian, calmi și conștienți de înalta lor misiune de a se lăsa văzuți din toate părțile și fotografiati ca niște decani ai Deltei, ce se află. Am rămas descumpăniți, știindu-le sălaşul în alte părți ale regatului apelor, în cotloane la care cu mai greu se pătrunde.

— Așa e, a încuviințat Stanislavski, numai că bancul ăsta al Sacalinei are povestea lui și nu mulți o știu; aici apa-i mică, peștele e deasupra, și viermișorii și mormolocii. De asta, tot păsărețul de prin părțile Dranovului, Dunavățului, pelicanii de la Uzlița și de prin alte locuri vin aici, să-și caute hrană lor și celor de acasă care nu s-au deprins încă să zboare. Iaca, nu mulți știu ce se întîmplă aici, și tot aleargă hai-hui prin baltă, fără să vadă cei de văzut!

— Ei, că nu s-o fi adunat tot ce-i mai de soi în Delta, aici... — încerc a-i potoli ce mi se părea exagerare. Mă privește aspru, și zice, ca un fel de amenințare:

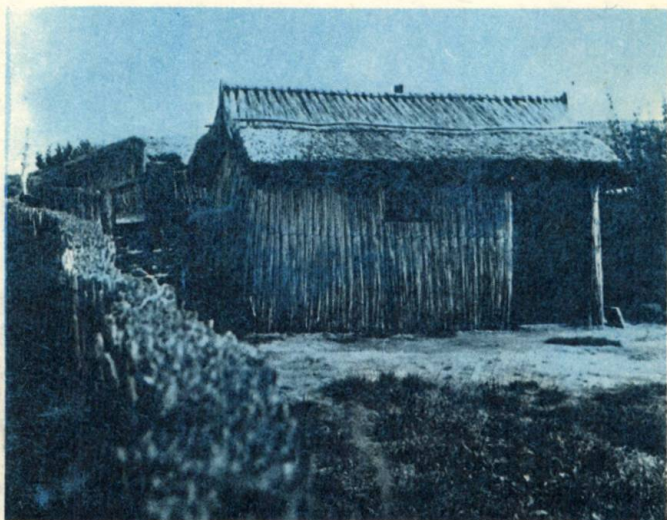
— Om vedea ce veți spune dv. în grădină.

Borșul pescăresc îl încropim, după datină, pe Sahalină, în fața înaltului triumghi de stuf al unei vechi colibe. Apă am băut, la început curioși apoi cu plăcere, din banc, folosind, cum se cuvine căușul³. Am mai făcut și o baie în mare, dar tot timpul nu ne-a pierit din minte «amenințarea» cu grădina.

În sfîrșit, dincolo de crugul zilei, Stanislavski a dat semnalul de plecare. Barca a prins a-și depăna unda prin tot mai desul păienjiniș al ciulinului de baltă învîrstat cu galbenul unor flori cu parfum amețitor — verde crud și galben, cîți dintre creatorii de modă și-o permit?! În proa măruntelor lotci se înalță, misterioasă, mută, pădurea de stuf. Pescarul, în picioare, prinde să scurteze liniștea încremenită, cu aromă de baltă și pește.

— E bine — își zice el cu voce tare și, apucînd ghionderul, începe lupta cu desimea plantelor. O vreme se aude doar fișitul aspru al papurei frecată de pîntecul, de soldurile lotcii și, din cînd în cînd, țipătul speriat al vreu-

Stuful...

nei rătuște deranjată din sies-
ta după-amiezii; pe ochiuri
mici de apă, nuferi minuscule
joacă ușor pe valurile lăsate
în urmă de ambiția care im-
brobonează de sudoare frun-
tea și brațele pescarului. Deo-
dată, neașteptat, zidul verde
se dă în lături, descoperind
ceea ce într-o pădure s-ar
numi poiană. Stanislavschi la-
să ghionderul, își șterge nă-
dușeala și ne privește cu o
anume licărire în ochi, ce
nu se mai cere însoțită de
vorbe. De altfel, nici n-am
fi în stare să-i răspundem.
Speranțele noastre, fie și în-
aripate de fantezie, sînt anu-
late de o realitate care le face
ridicol de searbăde; emoția
vie îmi crește jena pentru
săgeta trimisă mai înainte
pescarului, și-i caut privirea,
dar el parcă înadins își ro-
tește brațul peste ce se vede,
și rostește simplu, firesc:

— Grădina...

Nu încapă îndoială, dreaptă
este rînduiala firii; nicăieri
n-ar fi arătat mai nimerit
atîta suavă gingășie decît aici,
în vecinătatea existenței as-
pre a celor mereu în aprigă
luptă cu natura. «Grădina»
cum a numit-o pescarul, în-
cercînd poate inconștient dar

mîndru să umanizeze, ni se
oferă, înfricoșător de perfec-
tă. Alunecăm pe un covor
de nuferi albi și galbeni, fe-
ciorelnică naivitate răsfrîntă
în limpezimea pură a apei,
în care patrulează, parcă bu-
curoase de oaspeți, semințiile
fără de număr ale miracu-
loasei lumi a adîncurilor. Ori-
ce cuvînt ar fi o impietate în
domeniul acesta al frumosu-
lui pînă la cutremurare, și
doar tăcerea uimită este
omagiul adus geniului în stare
să aștearnă, peste zbuciumul
unor chinute suflete ome-
nești, calmul înțelepciunii la
a cărei descifrare cu greu
ajungeam, prea ocupați cu
încăpățînata răsfoire a vo-
lurilor vanității noastre.

...Sîntem departe, lotca
despică apa răscolită de a-
propierea unei furtuni iscate
ca din pămînt, dar tăcerea ne
învăluie caldă, adîncă și bună,
rod furat, cu nestăpînită foa-
me, grădinii pămîntului,
Lotca despică vajnic apa pe
drumul întoarcerii spre Sf.
Gheorghe, minuscula așezare
pierdută printre nisipuri și
ape, al cărei nume îl rostim
rar, foarte rar sau, poate,
niciodată...

M.I. PASCU

saha — gîrlă puțin adîncă, supu-
să secării; există un ase-
menea proces continuu
în această zonă de for-
mare a noi pămînturi ce
se înalță de sub apă, pre-
cum insula amintită, de
fapt, un imens prag de
nisip.

crivace — nervuri de lemn pe sche-
letul cărora se constru-
iește lotca; criteriu de
apreciere a mărimii bărcii
(15, 20, 30 de crivace).

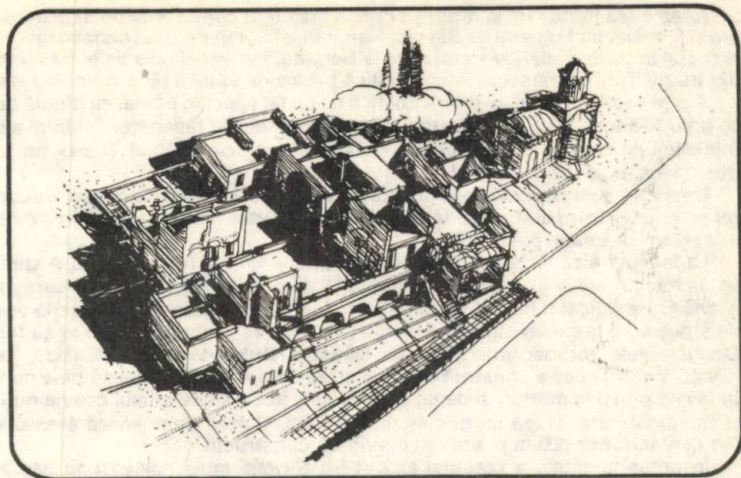
căuș — lopătică anume pentru
scos apă din barcă; se
folosește și la băut apă.

ghionder — lemn folosit pentru
împinsul bărcii, prin
proptirea lui de fun-
dul apei.

Vin pescarii

(fotografiile autorului)

DUMITRU ALMAȘ

CURTEA DOMNEASCĂ **numită și** **CURTEA VECHIE**

În istoria orașului lui Bucur ciobanul, «Curtea veche» e o realitate, o legendă, o poreclă cu sens și desuet în expresia «Craii de Curtea veche», amintind de acea mișunindă lume vagaboandă și fără căpătii care s-a adăpostit acum o sută șapte zeci de ani în labirintul unor ruine ale nimănui, pentru ca apoi, mai mult de un veac și jumătate să nu mai fie nimic și aproape să i se uite și numele și locul. Pentru că peste zidurile cele vechi s-au ridicat magazine și circiumi, s-au tăiat străzi și s-a așezat o nouă lume — lumea celui de al XIX-lea veac. Și totuși neastîmpărații arheologi, de vreo zece ani încoace scot la iveală, la lumina prezentului niște surprinzător de impresionante ruine, grăitoare despre vremi de stăruitor efort în dezvoltare și civilizație, vremuri de mare zbucium, de multă strălucire și de necuprinse nenorociri, abătute așa de adesea asupra poporului român și asupra capitalei lui.

Să începem cu un document din martie 1718 care vorbește de fapt de sfîrșitul «Curtii vechi»: doamna Marica Brâncoveanu doamna lui Constantin vodă cel decapitat de sultan, împreună cu patru feciori ai săi, scria despre București, cu mare jale: «s-a întîmplat un foc mare și au ars multe case și mănăstiri, mai ales Curtea domnească și vestita mănăstire a Sf. Gheorghe», ambele, în mare parte, opere brâncovenești.

Cu doi ani mai înainte, în 1716, cum povestește cronicarul Radu Popescu, un grup de boieri, în frunte cu Golescu, nemulțumiți de domnia fanariotului Nicolae Mavrocordat, s-au înțeles cu comandantul unui regiment austriac, aflat în Transilvania, a apărut pe neașteptate «zi fiind dimineața, domnul cu ai săi era în pat, și din porunca Golescului, porțile fiind deschise și străjile nici una, au intrat cătanele (soldații austrieci) în Curtea domnească și de prin cămări au jefuit toate averile. Acolo Golescul armat cu sabie și pistoale venind, au poruncit păzitorilor Curtii să pună armele jos... Și cătanele nemțești au luat pe drumul cu toată casa». În vremea asta în oraș, «Cătanele tăia, pușca, ucidă și colcăcea pe norod tare foarte, cît toți erau în lacrimi, plînsuri și în vaete». Pe domn l-au trecut, fără întîrziere la Sibiu.

Asemenea îndrăzneată răpire, a rămas însă fără consecințe politice imediate. Armia sultanului era la Dunăre, iar Eugeniu de Savoia, Generalissimul Imperiului habsburgic în acea vreme, strămuta războiul în Serbia, câștiga victoria de la Belgrad, încheia pacea de la Passarovitz (1718) și smulgea din trupul Țării Românești Oltenia, adică partea de apus a țării, numită o vreme Valahia Mică.

Am povestit această aventură politică de un fel specific numai cu gândul de a face să se înțeleagă ce greu le-a fost românilor să străbată veacurile, aici la răscrucea întîlnirii a trei mari imperii. Să se înțeleagă de ce abia în 29 septembrie 1459, în vremea lui Vlad Țepeș, să se pomenească într-un document, numele Bucureștilor.

Deși n-au fost capitală de la jumătatea veacului al XVI-lea încocoace, Bucureștii au jucat totuși un rol activ în legătura dintre capitalele mai vechi, Curtea de Argeș sau Tîrgoviște și Giurgiu, vestit port dunărean și cetate puternică.

La început aici, în partea mijlocie a bazinului larg și lung al râului Argeș, bine intrat în cîmpie, pe un mic promotoriu, între o meandă a Dimboviței și afluentul ei Bucureștioara, azi dispărut prin asanări, s-a ridicat o fortăreață din piatră și lemn. O modestă construcție de apărare, cu un donjon de strajă spre largurile cîmpiei. Urmele zidurilor, ei, hrubele de 5—6 m au fost descoperite, recent. Documentele vorbesc prin 1460, de «**Castro Bukorest**» sau «**Castro fluvii Dombovichsa**».

Vlad Vodă Țepeș a construit aici și o curte domnească, protejată bine de ziduri din piatră de râu, bolovani prinși în mortar, și de un șanț de apă, acolo unde oficial acesta nu-l îndeplinea Dimbovița și Bucureștioara. După un document din 1476, Curtea domneasca avea o suprafață de 918 m.p., din care aproape 800 m.p. erau acoperiți cu construcții.

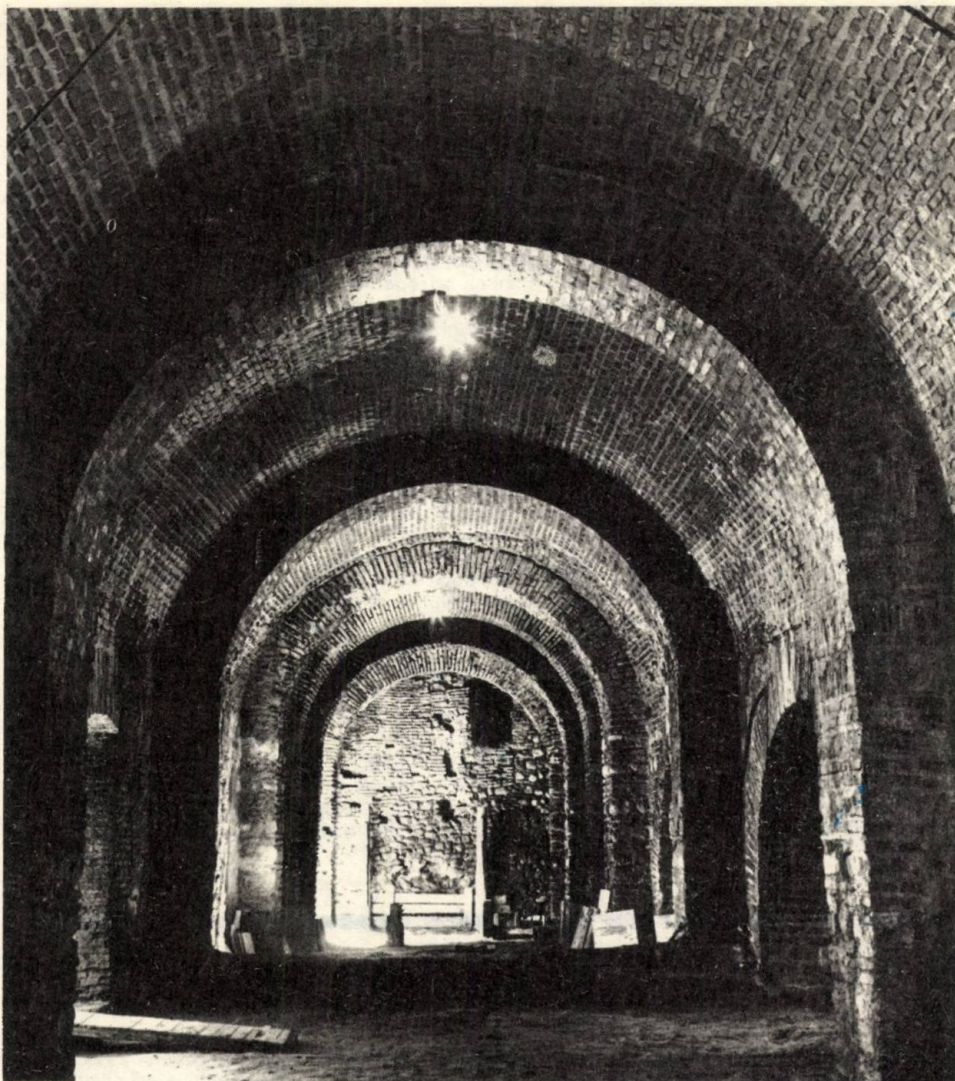
În prima jumătate a veacului al XVI-lea tot mai mulți voievozi se așezau, fie și vremelnici, în Curtea domnească din București. Unul, în 1532, s-a înecat chiar în Dimbovița, la vale de Curte. Drept care cronica l-a și poreclit Vlad înecatul.

Voievodul Țării Românești care a permanentizat scaunul domnesc la București a fost Mircea Ciobanul (numit așa pentru că se ocupase cu negoțul de oi). El a construit aici un frumos palat domnesc, bineînțeles folosind tot ce se putea folosi din vechile construcții. În incinta lui a înălțat și o frumoasă biserică în stil bizantin, cu specifice elemente românești numită azi Biserica «Curtii vechi». Desăvîrșirea construcției și înfrumusețarea ei au continuat în vremea lui Pătrașcu cel Bun (1554—1557). Bogăția forestieră din jur, ca și lipsa pietrei din preajmă, dar mai ales vitregia vremurilor, amestecul otoman care nu îngăduia o fortificare prea puternică, au făcut ca perimetrul domnesc să fie, cel puțin la început, înconjurat doar cu o palisadă din butuci de lemn și pămînt. Cu vremea însă zidurile s-au întărit din piatră, așa cum adevăresc descoperirile arheologilor, care au urmărit și stabilit pe teren conturul exact al «Curtii vechi». La fiecare mare refacere, reconstrucție, la Curtea domnească se făceau și unele corecturi teritoriale. Pentru că spre nord și est locul a fost ocupat cu orașeni, de prăvăliile negustorilor și de atelierile meșteșugarilor orînduiți în bresle: covacii, șelarii, blănarii, casapii, zlătarii, căldărarii, abagii, potcovarii, cavafii (sicmarii) boiangii, marchitanii, lipscanii, zarafii etc., domnitorii nu și-au putut extinde teritoriul decît spre miazăzi. Abia în secolul al XVIII-lea, în vremea lui Brâncoveanu, cînd «Curtea veche» a atins maxima ei dezvoltare și strălucire artistică, s-a petrecut și o împingere a acestui perimetru voievodal. Numai că, din păcate, această strălucire a fost un cîntec de lebădă: amurgul îi va fi mult prea aproape.

Vechea Curte voievodală din București cuprindea cîteva unități arhitectonice, unele păstrate intacte, altele scăpate ca din întîmplare, iar altele identificate arheologic pe teren în urma unor minuțioase săpături și studii atente.

Remarcăm în deosebi palatul domnesc propriu-zis, în care specialiștii au stabilit elemente de construcție de la Vlad Țepeș, de la Mircea Ciobanul, de la Matei Basarab sau de la Constantin Brâncoveanu. Arsă în 1595, de Sinan-Pașa, Curtea a fost refăcută de Matei Basarab «cu totul din nou» cum constată călătorul Paul din Alep. Distrugerii a suferit, din nou, pe la 1660. Cu marea lui dorință de a înfrumuseța capitala și țara, Constantin Brâncoveanu (1688—1714) a refăcut totul. În clopotnița distrusă de trăsnet în 1691, și refăcută îndată din porunca aceluiași voievod, s-a pus un ceas «care n-au fost mai înainte la alți domni», un ceas cu horă împrejur care cînta și juca la chindie, spre marea bucurie, încîntare și uimire a bucureștenilor. Sînt impresionante hrubele, păstrate și utilizate de negustori pînă foarte de curînd, coloanele interioare care, multă vreme, au slujit drept stîlpi de susținere în interiorul unei prăvălii și care azi sînt redat complexului muzeistic ce se organizează aici. Ele vădesc, măcar în parte, somptuozitatea, măreția și arta arhitectonică a acestei vetuste construcții, marmoră a atîtor mari drame din istoria românilor.

Pe latura nordică a Curtii vechi se afla masiva construcție a Pușcării, adică a Închisorii. Construcția masivă, impresionantă prin soliditatea și atmosfera ei sumbră, închisoarea Curtii domnești avea o formă de L, cu latura mare de 125 m. Nu-i zadarnic să amintim și aici că, în 1765, o răzvrătire a dus la tixirea acestei temnițe cu insubordonați. Bucureștenii au sărit însă, cu mic cu mare, au atacat Curtea voievodală și au deschis Pușcăria, eliberînd toți răzvrătiții. A treia unitate arhitectonică din complexul Curtii vechi este biserica, numită în limbajul vremii și «biserica din spre doamna». E cea mai bine păstrată dintre vestigiile care au alcătuit cîndva «Curtea veche». Se impune și azi prin eleganță și vzelteță, prin logica în distribuția compartimentelor și prin armonia proporțiilor,

Ziduri puternice, martore ale strălucirii de odinioară

prin decorul fațadelor din piatră și cărămidă, prin folosirea contraforturilor care o susțin ca niște brațe, prin șirul de ocnite așezate sub cornișe, prin cele trei și-apoi două rânduri de cărămidă așezată în colț sub acoperiș și sub turla suplă și elansată, toate alcătuind prețioase elemente de ordin artistic care-i dau o notă de distincție și originalitate.

Martoră a multe și multe evenimente istorice, «Curtea veche» merită să fie văzută, chiar dacă nu-i decît un șir de ruine puse sub protecția unor acoperăminte salvatoare.

Pe lângă zidurile acestei construcții, pe lângă coloanele, loggiile și balcoanele ei au curs o Dîmboviță, un Argeș și o Dunăre de istorie. Parcă mai răsună și azi glasurile oamenilor de altădată, perindați pe aici, ca de pildă a celor care l-au văzut pe Constantin Brâncoveanu, în 1688, «în casele domnești, în divanul cel mare suindu-să în scaunul domnesc, cum înseamnă cronicarul, au șăzut și cu tunurile dînd, mare veselie în toată politia s-au făcut de domnie nouă, care după plăcerea a toată obștea se făcuse».

Bîntuită de năpasta incendiilor, zguduită de cutremure, neglijată de domnii fanarioți care se schimbau din trei în trei ani, «Curtea veche a pornit repede spre declin, paragină și amurg.

După războiul austro-ruso-turc din 1768—1774 n-a mai putut fi locuită. Domnitorul Alexandru Ipsilanti a construit «Curtea nouă» din dealul Spirii și a părăsit-o definitiv.

În anii 1786—1790 s-au mai tăcut ultimele reparații; dar de fapt nu mai era decît un palat «năpăstuit, părăsit, și dărăpănat o vedere jalnică, ca un semn al pustiirii. Vreo zece ani a stat în completă uitare și ruină, ajungînd o gazdă și adăpost vremelnic pentru desmoștenii soartei, pentru acea categorie boemă care umplu toate capitalele, cu osebire cele din Orient. «Craii de Curtea veche», pînă la un punct pitorești se așezau ziua la taclale sau la cerșit pe «Podul Calicilor», iar noaptea se aciuiau în ruinele și hrubele fostului palat domnesc, care nu cu mult înainte cunoscuse luxul și bogăția lui Constantin Brâncoveanu.

În ultimul an al veacului al XVIII-lea, domnul Constantin Hangherli a vîndut la mezat tot acest noian de ruine abandonate: voia să scoată bani ca sa repare «Curtea nouă» și ea păgubită de un incendiu și numită de atunci «Curtea arsă».

Și cine putea s-o cumpere? Negustorii și meșterii din jur. Așa, fragmente de ziduri, coloane și hrube au intrat și s-au mai păstrat, ca prin-minune, în complexul noilor construcții ale orașenilor. O construcție din această «Curte veche» s-a păstrat încastrată și în noua clădire înălțată de un negustor bogat, armean de obîrșie, și cunoscută după numele proprietarului, «Hanul lui Manuc». Este o importantă clădire din arhitectura Bucureștilor de la începutul veacului al XIX-lea, azi complet restaurată și dată în folosință ca hotel, restaurant și prăvălii.

Atunci, cum înseamnă călătorul francez Eugene Poujade, Capitala României era «orașul contrastelor», unde se vedeau alături de «palate sau cel puțin case de locuit frumoase și cocioabe îngrozitoare», alături de echipagii elegante» conduse de vizitii în livree de gală, se întîlneau, pe aceleași uliți în forfotă și enorme căruțe transilvănene, ticsite aidoma corăbiei lui Noe, și trase, de opt, zece, douăzeci de cai sau iepe, cu minji zburdînd liberi pe lîngă ele, cai focosi... și bivoli cu ochii roșii; bărbați eleganți și femei elegante, îmbrăcate după ultima modă a Parisului, și țărani înveșmîntați ca dacia de acum două mii de ani... Viața orientală, ce se duce, și cea europeană, care o înlocuiește, merg cot la cot, se succed ca într-o panoramă».

De bună seamă lucrurile s-au schimbat cu totul în veacul XX.

Azi, Bucureștii se înfățișează ca o capitală modernă, în pas cu toate orașele mari ale lumii. Dar tocmai de aceea dezgroapă vestigiile interesante și pitorești, care-i grăiesc, cu elocință, despre zbaterile trecutului, despre originalitatea și frumusețea civilizației lui.

Focul, apa, oamenii cu a lor răutate, neglijență și aplecare spre distrugere s-au conjugat cu vremea, care nu cruță nimic și pe multe le macină, s-au întovărășit și, au doborât, de multe ori «Curtea veche». A renăscut însă tot de atîtea ori din propria-i zgură și cenușă, după pilda pasării Phönix.

Dezgropată din lut, moloz și uitare, «Curtea veche» se rînduiește ca un vestigiu interesant pentru toată lumea și, de multe ori, relevant pentru viața, cultura și trecutul poporului român.

Noi achiziții în muzeele noastre

Masa de sufragerie ce a aparținut lui C.A.Rosetti, colecția din anul 1849 a ziarului «Vestitorul Românesc», obiecte rezultate în urma săpăturilor arheologice de la Curtea Veche—iată cîteva dintre piesele intrate în fondul Muzeului de istorie a municipiului București.

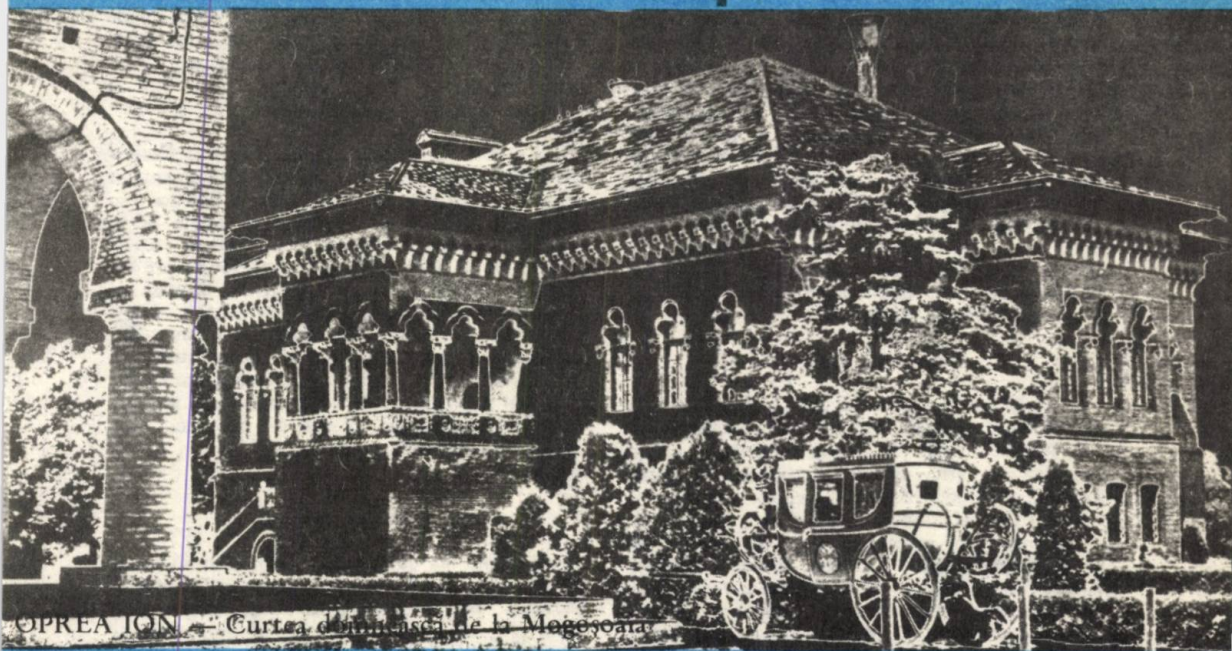

Muzeul satului din București s-a «mărit» cu un complex pastoral de la Șugag (munții Sebeșului), cu o moară prevăzută cu ciutură și butoi, ingenioasă realizare tehnică aparținînd țăranilor de la Plavișevița (zona Porților de Fier) și cu alte două ansambluri gospodărești provenite din satele hațegane Paros și Cîmpu lui Neag.

Muzeul de artă al Republicii Socialiste România a achiziționat în ultimul timp 18 lucrări, din rîndul cărora se detașează un **Portret de fată** de Van Dogen, o **Madonă** de Albrecht Durer și două desene semnate de Petrascu și Tonitza.

BUCUREȘTIUL

OPREA ION — Curtea domnească de la Mogoșoaia

la el acasă

Bucureștiul se bucură, în ciuda părerilor neavizate, de suprafețe acvatice pe care și le-ar dori orice mare capitală a lumii. Lacurile Străulești-Băneasa-Herăstrău-Floreasca-Tei-Fundeni-Pantelimon, unele tradiționale zone de agrement, altele în curs de amenajare, sînt un magnific colier citadin continuat spre est de Cernica și Pasărea, spre vest de Mogoșoaia și Buftea, concurat la nord de malurile Ialomiței și la sud de rețeaua hidraulică a Argeșului. Pădurile cam peste tot unde se găsește apa, aduc în vecinătatea orașului, alături de stejarii strănepoți ai codrului Vlăsiei,

mai toate soiurile de foioase, unele rare, cinstite cu titlul de rezervatie, multe dintre aceste gazde ospitaliere cervideelor și fazanilor.

Dar să nu trecem de granițele orașului înainte de a sublinia, cu părere de rău, că sînt încă insuficient cunoscute monumente valoroase — cu ani în urmă, este adevărat, în afara perimetrului urban, dar astăzi... Așa de pildă, biserica fostei minăstiri **Mărcuța** (sec. XVI) de pe șoseaua Pantelimon și, în prelungirea acestei artere rutiere, fostul **palat al familiei Ghica**, acum spital, loc unde a murit Dimitrie Bolintineanu (1872) și a luat ființă prima

clinică de neurologie din țară înființată de prof. dr. Gh. Marinescu (1897). În pronaosul bisericii din incintă, monumentul funerar baroc în marmură de Carara al lui Alex. Ghica este o remarcabilă operă de artă. Mai la nord, pe malul lacului Tei, **palatul** primului domnitor pămîntean al Țării Românești după revoluția din 1821, Grigore IV Ghica (1822—1828) mai păstrează pictura originală și paraclisul, construcție în plan circular foarte rară la noi, model de arhitectură neoclasică. În apropiere, masiva minăstire **Plumbuita** ne amintește nu numai de inițiala cetate medievală (1559—1585) și de Matei Basarab, ci și de Tudor din Vladimiri ajuns în 1821 pe malurile Colentinei precum și de tulburătoarele zile ale revoluției pașoptiste. Să mai spunem că, tot în zona aceasta, la intrarea în comuna Valea Pasărei se află **urmele fostului palat** al lui Al. Moruzi, iar mai spre sud, pe malul lacului Fundeni, biserica înălțată de Mihai Cantacuzino în 1699, sub domnia lui Brâncoveanu; cunoscut astăzi sub numele de **Fundenii-Doamnei**, este unicul edificiu religios din țara noastră cu fațadele decorate în stil oriental. (stucatură).

Istorie și artă

Încântătoare priveliști, locuri pe drept căutate de pescari și vînători, împrejurimile Bucureștiului sînt totodată pagini de istorie românească strîns împletită cu arta, fiecare monument în parte însemnînd deopotrivă evocare a epocii și exprimare a măiestriei arhitectului, cioplitorului, zugravului.

Cel mai vechi monument, **cetatea dacică de la Popești-Novaci**, probabil antica Argedava, se înrudește intrucitva cu Sarmizegetusa din Grădiștea Orăștiei. Mai aproape de nouă, minăstirea **Snagov** exista totuși în 1408, pe vremea lui Mircea cel Bătrîn. Actuala biserică a fost ctitorită însă de Neagoe Basarab același care înalță și edificiul de cult din comuna **Găiseni** (sec. XVI). La rîndul său, Matei Basarab pune temelie vestitei tiparnițe de la Snagov (1643) și piatră de fundament minăstirilor **Plătărești** (1646) și **Căldărușani** (1638) unde avea să picteze primele icoane, la 16 ani, Nicolae Grigorescu, așezămînt monahal intrat în literatură grație penci ascuțite a lui Damian Stănoiu.

Mai vechi monumente de arhitectură dar insuficient conservate — biserica fostei minăstiri **Tînganu** coborîtă de la Radu cel Frumos (1462—1474) și **Comana** lui Vlad Țepeș (1462), reconstruită însă în 1588 de Radu Șerban Basarab, socotit ctitor. Remarcabilă prin efectele decorative exterioare (cărămida aparentă), biserica minăstirii **Bălteni** — construită înainte de venirea lui Mihai Vițeazul la domnie — este rezidită în 1626; în secolarii codri împrejmuitoari au fost ucii Vlad Dracul, din ordinul lui Iancu de Hunedoara (1447) și, se pare, fiul său Vlad Țepeș, la 1476, de către Laiotă Basarab.

Unul dintre primele monumente ale secolului XVII este minăstirea **Cernica** (1608), fondată de

vornicul Cernica Știrbei. Aici și-a sfîrșit viața Năam Rominceanu, cronicarul muntean, și tot aici se odihnesc, printre alții, Gala Galaction, Ion Țuculescu și mitropolitul Nifon — într-un cavou pictat de Gh. Tattarescu. Din același veac datează și schitul **Balamuci** ascuns în pădurile Căldărușanilor, și biserica de la **Rebegești** (minăstirea) a marelui logofăt Radu Crețulescu, cu arhitectură de tranziție și pictură cu evidente încercări de a sparge tiparele bizantine. În fine, ultimii ani ai secolului sînt dominați de viguroasa epocă brâncovenească, marcată de înălțarea palatului de la **Potlogi** (1698—1699), firesc așezat alături de cel din **Mogoșoaia** (1702), monument de virf al arhitecturii civile brîncovenești, capodoperă a epocii.

Cu o sută de ani mai tîrziu, minăstirea **Ciorogirla** (Samurcărești) deschide seria monumentelor secolului XIX, în care includem și biserica din **Țigănești** (1812), deși minăstirea exista și în secolul al XVII-lea. Minăstirea **Pasărea** (1813), palatul lui Al. Ghica din **Căciulați** (1830—1831), piesă neoclasică de origine franceză, biserica de la **Bolintinul din Vale** (1842), localitate unde s-a născut și este înmormîntat Dimitrie Cosma (Bolintineanu) și palatul ridicat de Barbu Știrbei în jurul anului 1850 la **Buftenă** urmează cronologia timpului în evantaiul de valori istorice și arhitecturale pe care ne-am străduit a-l da concis, deși despre fiecare loc în parte s-a mai scris și merită a se mai scrie.

Zile de vacanță

Îmi permit să susțin că un concediu se poate consuma și în altă parte decît pe valea Prahovei... Eventual, pe o rază de circa 50 de kilometri de jur-împrejurul Bucureștiului. Monumentele amintite, prin sine, muzeele de la Căldărușani, Țigănești, Cernica, plimbările cu ambarcațiuni pe întinsul lacurilor, partidele de pescuit și vînătoare sînt tot atîtea atracții, alături de supremul dar pe care ni-l dorim și-l putem avea — relaxarea, calmul, liniștea, de aflat doar în realitatea naturii.

Hotel la Snagov, moteluri la Buda-Argeș și Buftenă, cabana de la Pasărea și alte citeva la dispoziția pescarilor și vînătorilor, mai multe campinuri și locuri de instalare a corturilor, sînt baze de popas ce-și așteaptă oaspeții. Să nu uităm, apoi, binecuvîntata pace a chiliilor ospitaliere de la schitul Balamuci, minăstirile Căldărușani, Pasărea, Țigănești, și să fim siguri că sătenii cu gospodării pe malurile lacurilor — Snagov, Mogoșoaia, Pasărea, Bălteni, Buftenă ne vor primi binevoitori.

Că vom petrece citeva zile de vacanță într-unul din aceste locuri, că ne vom deplasa, timp de citeva zile, spre zonele amintite — cu mijloace de transport în comun, autoturisme personale sau chiar, fără teamă, cu bicicletele — este mai puțin important; merită a reține doar că avem suficiente motive să cunoaștem mai îndeaproape Bucureștiul — la el acasă.

D. BONDOR

SNAGOVUL

Către Snagov, drumetul se poate îndrepta cu rosturi diferite, fiindcă locurile acestea pot satisface pretenții felurite. Iubitorul sporturilor de apă va găsi aici prilejul să înoate, să canoteze și să săgeteze apele, manevrând cu dibăcie circa bărcii cu motor, nefiind lipsit nici de bucuria de a urmări cu interes disputele sportiv-nautice a căror faimă a trecut de mult fruntariile patriei. Îndrăgostitul de natură se va bucura de pitorescul desăvârșit al locurilor în care pădurea își îmbină atât de armonios farmecul ei cu neasemuita frumusețe a unui larg și întins cuprins de ape. Pescarii amatori vor arunca mereu cirlișul undiței, cu speranța, câteodată împlinită, de a savura acasă o delicioasă plăcintă preparată după amănunțita și competența rețetă dată de Odobescu în «Citeva ore la Snagov».

Nu puțini sînt însă aceia care se duc la Snagov ca să-i cerceteze trecutul său istoric ori să-i cunoască monumentele de arhitectură rămase în ființă pînă în zilele noastre. Ascultîndu-l pe unul dintre aceștia, vom afla că strădanile istoricilor nu au ajuns încă să răspundă la întrebarea: cine este întiul ctitor al mănăstirii care a ființat pe ostrovul din lac? Dintre toate întocmirile care, laolaltă, alcătuiau cîndva așezămîntul monahal, a dăinuit pînă astăzi numai biserica pe care o putem admira și acum. Ea a fost înălțată, ca a treia biserică a mănăstirii, în anul 1517, de către Neagoe Basarab care n-a ajuns însă s-o zugrăvească. Unul dintre urmașii acestuia, Mircea Ciobanu, a închis cu zidărie de cărămidă golurile dintre stîlpii pridvorului, transformîndu-l în pronaos. El și fii lui, Petru-Voievod-cel-Tînăr și Radu Voievod, au adus — în anul 1563 — meșteri care au împodobit interiorul cu frescele pe care le poartă și astăzi fețele din lăuntru ale zidurilor.

Biserica este una dintre cele mai grăitoare mărturii ale măiestriei cu care știau să construiască strămoșii noștri. Ea este zidită după planul catolicoanelor (catedralelor) de la Muntele Athos, din zidărie, de cărămidă aparentă, și este împodobită cu turle zvelte, cu onice, cu brîie de zidărie și cu ancadramente minunate ciubucărite. Stîlpii pridvorului-pronaos, degajați acum de zidăria în care îi înglobase porunca dată de Mircea Ciobanu, încintă astăzi iarăși privirea vizitatorilor și prilejuiesc studii de istoria vechii arhitecturi românești.

Pietrele funerare din pronaos mărturisesc peste veacuri despre cruzimea cu care stăpînitorii vremurii ai țării știau să curme poștele de domnie ale potrivnicilor, iar legendele, povestite încă de bătrîni, perpetuează fama de crud înnoitor a celui ce a fost Vlad Țepeș, domnitorul muntean care, prin sluturarea spaimei pădurilor de țepi, ajunsese să îngrozească pe cotorpitorii osmanlii și să stîrpească unele năravuri ale celor certați cu cîntea.

Biserica de la Snagov este lipsită de odorele cu care o împodobiseră de-a lungul veacurilor ctitorii ei. Unele dintre acestea s-au pierdut, altele au fost furate și multe s-au risipit. Înțeleapta hotărîre a lui Alexandru Ioan Cuza care, după secularizarea averilor mănăstirilor închinăte, a fondat Muzeul național de antichități, scăpînd de la pieire ceea ce vitregia vremurilor și nepăsarea sau ignoranța guvernanților din trecut nu ajunseră să distrugă încă. Muzeele noastre adăpostesc astăzi, în secțiile lor de artă feudală, unele dintre aceste vestigii ale trecutului Snagovului.

Zecile de cărți tescuite de Antim Ivireanu și de «așezătorii lui de slove» aruncă o lumină strălucitoare asupra trecutului cultural-progresist al Snagovului, demn să constituie o hotărîită replică dată faimei cu care l-au acoperit năprasnicele întîmplări ce au trecut peste el. Arta dăltuirii ușilor paraclisului lui Io Vladislav Voievod, îndeminarea cu care a fost migălită cizelura și dibăcia așternută în smalțul panaghiaului jupinului Drăghici vîr naște oricînd fiori de emoție artistică în sufletul privitorului acestor minunate relicve ale trecutului nostru.

Răsfoind cu pioșenie documentele aflate în tezaurul bibliotecilor noastre publice, vom putea retrăi clipele luminoase ale acelor vremuri de glorie. Snagovul ne va apărea înnoibil de faptul că, între zidurile temniței ce înlocuia chiliile monahilor, au fost închiși Tănase Macovei din Turnu Măgurele, Boiceanu Radovici, Ion Rătescu, Grigore Mihaiescu, D. Lăzărescu și C. Manega cîțiva dintre inimoșii luptători pentru libertate și progres de la 1848.

Frumusețea Snagovului n-o vom cuprinde toată dacă ne vom mărgini să-i cercetăm numai comorile cu care l-a împodobit natura. În trecut, dar mai cu osebire în vremurile pe care le trăim cu toții astăzi, omul a intervenit aici ca să facă locurile tot mai frumoase. Realizările din timpul nostru pot fi aflate în toată măreția lor cercetîndu-le mai ales direct, cu prilejul popasurilor duminicale făcute aici. Casele de odihnă înșirate salbă pe țărmurile lacului, bazele nautice care chenăruiesc malurile, minunele aleilor umbrite de frunzișul pădurii seculare, ștrandul în apele căruia se zbenguiesc mii și mii de tineri, campingul cu remarcabile dotări de confort sînt realități care încintă și uimesc. Cercetarea și folosirea lor este înlesnită de numeroasele autobuze care pornesc în zilele de sărbătoare din București către Snagov.

Ascultați-ne îndemnul și vizitați Snagovul măcar într-una dintre duminicile de peste vară. Sintem convinși că veți fi încintați de ceea ce veți întîlni aici și nu ne îndoiim că veți reveni deseori după aceea ca să-l puteți cunoaște cît mai bine și să-i folosiți din plin darurile cu care el vă întîmpină.

EMILIAN ILIESCU

TABĂRA DE SCULPTURĂ DE LA MĂGURA

Drumurile veneau din istorie treceau peste munti, se opreau lângă sate. Și-n sate oamenii-și durau rostul, își trăiau viața urcând și coborînd turmele de oi în poieni, punind șiruri de nuci, de pruni și de meri să le vegheze anotimpurile, să le umple zilele cu flori și cu roade. Apa-și torcea destinul alături de brazi și lua în oglinzile ei chipul pietrei, al arborilor și oamenilor; le luau chipurile și le aduceau în lume, pe virfuri, departe.

Oamenii-și arau pământul, își îngrijeau livezile, își pășteau turmele acolo, pe dealuri și pe văi, de mii de ani. Și uneori din rostul și din gospodăria și din ocine pleca — spre țărături neștiute — cite un suflet. Se-ntrista

frunza și apa și cerul. Bărbații nu plingeau cum nu plinseseră nici cînd oștile păgine le călcaseră glia, le arseseră casele și le omoriseră tații și mamele ori copiii. Bărbații luau atunci o bucată de fier și-ncepeau să lovească în piatră încet și gospodărește, pînă la dădeau chip de fintină și de troițe. Iar pe fintini (amintind alte izvoare — de tradiție și de luptă, de meșteșug și de via ale pămîntenilor — de milenii) începeau să sape cercul soarelui ce le lumina zilele, frunzele pădurilor ce-i ascundeau de furia oștilor străine, apele ce le răcoareu sufletele în ceasurile amiezilor de vară. Pe cruci încrustau chipuri de codri și drumuri — mereu linii de drumuri venind din istorie și mergînd în istorie.

Fintinile și crucile erau puse la marginea altor drumuri — cele legînd satele dintre munți de lume, cele pe care mergea în fiecare zi — să steie de mărturie și de amintire, de gînd bun și de popas călătorilor.

Sute de ani liniștea verilor n-a fost tulburată decît de clocotul apei Buzăului, de sunetul surd al loviturilor de ciocan în piatră și de toaca de vecernie a călugărilor mănăstirii Ciolanu, ctitorită, după tradiție, de doamna Neaga. În jos, în vale, la Buda, sat de meșteri pietrari din moși-strămoși, sute de ani oamenii au lovit cu dalta și cu ciocanul în piatră și au făcut fintini și troițe. Au trăit din banii primiți pentru ele. O viață întreagă oamenii din Buda au cioplit cruci pentru alții pînă cînd — simțind că li se apropie și lor sfîrșitul — își ciopleau pentru ei o ultimă cruce. Cioplitul era un mod de existență (singurul, de altfel, de vreme ce agricultura era mai mult o iluzie decît o realitate în regiunea carierelor de piatră) și o aspirație modestă la eternitate.

După sute și mii de ani, s-au auzit din nou ecurile dăltilor mușcînd, bucată cu bucată, din trupul adormit de-o eternitate al pietrei. Dar sunetele au răsunat altfel și nu mai aveau în ele nimic din noaptea sufletelor intrate în tristețea despărțirii de ființele dragi de aproape. Sunetele au răsunat — într-un «cor» unic, cum unică era și puntea aruncată peste timp spre reînvierea tradiției cioplitorilor în piatră — peste toată Valea Buzăului deschizînd — aidoma unei porți spre viitor, cu multiple semnificații și valențe în viața culturală a locurilor — prima tabără națională de sculptură de la Măgura.

Între brazi și poieni, pe acolo pe unde vor fi trecut pașii dacilor ori ai haiducilor răzbuînd nelegiuirile boierilor, piatra se trezea din somnul de veacuri pentru a lua chip de om, de

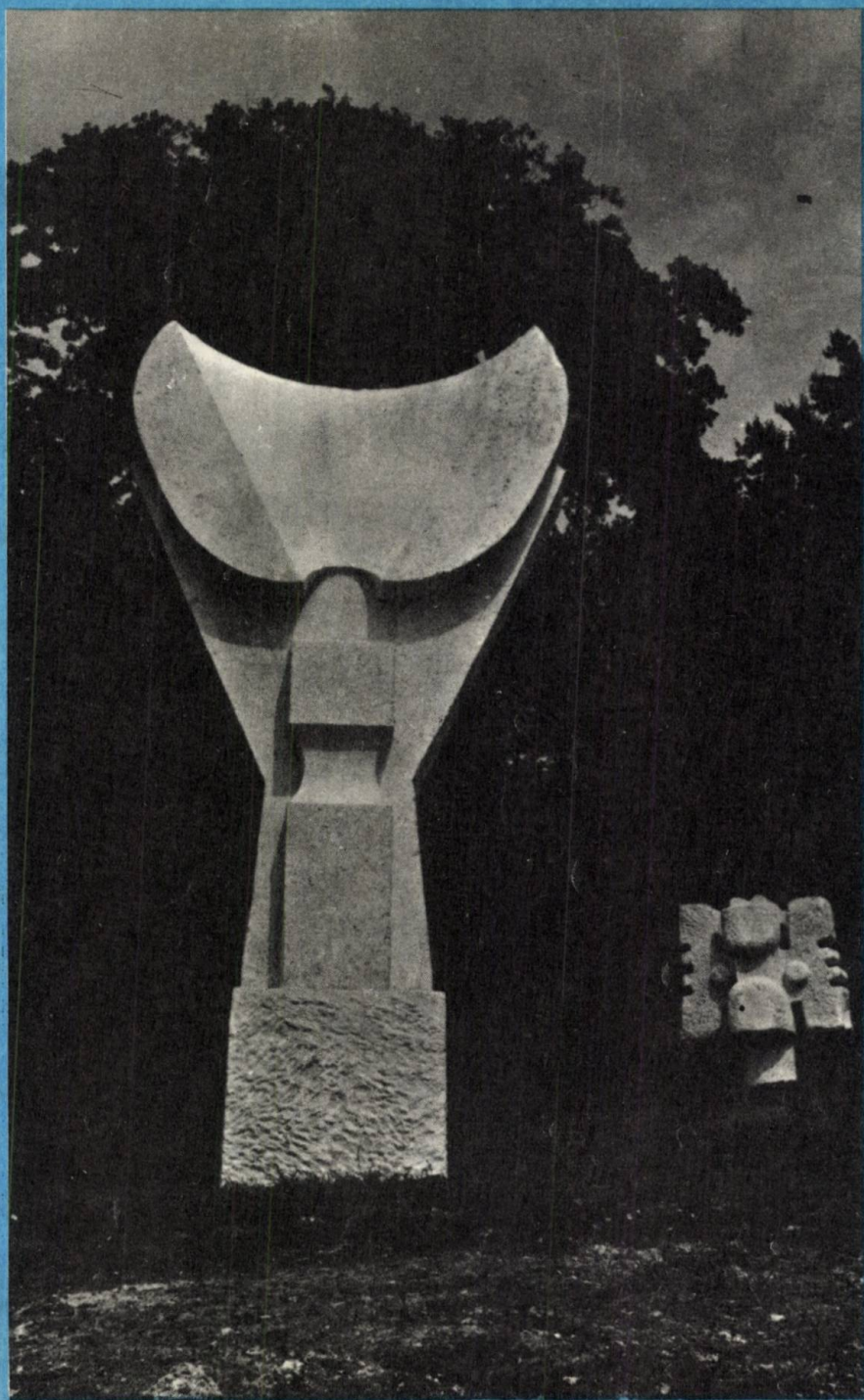
copac ori de pasăre. Destinul ei, oprit pe fintinile și pe crucile meșteșugite lucrute de mîinile anonime ale țărănilor, se cerea continuat altfel, se cerea împlinit și transmis și urmașilor. Și-n vara plină de hohotul frunzei și a luminii meșteri mari, ca-n legendă, au poposit la Buda, și-au legat gîndurile, visele și meșteșugul de satul cu case mărunte și au început să descopere piatră. I-au dezvăluit, rînd pe rînd, muzicile ascunse, ființele și tainele pe care le așteptau oamenii. Au cioplit zile în șir în piatră, au aflat virtuțile calcarelor și graniturilor și le-au arătat altfel — schimbate în statui — oamenilor. Lîngă liniștea pădurilor și susurul apei s-a ivit o lume nouă, din piatră, croită pe potrivă viselor și aspirațiilor noastre tinerești: zboruri, bucuria împlinirii, dragostea pămînturilor.

Cîndva, la ceasuri de seară din începuturi de primăvară — cînd păsările vestesc anotimpul de flori și de tinerețe — în lumea stranie de piatră ce va da naștere curînd primului muzeu național al pietrei (mulțumită sculpturilor ce o îmbogățesc în fiecare an) poezi din toate generațiile și din toate colțurile țării își recită aici poemele lor de rod și de soare.

Astfel, lîngă piatra rostindu-și astăzi, altfel, destinul ei lîngă drumuri, poezia aduce luminile unei alte lumi — pure și frumoase — închipuite de cîntăreții străvechilor meleaguri românești.

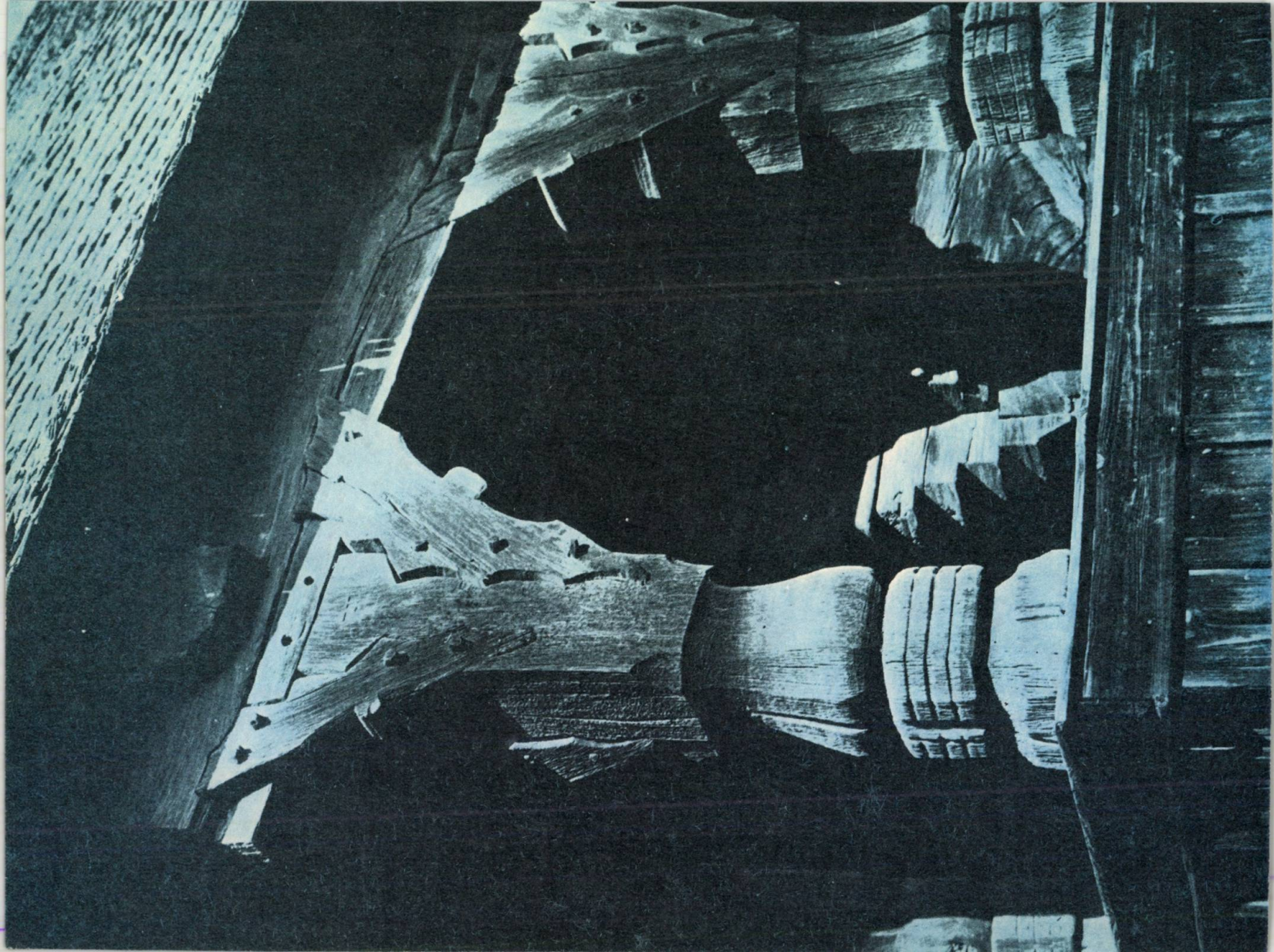
FLORENTIN POPESCU

(Fragment din «Țara fintinilor»
în curs de apariție
la Editura pentru Turism)

Piatră
de hotar

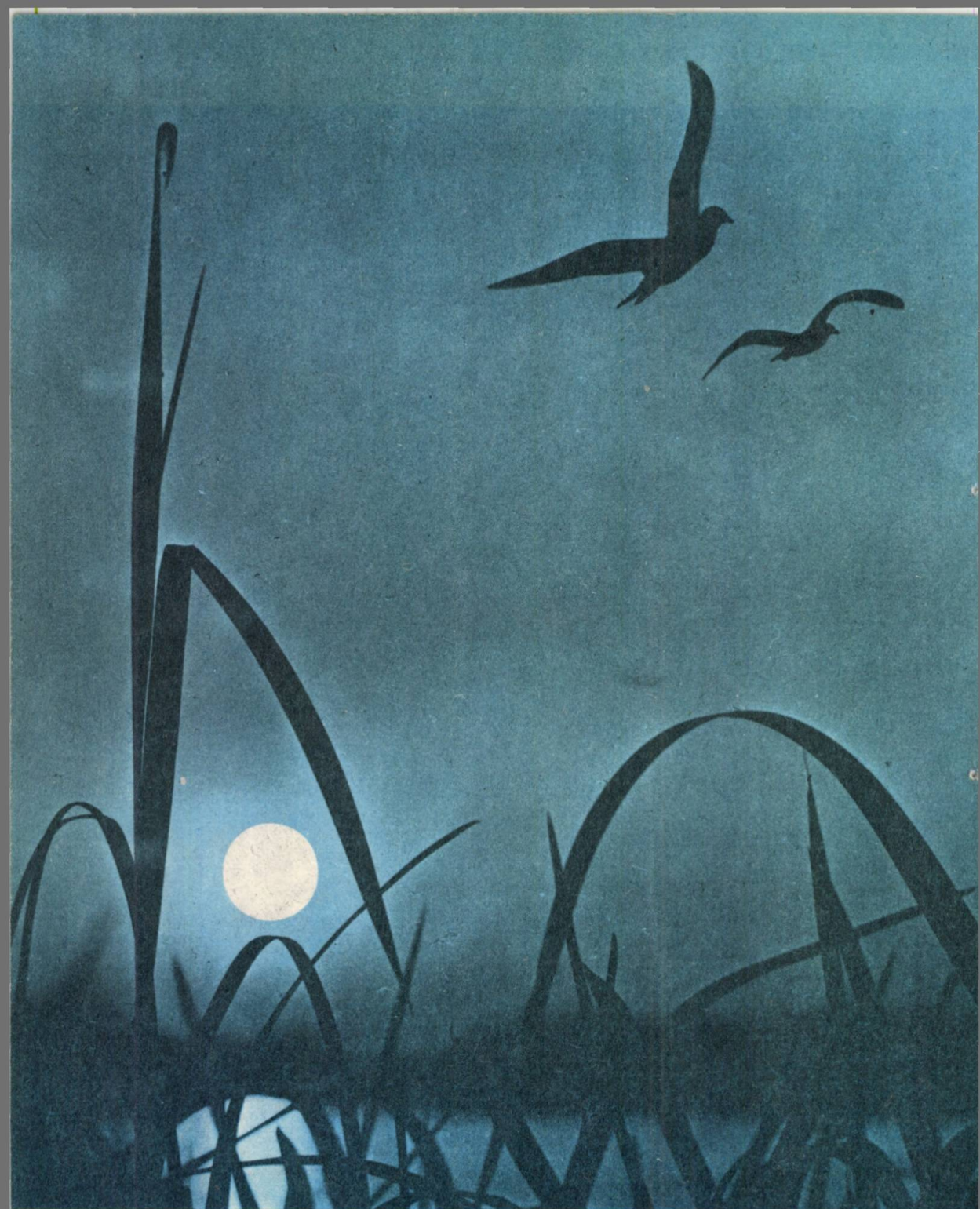
de
IONEL
MUNTEANU

NAGY ANDREI — Biserica din Corund
PANAITESCU VICTOR — Poarta muntelui (Bucegi)

Din concursul de fotografii artistice
„ROMANIA PITOREASCĂ”—1972

Din concursul de fotografii artistice
„ROMANIA PITOREASCA”—1972

VENIG VASILE — Sfirșitul zilei
IRIMESCU RADU — Prins între stîncile Retezatului

Munții s-au făcut cînd Norii,
dorind să fie calători și ușori,
și-au lepădat sub ei, în vînt,
povara pe pămînt.

De atunci Munții stau,
grămezi de plumb, grămezi de lut
și călă către zile de-nceput.

LUCIAN BLAGA
(„MUNȚI ȘI NORI”)

5^{ZILE} în Cetățile Ponorului

Pe Mihai Șerban l-am cunoscut cu ani în urmă în munții Apuseni în cadrul unei expediții științifice organizate de C.C.G. în colaborare cu Institutul de Speologie din Cluj. Biospeolog de renume, cercetător și temerar explorator discipolul marelui Racoviță s-a remarcat de la primul contact cu noi.

Robust, cu vorba domoală și rostită după multă gândire, ordonat și prevăzător, Mihai Șerban a fost acceptat atunci drept șeful expediției. Tineri fiind, ne împrietenisem repede. Cunoștințele mele în ale alpinismului se amestecau cu cele ale exploratorului de peșteri. Lumea tainică apărută de întuneric mi-o dez-

Portalul de la intrarea în Cetățile Ponorului

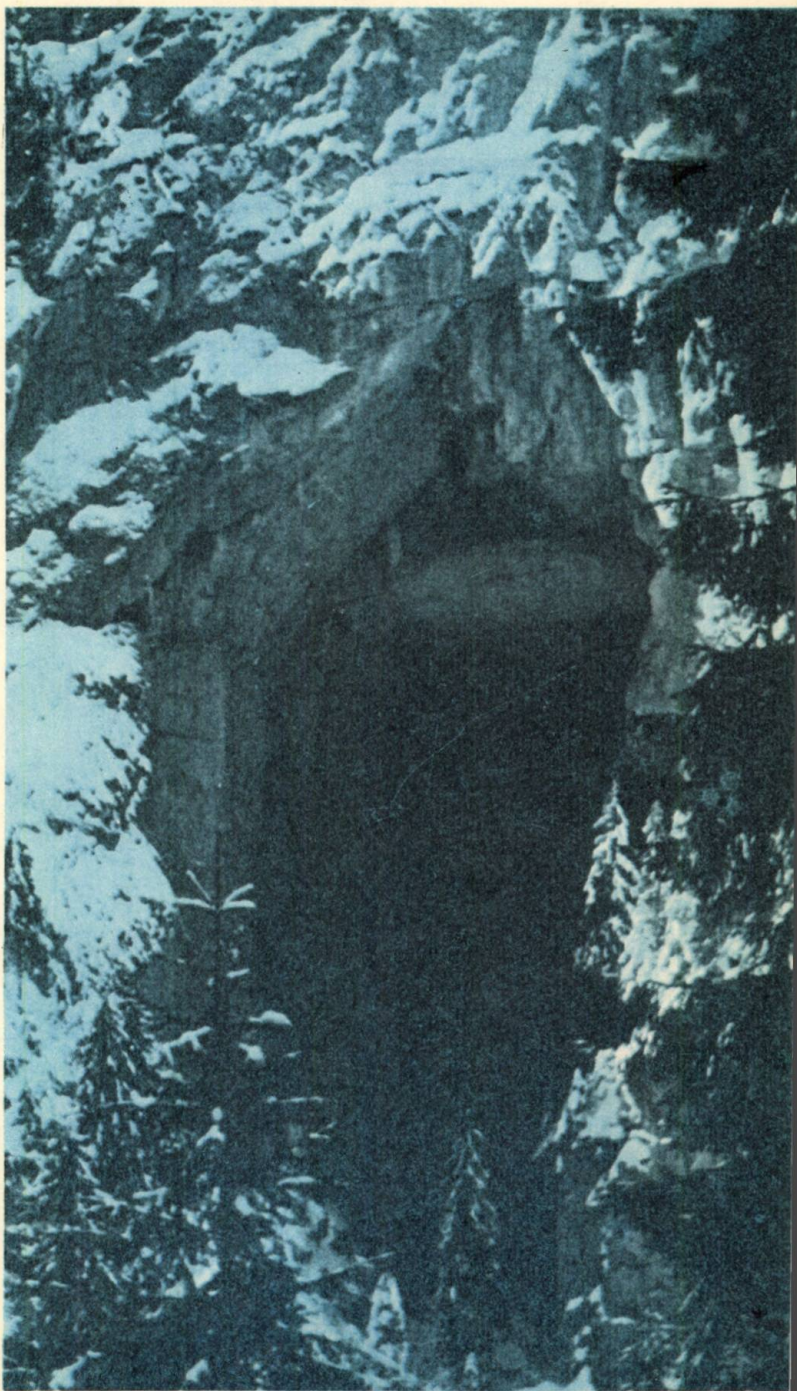
văluia Șerban, care, din acel moment, îmi cultiva o nouă pasiune; explorarea peșterilor greu accesibile.

Alături de colegii lui de la Institutul de Speologie din Cluj dr. Dan Coman, dr. Corneliu Pleșa și cercetătorul Iosif Viehmann noi, alpinistii de la A. S. Armata Brașov (echipă care a activat mulți ani sub egida clubului C.C.A.), am învățat tehnica atât de complicată a alpinismului subteran. Zile și nopți ne-am petrecut împreună cu ei prin cavitățile dăltuite de ape, învingând greutăți nebănuite, trăind bucuria noilor descoperiri.

Cu vremea alte grupuri ne-au urmat exemplul, taina marilor peșteri ale țării fiind parțial rezolvată. Nu ne grăbeam să le explorăm. Știam că nouă, românilor, ne era rezervată de drept această cinste. Dar vai! Lucrurile nu s-au petrecut așa. Nu știu cu a cărui aprobare și nu-mi pot explica de ce în ultima vreme au fost invitați englezi, belgieni, iugoslavi, cehoslovaci și francezi, să ne exploreze și să car-teze unele peșteri de la noi.

Ineditul l-au luat străinii. Nu trebuie însă să credem că obstacolele unei peșteri, odată cucerite, au fost înlăturate. Lupta cu întunericul, cu apa, cu pereții abrupti sau cu frigul a rămas aceeași. Explorarea ca și escalada în alpinism rămâne pe mai departe o performanță atât pentru cei care au fost, cât și pentru cei care vor veni.

În vara anului trecut o mare expediție speologică franceză a sosit în munții Apuseni, instalându-și lagărul de bază în apropierea celui mai mare fenomen carstic din țară: Cetățile Ponorului. Am auzit de venirea francezilor și nu pot spune că m-am bucurat. Participasem la trei expediții în «Cetăți» și taina piriului care le străbate fusese rezolvată de noi cu multe sacrificii. Nu ne terminasem explo-

5 ZILE în Cetățile Ponorului

rarea și nici nu renunțasem la ea. Din contră, se schițase un plan de lucru, menit să completeze primele descoperiri. Figura în planul de acțiune, cartarea cetăților, cercetarea în amănunt a galeriei principale pentru eventuala descoperire a unor săli laterale fosile, măsurarea adâncimii lacurilor, studierea în amănunt a faunei cavernicole, escaladarea peretelui final, aflat în capătul de jos al ultimului lac de unde se presupunea o continuare a galeriei principale etc.

Dar muncile de răspundere ale unor membri din corpul expediționar de atunci, lipsa lor de timp, așteptau mereu organizarea unei noi încercări.

Între 4 și 12 februarie 1972, doi din vechii exploratori au revenit, după 15 ani, la Cetățile Ponorului, însoțiți de patru tineri.

Ninsese și haina imaculată a zăpezii îmbrăcase ca de sărbătoare culmile domoale ale Apusenilor. Un soare cald strălucise pe cerul albastru.

Mașina noastră cu dublu dife-

rențial se lupta cu troienile, purtându-ne, pe serpentinele drumului forestier, tăiate în fel și chip, spre cabana Padiș, care fusese aleasă ca bază principală a expediției.

Înghesuiți peste cele 250 kg de bagaje ce ocupau aproape tot spațiul interior al mașinii, înduram greutatea drumului, mulțumiți totuși că în acest fel eram scutiți de a parcurge cu piciorul distanța dintre ultima stație de cale ferată și cabană. Eram șase. De la Institutul de Speologie din Cluj participau biologul Mihai Șerban și geologul Valentin Crăciun, iar de la A.S. Armata Brașov, alpinistii Dumitru Chivu, Nicolae Naghi, Alexandru Brumărescu și semnatarul acestor rânduri.

Am făcut un prim transport de materiale de la cabană spre cetăți chiar în după amiaza sosirii noastre și nu pot spune că a fost ușor. Scările, frînghiile, bărcile, corturile, sacii de dormit și saltelele, pitoanele și carabinierile, reprezentau numai o parte din echipamentul ce trebuia cărat. Umerindu-ne sub rucsacurile enorme, înaintam greu, spărgînd cu rîndul urme prin zăpadă. Ne-am întors din această primă incursiune către orele 23, după ce lăsasem sub un perete poverile transportate cu atîta trudă.

Ziua de 6 februarie se anunța senină. Lumina și căldura soarelui, dar mai ales bagajele noastre voluminoase și grele ne îmbiau la ședere. Curelele de la rucsacurile lui Chivu și Naghi s-au rupt pe rînd. Am reparat și din nou la drum! Am lăsat în urmă zona plată a Poienii Ponor, unde vara după viituri se formează un lac temporar și iată-ne ajunși în dreptul ocolului silvic Sudrigiu care anunță pădurea «Cetățile Ponorului». Crescută parcă nevinovat pe pantele înclinate din fața noastră, ea ascunde complexul carstic denumit în ansamblu «Cetățile Ponorului».

Avînd drept călăuză marcajul cu punct albastru, depășim curînd muchia împădurită a muntelui, coborînd de-a coasta în incinta unei doline închisă străș-

Galeria Cetăților, la peste 50 m înălțime

nic de pereți ce depășesc 120 m înălțime. Sîntem într-o «groapă» în formă de pilnie, într-un crater al apelor și nu al focului, într-un crater realizat de sus în jos prin perseverența și răbdarea inegalabilă a fierăstrăului fără dinți, al pîrului care, fără să-și măsoare timpul, a modelat doline, peșteri și chei, deschizîndu-și drum spre cîmpiile mănoase cărora le dăruiește licoarea binefăcătoare.

Coloși de stîncă, desprinși din pereți, îngrămădiți pe fundul dolinei, ne îngreunează înaintarea. Deasupra lor, impresionant și monumental, dăltuit de forțe a căror putere nu poate fi măsurată, se deschide, asemeni unui arc de triumf, marele portal al peșterii care, prin aspectul lui a făcut să se nască denumirea de «Cetățî». Apariția neașteptată a portalului, pereții din jur ridicăți ca zidurile unei cetăți, liniștea tulburată doar de vuetul înfundat al apelor ce curg prin galerii tănuite, ne impresionează, întîrziîndu-ne pentru cîteva momente înaintarea. Trăim senzația că am pătruns în lumea zmeului din povești și așteptam să se producă ceva din imaginea mirifică a basmului. Dar nu-i timp de pierdut! Incepem transportarea lucrurilor noastre spre intrarea peșterii, situată în dolina a treia. Pînă acolo avem de urcat și apoi de coborît pante pline de zăpadă și gheață.

Sîntem la gura peșterii. Cinci-sprezece rucsacuri voluminoase și o valiză cu aparatură fotografică așteaptă să fie coborîte pe malul pîrului subteran de care ne despart 60 m diferență de nivel. Pe stratul de gheață ce acoperă prima porțiune a coborîrii noastre, cismele de cauciuc înalte pînă la șolduri aderă greu. După circa 20 m gheața se termină, continuîndu-ne drumul pe o pantă cu grohotiș.

Iată-ne la malul apei! Pîrîul, speriat parcă de lumina ce pătrunde prin gura peșterii, zorește către stînga, curgînd zgomotos printre blocurile ce-i stau în cale. Ne-am aprins lămpile care timp de cinci zile nu se vor mai stinge. La lumina lor pornim pe urmele pîrului hoinar pentru a încerca încă o dată să-i smulgem cîte

ceva din taina drumului, știut pînă nu de mult numai de el. Malurile apei sînt înghețate, iar din prundiș se ridică ici-colo frumoase stalagmite de gheață. Pietrele, altă dată umede, sînt acum îmbrăcate într-o carapace subțire de gheață verde.

La orele 17, în ziua de 6 februarie, sîntem cu toții pe locul unde stabilisem să montăm tabăra de bază. Intregul grup lucrează. Se montează corturile, se bat pitoane în pereți, se întind frînghii; geologul aranjează camera și bucătăria; aparatura foto este așezată cu grijă într-un colț ales special de Șerban; frînghiile și scaunele alpine sînt manevrate de Chivu; noi, ceilalți, construim vatra, cărăm lemne aduse de ape la viitura din 1970, aprindem focul. Către orele 20 echipa de

virf pornește să amenajeze cu scări și frînghii prima porțiune a drumului. O balustradă de 15 m ușurează prin metoda «Dulfer» depășirea primului obstacol, scutindu-ne de efortul cățărării peste blocurile prăbușite în albia pîrului și acoperite cu o pojghiță de gheață. Mai jos se montează o primă scară electron, dincolo de care prin galeria inundată ne oprim în dreptul unei cascade. În dreapta se vede un prag care sfîrșește dedesubtul unei surplombe. Sub ea, de pitonul ruginit, fixat cu 25 de ani în urmă, legăm a doua scară. Aruncată în gol, scara se desfășoară gălăgios, capătul oprindu-i-se în apa lacului, cuibărit 10 m mai jos, într-o marmidă. Acolo vom coborî mîine.

7 februarie 1972 — Părăsim ta-

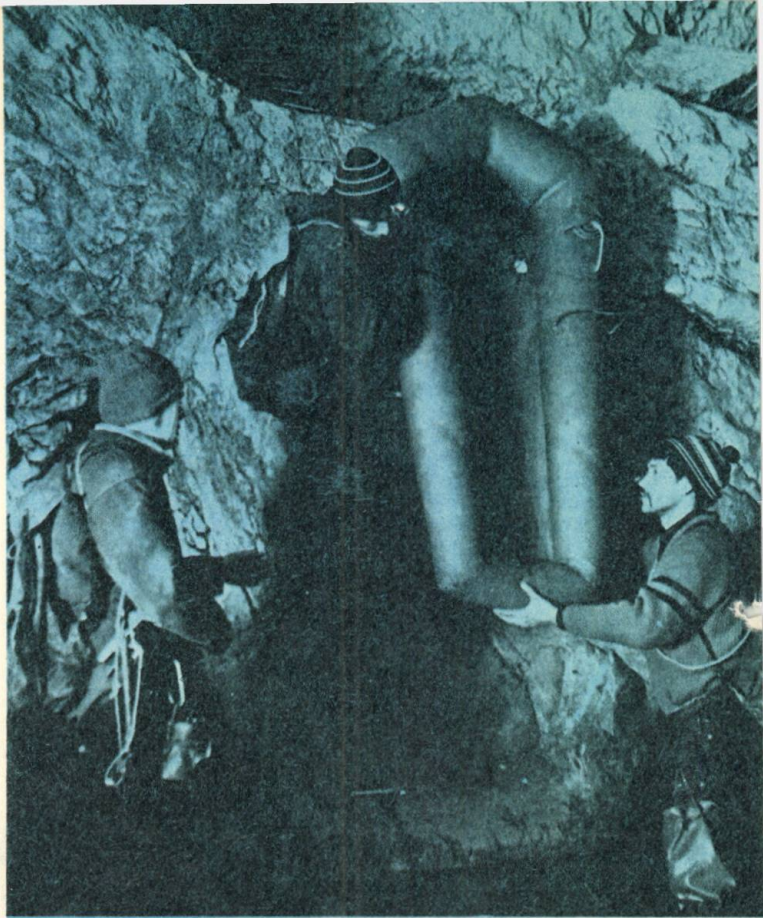
Pentru a ocoli cascadele, coboram lateral cu ajutorul scărilor electron

băra noastră în jurul orei 10 dimineața înarmați cu bărci și frînghii. Forțele noastre intacte, valoarea sportivă a alpinistilor, cunoașterea terenului și mai ales entuziasmul ne-au derutat în aprecierea timpului de mers. Nu ne-am dat seama decât târziu că viiturile din ultimii 15 ani, îmbrăcaseră piatra din rîu cu o pojghiță de ml roșu, foarte alunecoasă, care ne întîrziea înaintarea. Oamenii traversează primul obstacol în vuietul apei, folosind balustrada fixată în ajun oprindu-se pe muchia înaltă, ridicată din apele ce inundă galeria. Lumina lămpilor tremură în miinile lor obosite de efort și la fel tremură și umbrele proiectate pe stînci. Deși sîntem în plin efort, frigul a devenit un inamic de temut. Apa scursă de pe cisme îngheață uimitor de repede, devenind pentru cățărătorii din urmă un alunecuş periculos. Prizele de mină și de picior sînt ca de sticlă; stînd pe loc talpa încălțămîntei se lipește prin îngheț de sol, de parcă ar fi fixată de un magnet.

Luăm măsuri suplimentare pentru asigurare, ceea ce a însemnat multe minute în plus pentru fiecare obstacol trecut. La primul lac ajungem, după două ore și jumătate deși distanța de tabără nu-i mai mare de 400 m. Barca pentru o persoană este dată la apă. Ea joacă agitată de curentul unei mici cascade; frînghia de sprijin, prinsă «la pîtoș» îmi ajută să cobor; iată-mă imbarcat. Desprinsă de mal «nava» se învîrtește, făcînd o piruetă; cu padelele o pun pe direcție și, ascultătoare, alunecă pe luciul apei către lumea tainică a întunericului, spintecat de lumina lămpii de frunte. Știăm că lacul nu-i prea lung. Il trecusem cu ani în urmă înot. Dar dacă și-a schimbat înfățișarea, cum voi acosta singur? Voi putea oare? La mal este gheață și teama de a nu tăia barca pneumatică mi-a întîrziat acostarea. Totuși, am făcut-o. Nu se schimbă nimic. Doar pereții galeriei, înalți de 50—60 m, erau îmbrăcați într-o calotă de gheață, rezultată din scurgerile șuvițelor de apă.

Către orele 16,20, după șase

Aceasta a fost singura barcă cu care am putut coborî în galeria finală

ore de lucru continuu, sîntem în punctul unde apa pătrunde prin locuri de netrecut. Bușteni groși, lungi de 6—8 m. sînt îngrămădiți în galeria inundată. În dreapta, peste o treaptă de piatră, vedem pata neagră a întunericului care stăpînește în gol. Cu ajutorul unei piramide, Naghi se cațără fără dificultăți spre acel loc. Era o galerie fosilă. Nisip, gropi pline cu apă cărora li se spune «marmide», lemn. Regrupați, pornim strecurîndu-ne prin ferestre de piatră, pendulînd pe trunchiuri de copaci, cățărîndu-ne pînă la înălțimea unui prag. Sub noi — gol. O șuviță de apă curge de sus peste roca acoperită cu «lăpte de peșteră» alunecos. Incercările noastre de a coborî, sînt mereu

fără rezultat. Toate marmidele altă dată seci, sînt inundate; bărcile voluminoase nu pot fi date la apă prin «ferestrele» rămase între uriașele blocuri dărmate. În labirintul lor cotrobăim ocolind obstacole, întîlnindu-ne unii cu alții, venind fiecare pe alt drum. Reușim după un timp să ajungem totuși la capătul de sus al lacului nr. 5, denumit Galeria Venețiană. Are peste 50 m lungime, dar la capătul de jos, lateral, apa inundă și alte săli prin care se poate naviga zeci de metri.

Am pornit să străbat Galeria Venețiană, lopătînd spre capătul de jos al lacului. Preventiv, între mine și cei rămași pe mal, legasem un rebșnur. Acostez. Execut semnalul convențional și

barca alunecă pe apă, pierindu-se în întuneric. Reșnăsurul se derulează o vreme din mâinile mele, apoi se oprește. Trag înapoi, dar fără rezultat. Din depărtări se aud comenzi. Barca se înțepenise prin meandrele galeriei, devenind nerecuperabilă. Singur, la capătul unui lac cu apa de 3—4 grade trăiesc momente de mare tensiune și îmi pun întrebarea dacă voi putea înota prin întuneric.

Într-un târziu sosește geologul Crăciun, care navigase fără lumină deoarece își pierduse lampa. Dacă ne-ar fi lipsit a doua barcă, despre care credeam la început că nu va putea trece prin galeria îngustă a lacului, Valentin Crăciun nu ar fi rezolvat atât de frumos această situație dificilă și expediția noastră ar fi putut să aibă atunci urmări tragice.

Nu scriu aceste rânduri cu gândul de a fi erou senzațional, ci pentru a-i ajuta pe cei veniți pe urmele noastre, arătându-le pericolele și modul cum am acționat pentru a le preîntîmpina.

La «Floarea de Piatră», pe plaja cu nisip mărunț, suspendată deasupra bolovănișului din riu, ne acordăm un repaus. Era ora 19 și 15 minute. Trecuseră zece ore și lămpile începuseră să pîlîie. Regretăm că nu aveam mincare la noi... Obosiți, dar veseli și optimiști, schimbam impresii, noi cei vechi prin aceste locuri, răspunzînd la întrebările puse de tineri.

Dincolo de «Floarea de Piatră» am traversat cel de al nouălea lac. Mi se păruse mai puțin adînc și l-am încercat cu cizma, dar am plătit-o. O apă rece mi-a inundat încălțările, înviorîndu-mă, dar și necăjindu-mă pe toate cele unsprezece ore cît a trebuit să suport udătura. Pe sub arcada lacului al zecelea, Brumărescu trece cîntînd ca un gondolier. La lacul unsprezece ne asigurăm retragerea fixînd o scăriță pentru a urca micul obstacol lustruit de ape.

Către orele 21 sîntem în dreptul celui mai dificil obstacol. Un lac de formă circulară, închis în aval de pereți spălați, primea unda pîriului, aruncată în cascadă peste stîncile ce-i barau calea.

5^{ZILE} în Cetățile Ponorului

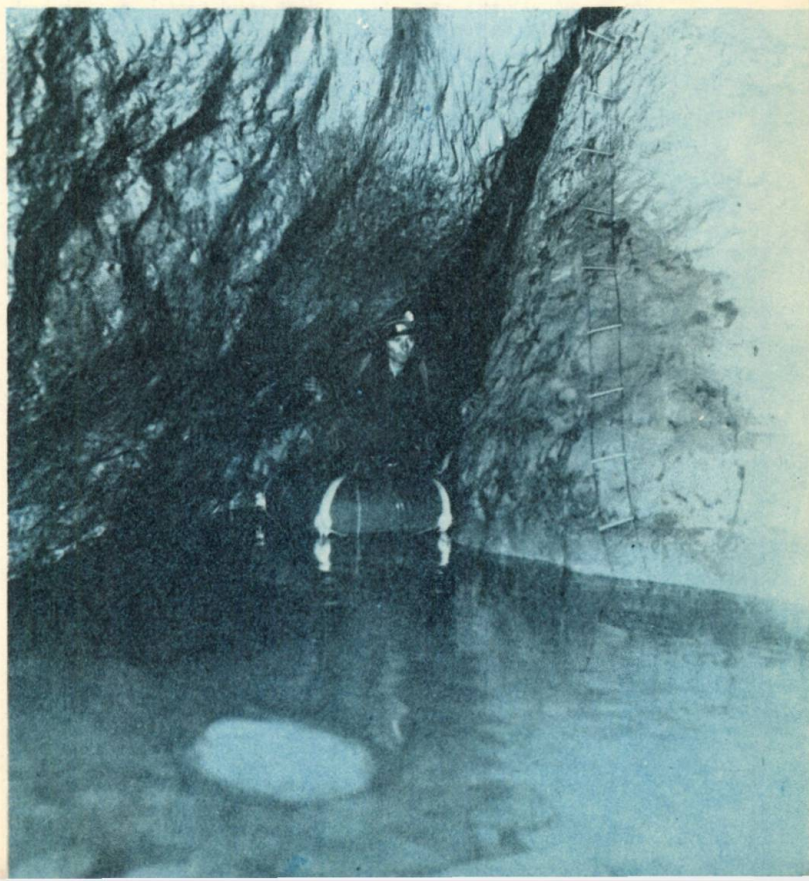
La nivelul lui trebuia coborît. Montăm o scară electron, trecem frînghia prin carabinieră și o lăsăm din nou în coborîre. Ezită! Ba nu! — a executat un spraiș spectaculos, prinzînd cu piciorul drept lespedea ieșită din apă. Se agită. O mișcare de echilibru și pendul și iată-l ajuns jos. La lumina lămpii văd faleza din aval a lacului, ridicată mai bine de un metru deasupra apei, îmbrăcată în mîzga aceea ruginită și alunecoasă care sigur ne va produce greutăți la acostare.

Din barca atât de instabilă pe apă, un om, pentru a acostă, va porni direct în escaladă. I se va cerea acestuia finețe, stăpînire de sine și rapiditate în acțiune. Nicolae Naghi trece primul și reușește cum nu se poate mai bine.

Către orele 2 sosim la capătul de sus al lacului numărul 14. Trunchiuri de copaci, blocați la 15—20 m deasupra noastră, între pereții galeriei, arătau că apele crescuseră cîndva pînă acolo.

Unda pîriului, gălăgioasă pînă

Pe galeria îngustă și sinuoasă a lacului nr. 5

5 ZILE în Cetățile Ponorului

acum, pătrunde în lacul final. Aici ea este drenată printr-un sorb în galerii necunoscute, pînă la Izbul Galbina unde, scăpată de întuneric, formează piriul cu același nume.

Venisem aici cu gîndul să forțăm peretele din aval al lacului, escaladîndu-l cu ajutorul pitoanelor cu expansiune. Presupunem că vom ajunge în această încercare la gura suspendată deasupra lacului.

Am pornit cu barca spre obstacolul amintit. În liniștea necîntită a peșterii, clipocitul lopeților se amplifică neîntrec. Pe alocuri sala era atît de strîmtă, încît barca se freca de colțurile ascuțite ale pereților înfiorîndu-mă. Dacă o vor tăia nu mai am scăpare, pentru că și camera de motocicletă, luată drept colac de salvare se desumflase complet.

După 50 m sînt în sala circulară a lacului unde apele se opresc în fața marelui zid ce le stă în cale. Asemeni unei plute, trunchiuri de copaci, mai groși sau mai subțiri, acoperă întreaga suprafață a apei. Reușesc după un răstimp să degajez drumul în fața bărcii, trăgînd înapoi cîțiva bușteni. Mă avînt în spațiul ciștigat și iată-mă imobilizat de alți copaci, veniți către mine ca o armată ce-și incolțește dușmanul. Lupt din răspuțuri cu ei, împingîndu-i dar ei revin. Cu ajutorul luminii cercetez totuși peretele și sînt bucurios că el îmi dă o urmă de speranță pentru expediția viitoare. Sus se vede o gaură care ne dă speranța că am putea continua înaintarea. Cînd am revenit trecuse o oră.

O oră de tensiune, de presupuneri și dorinți neîmplinite, o oră de învățăminte pentru asaltul viitor al cetăților. Dacă a doua barcă ar fi încăput prin galeria finală, poate că expediția noastră ar fi avut mai mult succes. În explorarea peșterilor, ca și în alpinism, riscul nu este permis. Nu era dispus nici unul dintre noi să vadă repetîndu-se întîmplarea din Galeria Venețiană.

Valentin Crăciun, dorește să vadă lacul final și se înapoiază într-un tirziu.

O fotografie și lîngă însemnarea veche «C.C.A., 3.II.1957», ciocănită în perete de regretatul meu prieten Aurel Irimia, Dumitru Chivu mai scrie una: «7.II.1972». Eram în acest punct pentru a treia oară, la fel ca și Mihai Șerban, omul care alături de Iosif Viehmann și Ștefan Nițu încercaseră încă din anul 1948 și reușiseră să exploreze o mică porțiune din această peșteră uriașă.

Am început retragerea a doua zi, la miezul nopții. Asemeni calului care simte casa, înapoierea a mers strună. Șerban profită la trecerea lacurilor, rămînd întotdeauna ultimul, pentru ca, împreună cu Brumăreascu să colecteze coleoptere de cavernă. Vorbea agitat și înțelegeam din gesturi că recolta era bună. Crăciun măsura, ciocănea, scria în carnet date. Îl preocupa în special problemele de granulometrie.

Către orele 3 dimineața, am reintrat în zona de îngheț. Din loc în loc întîlnim cadavrele liliecilor, care au plătit scump îndrăzneala de a zbura pe aici.

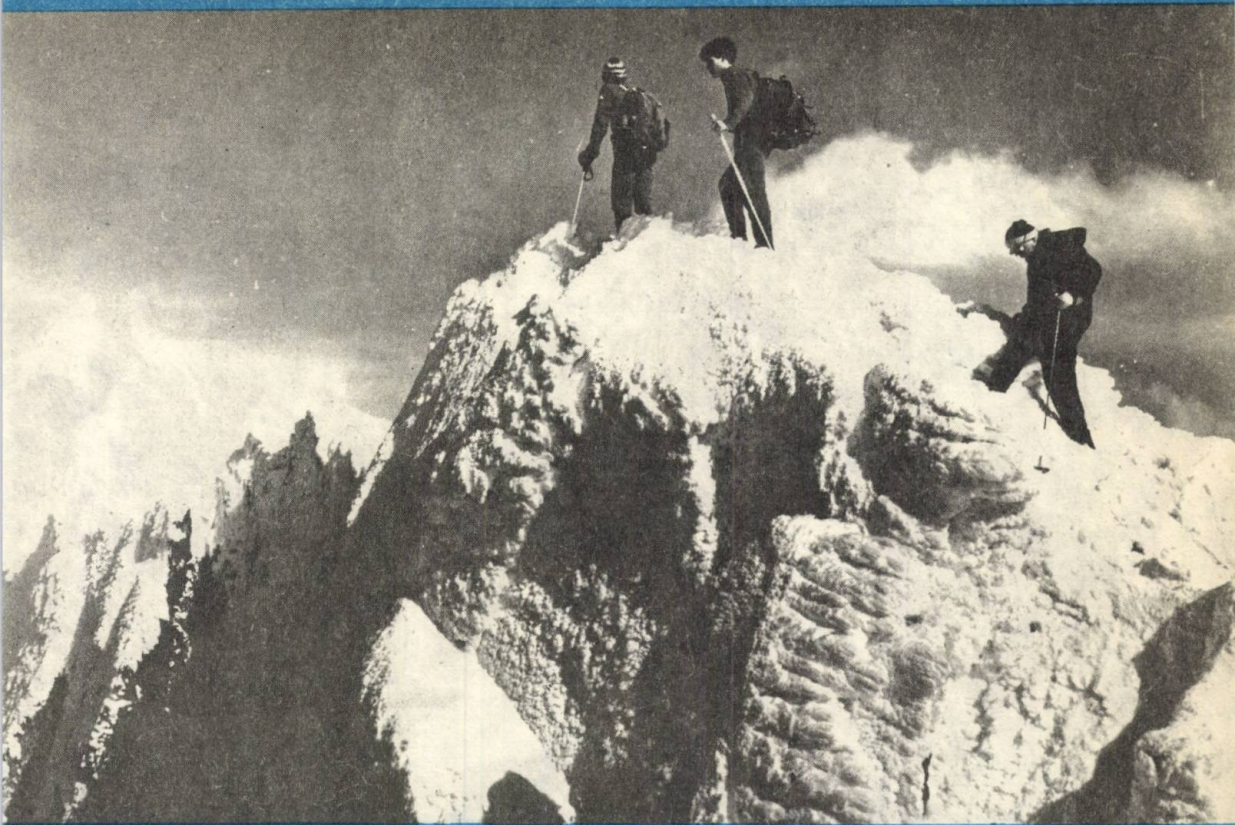
La ora 6 întîmpinăm greutăți la cățărare din cauza gheții și zăbovim mult. Oboseala începute să-și spună cuvîntul. Eu devenisem nervos și nu-mi mai plăcea nimic. M-am chinuit mult la cățărarea finală și mai ales la balustradă, unde datorită unei greșeli tehnice, nu a lipsit mult să repet figura de acum 15 ani, cînd scăpasem rucsacurile din frînghie, scufundîndu-se cu întreaga peliculă fotografică a expediției și cu schița galeriei principale.

Către orele 7,30 dimineața eram în tabăra noastră unde, un foc haiducesc ne-a înviorat, trezindu-ne din oboseala drumului care durase 21 de ore și jumătate.

În zilele ce au urmat ne-am continuat munca de explorare și cercetare. De-abia sosiți, am pornit iarăși pe urmele pîrului. Cei doi oameni de știință și-au îndreptat atenția spre problemele legate de preocupările lor: alpinistii și-au văzut de asemenea de treburile lor. Paralel au fost cercetați și pereții galeriei, în speranța descoperirii unor săli laterale. Acestor preocupări li s-a adăugat fotografiatul, muncă foarte migăloasă în condițiile de umiditate și întuneric. Cînd am revenit la tabără era 9 februarie, ora 3 dimineața. Ne-am culcat către orele 5, pentru ca în jurul orei 15 să pornim din nou, dar de data aceasta în amonte. Fără să întîlnim obstacolele din aval, dar întîrziind în zonele acoperite cu gheață, am zăbovit și în această parte vreo șase ore. Efortul ne-a fost răsplătit de stalactitele de gheață înalte de 4—5 m, întîlnite la intrare, spre ultimele lacuri ale galeriei.

În ziua de 10 februarie șase oameni, plini de fum și nebărbierii, ieșeau la lumina zilei, împovărați de rucsacuri voluminoase și grele. La gura peșterii, pădurarul ne invita, scriindu-ne pe zăpadă, să-i facem o vizită la canton. Era primul contact cu lumea de afară, după cinci zile petrecute în imensa galerie a Cetăților Ponorului.

EMILIAN CRISTEA

DE LA PLAIUL FOII LA MARELE GROHOTIȘ

Umerii Pietrii Craiului (foto: Emilian Cristea)

Plaiul Foii. O cabană construită la 13 km de Zărnești într-o poiană nu prea mare. Un loc de răscruce al drumurilor marcate sau nu, de-a lungul și de-a latul a trei masivi: Piatra Craiului, Iezer Păpușa și Făgăraș. Un punct în care, sprințare și mereu tinere, două piraie gemene, Bîrsa Groșetului și Bîrsa Tămașului, venite de prin munți, se unesc, formînd Bîrsa Mare.

Munții de care sîntem înconjurați închid orizontul obligîndu-ne să-i privim numai pe ei. La nord, în spatele cabanei, încoronat pe creastă de cîțiva pini ieșiți dintre foioase, este Gruiu Lung; spre vest se ițește Culmea Tămașului învelită în zăbranic de molid și fag. Cumpănă a Carpaților, hotar pentru apele ce curg spre Olt sau spre Dimbovița, ea rămîne demnă în fața colosului de calcar al Pie-

trei Craiului așezat de-a curmezișul. La sud, mai puțin important decît Tămașul, dar poate că tocmai de aceea mai impunător, blocul masiv al Dolomiților românești, iubita alpinistilor, răsfațata drumeților obișnuiți cu drumurile grele: Piatra Craiului.

La Plaiul Foii vin drumeți încercați, cunoscători ai Briului de Mijloc, ai grandiosului Călineț, hoinari neobosiți ai hățașelor din

Marele Grohotiș

Cioringa Mare sau din zona atât de sălbatică, aflată între Valea Podurilor și Valea Vlădușcăi. Acești oameni nu-s prea vorbăreți dar nici taciturni. De-i întrebi, îți dau explicații și sînt bucuroși să te ia a doua zi cu ei în excursie.

Prin problemele pe care le pune găsirea căilor de acces către aceste obiective, lipsite de marcaje turistice, versantul nord-vestic dinspre Valea Birsei s-ar putea numi

«misteriosul», dar în nici un caz «îndepărtatul», ori «izolatul». Aceste epitete se potrivesc versantului vestic, dinspre valea Dimboviței, pentru cunoașterea căruia drumeții își instalează corturile în Șaua Tămășelului. Alții, dacă au norocul să găsească loc, dorm la casa de vînătoare din Valea lui Ivan, dar cei mai mulți stau tot la cabana Plaiului Foi. În vorbirea lor, cunoscătorii spun versan-

tului vestic «Marele Grohotiș» și uneori, pentru a păstra denumirea locală «Horjul Mare». Așadar, numele dat inițial grohotișurilor năruite pe versanți este atribuit astăzi generic unei vaste întinderi, cuprinsă între Umerii Pietref Craiului și Valea Urzicii.

Frumusețea peisajului îmbinat cu fenomenele carstice au devenit atracția acestei regiuni. Vara, cînd zilele sînt mai lungi, turiștii pără-

sesc cabana Plaiului Foi în zori, urcînd de-a lungul șoselei forestiere. Alături curge Bîrsa Tămășului pe lîngă care, în locul vagoanelor trase de micuța dar năbădăoasă locomotivă învăluită în aburi și fum, trec cîrînd lemnele autocamioanele cu remorci. Nu departe de cabană, poate la un sfert de oră. Bîrsa Tămășului primește pe stînga un pîrîiaș pe nume Runcu, venit de prin Tămăș să-și dăruiască apa adunată de la izvoarele tănuite prin pădure. E gălăgios Runcu. O face, nu pentru a-și semnala prezența, ci pentru a-și vesti că drumul spre Marele Grohotiș îi urmează cursul în urcuș cam 200 de metri, adică tocmai atît cît îi trebuie să devină mai sprînțar. Apoi îl părăsește, abătîndu-se spre stînga pe Plaiul Mare. Cîteva semne vristate pe copaci însoțesc vechiul drum al oierilor pînă în Curmătura Foi, considerată hotarul estic al munților Făgăraș. Din acest loc pînă sub zidul Pietrei Craiului o bucată zdrăvănă de munte a fost fără stăpîn. Nu e nici a Făgărașului, nici a Pietrei Craiului.

Cărarea abătută din Curmătura Foi către stînga, părăsește creasta după cîteva sute de metri, strecurîndu-se pe versantul apusean. Aici, în timp ce începe de-a coasta obîrșia văii Oțetei, înfilnește un izvor. Năzdrăvanul, știind că e ultimul prin aceste locuri și că de la el cale de trei — patru ore în sus altul nu-i, face zgomot, noroiește locul și lasă apa să bălțească, tocmai pentru a semnala acest lucru. Nu departe de el cărarea ajunge în poiana cu iarbă mătăsoasă de pe Culmea Tămășelului, unde drumurile se despart în două direcții, luîndu-și fiecare cite un semn. Celui care coboară pe drumul Grănicerilor spre valea Dimboviței i-a revenit triungiul roșu, iar celui dinspre Marele Grohotiș triungiul albastru. Semnul albastru, rămas singur, urmărește cărarea abia conturată către stînga aproape 20 minute, urcînd prin molidișul tînăr, crescut ca peria pînă la Șaua Tămășelului. Aici, ca la o mișcare de baghetă,

decorul se schimbă într-atît, încît pădurea, înspăimîntată poate, s-a oprit stînd retrasă în fața Umerilor Pietrei Craiului. Cîte milioane de ani, cîte vietăți, ce forță uriașă au fost necesare pentru a ridica prin îngrămădiri atît de neînsemnate, un munte care plecînd din fundul mării, a ajuns pînă la creștetul norilor reci. Sculptate armonios, împodobite cu boschete de jnepeni, ce-și leagănă crengile în vînt, mulțimea turnurilor și a creștelor din umeri formează în ansamblu paradisul visat al alpiniștilor.

Un perete masiv, alungit mult către dreapta, se ridică deasupra pădurii. O perdea subțire de ceață îl începe pe la jumătate, lăsînd pinze leneșe să alunece peste seninări învăluindu-se în prăpastii. Pornind către perețele amintit, poteca se întoarce către dreapta, pierzîndu-se uneori prin grohotișul revărsat din misterioasele vilcele de la obîrșia văii Tămășelului, cotrobăite în lung și-n lat, dar fără succes, de drumeții dornici să găsească Moara Dracului.

Dintr-un loc mai deschis se vede degajat de cețuri și înălțat peste hăuri virful Lancea sau Colțul Carugelor. Bătrînul străjer privește grav spre jgheburile celor două fire ale Padinei Lăncii, care n-au putut să-și dăltuiască drum pînă sus, statornicîndu-și obîrșile mult sub creasta principală; primul — firul secundar — sub perețele Padinei Lăncii; al doilea — firul principal — în amfiteatrul boltit de uriașele surplombe ce începe Poiana Suspendată.

Prin jnepenișuri, peste bolovani sau grohotișuri mișcătoare, poteca și marcajul străbat aceste distanțe și iată-le dînd cotul după Colțul Carugelor, pătrunzînd în locul care generic a dat denumirea întregii regiuni: numele, cu toate că n-ar putea fi confundat este scris cu vopsea: «Marele Grohotiș».

O întindere de grohotiș agățată pe pante amenințătoare începe poalele a doi pereți, zidînd de milenii. Primul poartă numele locului, dar

i se spune și Peretele Central; al doilea Pîscul Rece; între ele Muchia Roșie cu roca ce i-a dat denumirea. Din amfiteatrul Peretelui Central se conturează eșarfa verde a Briului de Mijloc și a Briului Roșu, care, pornite în sensuri diferite, străbat tot abruptul vestic Pe prîpa lor, în ciuda dezastrului din jur s-a înfiripat viața. S-au dezvoltat mici grădini cu iarbă și flori. Jnepeni cu ramurile împletite sau molizi temerari cu crengile în formă de steag. Chiar și prin grohotișuri — ce-i drept timid — se văd crescute florile rare ale macului galben de munte, frate bun cu macul de cîmpie.

Peisajul nu-i respingător, nu crează acel fior al pustirii; din contră, se simte hohotul bucuriei de viață care impune respect și admirație. Numai grohotișurile rămin mîrturie milenarelor bălăii date de natură. Cînd cercetezi cu privirea prăvălirea de stînci și vrei să faci o socoteală aritmetică a volumului de piatră năruită din creastă, încerci să-ți imaginezi cum arătau aceste locuri cu milioane de ani în urmă. Ce munți înalți erau și ce satisfacție le-ar fi dat alpiniștilor noștri, care și așa i-au îndrăgit, fără seamă!

Părăsind faimosul punct de observație din Horjul Mare, ajungem după o vreme la capătul Marelui Grohotiș. Ce schimbare! În locul haosului lăsat în urmă, se înfiripă un peisaj nou. Peretele este compact. Fața lui nestratificată se arată atît de netedă și lipsită de fisuri, încît îți vine să crezi că a fost tencuită; doar cîteva jgheaburi spălate îi brăzdează înălțimile. Două dintre acestea, devenite trasee alpine: «Viesparul» și «Hornul de la Ceardac» sînt prevăzute cu pitoane, ușurînd escalada celor dornici să le străbată.

Sosim la Peștera Stanciului. Nici un zgomot! Nici o mișcare! Și totuși aștepti dintr-o clipă într-alta să se petreacă ceva. Din bagdadia peșterii picură apă. Sclipirile picăturilor sînt tot atîtea perechi de ochi ce se sting pe măsură ce te afunzi în întuneric. În galerie nu-s prea multe de

De strajă la obîrșia văii Piscul Rece

văzut. A fără însă, Ceardacul Stanciului, alt fenomen carstic, își arată monumentală arcadă, pe sub care intri, plătind tributul unei obositoare cățărări, peste un bloc stîncos pus ca zăvorul la poartă. În «curtea ceardacului», încinsă cu strașnici pereți de calcar cresc ca iarba și florile. Într-un loc, cocoțată negrește zarea gura unei peșteri continuată în interior cu

un aven. Prin arcada ceardacului, peste pădure, se văd crupele masive ale Păpușii, mușcate adînc de ghețarii cuibăriți cîndva prin acele locuri.

Am revenit pe potecă și ne-am continuat drumul pînă la «Prepeleag» admirînd frumusețile care descresc sau rămîn ascunse de vegetația îndrăzneță a acestor locuri.

S-au scurs aproape patru ore. Patru ore de hoinăreală într-o lume de basm, petrecute într-o frumoasă zi de vară, cînd ne-am plimbat desfătîndu-ne ochiul și sufletul în țara munților îmbrăcați în platoșe de argint.

EMILIAN CRISTEA

Visul unei nopti de vară la... BÎLEA

SEVER NORAN

Stăteam în pragul cabanei, cu rucsacurile pregătite, gata de plecare. Din căldarea Bilei, unde se afla cabana, zăream o roată de cer—ca un decupaj dintr-o coală albastră. La un colț se ivise însă o pată neagră.

— Eu nu plec pe o vreme ca asta, mi-a spus prietenul meu. Ce, vrei să ne prindă furtuna sus pe munte? Tu știi ce pericol reprezintă descărcările electrice în munți? Ia te uită acolo: «Focul sfîntului Elm»: Efectul «Corona».

Am privit în direcția în care îmi arăta prietenul meu. În jurul unei stînci izolate, aflată sus, pe creastă, apăruse o lumină albastruie și parcă auzeam un ușor pîrlit.

— Fenomenul e cunoscut și de cărbieri. Lumina asta apare și în jurul catargelor, prevestind descărcări electrice. Nu plec la drum! Rămîn la cabană!

— Se vede treaba că nu prea sînteți obișnuiți cu drumetia montană, a intrat în vorbă un ins! Haideți cu mine! Și eu am de gînd să urc pe Laița...

Pentru a nu părea fricoși, am pornit la drum. Dar abia ajunsesem pe creastă, că s-a și pornit vîntul.

— Trebuie evitate platourile și crestele în caz de furtună. Să coborîm sub nivelul crestei, ne-a sfătuit Necunoscutul. Aveți încălțăminte de cauciuc?

Puneți-o. O izolare de sol e binevenită. A, uite colo, un grohotiș. Hai să ne așezăm. Dacă trăsnește sus, pe creastă, curentul se scurge prin teren compact. Grohotișul fiind rar e izolanț, oarecum. Dumneata—s-a adresat el prietenului meu—așează-te pe rucsac, că are cadrul metalic. Curentul se va scurge prin metal.

Spaima ne făcea să-l ascultăm orbește, deși mi-era ciudă pe el, poate din pricina tonului cu care ne vorbea. Eu mă lipisem de un perete stîncos.

— Nu așa, amice! Pereții verticali au șanțuri și dire de licheni prin care se scurge apa formîndu-se căi de minimă impedanță, ce pot conduce curentul electric. Stai la cel puțin un metru de stîncă. Iar dumneata,—Necunoscutul s-a adresat prietenului meu,—nu te vîrî în surplomba aial Curentul are tendința de a sări peste goluri. Cu corpul dumitale, îi ușurezi «săritura»!

Am pornit mai departe și, spre bucuria mea, am descoperit o peșteră. Ne-am adăpostit. Dar abia intrasem, că Necunoscutul a reînceput să ne cicălească:

— Stați la cel puțin un metru de intrare. Veniți aici, în fundul peșterii, unde avem cel puțin trei metri pînă la plafon. Așa e bine. Pitoanele, carabinierile și pioletul culcați-le pe pămînt! Ascuțișurile lor pot dirija o descărcare electrică...

Furtuna s-a dezlănțuit. Tunetele și fulgerele se țineu lanț. Deodată, din tavan a început să curgă apă.

— Hai să ieșim, ne-a ordonat Necunoscutul. Firișoarele de apă pot conduce curentul. E periculos.

Ajunșind afară, m-am lipit de o stîncă în poziția ghemuit.

— Așa, amice! am auzit glasul Necunoscutului. E bine așa! Punctele de contact cu solul trebuie să fie cît mai apropiate, pentru a se evita scurgerea curentului prin organe vitale ca inima, creierul. Să nu atingi pămîntul cu capul sau torsul. Văd că ai pelerină de plastic. Acoperă-te cu ea. Umiditatea și salinitatea scad rezistența corpului uman de la 100 000 la 5 000 de ohmi. Pelerina e un veritabil paratrăsnet, cît e ea de firavă!

Peste 10 minute furtuna încetase. Bubuiturile răsunau undeva departe. Am reurcat pe creastă.

— Uite acolo un brad izolat! Ne putem adăposti sub el.

Necunoscutul m-a privit chiorș. — Copac? Stîncă izolată? Pericol înseamnă!

— Păi dacă trăsnește, lovește copacul, am spus eu iritat.

— Există, e drept, o zonă protejată în jurul unei proeminențe, zonă care are forma unui con, cu raza cercului de bază egală cu înălțimea proeminenței. Dar trebuie să te așezi la cel puțin 3 metri de rădăcina copacului. Și să stai ghemuit. Copacul trebuie să fie de zece ori mai mare decît înălțimea omului ghemuit în conul de protecție.

Atotștiința Necunoscutului mă irita la culme. Ca să-i fac în ciudă, m-am așezat la rădăcina bradului, gîndind că pericolul se îndepărtase. În clipa următoare am auzit însă un bubuit infernal. O lumină orbitoare mi-a luat vederile și... m-am trezit.

Lîngă pat se afla prietenul meu. Deschisesse obloanele și lumina soarelui năvălise în cameră. Nelîndemnat, lovea o vază care căzuse, spargîndu-se cu zgomot de... tunet.

— Dar știu că dormi zdravăn! a spus el. E timpul de plecare! Hai!

M-am ridicat și l-am privit buimac. Și, deodată, de pe coperta revistei aflată pe noptieră mi-a zîmbit chipul... Necunoscutului din vis. Era o revistă de turism. Înainte de a adormi citisem articolul unui inginer despre pericolul descărcărilor electrice în munți.

— Măi, să fii! am spus eu înciudat. Și zici că-i frumos afară?

Inima îmi bătea cu putere. Eram încă înspăimîntat.

O enigmă hidrografică

PE URMELE UNUI AVEN

Fenomenele carstice m-au pasionat în general, munții Muscelului, munții melegurilor natale m-au atras în mod special, mai ales că fiind calcaroși, în cea mai mare parte, au permis formarea în structura lor a multor fenomene carstice. Voi enumera numai câteva, fără a mai pune la socoteală numeroasele chei, atât de monumentale, sălbatice și atrăgătoare: avenele Birnoaia de sub Lăzurețul Rucărului, Vlădușca, Funduri, Grind, Podul Vițelilor de sub Piatra Craiului, Crovului și Pereți, de sub Sînt Ilie (ultimul fiind motivul acestei povestiri), peșteri mai mari ori mai mici: de sub Dealul Sasului, de sub Scărișoara, din Țarină, a Urșilor de pe Cheile Mici ale Dîmboviței, a Miresii din Cheile Mari ale Dîmboviței, a Ulucelor și a lui Fulga de pe Valea Cheii, a Dîmbovicioarei, a Dracului, a celor de la Cascadă, a celor două de pe Mateias, multe din aceste nefiind cunoscute cercurilor largi de turiști.

Pe toate le-am străbătut și le-am cercetat, am făcut comunicări secției de speologie a Academiei R.S.R., le-am popularizat cu ajutorul presei și cu ocazia întîlnirilor cu tineretul, din dorința de a trezi dragostea pentru natură, pentru cunoaștere, pentru stimularea interesului, îndeosebi în rîndurile tineretului pentru această ramură a turismului.

De prin 1958 am auzit că ar exista un «puț», undeva pe Valea Cheii (la est de Podu Dîmboviții, spre Sînt Ilie), dar ori cit am căutat, nu am reușit să-l identific. Am înțeles că este vorba de un aven. Abia în vara anului 1970 discutînd cu un cioban bătrîn, am putut afla cîteva date generale cu privire la zona în care s-ar găsi acest puț sălbatic.

Toată vara anului 1970 am colindat masivul Sînt Ilie și latura sudică a Văii Cheii (Zăbava, Zacotele) dar fără să dau de aven. Abia în vara anului 1971 am avut succes. Am dat de un cioban

care își păștea oile sub curmătura Zacotei și din vorbă în vorbă i-am spus ce mă aduce prin aceste locuri. S-a gîndit un timp, a scormonit în memorie și m-a privit triumfător! Da! El știa unde este puțul, a trecut de cîteva ori cu oile pe lîngă el și va încerca să mă ducă acolo.

— Este la curmătura Văii Pereților — mi-a spus el, o vale obișnuită printre atîtea sute, tăiate de piraiele masivelor Muscelului. Cum era vremea prînzului, a închis oile la stîină, a lăsat cîinii de pază, a luat toiagul și, hai la drum. Am străbătut poiana și am pătruns în pădurea de fag și brad, lipsită de poteci.

Am mers aproape o jumătate de oră pînă am ajuns la obîrșia Văii Pereților (la intrarea pe vale ambele laturi sînt de fapt pereți verticali de calcar și de aci i se trage numele). Undeva, ascuns printre bolovani, la rădăcina unui paltin, se afla mult căutatul puț, o deschidere cu un diametru pînă la vreo 90 cm, pe lîngă care puteam trece fără a o bănuî. Am mulțumit ciobanului și am rămas pentru a mă lămuri asupra locului și aspectului avenului. Nu eram pregătit pentru explorare.

După circa 3 metri în adîncime, deschiderea începea să se lărgescă progresiv, dar nu puteam străbate prea mult beznă, deși mă serveam de o lanternă. Am aruncat un bolovan, clasică metodă de apreciere a adîncimii. După un timp, am auzit ecoul și sunetul produs de contactul bolovanului cu apa, un sunet de bazin închis. Prima concluzie, avenul era activ.

Am revenit după cîteva zile, de astă dată pregătit cu frînghii, cu o lanternă puternică, găsind ușor drumul după punctele de reper stabilite. Am luat cu mine un felinar obișnuit, pe care la atari coborîri îl leg de picior și dacă aerul este viciat, el indică acest lucru și atunci mă opresc.

Pereții sînt din piatră de conglomerat, nu prea netezi, dar umezi. După cca 60 metri, fără a întîlni platforme ca în alte avene, am ajuns la contactul cu apa unui bazin de cca 6 metri diametru și la suprafața căreia, cîțiva bușteni de brad proptiți în pereți, împlețiți între ei, formau un fel de platformă care mi-a permis să mă stabilesc comod și sigur. Apa era foarte limpede și rece, dar nu statică, ci curgătoare. Spre nord-vest, un tunel se adîncea în beznă și pe acolo probabil se scurgea apa. Urmele de pereți arătau că uneori nivelul apei din bazin urcă. De ce anume nu mi-am putut da seama, probabil că avenul este un puț de presiune, că se află în legătură cu un pîrîu subteran gîtit de vreun sifon care nu permite întregului debit să se scurgă uneori și surplusul se adună în acest aven. Nu am putut stabili nici mărimea cursului, nici debitul, nici adîncimea bazinului. Un lemn mai subțire de cca 3 m lungime, împlîntat în apă nu a reușit să înlînească un obstacol. Un abis lichid dă totdeauna fiori de emoție, de teamă, dar am învins aceste firești slăbiciuni, cuprinzînd tot ce se putea cu privirea după care am dat semnalul de a ieși la suprafață.

Am anunțat specialiștii Academiei și am propus să se deplaseze o echipă de speologi cu o barcă de cauciuc-obiect care mie-mi lipsește — și să încercăm

o călătorie subterană, legați cu o frînghie prin barcă cu locul de plecare pentru a nu fi tirăți de vre-un curent.

Fără barcă nu poate fi explorată rețeaua subterană a apelor ce dispar undeva prin masiv, pentru a apare mai departe sub forma unui isbuc puternic. Astfel de isbucuri sînt fără număr pe Valea Cheii și sub Zacote în riul Dimbovița. Dealtfel, întreaga zonă este o enigmă hidrografică. E de ajuns să amintim numai peștera Uluce, situată în amonte de Valea Pereților, la cca 2 km, poarta de ieșire la lumina zilei a doua piraie, Fundățica și Rudărița care curg pe platou pe roci cristaline, formînd meandre unduitoare, pentru ca, la contactul cu calcarul, să dispară în interiorul unor cavități și, după vreo trei mii de metri de călătorie subterană, să reapară prin peștera Uluce, dînd naștere pîrului Cheia.

Pe parcurs se interpune un lac format într-o depresiune în formă de pilnie, care menține pîrului un nivel constant, surplusul de ape ridicînd nivelul lacului. Peștera Uluce este foarte interesantă datorită labirintului ei de galerii, puțuri de presiune, sifoane, găvane, crevese etc. În aval de peșteră, la numai 800 m se află Gangul Crovului, un defileu ce se împlîntă sub virful Sint Ilie și care oferă amatorilor de turism subterestru, un aven de o altă structură: avenul Crovului situat la peste 1300 m altitudine. Pe latura stîngă a defileului, la 1500 m de la intrarea în chei, de-asupra bazei acestora, se deschide o gigantică poartă spre adîncuri. Se pare că o stîncă s-a scufundat și a rămas urma acesteia.

Muncitorii forestieri au croit o scară din bușteni lungi de brad, pe care se poate coborî pînă la o adîncime de 22—23 m. Pe latura nordică, sub perete, se poate coborî mai mult, iar pe latura vestică, un coridor în formă de puț, se lasă sinuos cu încă 24—25 metri mai jos, oferind drept prize, stînci și bolovani ieșiți mult din pereți. Odată ajuns jos, poposești pe un strat de nisip curat, alături de un pîrîiaș zglobiu, care la o adîncime de circa 50 metri de la suprafață, își vede de drum pe sub umerii unui întreg munte de calcar. Pîrîul Crovului este activ numai în partea superioară a Gangului, acolo unde predomină cristalinel, pentru ca la contactul cu calcarul să dispară. Gangul rămîne sec pînă la Valea Cheii; în schimb pîrîul dispărut, călătorește pe sub munte, și se mai lasă văzut odată în avenul Crovului, iar de aci, numai la isbuc în Valea Cheii.

Căile de acces, ca pretutindeni în masivii Muscelului, pornesc de la Podu Dimboviței pe șoseaua forestieră Valea Cheii-Vișa, pe o distanță de cca 15 km. De la Podu Dimboviței la Valea Pereților sînt 3 km și încă 1 km pe Valea Pereților pînă la aven.

Dacă printre cititori se găsesc posesori de bărci de cauciuc pneumatice, dacă sînt amatori să exploreze avenul Pereților, le stau la dispoziție în calitate de ghid și coexpediționar. În această zonă mai sînt încă multe lacuri necercetate: Peștera Miresii de la intrarea în Cheile Mari ale Dimboviței, peștera Scărișoara, peștera de la Cascadă, blocate de coloane de calcar compacte, dar dincolo de care galeriile continuă.

ION DOBRESU

ANECDOTE

Un turist american se rătăcește într-un vechi cartier al Romei. Deodată vede un negustor ambulant, pe care-l întreabă:

Do you speak English? (Vorbiți engleze?)

Italianul îi răspunde:

— Eu nu, dar dv.?

*

În muzeul militar din Philadelphia, povestește Mark Twain, am văzut odată sabia pe care a purtat-o Washington și de emoție mi-au venit lacrimi în ochi.

— Și de unde știai că era sabia lui Washington? Scria ceva pe ea?

— Nu, răspunde Mark Twain, dar am recunoscut-o numaidecît: am mai văzut-o și-n alte muzee.

*

O mașină aleargă nebunește pe șosea. Agentul de circulație o oprește.

— Ceea ce faceți dumneavoastră e o grozăvie, îi spune șoferului. Ați depășit o sută treizeci de kilometri la oră.

— Păi nu e formidabil? Gîndește-te: azi conduc înția oară.

*

Un turist în vizită la Londra era aproape de disperare. Concediul său se apropia de sfîrșit și zilele erau una ca cealaltă, mohorîte și cețoase. Într-o zi opri un trecător și-l întrebă:

— Spune-mi stimate domn, la dv. nu-i nicio dată vară?

— Greu de spus, anul trecut vara a căzut într-o miercuri.

*

Un turist aflat în vizită într-un oraș a tras la un mare hotel. Privind cheia camerei el se interesează de orele la care se servește masa.

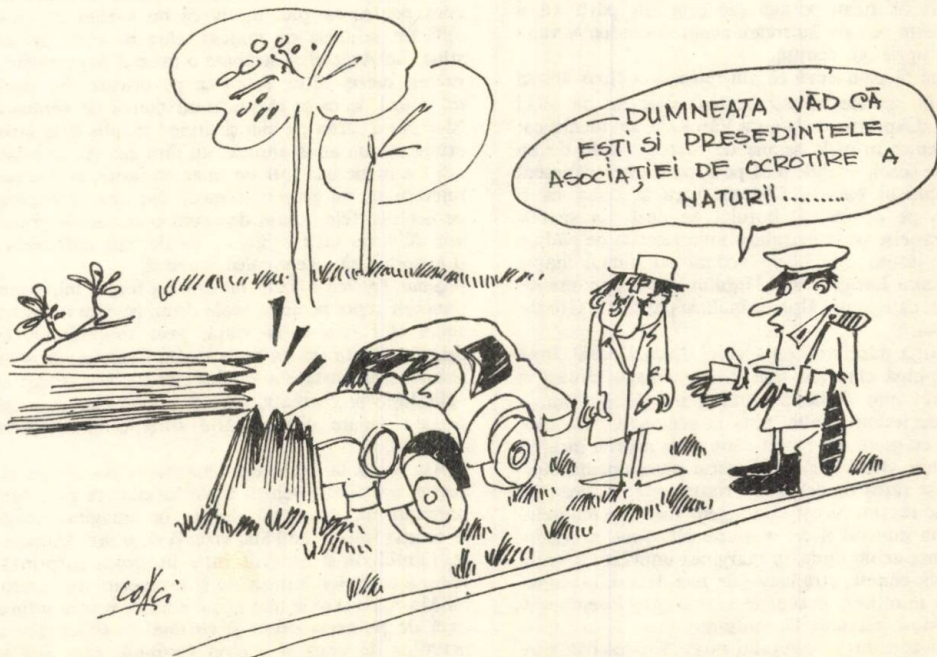
— La noi, spune funcționarul de la poartă, mesele se servesc astfel: între 7—11 micul dejun, prînzul între 12—15, iar cine între 17—20.

— Bine, bine, făcu turistul, dar atunci cînd o să cunosc orașul și împrejurimile?

Culese de

Prof. GHEORGHE BRAȘOVEANU

— Urlați

În căutarea cărării pierdute

Nu mai călcasem de cel puțin 20—25 de ani prin locurile acelea și trebuia să aflu în ce măsură, printre ierburile înalte sau prin răriștile pădurilor tăiate între timp, se mai arătau urmele întortocheatului drum de picior care ne purtase odinioară peste munții Iezerului, pînă la poalele Pietrei Craiului, de la cabana bătrînă de pe Rîu Tîrgului pînă aproape de izvoarele Dîmboviței, la Cojocaru, cum îi spuneam locului, trecînd prin încintătoarele plaiuri de la izvoarele Argeșului.

Mergem în această dimineață trumoașă, în tovărășia unui prieten, dornic și el de locuri vechi, pe o adevărată șosea, pe unde altădată se strecura doar o potecă de cal care intra pe Valea Largă cu sfială, apoi urca repezit înălțimile Grădișteanului și Păpușii. Îmi aminteam de anii cînd colindam, împreună cu prietenii musceleni, cu gălețile cu vopsele, însemnînd potecile ce urcau pe aici sau prin alte părți, ca și pe aceasta pe care încercam acum să o aduc la viață din propria ei cenușă.

Nu-mi făceam iluzii că voi reuși, nici chiar atunci cînd, în spatele noului centru silvic de pe locul vechii «Căprării» de la gura Văii Rele, am identificat cu bucurie primele semne de marcaj, vechii de un sfert de secol, vizibile încă pe copacii care scăpaseră de ascuțitul securii. Cărarea urca și acum ca și atunci, pe pripoarele botului de deal din spatele «Căprăriei», pe la marginea unui parchet de pădure tăiată, lăsînd cale liberă vederii nu numai înapoi spre Valea Largă și Rîu Tîrgului, dar și spre miază-noapte, către golul alpin și înaltele pajiști ale Grădișteanului.

Bucuria reîntîlnirii cu vechiul drum a durat, însă, numai pînă cînd am ieșit dintre copacii rămași în picioare; mai departe, cărarea s-a pierdut într-o mare de ierburi înalte, pînă la genunchi, prin care numai cu greu, am răzbit către ținta acestui început de drum: virful *Calului*, a cărui proeminență stîncoasă se zărea de departe. Printre ierburile crescute sălbatic reușim totuși să atingem spinarea muntelui Calul în punctul ei cel mai coborît: *Șaua Argeșului* (1515 m), acolo unde, în marginea unui larg și vechi drum ciobănesc, străjuiește de zeci de ani, în singurătatea munților, o scundă troiță care însemnează mormîntul baciului Domnișanu.

Șaua aceasta a Argeșului poate fi o poartă spre paradis, dacă te nimerești aici la vremea cînd natura iese în primăvară, cînd izvoarele spumegă, eliberate

din strîmtoarea gheții, iar poienile sînt pline de flori; dar ea poate să fie și o poartă către infern, un infern plin de primejdii, dacă ai cutezat să te aventurezi în toiul iernii, tentat de plaiurile domoale îmbrăcate în zăpezi tocmai bune pentru niște schiori îndrăgneți..

Primăvara își face apariția din spate, lumea alpină a Iezerului Mare, purtînd încă haina albă a iernii peste căldările imense și peste crestele aspre, în vreme ce, din față se ivește la picioarele noastre o lume de basm, cu flori multicolore, cu aer călduț între malurile înverzite ale Argeșului, cu cîntecul veșnic al apelor ce trebuie trecute prin vad, în căutarea cărării pierdute.

De la vadul Argeșului pînă la următoarea țintă, *Șaua Tefeieica*, nu întîlnești nici urmă de marcaj dar nici nu-mi amintesc să fi existat vreodată așa ceva pentru simplul motiv că nu aveam pe ce să aplicăm semnele de marcaj; cărarea trece pe sub stîna din Argeș și străbate o imensă pajiște verde, urcînd pieziș către Tefeieica pe oricare din zecile de poteci de oi ce încondeiază marea de verdeață. Mai rău e iarna pe aici și urcînd pieptiș prin iarba crudă mi-am adus aminte, nu fără emoții, că odată am trecut pe aici într-un miez de iarnă, pe vremea tinereții, cu un grup de schiori, dar ne-a întîmpinat pe aceleași fețe golașe de acum o crustă de gheață atît de lucie încît schiurile au devenit nefolosibile și a trebuit să facem calea întoarsă.

Șaua Tefeieica (1619 m) este un foarte important punct de reper pe acest vechi drum pe care încercam acum să-l readuc la viață, prin singurătățile ce despart munții Iezerului de Piatra Craiului, iar semnul de recunoaștere a locului este un lăculeț care se oglindește în curmătura largă atunci cînd are apă și care moare numai către sfîrșitul anotimpului călduros.

Așa stînd la odihnă pe marginile noroioase ale acestei adăpători pentru toate turmele ce pasc prin împrejurimi, drumețul dornic de imagini inedite se va afla într-o cumpănă vizuală de o rară frumusețe, plimbîndu-și privirile între imaginea surprinzătoare a creștelor întunecate și înzăpezite ale Iezerului Mare, pe care le mai poate admira pentru ultima oară de pe acest drum și cortina de stînci albe a pereților de apus ai Pietrei Craiului, care aici se ivesc pentru prima dată luminînd de departe zările.

Dar vremea popasului trece ca o clipă și noi trebuie

să ne continuăm cercetările, în căutarea cărării pierdute peste ani. Coborînd uşor către stînga pe vechiul drum pastoral care vine de undeva, dinspre Păpuşa, iată că întîlnim cîteva vechi semne de marcaj pe cei dintîi copaci ai pădurii de pe Măra Mică, strînsă între cele două fire de vale: Măra Mică şi Măra Mare; dar în curînd rămîn în urma noastră şi copacii şi puţinele semne, iar noi, împreună cu cărarea regăsită, ne pierdem din nou de data asta într-un adevărat ocean de bălării înalte pînă la brîu, crescute în voie pe o veche tăietură de pădure.

Cu răbdare, cu multă atenţie şi cu nelipsitul instinct al frumosului, privind tot timpul către linia îndepărtată a văii Rîuşorului ca spre un liman greu de atins, fără să părăsim nici o clipă spinarea dintre cele două văi ale Mărei, am reuşit şi noi să mai depăşim un obstacol şi să ne odihnim în voie pe malul Mărei Mari, la umbră şi la răcoare după ce ne-am bucurat la vederea primelor semne ale prezenţei omului prin paraginile astea: o pepinieră de brazi pe lîngă care trecem şi o diră de fum, departe, jos, la îmbucătura Mărei Mari cu apa Rîuşorului.

Semne ale vechiului marcaj nu am mai întîlnit pe drumeagul care însoţeşte ape Mărei Mari, dar orientarea nu mai este o problemă şi instinctul ne duce în josul apei, acolo unde, la confluenţa ei cu Rîuşorul, ne întîmpină un grup de case, oameni care se agită, camioane care, se duc şi vin. Sîntem la centrul forestier Măra (992 m), pe unde trece drumul de exploatare dinspre Rucăr, pe Rîuşor în sus, cale de vreo 12 km şi se tot duce către izvoarele acestuia. Era o vreme cînd te aflai, aici, în deplină pustietate şi trebuia să treci peste apele repezi ale Rîuşorului prin vad, sîrînd din bolovan în bolovan cu riscul de a face o baie, iar ca să răzbeşti mai departe, erai obligat să te caţări pe malul celălalt pe o potecută îngustă care se pierdea în pădurea de pe muntele Drăganu, într-o sălbăcie care îţi dădea fiori.

Acum treci peste Rîuşor pe un pod de lemn, trainic, iar pentru urcuşul spre Pleaşa Drăganului ni se oferă un drum de cal, bine bătut, care se vedea de departe şi care urcă treptat pe coastele despădurite ale muntelui, purtîndu-ne pînă la malul unei mici oglinzi de apă, aşezată pe spinarea Drăganului într-un loc de unde privirile se pierd către nord, urmîrind nostalgic plaiul ciobănesc care urcă domol spre poienele Boteanului şi spre golul alpin al Păpuşii, iar îndărăt trec în goană peste ierbăria de pe piciorul Măra Mică oprindu-se la linia care marchează curmătura şi lăculeţul de pe Teleleica.

Un popas meritat lîngă tinova de pe Drăganu şi apariţia citorva semne de marcaj îmbătrînite, ne dau garanţia că ne aflăm pe vechea «cărare pierdută», cu multă încredere în reuşita încercării noastre. Lăsînd marele plai al Boteanului să-şi continue urcuşul spre înălţimile din jurul Păpuşii, noi coborîm oblic de pe spinarea Drăganului spre pîrîiaşul care se zăreşte într-un fund de vale, de unde ia naştere apa Clăbucetului, unul din afluenţii Dimboviţei, de pe cursul ei superior.

Drumeagul care se înfiripă pe malul Clăbucetului nu ne atrage, deşi el coboară către locurile cunoscute

de pe Dimboviţa: avem acum siguranţa că nu ne mai rămîne decît un ultim obstacol pînă la capătul ostenelelor noastre, în încercarea de a descifra un drum abandonat de mai bine de un sfert de secol. Acest ultim obstacol se ridică acum în faţa noastră sub înfăţişarea unui înalt şi masiv picior de munte care poartă numele de *Muchia lui Răuţă* şi care era îmbrăcat, odinioară într-o mindră pădure.

Rariştea care a luat locul copacilor este străbătută de un drumeag ce urcă pieziş pînă sus, pe muchie, unde se pierde în pădurea rămasă în picioare, în pragul ultimei părţi a cărării noastre; jos, printre copaci, se zăreşte acum o nouă lume, bănuită numai, pe fundul larg al Dimboviţei, o aşezare cu multe case, o şosea care albeşte în soare, iar drept fundal la această scenografie, se înalţă cortina pereţilor verticali ai Pietrei Craiului, strălucind cum numai ei ştiu să o facă, în lumina vie a soarelui de după amiază.

Dar dacă pînă aici am reuşit să ne descurcăm, să desfacem firele încalcate ale unei cărări minunate, pe care nu o aveam decît în amintire, abia acum se pune problema să nu ne pripim căutînd să ajungem oricum la lumea care se zărea jos, la picioarele noastre, uitînd că urmăream un anumit scop. Pînă jos în vale, mai sînt cîteva ore de mers destul de mult faţă de oboseala care începea să se facă simţită, iar «cărarea pierdută» mai trebuia căutată încă. Părăsind cu un uşor regret locul de odihnă de pe Muchia lui Răuţă, pătrundem în răcoarea pădurii pe un drum de exploatare care coboară pieziş către punctul final al strădaniilor noastre, întovărăşiţi de cîteva rare semne de marcaj care au rezistat nu se ştie cum; de la o vreme, drumeagul coboară mult prea repede către Dimboviţa şi trebuie să-l abandonăm, căutînd să ne descurcăm şi fără ajutorul lui. Aici a fost, de fapt, punctul nevralgic al traseului chiar pe vremea cînd exista un marcaj în bună stare; iar soluţia cea mai bună, deşi nu tocmai potrivită cu oboseala din picioarele noastre la acest final de drum, era de a trece cît mai pe sus, pe deasupra Dimboviţei, prin cîteva curţi de case răzleţite pe costişe, pînă să ajungem sub piciorul *Broasca*, pe sub stîna de unde coborîrea pe plaiul ciobănesc pînă la *Cojocaru* nu mai este decît o simplă formalitate.

Înving, astfel, tentaţia de sfîrşit de drum de a coborî pe oriunde către locurile luminoase de pe vale, la şosea. Procedînd astfel, reuşim să identificăm şi această ultimă porţiune de cărare pierdută, ieşind la liman, «la punct fix» — cum se spune, adică acolo unde marcajul vechi se termină în drumul care trece în lungul Dimboviţei, către izvoarele ei sau către Rucăr şi Podu Dimboviţei; sîntem la *Cojocaru* (860 m) şi ne stau în faţă numeroase posibilităţi, de a continua drumul sau de a ne opri aici.

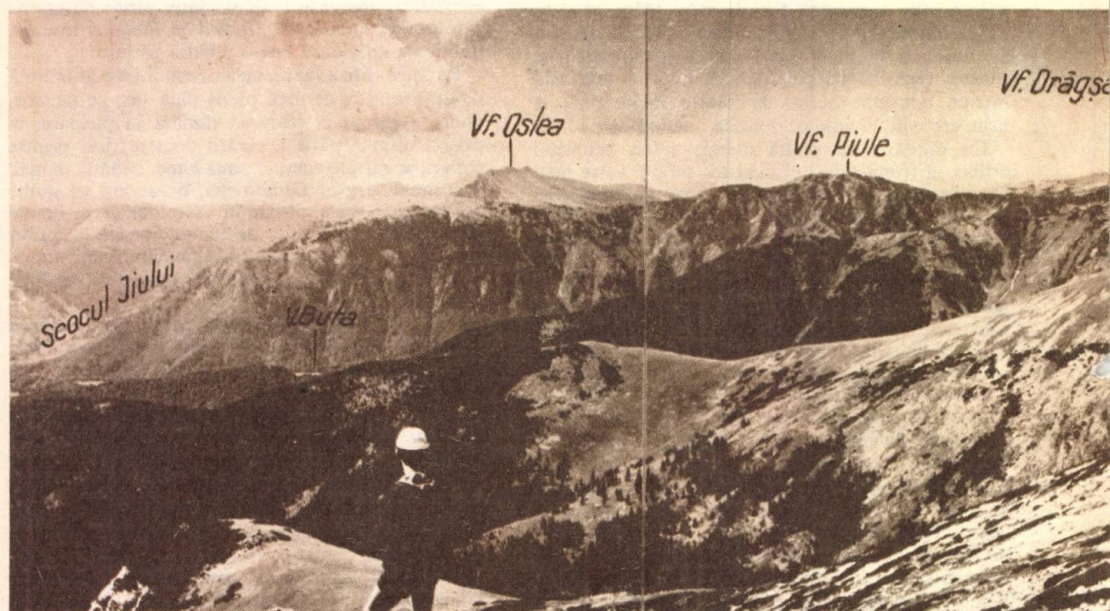
În orice caz, cărarea pe care am crezut-o pierdută şi-a recăpătat vechea fiinţă după atîta amar de vreme. gata să primească din nou drumeţii.

Dar anii tineretii noastre cum, oare, am mai putea să-i reinviem?

I.I. DUNĂREANU

creasta:

Văcareea *

Muntele Văcareea

Retezatul mai puțin cunoscut

Munții Retezat sînt cunoscuți mai ales în zona lor centrală, în care se găsesc grupate alături de vîrfurile cele mai înalte — Peleaga, Păpușa, Retezat — și lacurile glaciale a căror faimă a depășit granițele României. Situată într-o zonă excentrică, creasta Văcareea — Gruniu — Custura este mai puțin cunoscută drumeților și aceasta datorită mai ales cauzelor ce depind de starea marcatului și a lipsei de cabane; frumusețea crestei și a văilor învecinate, a priveliștilor spre culmile apropiate din Retezatul Central, spre culmile Vîlcanului este tot atît de impresionantă ca și crestele Vf. Mare și Vf. Retezat, creasta Parîngului... Itinerarul se aține pe firul minuscul al potecii care șerpuiește pe lîngă vîrfuri și șei legate unduioasă la înălțimi de peste 2200 m, pe distanță de mai bine de 6 km.

Punctul de pornire ales pentru parcursul pe direcția est-vest al crestei este Uricani (725 m alt). Din oraș este marcată o potecă pe dealul Șerpilor, care atinge culmea principală lîngă Vf. Tilișu în șaua «La tăul Bivolului» (1555 m).

Începînd de aici nu mai părăsim creasta pînă dincolo de Vf. Custura în șaua Plaiului Mic.

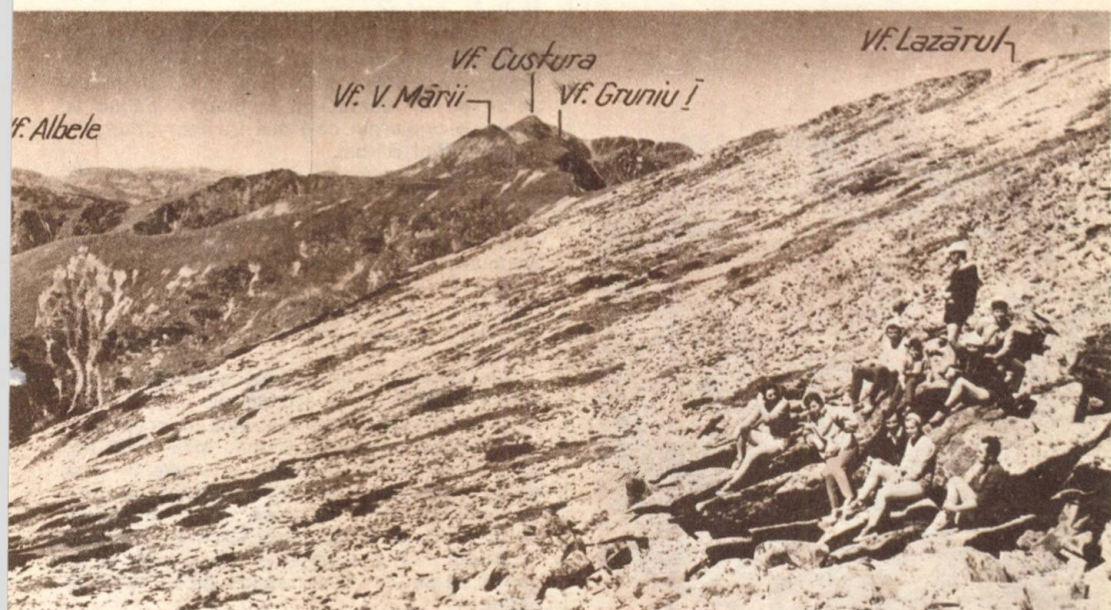
Prima parte a itinerarului străbate în coborîre dealul Făgetel (pădure) pînă la curmătura Făgetel (1390 m), iar de aici în urcuș muntele Bilugul Mic, ieșind la gol sus, pe Vf. Bilugul Mare (1755 m). În continuare, străbatem în urcuș continuu zone de jnepeniș și atingem creasta alpină în Vf. Văcareea (2284 m), primul din cele 7 vîrfuri de peste 2200 m ce se înlanțuie spre vest.

Timp de mers: Uricani — Vf. Văcareea, 6—7 ore.

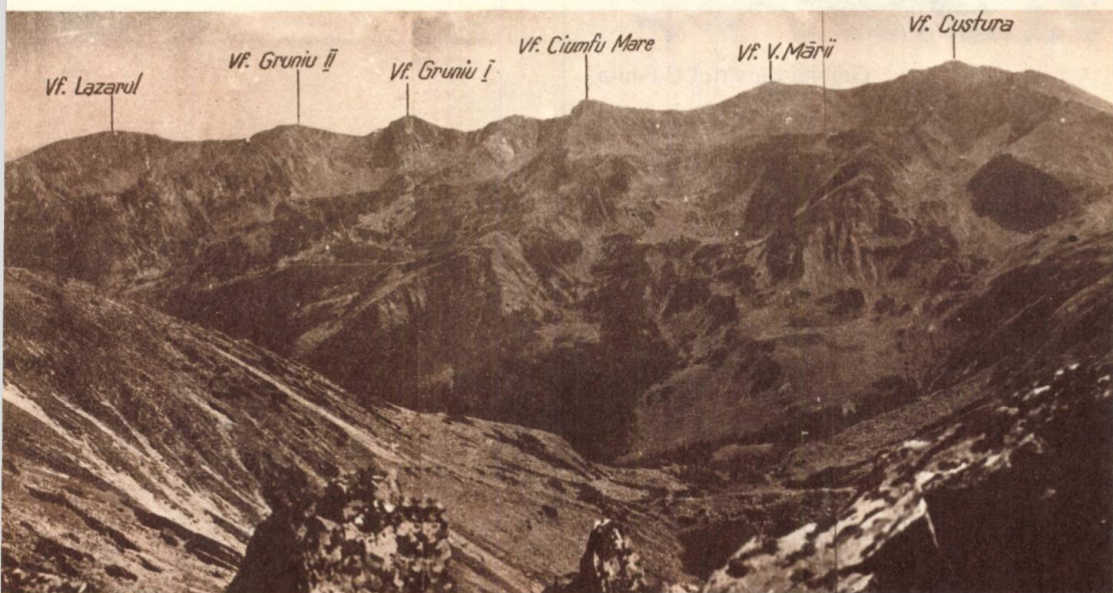
Din acest prim «cuib de vulturi» privirea zboară nestîrjit spre răsărit, tînd pe lîngă umerii Tulișei, trapezul zimțat al munților Parîng licărind în depărtare. Mai la miază-zi se aștern «joase», culmile munților Vîlcan, ocrotind la poale așezările minerilor din Valea Jiului de Vest.

Din Vf. Văcareea începem treversarea crestei, ocolind pe margine căldarea imensă, deschisă spre nord. bazinul Riului Bărbat. Această alcătuire, în care de o parte a crestei se prăbușesc pereții căldărilor nordice, iar de alta se lasă

Gruniu * Custura

Creasta Văcarea—Gruniu, văzută din Vîrful Mare

Odihnă pe vârful Custura

picioarele munților acoperiți de pajiști și mai și mai jos, briul pădurilor, ne va fi familiară și ne va bucura pînă către sfîrșitul traseului.

Al doilea vîrf, Lazărul (2290 m) este punctul din care se vîd neașteptat de clar înaltele piscuri Păpușa, Vîrful Mare și Custura, unite între ele cu pereți pe un contur de amfiteatru, dăltuit la izvoarele unuia din cele mai frumoase riuri din Carpați; Riul Bărbat.

Din șaua Lazărului începe urcușul la Vf. Gruniu II (2265 m) despicat cu abrupturi pînă în căldările țesute cu lespezi gigantice. Spre vest se înaltă Vf. Gruniu I (2300 m), o piramidă semeață. Din piscul ascuțit se deschide o priveliște copleșitoare asupra zonei alpine dintre Custura și Păpușa; în spatele acestora se zărește un crîmpei din Peleaga, semn că zona centrală este pe aproape.

După o nouă coborîre pe panta abruptă în șaua Gruniului (2206 m) ne avîntăm din nou în marș, de data aceasta și mai sus, pînă pe acoperișul ceva mai prelung al Vf. Ciulfu Mare (2338 m), un loc cu priveliște la fel de încîntătoare. De data aceasta peisajul prinde viață datorită lacurilor Custurei, ce licăresc etajate în căldările bine ascunse sub cutele Custurei. Ciopoare de capre negre pot fi deseori zărite «la ele acasă», fie pe pajiști, fie pe limbile de zăpadă adumbrite lîngă pereți.

Coborîm ceva mai puțin ca pînă acum în șaua Ciulfu și urcăm virtos la penultimul pisc al acestei splendide creste, la Vf. Valea Mării (2383 m) înălțat în preajma lacurilor Custurii. Pri-

Tăurile Custurei privite din șaua Cîmpului.

veliștea cu adevărat alpină, este dominată de Vf. Custura (2457 m), spre care trebuie să ne cățărăm în lungul unei muchii strîmte și stîlcoase. Ajunși în fine la cota maximă a acestei creste, băgăm de seamă că ne aflăm chiar în nodul orografic, străjer al bazinelor Riului Bărbat, Lăpușului și Jiului Vestic. Aceste văi importante sînt despărțite de crestele ascuțite ce pornesc spre est, nord și sud-vest.

Vom putea «recapitula» înșiruirea spre est a celor 7 vîrfuri la vf. Văcarea. Spre nord vom descifra o parte din rîndurile crestelor din zona centrală a Retezatului, iar spre vest profilele tăioase ale «Retezatului Mic», avînd ca sprijin în zare netezimile munților Godeanu. Spre sud, Jiul desparte cît vezi cu ochii munții Retezat de «măruntele» șiruri de culmi ale Vlcanului...

Timpul de mers din vf. Văcarea și pînă la vf. Custura: 3 ore.

Ca să încheiem cu bine excursia, ne vom lăsa din vf. Custura la poteca ciobănească marcată cu triunghi albastru, în direcția sud-vest. Urmează o mare coborîre pînă în șaua Plaiului Mic (1879 m); de aici, părăsind poteca marcată cu triunghi albastru și urmărind spre sud poteca însemnată cu cruce roșie și punct albastru, coborîm la cabana Buta (1570 m).

Timp total de mers pe traseul Uricani — vf. Custura — cabana Buta: 11—12 ore.

Apa lipsește în verile secetoase pe porțiunea vf. Bilugul Mare — șaua Plaiului Mic.

ing. NAE POPESCU

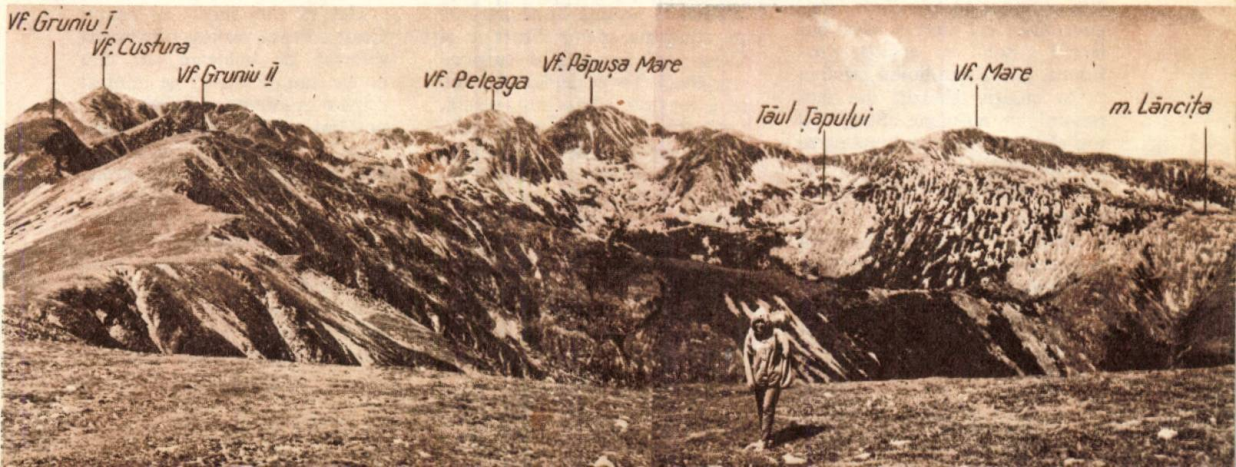

Vedere din vîrfurile Gruniu I: vîrfurile Ciumfu Mare, vîrfurile Valea Mării, vîrfurile Custura

Abrupt nordic lîngă vîrfurile Ciumfu Mare

Din vîrfurile Lazărul, priveliștea se deschide larg spre Custura și Păpușa (fotografiile autorului)

Invitație la drumeție

În munții GODEANU

Să tot fi fost prin primăvara lui 1959 când i-am văzut pentru prima dată. Eram sus pe Oslea, într-un grup nu prea numeros de colegi, fiind mezinul echipei de prospectori. Retezatul, cu creștele-i brăzdate de șuvițe de nea sclipea în amurgul purpuriu și undeva, în stînga noastră, dincolo de firlele de obirșie a Cernei, soarele apunea peste o țară de platouri întinse și sinilii

— Godeanu... Țarcu... În față ai Galbina, apoi Paltina și Micușu... Stînga aceea e Piatra Iorgovanului, cel care a ucis balaurul... Șeful de echipă, profesorul N.G., își plimba privirea peste munții tălăzuți din fața noastră cu nostalgie. Știam cu toți că și-a petrecut o bună parte din tinerețe aici, descifrînd cu migală complicatele alcătuiți ale masivului Godeanu.

În anii ce au urmat am lucrat în vecinătatea enigmaticelor platouri înalte, privindu-le fascinat din Retezat, din Muntele Mic — apoi am plecat în altă parte și de-abia în vara trecută am revenit

De data asta singur și nu ca geolog. Ca simplu drumeț. Am pornit în zori din Lupeni, cu prima cursă, alături de navetiștii șantierului de la Arcanul. Apoi, din Cîmpu lui Neag, pînă dincolo de Cîmpușel, am parcurs mai bine de 15 km în cabina unui camion. Iată-mă așadar pe la ora opt și jumătate la capătul drumului forestier de pe Soarbele (care NU comunică cu cel de pe Cernișoara așa cum figurează — eronat pe cîteva hărți și publicații turistice).

Ziua se anunță bună dar sus pe cumpăna apelor dintre Jiu și Cerna mă așteaptă o surpriză neplăcută. Tot ce depășește 1 700 m e învăluit într-o ceață deasă.

Marcajul — ca și inexistent; cărăriua, năpădită de afine și «călcăță» de nenumăratele făgașe ale oilor... Ajung literalmente pe dibuite la borna emisferică de pe Stănuleți pe care apare ultimul marcaj de «bandă roșie» (deși în ghiduri traseul Piatra Iorgovanului — Băile Herculane apare ca marcat). De aici încolo, mă orientez doar după firavele cărări de

pe platoul neted ca-n palmă... Iată-mă (zic eu) undeva pe Galbina; după un morman de lespezi din fața mea răsare din ceață, o nouă bornă cu o căciulie de mușchi. O las în urmă și continui pe dibuite. O iarbă rară, cîteva floricele gălbui, firave și lespezi de piatră sură... Ce interesant! Aici toate bornele sînt crăpate și poartă căciuli de mușchi!? Ba bine că da, e chiar borna de la care pornisem... acum o jumătate de oră!

Hai să mai încercăm odată! Ceața e deasă, ocolesc o grămadă diformă de bolovani, iar dau de ele (sau de altele?) și culmea! după o oră de mers istovitor din nou îmi răsare în față blestemată aia de bornă cu căciula de mușchi jilav. Nu mai e nimic de făcut, mă așez pe iarba udă, trag gluga pe ochi... și mă trezesc la o răpăială strașnică de ploaie torențială care ține vreo cinci minute după care răsare soarele. Din ceață au rămas doar cîteva ghemotoace ca de vată, animate parcă de îngrămădirile fantastice

de lezezi din fata mea... Acum văd unde sînt, cobor în şaua dintre apele Cărbunelui şi a Berhinei, ocolesc Stîna Mare dinspre nord şi admir uriaşele căldări din versantul sudic al Borăscăului, tăiate parcă cu o daltă gigantică.

În şaua dintre Stîna Mare şi Micusa soarele scapătă sub orizont... Cobor lingă tăurile din căldarea Vlăşiei Mari unde, pe hartă apare o stîină. Dar aceasta se dovedeşte a fi doar două ziduri de piatră, năruite şi o vatră năpădită de ierburi. N-am de ales — string o grămadă respectabilă de jnepi uscaţi, aştern puţin cetină pe jos şi... petrec noaptea la adăposul improvizat, o noapte mare, cu stele înalte şi umede, cu foşnet de codru îndepărtat, cu susur de apă, cu trosnet de jăratric şi miros de răşină.

Zorii mă prind gata de drum iar răsăritul, pe şaua dintre apa Vlăşiei Mici şi a Scărişoarei, admirînd dantelăria de stîncă a Bisericii Bulzului. Mă aflu din nou pe

un platou ce pare imens — probabil şi din cauza aerului rarefiat al acestor înălţimi. Apoi — coborişul în şaua dintre căldarea Mîţului şi a Scăriştei, cu senzaţia aceea ciudată de plutire în gol, deasupra unor prăpăstii de 3—400 m.

Drum greu pînă la platforma Morariului... un amfiteatru de aproape 5 km lăţime la obîrşia Cernei şi iată piramida trunchiată a virfului Godeanu. De aici, Piatra Cloşanilor apare micuţă. Ciucevele îşi desfăşoară dantela albă de calcar iar spre miazănoapte, zăreşti zidul alb al staţiei meteorologice Țarcu. Jos, în căldarea Gropiței pasc oile înşirate pe firele nevăzute ale fîgaşelor ca nişte salbe vii de mîrgăritar. Ameninţător, Olanul domină zarea spre apus, peste albia şerpuită a Riului Şes.

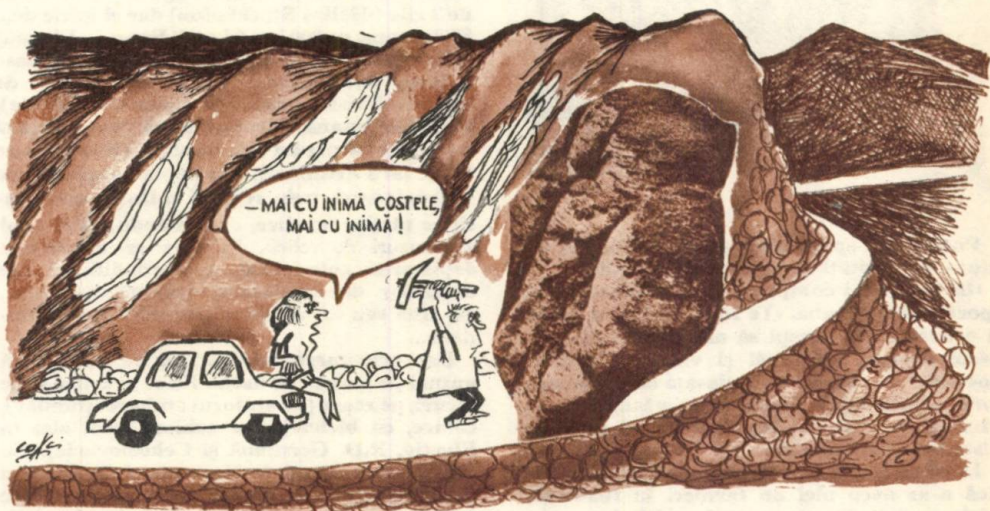
Coborişul pe plaiul prelung al Oslei Româneşti durează aproape trei ore. Un drumeag bine bătut de căluţi aprigi ai cerne-

nilor, la început lin, apoi din ce în ce mai povîrnit mă poartă spre valea Cernei. O mie şi cinci sute de metri de coboriş nu-i o glumă! Genunchii se-nmoaie, urechile se înfundă şi tăpile calcă parcă pe fier încins.

În sfîrşit iată şi lunca Cernei, căsuţele de birnă şi un drum forestier cu colb argintiu... Soarele s-a ascuns după ţarcurile de calcar. Sînt din nou în cabina unui «Bucegi» încărcat cu buşteni şi nu mă satur privind stîncile şi apa verzuie, clocotitoare, care s-a luat la trîntă cu ele. Şi mai presus de toate, iscusinţa omului care, despicing muntii şi întinzînd punţi de beton din mal în mal, le-a biruit pe amîdouă.

Feeria de culori şi de lumini a staţiunii Băile Herculane izbucneşte după o cotitură a şoselei. Am ajuns la destinaţie. A fost un drum greu dar foarte frumos. Să nu-l ocoliţi, merită osteneala...

Ing. IOAN KALMAR

Un sport cu multe curiozități

Orientarea turistică

Puține sînt sporturile care prezintă atît de multe curiozități ca orientarea turistică.

«În fond, ce-i complicat în a practica acest sport?» veți întreba. «Te înarmezi cu o hartă și o busolă și... începi să alergi prin păduri, peste dealuri, prin văi și viroage, căutînd posturile de control abil plasate de organizatorii concursului. După ce le găsești, nu-ți rămîne decît să dai fuga spre locul unde se distribuie, «medaliile».

Dacă ar fi atît de simplu, orientarea turistică n-ar avea nici un farmec. În realitate, găsirea posturilor de control nu-i de loc ușoară. O cută de teren omisă de cartograful care a întocmit harta, un pîrîiaș care și-a schimbat cursul, o movișcă sau o eroziune care și-au

schimbat profilul, un stufăriș transformat în pădurice sau o pădure dispărută, iată doar cîteva elemente care te fac să pierzi timp prețios în găsirea posturilor, barîndu-ți drumul spre... podiumul învingătorilor.

La toate acestea se mai adaugă și lungimea traseelor. De obicei, concursurile se organizează pe 10–12 km (la stafetă mai mult). Dar există și concursuri-gigant! În Suedia «Trio mil» are... 100 de km! Finlandezii au, de regulă, trasee de 20–25 km. (exemplu «Alavuden Urheilijat») ca și elvețienii (Basler 25 km. Nacht-O-L-») Concursurile-gigant s-au împămîntenit și în R.D. Germană, Cehoslovacia. De curînd, ele au fost experimentate și de orientariștii din România, sibianul Dezideriu Heintz dovedindu-se încă o dată un mare animator al acestui sport.

Dar curiozitățile sportului de care ne ocupăm nu se rezumă doar la cele arătate mai sus. Impresionează nu numai lungimea traseelor, ci și durata întrecerilor. Există concursuri de 5 zile (0-Ring 5 Dagars — în Suedia) de 3 zile («Hellas Stockholm») dar și unele de... 38 de etape, pe 300 km («Landi Expo» — Elveția)

Concursurile de orientare turistică cunosc o largă diversificare și din alte puncte de vedere. Există concursuri alpine (în Suedia), R.D. Germană, Elveția), după cum există și numai concursuri «de cîmpie» (folosindu-se hărți fără drumuri), sau de «tip maquis» (prin mărăciunișuri, prin regiuni mlăștinoase, specifice țărilor nordice, ca Finlanda). Sînt apoi «concursuri de relief», în care se urmărește depistarea celor mai mici modificări ale detaliilor de nivelment, «concursuri în stea», «pe vize» sau «cu atingerea posturilor după preferință»...

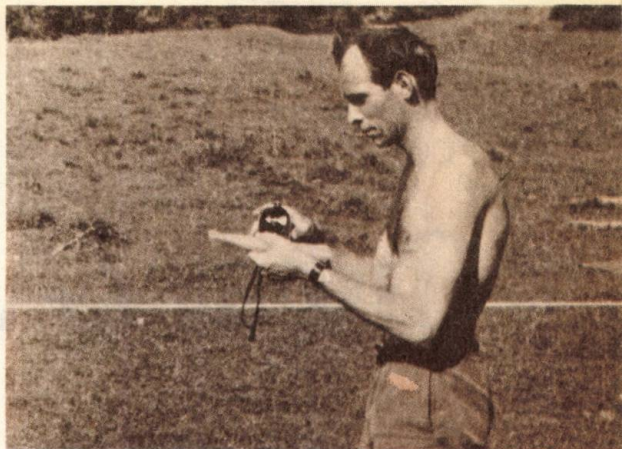
Dar orientarea turistică nu se desfășoară numai pe jos și... pe uscat. Ea se practică și pe lacuri, pe mare (cu ajutorul ambarcațiunilor), călare, cu bicicleta, pe schiuri (mai ales în Elveția, R.D. Germană și Cehoslovacia). Cu cîteva ani în urmă, în Norvegia și Suedia și-a făcut apariția orientarea subacvatică. Toate aceste forme de concurs au dezvoltat în țările nordice o veritabilă industrie a orientării, care produce echipament special, hărți, busole, lanterne, mijloace de semnalizare etc.

Orientarea turistică prezintă curiozități și în ce privește aria de răspindire. Născută la sfîrșitul veacului trecut, în țările nordice, ea a «coborît» spre sud abia prin anii '30, adaptîndu-se stării de lucruri din țările în care și-a găsit adepți: în Anglia, unde pădurile sînt rare, s-a pus mai ales accentul pe alergare; în Germania, tradiționala «drumeție» existentă în proporții de masă, a fost mai întîi o frînă, apoi un admirabil «port-altoi» pentru acest sport. În unele țări (S.U.A., Franța, Austria) slaba dezvoltare a drumeției — datorată mai ales automobilismului, bicicletei, și schiului — a dus la practicarea orientării pe schiuri, cu bicicleta sau chiar cu motocicletă (un gen de motocros).

Primele concursuri în țările Europei Centrale au avut loc prin 1933 (Elveția) și 1935 (Ungaria). Abia după anul 1959 (în Anglia) și 1963 (în Franța și Belgia s-au organizat competiții de anvergură. În România, primul concurs s-a organizat în 1947, de către arădeni. În ciuda tinereții sale, «Sportul pădurilor» — cum i se mai spune — a prins. Azi el este practicat de sute de mii de oameni, fapt care a necesitat înființarea federațiilor de specialitate și a Federației internaționale de orientare turistică (I.O.F.), în anul 1960.

Cît de repede s-a răspîndit orientarea turistică ne ilustrează situația existentă, de pildă, în Anglia, unde din 1959, pe lîngă British Orienteering Federation s-au născut «Scottish O.A.» și «Northern O.A.», care concurează federația în ceea ce privește numărul și valoarea competițiilor. În R.D. Germană și Elveția, orientarea turistică tinde să devină «sportul de masă nr. 1». Campionatele mondiale reunesc mereu tot mai multe țări. Cu alte cuvinte, asistăm la o dezvoltare impetuoasă a acestui sport care, în ultimul deceniu, a cunoscut cea mai spectaculoasă creștere, devenind din «copilul anonim» al familiei sporturilor, o ramură sportivă în plin proces de maturizare, care cucerește prin simplitate, frumusețe și, mai ales prin utilitate.

«Nu putem încheia fără a spune cîteva cuvinte și despre denumirile concursurilor de orientare turistică. Unele poartă nume de eroi naționali, altele marchează date istorice (de pildă, «Cupa 23 August», la noi) sau poartă denumiri de orașe, de păduri, de munți («Cupa Zarandului», «Cupa Bîrnovei» etc). Există însă și concursuri cu denumiri mai... ciudate! «Ștafeta Hamlet» (în Danemarca), «Alergarea de lună nouă» (R.D. Germană), «Concursul felinarelor de fontă» (Cehoslovacia) etc. În multe țări există concursuri de orientare pe... profesii: «Concursul academic» (în Austria, Suedia), la care participă numai cadrele didactice; concursuri pentru factorii poștali, pentru pompieri, pentru pionieri (de exemplu, la noi, «Roza vînturilor») pentru feroviarî etc.

Viitorul acestui sport? Ei bine, nu-i greu de ghicit. Cîștigînd încetul cu încetul adepți, în acest secol în care sedentarismul este un pericol de prim rang, orientarea turistică va deveni, în multe țări, «Sportul de masă nr. 1». Motivele sînt lesne de înțeles: orientarea turistică se desfășoară în mijlocul naturii, adresîndu-se tuturor vîrstelor și te solicită fizic cît și psihic, fapt care îți conferă o delectare multiplă, la care se adaugă o uriașă infuzie de sănătate.

**ÎN DESENUL AL DOILEA
AU FOST STRECURATE INTENȚIONAT
12 GRESELI.
PUTEȚI SĂ LE DESCOPERIȚI ?**

Cupa ZARANDULUI

Cu toate că în țările scandinave orientarea turistică s-a afirmat ca un sport major din ultimul deceniu al secolului trecut, în celelalte țări europene a început să pătrundă destul de târziu, adică după mai bine de 40 de ani.

În condițiile de avânt ale vieții sportive, create în anii puterii populare, s-a născut și la noi, în rîndul iubitorilor muntelui, dorința de a concura pe cel mai grandios stadion: natura. Așa a apărut în 1947 turismul sportiv. Actul de naștere a fost semnat de un grup de turiști din Arad, conduși de C. Davidhazi, care au pregătit primul traseu și primul regulament în Munții Zarandului. Prin acest concurs, România se numără printre primele țări din lume în care s-au organizat competiții de orientare.

De atunci, «Cupa Zarandului» s-a desfășurat în fiecare an în 1972 a împlinit vârsta maturității depline. prin ediția a 25-a, jubiliară. În decursul acestui sfert de veac, Cupa Zarandului, veterana orientării sportive a străbătut toate etapele dezvoltării acestui sport. În primele ediții, traseele se parcurgeau după instrucțiuni detaliate, prin măsurarea potecilor, recunoașterea reperelor geografice și, bineînțeles, stabilirea direcțiilor de marș cu busola. Apoi s-a introdus harta cu punctele de atins pe care concurenții își calculează rutele și timpii de marș.

De la «cupa mamă» au învățat turiștii din întreaga țară metodele de organizare și de desfășurare ale concursurilor de orientare.

În anul 1949, la ediția III-a a «Cupei Zarandului» au participat și sportivi din Brașov, București, Cluj, Timișoara și din alte orașe care au extins în centrele respective cunoștințele despre orientare și astfel sportul

pădurilor a devenit un bun al tuturor. De la această dată se pot scrie liste lungi de concursuri de orientare, care popularizează frumusețile patriei, atrăgînd în natură zeci de mii de participanți.

Dar, revenind la «Cupa Zarandului», îmi amintesc ediția a 10-a din 1957, cînd la Lipova-Șoimoș au participat concurenți din toate orașele țării, sistemul de orientare era încă «de regularitate» — adică traseele concursurilor se parcurgeau într-un ritm uniform de 4 km pe oră cu adausul diferenței de nivel. Din 1958 cînd sportivii noștri au participat pentru prima dată la concursuri internaționale am făcut cunoștință cu sistemul de orientare în alergare.

Făcînd parte din echipa țării noastre la acele două concursuri din '58, semnatarul acestor rînduri își amintește de efortul deosebit pe care a trebuit să-l depunem pentru a ne încadra în cerințele noului sistem.

Dar, după aceste concursuri tendința parcurgerii în viteză s-a impus și în concursurile noastre. De atunci alergarea a devenit elementul sportiv de bază, viteza fiind atributul cîștigătorului, dar fiind la zi cu noutățile tehnice de pe plan mondial în ceea ce privește execuția hărților de concurs și a dotării cu material de specialitate.

Dacă în anul 1967 la ediția a 20-a a «Cupei Zarandului» cînd s-a organizat marele concurs de traversare a acestor munți în ritmul tuturor regulamentelor impuse de-a lungul celor două decenii, în afara etapelor tradiționale s-a concurat cu hărți moderne, puse la punct cu toate amănunțele din teren.

Sistemul de competiții adoptat prin înființarea Federației Române de Turism-Alpinism din cadrul CNEFS, cuprinde în ultimii

ani pionierii, tineretul studios, cit și seniorii în competiții pe asociații și cluburi sportive, pe orașe și județe și campionate republicane anuale la probele individuale, pe echipe și ștafete pentru ambele sexe, încadrate în categorii de vîrstă.

O deosebită prețuire au și cupele cu tradiție și cu renume internațional, ca de exemplu: «Cupa Munților», «Cupa Ecranul», «Cupa Voința», a bucureștenilor, cupele clujeștilor, ale brașovenilor («Cupa Brașovia» și «Marele Trofeu turistic») ale timișorenilor («Cupa Gențiana» și «Cupa Banatului» de orientare pe schi, «Cupa Olteniei», «Cupa Iașului», «Cupa Eliberării», precum și cupele cu participare în masă: «Roza Vinturilor», «Cupa Pădurilor timișene», care în '72 și-a sărbătorit a 22-a ediție etc.

Sărbătoarea celor 25 de ani de la primul concurs organizat în țara noastră a fost un prilej deosebit de întîlnire a tuturor turiștilor la întrecerile organizate în cadrul săptămîinii orientării turistice din Munții Zărandului. Între 2 și 9 septembrie s-au desfășurat în împrejurimile Lipovei și Radnei concursu-

rile «Cupei Zărandului» pentru veteranii orientării, traseele ediției jubiliare, cit și campionatele republicane de seniori și senioare individual, pe echipe și ștafete în etape de zi și de noapte. Printre alte manifestări consacrate acestei aniversări amintim Festivalul internațional de la Predeal organizat în cadrul «Cupei României» la orientare și multiple întîlniri în țară care completează bogatul calendar al manifestărilor sportive turistice din anul 1972. Astăzi, sportul busolei este practicat în multe țări, există campionate europene și mondiale organizate de J.O.F. (Federația internațională de orientare).

Noi, cei ce practicăm orientarea turistică, o socotim sportul ideal, o activitate a liniștei și a destinderii, o realizare perfectă a dorinței de efort fizic în natură. Este sportul fără spectatori pe traseu, dar cu cele mai solide amintiri și cu cele mai mari satisfacții sufletești.

Vă invităm să veniți la un concurs de orientare, pentru a vă convinge!

Dr. CONSTANTIN LUPU

Castanii din Valea Borcutului

Puțini știu că la cîțiva kilometri de Baia Mare se află stațiunea balneo-climaterică «Apa Sărată», bogată în sulf, iod, săruri, care acționează asupra unor boli ale aparatului locomotor și ale sistemului nervos periferic. Dar și mai puțini știu că în împrejurimile acestei stațiuni se întinde, pe tot versantul sudic al dealurilor vecine, o pădure de castani comestibili de o frumusețe unică.

Această rezervație naturală care acoperă pe o suprafață de 270 ha dealurile dinspre Valea Borcutului, Valea Usturoiului și Dealul Florilor se află de cîteva secole la cea mai mare altitudine a emisferei nordice. În pădure există arbori a căror vîrstă trece de 200 de ani.

În ultimul timp, castanul comestibil a fost plantat cu bune rezultate la Ardușat și Berchez, lângă Șomcuța, tot în județul Maramureș.

Mogoșa

Cabana Mogoșa se află pe versantul sudic al munților Gutii, sub virful Mogoșa (1272 m), la 750 m altitudine. De la Baia Mare sînt 18 km, mergînd o bună bucată de drum pe șoseaua care trece peste Gutii la Sighetul Marmăției. De la bifurcarea acesteia, drumul pînă la cabană poate fi străbătut și pe jos, pe o potecă însemnată cu triunghi roșu, prin mîjlocul unei frumoase păduri de fag.

Distanța dintre cabană și virful Mogoșa este de 6 km (triunghi albastru, două ore sau mult mai puțin, în cazul cînd recurgem la teleferic). Pe drum ni se dezvăluie întregul sirag de frumuseți al acestor locuri: spre nord-est Gutiiul, spre nord-vest virful Igniș,

iar departe, spre capătul zărilor, virfurile acoperite de zăpadă ale Pietrosului și Puzdrelor din munții Rodnei.

Biserica de lemn din Șurdești

unul din cele mai frumoase monumente maramureșene, deține un record original: turla sa măsoară 53 m, fiind socotită cea mai înaltă construcție de lemn din întreaga țară. A fost înălțată în anul 1767 din birne prismatice dispuse orizontal, după tehnica tradițională a meșterilor locali, ingeniozitatea construcției, echilibrul proporțiilor, frumusețea ornamentației au adus micului edificiu din Șurdești Maramureșului o constantă prețuire din parte turiștilor din țară și de peste hotare.

SALVARE ÎN MUNȚI

**Echipele
„Salvamont”
în acțiune**

**Anonimul
cu hanoracul
portocaliu**

**În afara
programului**

În unele cabane și birouri turistice din țara noastră poți descoperi afișate, de obicei în dosul unei uși, o listă îngălbenită cu echipele Salvamont din județul respectiv sau din toată țara. Puțini sînt acei care aruncă mai mult decît o privire fugară spre acea listă cu adrese și numere de telefon. Dar la gura sobei din cabană, cînd furtuna zguduie clădirea, se povestesc întîmplări adevărate, devenite parcă legende, care pomenesc de faptele neobișnute ale unor oameni neobișnuiți și anonimi...

Era o zi ca astăzi, timpul se schimbă, mirosea a vreme rea. Și totuși, 6 tineri au plecat de la cabana Sîmbăta spre Podragul, în ciuda avertizărilor cabanierului și a ghidului. La Podragul a ajuns doar unul, grupul de salvatori căutîndu-i zile întregi pe ceilalți. Pentru trei din ei orice ajutor a fost inutil.

Se pot da numeroase exemple cînd datorită unor împrejurări limită membrii echipelor de salvare au stat zile și nopți întregi pe schiuri, cercetînd avalanșele, pădurile, prăpastiile. Din Victoria și Brașov, Sibiu, Sinaia, Bușteni, Herculanu și Caransebeș, Reșița, Baia Mare și din multe alte localități ale țării — salvatorii anonimi au sărit primii cînd se dădea alarma în munți. Ei se cunosc din drumeții comune, se întîlnesc întîmplător cu schiuri, corzi sau rucsacuri în spate, străbătînd masivii muntoși, devenind tot mai buni cunoscători ai acoperișului de piatră, zăpadă și cer.

Puțini turiști știu că accidentarea sau rătăcirea lor în munți declanșează un circuit bine organizat, punînd în mișcare motoarele menite să salveze vieți omenești. Prin HCM Nr. 140, din ianuarie 1969 se reglementează și scoaterea oamenilor aceștia din producție și necesarul de bani pentru procurarea de echipament, materiale tehnice și sportive. Ceea ce nu scrie nicăieri este însă devotamentul, energia și abnegația celor angrenați în acțiunea Salvamont, care este voluntară.

O statistică făcută recent arată că în ultimii zece ani au fost angrenate în această acțiune circa 150 de persoane. Timp și energie cheltuită? Nu s-a cronometrat, nu s-a măsurat. Oamenii care au participat? La ei faptele contează, nu vorbele.

*

La demonstrația de 1 Mai sibienii se uitau cu mirare la un mic grup care trecea prin fața tribunei: 12 oameni echipați pentru munte, cu bocanci, pantaloni bufanți, pulovere albastre

Foto:
EGIN SCHEINER

și hanorace portocalii. «Echipa Salvamont a lui Nea Tomiță», spuse cineva. «Băieții care în fiecare joi se cațără pe stîncile noastre», pomeni un altul din Cîsnădoara.

La Sibiu nu se poate vorbi de Salvamont fără a pomeni numele lui Toma Boerescu. Om de munte din tinerețe, schior desăvîrșit și antrenor de alpinism, el și-a încheiat echipa încă din 1966. De atunci ea s-a mărit și s-a întărit continuu, deși selecționarea se face după criterii severe. «Să fie schior sau alpinist? E important, dar aceasta se poate învăța. Mai important este să fie om, să mă pot baza pe el în orice clipă», spune «nea Tomiță», făcînd parcă portretul unui salvator.

Pornind de la aceste principii, echipa Salvamont sibiană este poate cea mai încheată privind structura și disciplina ei, atmosfera de lucru, seriozitatea. Antrenamentele săptămînale pe stînci, instruirile bilunare pe teren, rapelurile cu greutate în spate, trecerea unor văi cu funiculare improvizate, traversarea creștelor cu înnopări în igluuri etc. sînt absolut obligatorii. La toate acțiunile echipei participă și doctor Ivan Nicolae, medic legist, prezența lui fiind hotărîtoare ori de cîte ori este descoperit accidentatul.

«Nea Tomiță» al Sinaiei se cheamă Mihai Sirbu. Cel al Buștenilor s-a chemat Gheorghe Pușcaș. S-a chemat pentru că acest temerar al înălțimilor s-a accidentat cu cîteva luni în urmă în inima muntelui. Raza de acțiune a echipelor lor cuprinde Bucegii — acest masiv ușor accesibil dar foarte periculos, dacă-l confunzi cu bulevardul. Rătăcirii printre stînci, pierderi prin ceață și zăpadă, și chiar nașteri în cabane, iată zeci de cazuri rezolvate de cei de la Salvamont.

Strînși în jurul unor pasionați ai muntelui sînt și membrii altor două echipe. Formația lui Tolvay Gheorghe acționează pe stîncile friabile din împrejurimile Herculanelor; cea a lui Schneider Wilhelm (orașul Victoria) în zona prăpăstioasă a Făgărașului de est: Sîmbăta — Podragul.

Salvamontiștii din Brașov poartă hanorace roșii, «sufletul echipei sînt alpinistii (I. Coșman, M. Noaghiu, V. Garner, N. Hiemesch și mulți alții). Intervențiile lor au depășit de multe ori zona proprie (Piatra Craiului, Bucegi, Postăvarul).

Alpinistii sînt și baza echipei din Reșița. Ea răspunde de muntele Semenici, este însă

solicitată pînă în Retezat, deoarece Hune-doara nu dispune încă de o echipă de salvare.

Formula organizatorică a echipelor diferă de la județ la județ, de la o localitate la alta: La Caransebeș predomină profesorii de sport, la Baia Mare — medicii orașului conduși de Ludovik Görffy. Dar nu asta contează. Echipele Salvamont nu și-ar trăi viața dacă n-ar dispune de acești oameni curajoși și adevărați, gata oricînd să sară în ajutor. În acest sens, oaspetele cehoslovac Milos Vrba spunea la Simpozionul internațional organizat anul trecut la Timișul de Sus: «Important este că noi îndeplinim o sarcină foarte utilă și foarte umană în scopul salvării vieților omenești».

*

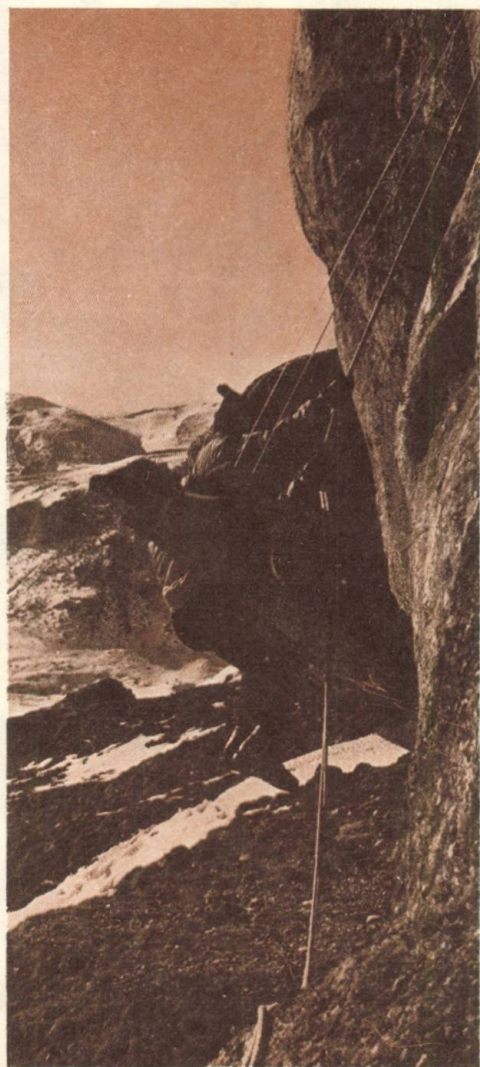
Acțiunea Salvamont înseamnă mai mult decît o operație de salvare la un moment dat. Înseamnă în același timp o pregătire permanentă pentru a interveni cît mai repede și cît mai eficace în orice împrejurare. «Fiecare caz ne-a învățat ceva», spune dr. Ivan din Sibiu, «ne-a arătat unde ne erau părțile slabe, ce trebuie schimbat pentru viitor». Plecînd de la aceste concluzii, echipele și-au organizat un program de instruire teoretică și practică cuprinzînd: noțiuni de prim ajutor, primele însușiri de alpinism, de speologie, de schi, precum și nenumărate exerciții de orientare și intervenție pe teren.

Lipsa de echipament adecvat le-a dezvoltat spiritul inventativ. Echipa din Baia Mare și-a proiectat o targă după o fotografie. Echipele din Brașov dispun de 6 bărci de zăpadă confecționate după planuri proprii. Echipele din Sinaia și-au procurat pentru ieșirile pe teren 10 sănii din fibre de sticlă și 10 aparate radio-recepție-transmisie. Membrii echipei din Sibiu dispun de legitimații ce le asigură prioritatea la mijloacele de locomoție și cazare în cabane. Echipele din Brașov și Baia Mare au publicat cîte un pliant Salvamont, prezentînd traseele mai periculoase și punctele de prim ajutor din județele respective, ocupîndu-se și de probleme de prevenire. O echipă Salvamont de prevenire a luat ființă și la Curtea de Argeș. Statisticile arată că la producerea accidentelor nu contribuie numai factorii naturali, intemperii, marcajele proaste și lipsa de refugii ci și imprudența, graba, lipsa de îndemnare, echipamentul necorespunzător etc. Vina cade pe acele agenții care vînd excursii de munte fără lămuriri suplimentare; pe acei

conducători și ghizi care nu cunosc îndeajuns traseul, nu știu să organizeze un drum; pe acei cabanieri care nu anunță timpul probabil, oprind oamenii de la plecare.

Unele echipe Salvamont au început să organizeze în zile aglomerate patrulări pe munte. Îi recunoști cu greu fiindcă multora le mai lipsește hanoracul roșu sau portocaliu, cu ecusonul triunghiular de Salvamont. Almanahul turistic le dedică aceste pagini în semn de omagiu, prețuire și urări de succes.

CHRISTA RICHTER

În castelul de la Ciucea

Turiștii aflați în trecere pe șoseaua Cluj-Oradea se opresc adeseori în fața porții maramureșene care străjuiește și astăzi la Ciucea castelul lui Octavian Goga. De la moartea poetului, totul a rămas neschimbat în această casă cu camere spațioase, mobilate cu aleasă grijă, în care «nu s-a strecurat nici o notă banală», după cum aflăm dintr-o scrisoare de familie, astfel că pentru vizitatori, Muzeul «Octavian Goga» evocă atmosfera în care a trăit ani de-a rândul cel ce scrisese în 1909 volumul devenit carte de căpătii: «Ne cheamă pămîntul». Colecții de artă populară românească, porțelanuri, statuete, tablouri, semnate de Dărăscu, Tonitza, Lucian Grigorescu, Ressu, porți de altar, icoane pe lemn și pe sticlă, obiecte de artă orientală etc. dezvăluie, nu numai un lung itinerar de călătorie, prin țară și peste hotare, ci și preferințele artistice ale scriitorului în care creația populară transilvăneană rămîne detașat o pasiune constantă. Colecția de artă populară din casa lui Octavian Goga s-a născut din dragostea firbinte a poetului pentru țărani din Transilvania, din încrederea în capacitatea lor creatoare. Pe dealul din fața castelului a fost montată o biserică din lemn datînd din 1575, cumpărată de Goga de la sătenii din Gălpiia, județul Sălaj, pe timpul cînd aceștia își construiau o biserică nouă, salvînd astfel de la distrugere un vechi monument de artă.

Printre locurile deosebit de valoroase găzduite de muzeul de la Ciucea se află și un scrin care i-a aparținut lui Avram Iancu, descoperit de Goga într-unul din satele Apusenilor.

scărișo
acum' 25

ara de ani

Era în primăvara anului 1947. Trecuseră urgiile războiului, dar nu și consecințele lui nefaste. Mișcarea turistică, practic încetată în timpul uriașei conflagrații, se înfiripa cu încetul sub regimul democrat popular. Sosiseră informații la Cluj că adăpostul din apropierea Ghețarului de la Scărișoara era în paragină și că scările de acces în ghețar erau distruse, prezentînd un pericol pentru turiștii care s-ar fi aventurat pe acolo. Secția din Cluj a Turing Clubului României a delegat pe semnatarul acestor rînduri să ia măsurile necesare pentru remedierea situației. Reparațiile făcute cu ajutorul moșilor au durat 10 zile. Coborînd adesea în Sala Mare a ghețarului, în singurătatea și liniștea întreruptă doar din cînd în cînd de clinchetul metalic al picăturilor de apă ce cădeau din tavan, misterioasa prăpastie din stînga Sălii Mari începuse să devină o tentație tot mai puternică ...

Trecuseră exact 100 de ani de cînd, conform atestărilor scrise, un grup de lucrători silvici descoperiseră ghețarul. Numeroși oameni de știință au făcut de-atunci felurite cercetări, zeci de mii de turiști au venit să vadă vestitul monument al naturii, dar nimeni nu coborîse în această prăpastie, ce se deschide între masivul de gheață și peretele de calcar al peșterii. Marele savant Emil Racoviță, care a făcut trei ani consecutiv cercetări în această peșteră, notase: «Ar fi necesar să se efectueze sondaje și o coborîre în «prăpastia» Sălii Mari, dar acestea sînt lucrări costisitoare, care reclamă o pregătire serioasă și un utilaj complicat!»... Cît ar fi oare de adîncă această peșteră ce-și păstra cu strășnicie taina de secole, ce se ascunde acolo?

Înainte de a pleca, am făcut un sondaj rudimentar în prăpastie cu ajutorul unei frînghii de care atîrna un bolovan greu la capăt. După o alunecare lină, de 20-25 m piatra s-a oprit. Deci, problema era cum să ajung pînă acolo. Dar pentru aceasta erau necesare autorizațiile organelor de resort și o serie de alte măsuri.

La 17 iunie 1947 am fost primit în audiență de directorul Institutului de speologie, academicianul Emil Racoviță. A fost cu totul de acord cu explorarea proiectată. În ziua de 19 iunie am primit pe numele asociației amintite «Avizul favorabil (nr. 3513) pentru cercetări asupra masivului de gheață din Ghețarul de la Scărișoara» însoțit de cuvinte încurajatoare și, drept sprijin, colaborarea asistentu-

lui său, Mihail Șerban. Am făcut același lucru și la Biroul științific din Cluj al Comisiei Monumentelor Naturii, ghețarul fiind declarat monument al naturii din anul 1933, obținând sub semnătura marelui botanist, prof. Alexandru Borza «asentimentul (nr. 40 din 22 iunie) pentru cercetări și perforarea proiectată a calotei de gheață».

Pregătirile au durat o lună. Răscolind cu Mihail Șerban pivnițele institutelor de speologie și de geologie, am adunat 4 scări de frînghii, totalizând circa 25 m; de la pompieri s-au obținut câști și centuri de siguranță, de la întreprinderile miniere lămpi de acetilenă etc., asigurându-ne totodată concursul alpiניștilor Gheorghe Bîntu și Nicolae Gogonea. Fonduri pentru explorări nu existau pe vremea aceea. Singurul sprijin material a fost suma modestă pusă la dispoziția noastră de către Oficiul local de turism «pentru efectuarea marcajelor în regiunea Ghețarului de la Scărișoara». Având presentimentul unor rezultate pozitive, am obținut colaborarea unor reprezentanți ai institutelor de geologie (Răsvan Givulescu), de biologie generală (Dan Coman, în prezent șeful secției din Cluj a Institutului de speologie) și de botanică sistematică (prof. Emil Topa), iar pentru efectuarea marcajelor, serviciile câtorva tineri studenți.

Echipa compusă în total din 10 persoane, s-a deplasat la ghețar cu camionul pus la dispoziție de Universitatea din Cluj, în ziua de 8 iulie 1947. A urmat o zi de pregătire, verificându-se rezistența scărilor de frînghie, înădrirea acestora, alegerea locului de fixare (un buștean prins sub o stalagmită de ghețar) antrenamente etc. În ziua de 10 iulie a avut loc coborîrea pe perețele de gheață cu o înclinare de 40°-50°. Având toată răspunderea, mi-am asumat și riscurile de a coborî primul, înarmat doar cu o lanternă de buzunar. Bezna tot mai adîncă, pendulările scărilor din cauza formelor ondulate ale gheții, gîndul la ce va fi jos mi-au dat emoții puternice. Ajuns la capătul scărilor am văzut la lumina lanternei că mă aflu în partea superioară a unei galerii largi, cu o înclinație medie de 35°, plină cu bușteni și bolovani acoperiți cu o pojghiță de gheață. M-am desfăcut de coarda de siguranță și am coborît cu atenție pentru a evita o alunecare ce putea avea consecințe grave. La capătul galeriei, lungi de 70 m o imensă coloană de gheață, înaltă de circa 8 m, unea tavanul cu planșeul. Încă un prag și dintr-odată m-am

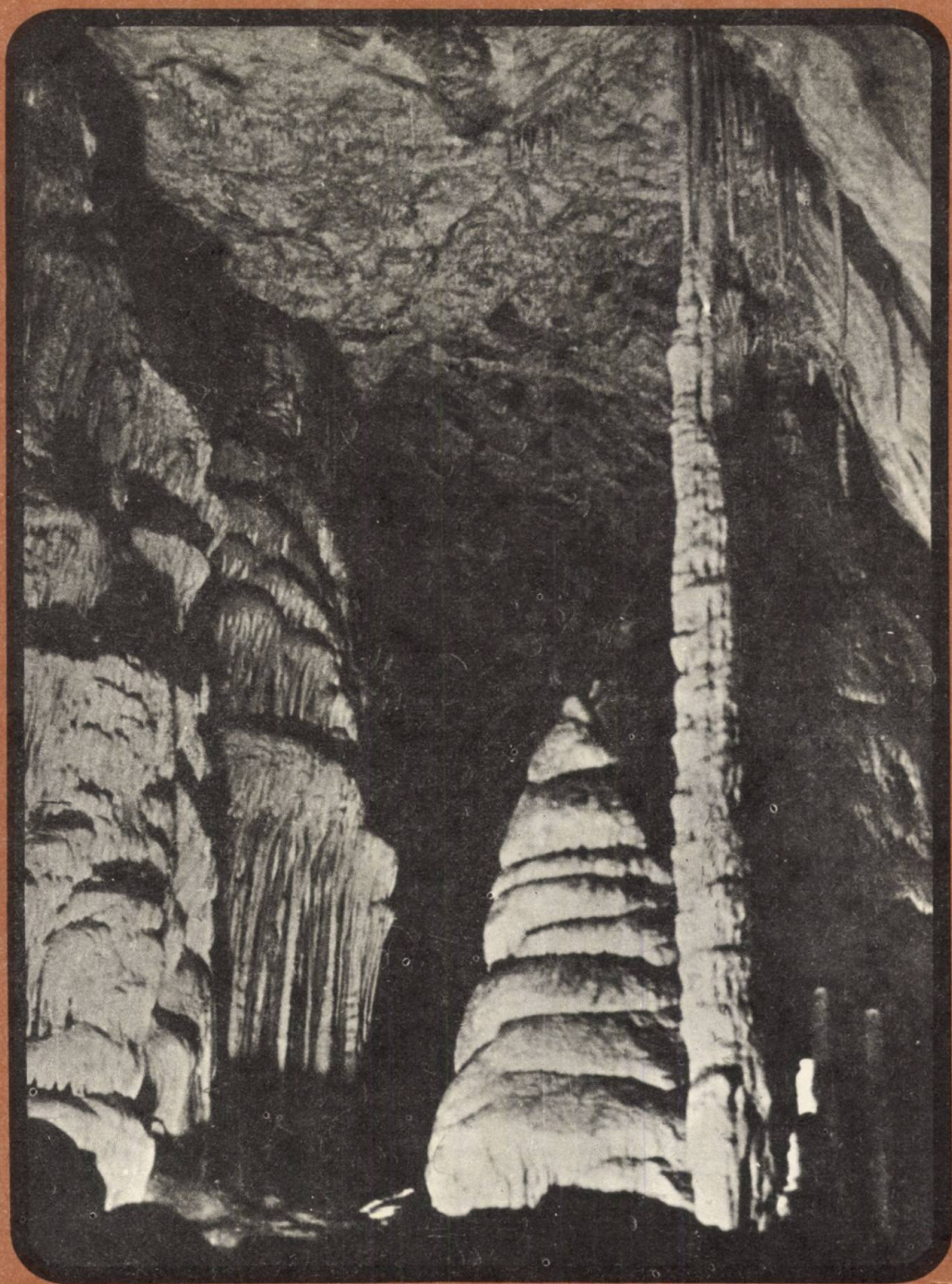
găsit într-o sală imensă, aproape circulară, cu un diametru de 50 m și cu o boltă înaltă de peste 20 m. A urmat marea surpriză: pe planșeul căptușit cu un strat subțire de gheață transparentă se ridicau numeroase coloane albe, unele înalte de peste 4 m, altele scunde, întruchipînd cele mai fantastice figuri, multe înclinate spre ieșirea de unde parcă așteptau izbăvirea de încremenirea veșnică. Era al doilea «ghețar» de pe care a fost smuls vîlul întunericului sub care se ascundea de neștiute vremi.

Complezit de emoție, desprins din marginirile timpului, uitînd de coechiperii pe care-i părăsisem sus, în Sala Mare, am continuat drumul. A urmat o nouă schimbare de decor. Cătărîndu-mă pe un prag înalt, am ajuns dintr-odată într-o minunată peșteră de calcar: din tavan atîrnau draperii fine de stalactite; pe fundul accidentat al peșterii se ridicau puzderie de formațiuni stalagmitice de cele mai variate forme, ici o biserică gotică (de unde denumirea dată acestei încăperi de Catedrală), colo o cetate medievală, un turn ascuțit, un brad copleșit de zăpadă, apoi o cascadă împietrită, «luminările» etc.; la picioarele acestora, covoare de concrețiuni perlate sau subțiri ca acul, bazinețe cu apă cristalină și cite altele!... În veci neuitate acele clipe pentru cel care a fost primul om în fața căruia s-au dezvăluit aceste neprețuite comori ale adîncurilor!

M-am întors cu suflul la gură și am anunțat marea veste echipei care mă aștepta cu înfrigurare. Urale de bucurie; apoi au coborît și ceilalți pe rînd, au intrat în funcțiune lămpile cu acetilenă, aparatele de măsurat, de fotografiat etc.

Zilele următoare, naturaliștii și-au continuat cercetările, iar noi ceilalți am efectuat marcajele de la comuna Gîrda de Sus pînă la muntele Călineasa. În ziua de 14 iulie, cînd camionul ne aștepta și ne pregăteam de plecare, ne-a venit ideea să explorăm și prăpastia, cu o deschidere foarte mică, din dreapta Sălii Mari. De astă dată coborîrea, deși mai scurtă, a fost mai anevoioasă. Scările atîrnau aproape vertical pe perețele de gheață și prin răsucirea lor, în întuneric, îți dădeau senzația că te prăbușești în gol. Susținut însă de coarda de siguranță, am reușit să aterizez pe o pantă lunecoasă de gheață, găsind apoi sprijin pe primii bolovani.

Cu ajutorul fascicolului de lumină al lan-

ternei, descopăr în față, despărțit că de o vilcea seacă, sub o boltă de 50 m, un nou grup de stalagmite de gheață, asemănătoare cu cele din prima prăpastie denumită ulterior «Rezervația Mare».

Privind înapoi mi-a apărut imensul perete vertical al masivului de gheață, unde se vedeau, ca într-o secțiune artificială, nenumăratele straturi paralele de gheață, despărțite între ele de pături subțiri de argilă și frunziș, unele orizontale, majoritatea însă curbate sau chiar întortochiate sub presiunea uriașă a straturilor superioare. Abia de-acum tainele imensului bloc de gheață au început să fie dezlegate: avînd o grosime de 18-20 m, volumul total al acestuia reprezintă aproximativ 50.000 m.c.; din straturile perfect vizibile rezultă că el s-a format prin stratificări succesive, variînd în funcție de condițiile climatice, iar ulterior, prin analiza polenului recoltat dintre straturile de gheață, prof. dr. docent Emil Pop a putut stabili că cele mai vechi dintre acestea datează de circa 3000 de ani!

Dar nici aceste descoperiri, atît de valoroase, n-au fost ultimele: urcînd pe partea dreaptă abruptul din fața peretelui de gheață

am dat, după escaladarea unei pante calcaroase, aproape verticale, de o altă peșteră de calcar: o sală lungă de 24 m, care se strîmta treptat, cu pereții decorați cu minunate concrețiuni de calcită și tavanul împodobit cu perdele întregi de stalactite, adăpostea ochiuri de apă cristalină, o frumoasă stalagmită în formă de buzdugan, iar spre capătul încăperii, colțul cel mai pitoresc al descoperirilor noastre, Cămară Femească. Într-un spațiu restrîns se înmănunchiază un grup numeros de formațiuni minuscule, stalactite, figuri de animale, de oameni etc. Impresia de basm pe care o deșteaptă această mică peșteră ne-a determinat să o denumim Palatul Sînzienii. Ansamblul acestor din urmă descoperiri figurează sub numele de Rezervația Mică.

După întoarcere, am comunicat lui Emil Racoviță rezultatul explorărilor noastre. A primit vestea cu vădită bucurie, apreciînd că prin ansamblul de formațiuni de gheață și de calcar în cuprinsul aceleiași peșteri, Gheșarul de la Scărișoara a devenit un fenomen unic în Europa. Tot el ne-a făcut recomandarea ca în aceeași colaborare rodnică între turiști și naturaliști aceste importante descoperiri să fie valorificate, înregistrate în analele Institutului central de speologie ca prima explorare speologică sub regimul democrației populare. Acest adevărat testament al marelui savant, care a decedat în același an, n-a fost însă realizat pînă în prezent. Miile și miile de turiști din țară și din străinătate care vizitează gheșarul nu găsesc nici monografia plănuită cîndva, nici un ghid și nici măcar un pliant. Singura broșură de popularizare «Gheșarul de la Scărișoara» de I. Viehmann, Gh. Racoviță și M. Șerban (Editura Meridiane, 1968) cu excelente fotografii dar cu un text prea sumar, s-a epuizat încă în anul apariției. Nici unul din numeroasele proiecte pentru amenajarea Rezervației Mari, unde se coboară și azi în condițiile de acum 25 de ani, nu s-a realizat.

Descoperirile noastre au stîrnit la vremea aceea un mare interes în cercurile științifice și de turism. În zilele următoare, cele două «rezervații» au fost vizitate de prof. Valeriu Pușcariu, secretarul științific al Comisiei Monumentelor Naturii și mai mulți invitați. Explorările noastre au fost popularizate în nr. 16 din septembrie 1947 al revistei turistice România și în numeroase conferințe.

În intervalul 31 decembrie 1947 — 6 ianuarie 1948 tot echipa noastră, redusă la 4 persoane (D. Coman, R. Givulescu, M. Pop și M. Șerban) a fost cea care a vizitat pentru prima oară ghețarul în toiul unei ierni aspre, cu zăpadă până la briu. S-au înregistrat atunci aspecte interesante, neîntlnite în alte anotimpuri: țurțuri uriași și coloane de gheață la începutul formării lor, planșeul de gheață din Sala Mare — o oglindă strălucitoare; în schimb, temperaturile din peșterile de calcar erau aproape identice cu cele din vară etc. Cu această ocazie s-au mai explorat alte două «rimaya» în partea sudică a Sălii Mari, cu formații de gheață cu totul deosebite.

În anul 1949 dr. Dan Coman a mai descoperit în Rezervația Mare o galerie cu formații de calcar de o uluitoare frumusețe. Începînd cu anul 1963 cercetătorii secției din Cluj, a Institutului de speologie au efectuat timp de 5 ani observații lunare la ghețar, au cules o serie de date de un interes științific excepțional, material valorificat în diverse publicații de specialitate și la diverse congrese și simpozioane din țară și din străinătate. Multe din aceste rezultate ar interesa și marea masă a celor îndrăgostiți de frumusețile naturale. Pe cînd oare măcar «Ghidul turistic al Ghețarului de la Scărișoara» în condiții demne de acest vestit monument al naturii?

MAXIM POP

Fisura albastră o escaladă de iarnă

Practicarea alpinismului nu este legată de cifre, de timp, de recorduri. Aceasta nu înseamnă că alpinismul nu face totul ca să învingă cele mai grele obstacole, depășind limitele incredibile ale rezistenței umane. O escală de iarnă a Fisurii Albastre este o asemenea încercare.

...era vineri seara, 29 ianuarie, stăteam pe o bancă în fața poștei din Bușteni. Trecuse de orele 23. Am alergat de la refugiul Coștila să dăm o veste acasă. Dar vail Serviciul telefonistei în perioada de iarnă era scurtat. Și zic: stăteam pe o bancă și simteam că-n mine crește un gol, se umflă, se umflă și încep să mă ridic, să zbor... atipisem. Apoi, agale, obosit am urcat la Căminul Alpin și m-am vîrît în una din camerele «barăcii».

...două nopți la rînd Cezar în plin somn apuca disperat marginea patului, căci simtea cum alunecă pe lespede de gresie îngustă, înclinată a «bivuacului» III; pe mine starea de neliniște nu mă lasă să dorm, visam traseul așa cum îl visasem înainte de a-l face, deși fusese poate altfel. Adevărul era că ceva pierdusem, că acolo am lăsat o parte din noi, căci reușita, împlinirea, marca din păcate exact sfîrșitul acelei supreme bucurii pe care ți-o dă dorința, încercarea.

Am început să umblu pe munte, legat în coardă, în anul în care (1962) doi alpiști de la Clubul Știința—Robert Domneșteanu și regretatul Igor Popovici—se hotărîseră să-și petreacă revelionul în Fisura Albastră. Și au făcut-o! Pe vremea aceea nu-mi dădeam seama ce performanță realizaseră. Trecerea anilor și nerepetarea unor asemenea ascensiuni, a dat o valoare deosebită acelei escalade de pionerat, iarnă în Peretele Văii Albe.

Escalada de iarnă a traseului Sperantei de către o echipă mixtă (!) a repus la loc de cînte ascensiunile de iarnă, dacă nu ca o performanță fantastică (de de nu?), măcar ca o excelentă școală pentru cei pe care visele îi poartă mai departe, spre marile pereți alpini.

Cînd ne-am gîndit să escaladă Fisura Albastră, am ales-o pur și simplu pentru că este un traseu frumos, că nu te poți retrage din el odată angajat. Nu urmăream să facem o premieră de iarnă, ci voiam să escaladă

cu rucsacii în spate (sau trăgîndu-i) un traseu lung, să facem un bivouac în perete; odată intrați, să-l urcăm, indiferent de starea vremii.

A face un traseu iarna, înseamnă în primul rînd să elimini surprizele. Întotdeauna am considerat că o ascensiune de iarnă prezintă suficiente dificultăți pentru a nu le căuta «cu lumina». Este de-ajuns să ieși în considerație efortul imens al transportului pe verticală a echipamentului sau materialelor de bivouac, să ai în vedere că la 2 000 de metri temperatura scade cu multe grade sub zero, că timpul este mai puțin stabil. Și, să fim sinceri, echipamentul nostru de bivouac (și nu mă gîndesc numai la cel pe care îl aveam sau îl împrumutasem), calitatea și greutatea lui nu prea erau indicate pentru o tură de perete.

Cu această idee am abordat atît pregătirea escaladei cît și ascensiunea propriu-zisă. La o echipă în care unul din noi —Cezar—nu cunoștea traseul și avea o experiență, limitată de timpul scurt de cînd practica alpinismul, la o echipă fără posibilități de cantonament îndelungat, se impunea o pregătire temeinică. De aceea, de la sfîrșitul lui noiembrie, urcam drumul Munțelului la refugiu, apoi spărgînd urme spre Circurile Văii Albe, ne antrenam pe primele lungimi din «Lespezi» sau din «Albastră». Alte antrenamente la sală... apoi pregătirea echipamentului.

În sfîrșit! Timpul friguros de la începutul lui ianuarie cedea zăbrusc. E momentul să-i dăm drumul (cu două săptămîni în urmă totul era acoperit de o platoșă de zăpadă și gheață, ca urmare a fluctuațiilor de temperatură de la începutul lunii). La plecare auzim vestea cum că băieții de la «Armata» au urcat «Trei Surplombe» într-o zi. Prinseseră momentul.

Așa că... într-o frumoasă zi de duminică, Cezar, Tini și eu urcam drumul spre refugiu.

aplecați sub povara rucsacilor. După câteva ore sîntem singuri. Ne instalăm, tăiem lemne; sîntem pregătiți să stăm aici o săptămînă. Vremea este frumoasă, dar mai trebuie să ne antrenăm. Două zile la rînd mergem în Circuri, urcăm primele lungimi de coardă, săltînd cît mai sus o parte din materiale. Timpul călduros curățase stîncă, iar gheata se aciuise în hornuri și sub firele de iarbă. A treia zi sîntem cam obosiți și renunțăm să intrăm. Vremea, din păcate, se anunță în schimbare.

Ne culcăm odată cu căderea întinericului. Dorm doar trei ore, apoi veghez alte patru. La puțin timp după ce somnul lui Cezar e cel mai adînc, la orele 24, îl zgîlții. Nu prea vrea să se scoale. Mîncăm, ne silim să mîncăm. Înainte de orele două părăsim refugiu și la lumina lanternelor urcăm încet drumul spre Circuri. Vremea mohorîtă. Buștenii răsăr cînd și cînd din nori. La orele patru sîntem gata să intrăm în traseu. Luăm cu noi pufoaicele, colțarii și un piolet; sus, nimeni n-o să ne aștepte!

O lumină pendulează sus, mai sus, apoi o voce—am regрупat! dă-i drumul! Peste un timp două luminile se întîlnesc, apoi iar se despart. Mergem alternativ. Primul horn mă convinge să-mi dau jos pufoaica, ușă peste hanorac și pulovăr. Încă o lungime, alta. Zorii mijesc, norii ce se vâlătuceau pe vale încep să dispară. Rămîne doar unul lung, negru, nemișcat, înfricoșător. Știu bine ce înseamnă; apusul soarelui, acum două zile, cu lumina aceea verde, cumplită de «ochi de pisică», cirușii de ieri... Trebuie să ne grăbim. Marele traversu îl facem încă pe întineric. Bivuacul I... apoi intrăm în horn. Mergem tot alternativ dar timpul se scurge îngrozitor de repede. Îmi revine lungimea cu «tendorul». Mi se pare foarte «tare» mai ales ceea ce urmează deasupra. Toate pitoanele trebuie bătute din nou. Cînd ajung în bivuacul II primii fulgi de zăpadă mă silesc să mă trag oît mai înăuntru. Mai apoi cînd

vine Cezar, ninge de-a binelea.

Compotul de struguri înghețat nu este de loc plăcut. Trebuie însă mîncat. În lungimea următoare cînd îmi vine mie rîndul ca secund sînt complet înghețat și nu reușesc să mă mai încălzesc. Tot Cezar urcă lungimea cu hornul. Se întunecase. Vîntul bate cu putere și ninge. Cezar e formidabil! Urcă cu dezinvoltură, el care n-a făcut înainte nici măcar un «cinci» cap de coardă. Neobosit, rezistă la frig, foame, sete dar... adoarme cu capul pe rucsac în timp ce-mi pregătesc plecarea. Abia la orele 23 sîntem amîndoi în «bivuacul» III. Stiam cum arată dar acum e tare neospitalier. O lespede înclinată cu un singur piton bun. Pierdem mult timp dar nu putem bate nimic serios, totul e gresie compactă. Ne asigurăm totuși în două pitoane incerte. Avem la noi un sac Zdarski dar n-avem cum să-l întindem. Nici nu ne prea vine. Să avem măcar mîini libere la nevoie... Ne strecurăm în sacul de dormit și această vinzolelă ne încălzește. Cezar culcat, sub grotă, eu pe afară. Îmi trag passe-montagne-ul pe ochi, apoi gluga pufoaicei. E frig iar rafalele viscolului ne trezesc senzații ciudate. Ațipim.

O căldură moleșitoare mă cuprinde încetul cu încetul. Un soare torid topea zăpada vîzînd cu ochii. M-am așezat toropit la soare, cu ochii închiși. Nu-mi păsa că lăcustele^{*} săreau pe mine. Întind mîna să le dau jos de pe piept și nimeresc în zăpadă. Visasem. Am adormit pe jumătate intrat în sac, fermoarul de la pufoaică se desfăcuse și mă ninsese tot. Mă scutur, încerc să mă aranjez din nou, mă lipesc de Cezar și reușesc să dorm. O oră, poate mai mult... În sfîrșit mă sprijin de ceva ca să nu alunec. Caut pe stînga mea rucsacii. Nu mai sînt. Îmi scot gluga...!!! Ajunsesem cu picioarele la marginea lespezii și mă sprijineam într-un pitonaș tare slabuț... brrrrrr!!!

Vîntul nu prea mai bate. Ninge, dar la un moment dat vîd și o steluță! Cezar începe să se

agite căci a stat toată noaptea fără să se poată mișca. Ne schimbăm locurile, ne încălzim din nou și iar adormim. Zorii ne prind moțînd, zgribuliți, lipiți unul de altul. Nu prea ne vine să ne sculăm. Soarele răsare undeva după nori, dar vremea se anunță bună. Peretele este albit, nu e priză fără zăpadă. Chiar și sub tavan se afla zăpadă.

Apa și limonada din bidoane sînt bucăți de gheață. Profităm de aceasta să ne prelungim scularea, topindu-le în sacii de dormit. La ora 9 sîntem gata de plecare. Între timp soarele sălta deasupra norilor invadîndu-ne cu lumină. Aceasta nu ne împiedică să ne încălzim mîinile la fiecare 2—3 pitoane, în lungimea ce urmează.

Ziua trecută făcusem puține fotografii. Acum ne răzbunăm și «tragem» poză după poză. Mie, tavanul mi se pare nespus de ușor și chiar dacă Cezar mă reține cu manevrele de legare a rucsacilor în «buză», nu-mi pasă... sînt deasupra; apoi trag rucsacii care pendulează grațios deasupra Circurilor. Încă o lungime și sîntem în bivuacul IV. Acum putem întinde o masă. Eu nu am poftă de dulciuri. Bem un suc de portocale, cumplit de amar și ne disputăm aprig o bucătică de salam.

Soarele dispare și un vînt rece venit din «umbră» ne îngheață. Trebuie să ne grăbim. Urmează o lungime pentru mine Jgheabul e curat! O ultimă zvicnătură și Cezar e pe creastă. La ora cinci ne strîngem puternic mîinile. Am reușit! Aranjăm materialele, încărcăm rucsacii și începem coborîrea.

Valea Coștilei este proaspăt ninsă și mai ales viscolită. Ne strecurăm tiptil peste cîteva burți de zăpadă pînă-n brîu. E cam neplăcut, căci s-ar putea rupe o avalanșă. La 19,30 sîntem lîngă refugiu. Ne oprim undeva deasupra și stăm și ne uităm... cerul e spuzit de stete și totul e o tăcere albă, imensă, care ne îmbrățișează.

IOSIF GHETIE
maestru al sportului

Cinci alpiniști români — Alexandru Floricioiu, Paul Fozocoș, Mircea Opriș, Adrian Tănase și Nicolae Bulmez — au făcut în vara trecută o ascensiune în Pamir, obiectivul final fiind cucerirea unuia dintre cele mai înalte piscuri, VÎRFUL COMUNISMULUI.

Am extras câteva pagini din emoționantul lor jurnal, oglindă fidelă a luptei îndârjite pe care au dus-o timp de aproape 30 de zile cu altitudinea și cu dificultățile traseului.

4 iulie 1972. Ajungem în ultima clipă pe aeroport. Tovarășii noștri de drum ne întâmpină cu priviri dojenitoare și puțin mirate. Echipamentul nostru de alpiniști, colțarii și pioleții pe care-i căram cu noi — 175 kg de bagaj — ne aduc dintr-o dată în centrul atenției generale. La Moscova sîntem întâmpinați cu căldură de reprezentanții alpiniștilor sovietici, care ne dau primele amănunte asupra programului.

5 iulie. Plecăm spre Dușanbe cu un IL18.3500 de kilometri fără escală, în cinci ore și cinci-sprezece minute. Și aici am fost așteptați, informați asupra ascensiunii pe care noi și ceilalți urma s-o începem peste câteva zile.

6 iulie. Un biplan ne duce, într-o oră și un sfert, la Djerghital, comună de reședință rațională, situată la o altitudine de 1600 m. Dacă am fi făcut drumul cu mașina, vreo 300 km, ne-ar fi trebuit mai bine de 8 ore.

Începem să simțim atmosfera înălțimilor. A doua zi ni se proiectează un film al alpi- niștilor cehoslovaci, făcut cu prilejul unei escalade pe Nanga Parbat, după care plecăm într-o plimbare, pentru menținerea condiției fizice, pe înălțimile din jur.

8 iulie. Ne îmbarcăm pe un elicopter, care ne depune în numai 50 de minute pe ghețarul Fortambek. Sîntem la 3900 m altitudine. Iată cum alpi niștii devin și ei beneficiarii tehnicii moderne. Mergînd pe jos, ne-ar fi trebuit o săptămînă.

Ghețarul Fortambek se află în mijlocul unui platou întins, presărat cu floare de colț, cu romaniță albastră și floarea de nu mă uita, unde trăiesc, pînă la limita înălțimii de 4500 m, caprele Kiic, cu coarne a căror greutate trece de 10 kg, lupi, rîși, vulturi, marmote.

De jur împrejur se înalță piscuri de peste șase mii de metri: Leningrad (6733 m), Abalacov (6650 m), Moscova (6785 m), Korjenewski (7105 m) și, în fine, ținta ascensiunii noastre, care se profilează în depărtare, Piscul Comunismului (7485 m).

Gazdele ne pun la dispoziție un cort imens, în care ne instalăm bivuacul pentru tabăra de bază. Alături de noi își montează corturile și alpi niștii celorlalte țări invitate: Bulgaria, Cehoslovacia, Republica Democrată Germană, Jugoslavia, Mongolia, Polonia, Ungaria, precum și reprezentanții celor 15 republici unionale. Această ascensiune comună, simbol al prieteniei, are loc în cinstea celei de a 50-a aniversări a R. S. F. S. Rusă. Ghețarul mai este populat cu tabere ale altor alpi niști, din Camciatca, Bașchiria, Ural, Leningrad, Alma Ata, Odesa, Azerbaidjan, o tabără științifică a Academiei tadjice și o expediție științifică poloneză. Un adevărat orașel alpin, legat prin radio cu Dușanbe-ul, ale cărui dimensiuni erau amplificate seara de sclipirile becurilor electrice.

Notează temperatura cea mai scăzută înregistrată în tabăra de bază: -11° (sus, la 6000 m, a ajuns la -23°); cea mai ridicată, în timpul zilei, $+32^{\circ}$. Dacă stai pe ghețar la această temperatură timp de douăzeci de minute fără să-ți acoperi fața și fără să-ți pui ochelari rîști să te alegi cu o arsură ca de ulei încins și să-ți pierzi definitiv vederea.

10 iulie. Are loc deschiderea oficială a întîlnirii, cînd se înalță drapelele tuturor țărilor participante. Facem apoi o plimbare de 3 ore pe ghețar. Seara începe să ningă. Aici avalan-

șele nu au program: curg atît ziua cît și noaptea și sînt periculoase pentru că, în majoritatea cazurilor angrenează cantități mari de gheață.

11 iulie. Se produce primul accident. Un polonez cu arsuri grave pe față este transportat de urgență cu elicopterul. Întocmim o listă de alimente pentru 10 zile, pe care le primim de la magazie; le ambalăm, împreună cu alimentele aduse de-acasă (lîngă care punem filmele, o frînghie și un fierăstrău pentru tăiat gheața), spre a fi trimise cu elicopterul pe platoul de firn, la 6000 m altitudine.

Facem vizita medicală. Eu stau foarte bine: tensiunea-11,5/7,5, pulsul 56; la efort, 12/8 și, respectiv, 100. După amiază jucăm fotbal. Aici (măcar aici!) românii sînt cei mai buni, disputați de fiecare dată la alcătuirea echipei.

13 iulie. Plecăm într-o tură de aclimatizare pe vîrfurile Panorama (5200 m). Drum foarte greu, cu mult grohotiș pe partea inferioară. Simțim pentru prima dată lipsa de adaptare a organismului în condițiile de efort la mare altitudine. Am senzația că toate organele tind să iasă afară din corp, că ficatul și splina împing în sus, reducîndu-mi capacitatea respiratorie.

După 9 ore ne reîntoarcem la tabără.

15 iulie. Furtuna din noaptea trecută era cît pe-acum să ne smulgă corturile. Din cauza vremii, elicopterele nu vor lansa decît astăzi echipamentul și alimentele pe platoul de firn.

16 iulie. A doua tură de aclimatizare, de data aceasta pe traseul pe care se va face atacul vîrfului. Traversăm ghețarul Fortambek pe partea sa cea mai îngustă. Îngrămădiri de pietre, crevase, seracuri. Se pleacă în două grupuri, cu un interval de timp între ele. Drumul este anevoios din cauza pantei (45°), a alternației dintre porțiunile de stîncă și de gheață. Se merge fără colțari. La 5000 m mi se face rău. Am dureri de ficat și de splină. Floricioiu rămîne cu mine și încearcă să mă ajute. Zadarnic. Nu pot merge mai departe. Rămîn, cu speranța că voi putea continua urcușul cu grupul al doilea. Inutil! Nu mai e nimic de făcut, așa că trebuie să mă întorc singur la tabără. Trei ore de luptă pe viață și pe moarte, încheiată în favoarea mea:

ajung pe ghețar doar cu o mică zgîrietură la genunchi, după ce m-am rostogolit pe niște stînci. Primesc îngrijiri medicale și mi se prescrie odihnă. Nu voi mai putea continua

ascensiune, așa că voi fi nevoit să-i aștept pe ai noștri aici, pînă se vor întoarce victorioși de pe vîrf.

L-am rugat pe Floricioiu să continue jurnalul expediției noastre.

*

Toți patru sîntem mîhniti că nu-l vom avea la asaltul final pe cel mai bun om din echipă. Voi însemna peripețiile noastre din locul unde Paul s-a întors pe ghețar. Ne aflăm la peste 5000 m altitudine în fața unei creste înalte de 500 m, numită de localnici «Cocoșa cămilei», peste care trebuia să trecem. Grad de dificultate 5 B, și alpinistii știu ce înseamnă acest lucru! Parcurgem traseul la liber, fără frînghie, folosind doar din loc în loc corzile fixe. Muchia «cocoșei» se înalță pînă la 6200 m, dar noi ne oprim într-o mică șa, unde instalăm primul bivuac. Un lac glaciар ne este de folos la aprovizionarea cu apă.....

17 iulie. Dimineța ne găsește pe o pantă de 60°. Folosim colțarii și pioletul, iar mai sus, în porțiunea mediană a muntelui, unde unghiul de înclinare ajunge la 80°, apelăm la balustrade. Sub noi se cascadează un hău adînc de 2000 m și orice mișcare făcută greșit poate fi fatală. Spre partea finală a urcușului panta se îndulcește. Am ajuns pe Virful Parașutiștilor, la 5800 m, sub platoul de firn. Aici va fi al doilea bivuac. Alegem amplasamentul în pantă, spre a-l feri de viscol și ne așternem pe treabă.

18 iulie. Sîntem pe platoul de firn, la 6200 m. Începem să căutăm alimentele lansate acum trei zile din elicopter și să săpăm o peșteră în gheață pentru a le adăposti. Aici ne-am putea adăposti și noi, dacă ne-ar surprinde viscolul. La această înălțime, munca este de-a dreptul istovitoare. Pentru a transporta în doi o ladă în greutate de 30 kg pe o distanță de 200 m, a fost nevoie de o oră!

Nici unul din noi nu are poftă de mîncare. Seara ne întoarcem frînți de oboșală în bivuacul de pe Virful Parașutiștilor, pentru ca a doua zi să reluăm totul de la capăt sus pe platou.

20 iulie. Coborîrea de la Virful Parașutiștilor peste «Cocoșa cămilei» la tabăra de bază. Paul Fozocoș ne așteaptă cu ceai fierbinte.

22 iulie. Zi de relaxare. Are loc o mică serbare, în care «artiștii» fiecărei delegații recită versuri, cîntă, dansează; se fac schimburi de fanioane și de insigne, ca în momentul începerii unui mare eveniment sportiv. Ședință cu anunțarea programului pentru atacarea vîrfului. Vitalii Abalacov face comunicări, dă sfaturi, vorbește despre dificultăți și primejdii.

Pe Tănase și pe Bulmez îi găsesc după-amiază pe terenul de fotbal și le trag un perdan zdravăn.

24 iulie. Ziua pornirii la atac. Fozocoș se scoală la patru și jumătate, pentru a ne pregăti hrana și ceaiul. La cinci începe să ningă puternic. Mai lenevim puțin prin cort, și la ora nouă sîntem gata de drum.

Deocamdată mergem pe o «cale bătută», astfel că seara ne prinde, fără să fi făcut eforturi deosebite, în bivuacul din «Cocoșa cămilei»; același lucru se repetă și în ziua următoare, cînd ne petrecem noaptea în peștera de gheață pe care ne-am săpat-o pe platoul de firn.

26 iulie. Străbatem platoul de firn pînă la capăt, pe o lungime de 7—8 km, cu o diferență de nivel de 200 m.

27 iulie. Astăzi am depășit limita platoului și ne-am continuat drumul pe o creastă foarte înclinată, în care trebuia să folosim toată tehnica în condițiile mersului prin zăpadă mare. Spre seară se stârnește furtuna. Sîntem la 6600 m altitudine și ne grăbim să ne instalăm tabăra. Viscolul se întetește și ne rupe bețele cortului. Punem în locul lor bețele de schi.

28 iulie. Vremea aspră ne obligă să rămînem toată ziua aici. Dormim puțin, avem un somn sbuciumat. Cu toată risipa mare de energie, nu ne este foame. N-am consumat decît supele, sucurile și glucoza. Renunțăm la conserve, salam, ciocolată, stafide. Ceasurile se scurg încet, într-o stare de toropeală generală. Îmi pun un ciorap, dar uit să-l încălț pe al doilea; pentru a-mi lega șireturile unuia dintre bocanci, îmi trebuie un sfert de oră...

29 iulie. Ne continuăm drumul pe creastă. Dificultățile sînt ceva mai mici; mergem nelegați și pînă seara avem timp să ne instalăm ultimul bivouac, la 6950 metri de la nivelul mării.

30 iulie. Ziua cea mai grea, cea mai dramatică. Ziua victoriei. Întindem pe o pantă foarte înclinată, sub care se află o trambulină de gheață, unde avalanșele bubuie fără încetare. Mergem din ce în ce mai greu și la 7000 m Bulmez rămîne. O sută de metri mai sus, Opriș se oprește și el. Am rămas doar doi, Tănase și cu mine. Ni se alătură curînd un alpinist maghiar, singurul din echipa sa care

mai poate continua ascensiunea.

Ne legăm în coardă, folosim asigurarea la piolet și mersul prin rotație. Întindem încet, dar sigur spre victorie. Steagul țării noastre a fluturat la 7495 metri, pe unul din cele mai înalte vîrfuri ale Pamirului. Ne strîngem mîinile, toți cei care am ajuns pînă la capăt, facem fotografii și trăim minute în șir, voluptatea biruinței.

Coborîm. Bulmez și Opriș ne ies înainte în tabăra de unde plecasem în zori. Străbatem în sens invers traseul, evident, mult mai ușor, astfel că la 1 august eram din nou la tabăra de bază.

Felicitări, premii și insigne pentru cuceritorii vîrfului, prietenii cimentate trainic în lupta îndrîjită cu muntele.

2 august. N-am dormit toată noaptea. Am stat de vorbă cu Fozocoș. Cred că vom ști să ne organizăm mai bine la o viitoare ascensiune. În orice caz, isprava noastră reprezintă cea mai bună performanță înregistrată vreodată de alpinistii români.

4 august. Părăsim Fortambekul. Elicopterul face două ture deasupra ghețarului și coboară la Djerghital.

În ziua următoare, tot un biplan ne-a depus la Dușanbe, apoi un IL 18 ne-a readus la Moscova. La 8 august eram din nou acasă, mai căliți, mai încrezători în forțele noastre, fericiți că ne-am adus contribuția la reușita unei mari acțiuni sportive.

NICOLAE BULMEZ, 23 de ani, strungar—Zărnești

MIRCEA OPRIS, 25 de ani, tehnician la Consiliul popular—Brașov

ALEXANDRU FLORICIOIU, 40 de ani profesor de educație fizică—Brașov

ADRIAN TĂNASE 26 de ani, tehnician geolog—Brașov

PAUL FOZOCOȘ, 42 de ani, reglor prese mecanice la «Electromagnetica»—București

Peretele Sudic al ANNAPURNEI

CHRISTIAN BONINGTON

Expedițiile iau naștere în diferite feluri: la una din extreme găsim expediția națională, ai cărei conducător și membri sînt în general aleși de un comitet oarecare iar la cealaltă, micul grup de prieteni care hotărăsc să escaladeze un munte.

În acest din urmă fel a început expediția noastră. Martin Boysen, Nick Estcourt și cu mine ne hotărîsem să mergem în cursul verii 1970 să facem cîteca escalade în Alaska dar ulterior, cînd am aflat că Nepalul își redeschisese frontierele pentru alpiști, ne-am gîndit imediat la Himalaya și mai

exact — de vreme ce majoritatea virfurilor mari fuseseră de-acum cucerite —, la un mare perete din Himalaya. Astfel am ajuns să mă gîndesc la fața sudică a Annapurnei a cărei fotografie o văzusem: aceasta evoca, datorită celor trei uriași pîteni ai săi, o gigantică față nordică din Marii Jorași.

Era limpede că ascensiunea va fi foarte dificilă, în special pe creasta de gheață — foarte accidentată —, care ajungea pînă în mijlocul peretelui și în bariera de stînci care tăia linia de ascensiune la două treimi din înălțime, între 6900 și 7500 metri.

Nivelul a crescut și el odată cu amploarea proiectului, atîngînd nivelul unei expediții naționale tocmai în momentul cînd am avut marele noroc de-a obține sprijinul total din partea lui Mountain Everest Foundation. Ni s-au alăturat alți cinci alpiști foarte buni, care nu mai au nevoie de prezentare: Dougal Haston, Don Whillans, Ian Clough, Mick Burke și Tom Frost din Statele Unite. I-am invitat de asemenea și pe Mike Thomson, Dave Lambert — medicul nostru — și pe Kelvin Kent, ofițer de armată afectat Ghurkașilor, care urma să fie res-

ponsabilul taberei de bază și al legăturilor.

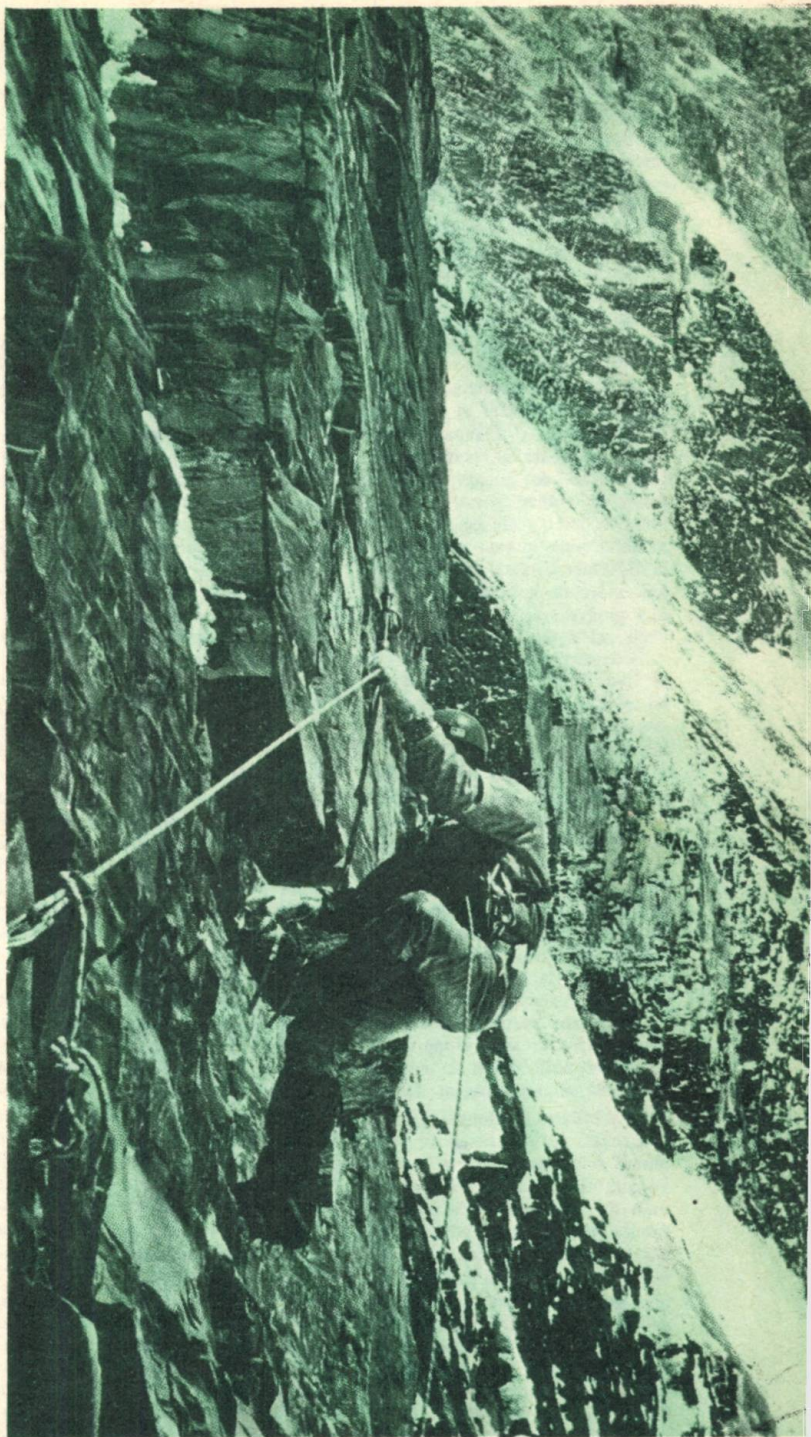
Am hotărît să ducem oxigen: fără îndoială că ne va fi necesar în timpul dificilei escalade a barierei de stînci. Am optat pentru butelii și pentru echipamentul francez, deja puse la încercare prin folosirea lor în majoritatea expedițiilor importante din ultimii cincisprezece ani.

Expediția noastră a părăsit Pokhara la 22 martie 1970, înarmată cu un minimum de echipament ce fusese transportat pînă aci de către Royal Air Force, împreună cu materialul expediției Armatei Britanice (British Army) care avea drept țintă Annapurna, pe itinerarul deschis de Maurice Herzog și Louis Lachenal pe fața nordică în 1950. Majoritatea echipamentului nostru nu avea să sosească mai devreme de o lună, deoarece vaporul care-l transporta rămăsese în pană la Cap.

Am ajuns la poarta «Sanctuarului», acel minunat bazin glaciar ce străjuiește versantul sudic al Annapurnei, la 28 martie. Iarna fusese bogată în zăpadă și decît să-i convingem pe porterii noștri să depășească limita zăpezilor, ne-am hotărît să instalăm o tabără de bază provizorie în acel loc. Urma să mutăm această tabără mai aproape de piciorul peretelui în momentul primirii grosului echipamentului, avînd în vedere și că în acest răstimp o parte din zăpadă, care cobora pînă la 3000 metri, se va topi, ceea ce avea să ușureze transporturile.

Clipa în care am putut să privesc cu toții pentru prima oară fața muntelui, a fost o clipă entuziasmantă. Fața aceea sudică părea și mai mare decît ne-o închipuisem, dar ceea ce se putea vedea era încurajator. Barierea stîncosă părea a fi întreruptă și — ceea ce era mai important —, pe întreaga față păreau a exista puține pericole obiective. De fiecare parte a pîntenului pe care-l aleserăm se prăbușeau adesea avalanșe enorme de zăpadă prăfuită, dar nici una nu cădea direct pe el.

Prima problemă a fost aceea de-a ajunge la baza feței care era apărută de zona complexă de «serace».

La 2 aprilie a fost instalată tabăra I, în vârful Țancului rotunjit («rognom») ce tăia ghețarul iar tabăra II la 6 aprilie. Apărâtă de avalanșe de o surplombă stîncoasă tabăra II era situată pe o parte laterală a crestei la 5300 metri altitudine, chiar la piciorul peretelui. Drumul de acces către această tabără trecea printr-o rețea complexă de crevase și escalada un perete de serace evident instabile. Știam că acest loc este periculos, dar nu aveam de ales deoarece fusese imposibil să găsim un itinerar mai accesibil.

La 7 aprilie, la numai zece zile după sosirea noastră în Sanctuar, Don Whillans și Dougal Haston părăseau tabăra II, ocoleau flancul crestei de gheață și urcau printr-un culoar permanent măturat de mici avalanșe de zăpadă prăfuită pînă într-un punct situat la 6100 metri, exact sub o fașoarte bine marcată pe firul crestei. Pînă aici progresaserăm mult mai iute decît ai fi putut spera vreodată.

În aceeași zi ne-a ajuns și restul echipei, împreună cu tot materialul sosit cu vaporul. Ian Clough făcuse o treabă minunată: însoțise materialul prin India, făcînd cea mai mare parte a călătoriei cocoțat pe un camion. Am păstrat douăzeci din cei mai buni porteri astfel încît în cincisprezece zile am reușit să transportăm întregul material la amplasamentul taberei de bază definitivă. În această vreme Martin Boysen și Nick Estcourt instalau tabăra III, transportînd corzi și corturi pînă la creasta de gheață.

Iar în 13 aprilie, Tom Frost și cu mine am putut relua asediul și să atacăm creasta. După o tentativă de asalt direct în care în două zile nu am avansat de loc, Don Whillans și Dougal Haston progresau pe un traseu ce evita partea inferioară a crestei, iar noi puteam să revenim pe firul crestei unde de la 23 aprilie era instalată tabăra IV, la circa 6400 metri. De-aici încolo trebuia să ne așteptăm la o escaladă grea. Planul meu general consta în a avea în permanență o coardă în atac care să deschidă calea, în timp ce restul echipei împărțit între taberele inferioare, transporta material. De îndată ce coarda de vîrf dădea semne de oboseală, o făceam să

coboare spre a se odihni în tabăra de bază. Apoi urca din nou, făcea cîteva transporturi de material și relua atacul. Tehnica aceasta le permitea membrilor echipei să se cațere într-o formă rezonabilă de-a lungul întregii ascensiuni, numai că o coardă avea nevoie de trei zile ca să urce de la tabăra de bază pînă la tabăra III, de patru zile pînă la tabăra IV și așa mai departe astfel încît, cu toată contribuția formidabilă a celor șase porteri nepalezi ai noștri, duceam o lipsă grozavă de mînă de lucru.

Cel mai eficace sistem ar fi constat în a nu schimba tabăra decît cît mai rar posibil, dar aceasta ar fi însemnat să nesocotim urmările psihologice ale portajului monoton, zi după zi, pe aceeași bucată de munte și faptul că alpinistii din coarda de atac își consumau rapid rezervele, atît de mare era tensiunea fizică și nervoasă impusă de înfruntarea la altitudine a unor mari dificultăți. Se pare astfel că singura metodă posibilă pentru acest gen de escaladă pe un perete mare constă într-o rotație frecventă a corzilor, ceea ce implică însă o echipă numeroasă. Ar fi fost fără îndoială în interesul nostru să fi folosit mai mulți șerpasi pentru portajul monoton și epuizant din punct de vedere fizic pe partea inferioară a muntelui; de fapt șerpasii noștri au muncit minunat, transportînd pînă la tabăra IV încărcături pe un teren mult mai greu decît străbătuseră ei vreodată.

Imediat deasupra taberei IV, Martin Boysen și Nick Estcourt au înfruntat cea mai dură escaladă din cîte întîlniseră pînă atunci. Turnurile de gheață fiind imposibil de ocolit, ei au fost nevoiți să le atace aproape pieptis, să se zbată pe un șir de birne ce creștau peștii din gheață și prin culoare, de zăpadă periculos de nestabilă. În trei zile ei nu au cîștigat decît o sută de metri, iar la capătul acestui răstimp, erau complet epuizați.

Atunci Ian Clough și cu mine am preluat ștafeta. După două zile, Clough a coborît să se odihnească și Haston i-a luat locul; a fost nevoie de încă două zile de escaladă încaută și epuizantă pentru a ajunge la capătul crestei. Ne

găseam în 3 mai, se împlinise aproape o lună de cînd ajunseserăm la șaua de pe creastă și nu cîștigaserăm decît 450 metri. Nici unul dintre noi nu întîlnise vreodată la această altitudine o escaladă atît de dură. Corzile fixe de-alungul cărora urma să urcăm alimentele, oxigenul și materialul, trasau un itinerar aerian; anumite pasaje se urcau cu «jumar»-ul fără ca peretele să fie atins, altele traversau pe căi foarte incomode, pante din gheață colțuroasă.

Deasupra crestei, o pantă neîntreruptă de zăpadă înclinată la 40° se întindea pînă într-un perete de gheață ce bara întreaga față.

Tabăra V a fost instalată de Burke și Frost, la cca 6900 m, în «rimaie», la poalele barierei. Buza crevasei o adăpostea de avalanșe, dar nu putea împiedica zăpada pulverizată să se adune după fiecare ninsoare mai abundentă; unul dintre corturi se prăbușise deja sub greutatea zăpezii și doar adăpostul lui Whillans, datorită rigidității lui mai mari, era într-adevăr sigur. Era un cort de un tip revoluționar: pus la punct în sudul Patagoniei astfel încît să reziste vînturilor violente ce bîntuiesc în această regiune, avea forma unui paralelipiped, prevăzut cu o armătură din aliaj ușor pe care era întinsă o țesătură de nylon foarte rezistentă. Adăpostul acesta avea marile avantaje, pe un perete foarte abrupt, el putea să fie instalat într-o gaură săpată în pantă și că nu se prăbușea sub greutatea zăpezii. În plus, zăpada adunată pe acoperișul lui plat se topea în cursul zilei, reprezentînd astfel o rezervă de apă gata regătită.

În 7 mai, pe un viscol puternic, Whillans și Haston au trecut zidul pe o rampă de gheață foarte înclinată și au ajuns la bariera de stînci, care se dovedea a fi obstacolul major al ascensiunii.

Mick Burke și Tom Frost au atacat la rîndul lor, și în următoarele cinci zile, au înaintat în barieră. Cea mai caracteristică trăsătură a acestei bariere era un diedru la rîndul lor; în Alpi, diedrul ar fi reprezentat o minunată cale de ascensiune dar aici căutam itinerarul cel mai ușor. Mick și Tom au căutat deci să taie cît mai bine, în direcția unui

pinten secundar care seamănă destul de mult cu Fierul de Călcăt din fața nordică a Eiger-ului. Escalada era și ea în același stil: fișii abrupte de gheață aspră alternând cu pasaje în stîncă apropiate ca dificultate de gradul V.

Mick Burke a fost cap de coardă în toată această parte a escaladei. Pentru a așeza la locul lor corzile fixe, metoda lui consta în a se cășara, prins în coardă, la capătul ruloului de 150 m de coardă de nylon de 9 mm; el trăgea lungimi de peste 60 metri apoi își întindea coarda între secundul său și el, o fixa de stîncă și-l ridica pe Tom Frost cu jumarele. În acest fel, printr-o singură operație, deschidea calea și așeza corzile fixe. După cinci zile, erau epuizați la maximum. Amîndoi erau în perete de aproape o lună și forțaseră cele mai grele pasaje din întreaga ascensiune; nu aveau acum altă cale decît să coboare. Martin Boysen și Nick Estcourt îi aprovizionaseră de la tabăra IV în tot acest răstimp. Fusesse o corvoadă grea pentru ei și ajunseră la capătul puterilor. Pe Don și pe Dougal îi trimisese jos să se odihnească, ca să fiu sigur că vor fi înarmați pentru ultimul atac al vîrfului; pînă aci dăduseră dovadă de multă energie, dar pe un mare perete himalayan, esențialul este de a menține în formă cel puțin o coardă în vederea dării asaltului final în cele mai bune condiții posibile.

Tot restul echipei era acum foarte obosit: eu am fost silit să cobor, bolnav de pleurezie, din ziua în care forțasem creasta de gheață: Ian Clough fusese și el obligat să se întoarcă la tabăra de bază, deși acum urca din nou. În sfîrșit, Mike Thomson aproape se prăbușise în timpul transporturilor istovitoare către tabăra V. Și el fusese nevoit să coboare spre a se odihni. În 16 mai Whillans și Haston au ajuns la tabăra V cu Boysen și în 17 au transportat încărcături pînă la amplasamentul taberei VI. Boysen, pe care devotamentul său față de restul echipei îl adusese într-o completă stare de epuizare; a coborît la tabăra de bază. L-am înlocuit și am venit la tabăra V pentru a-i ajuta

lui Nick Estcourt să aprovizioneze echipa Haston-Whillans. Se scurseseră deja opt săptămâni de eforturi istovitoare și ne aflam acum sub bariera de stinci. Escalada în această barieră plină de lame ascuțite și expusă căderilor de pietre, era o încercare nervoasă deosebit de dură. Calea de acces spre tabăra VI era un parcurs diabolic cu obstacole, ce părea că nu se va mai sfârși niciodată, atât era de înceată și greoaie înaintarea. La o asemenea altitudine, era uneori nevoie de o oră pentru a parcurge o etapă de cincisprezece metri.

La 20 mai, am părăsit tabăra V pentru a efectua un transport la tabăra VI și iată-mă singur, atârnat de capătul unui fir ce părea ireal; singurătatea este înspăimântătoare și stimulatorie în același timp. Din întreaga escaladă, ultima lungime de coardă pe Fierul de Călcăt este cea mai grea. Coarda fixă atârna în gol pe 60 de metri, complet desprinsă de perete. Îmi ridic jumarele, unul după altul, gîfîind după fiecare mișcare, sărind ca un yoyo neputincios din cauza elasticității corzii. Îmi trebuie cel puțin două ore de luptă ca să ajung în firul țancului, am impresia că-mi vor plezni plăminii. Aici începe creasta de zăpadă a Fierului de Călcăt; lungă de 150 m, ea se încovoie în partea de sus ca și lama unei seceri. Cu 6000 de metri mai jos, ar fi un drum comod. Aci însă este o luptă aprigă. Sus de tot pe creastă zăresc cortul taberei VI, înfimă pată albastră cocoțată pe un prag minuscule. Sint atât de sfîrșit, încît după fiecare pas trebuia să mă odihnesc cinci minute. Mă gîndesc la un moment dat să-mi lepăd încărcătura și să cobor; dar Don și Dougal nu au aparat de radio; trebuie, într-un fel sau altul, să-l duc pe acesta care e cu mine. În cele din urmă, la încă 100 de metri de tabără, las corda să cadă și păstrez doar aparatul de emisie-recepție; chiar și cu această neînsemnată încărcătură, viteza mea este de melc. Mă silesc să număr cinci pași, apoi mă prăbușesc în zăpadă, aproape plîngînd de oboseală și o iau iar de la capăt, alți cinci pași... De-abia la cinci și jumătate sosesc la tabăra VI.

În seara aceea se făcuse ora opt, se lăsa noaptea, cînd am ajuns la tabăra V unde Nick Estcourt mă aștepta neliniștit. El mi-a pregătît ceva cald apoi m-am prăbușit în sacul meu de dormit.

În ziua următoare, 21 mai, eram atît de sfîrșit încît am hotărît să-mi iau o zi de odihnă; a fost o zi sinistă; vîntul sufla în rafale reci și cădeau mereu averse de zăpadă. La tabăra VI era și mai rău; cu toate acestea, Don și Dougal au plecat. Au reușit să ciștige în aceeași zi 150 m, sub permanente avalanșe de zăpadă prăfuită și pe un ger teribil.

Eram acum în 22 mai. Nick și cu mine aveam intenția să transportăm pînă la tabăra VI un cort și material de campare pentru ca Dougal și Don să poată instala ultima tabără deasupra barierei de stinci. Ne-am hotărît să folosim oxigen pentru a ne face intrucitva mai ușor transportul. Buteliile cîntăreau 5 kg ceea ce, evident, însemna pentru noi o sarcină suplimentară, dar cu ajutorul oxigenului, ne-ar fi fost mai puțin

În curînd Nick a trebuit să abandoneze; își consumase toată energia împreună cu Martin pentru aprovizionarea corzilor de atac, în transporturile de la tabăra IV la tabăra V și apoi de la tabăra V la tabăra VI; făcînd acest lucru, își sacrificaseră orice speranță de a ajunge pe vîrf.

Pierduserăm deci alt porter. Tot ce trebuia să ducem în ziua aceea la tabăra VI era de o importanță capitală: ori, eu eram deja încărcat la maximum. Am luat de la Nick un sac cu alimente și l-am pus lîngă ruloul de coardă pe care-l duceam. Cu aparatul de oxigen cu tot, aveam sigur vreo douăzeci de kile în spinare. Ajuns la acea exasperantă ultimă lungime de coardă cu jumare de pe Fierul de Călcăt, am învîrtit robinetul la maximum. M-am simțit plin de o energie nouă și mi-a fost deajuns o jumătate de oră acolo unde, fără oxigen, mi-au trebuit două ore. Numai că, o dată sus, îmi terminasem aproape butelia. Fără oxigen, era exact ca și în timpul călătoriei mele precedente. Mi se părea că nu mai am de loc puteri și, la fiecare pas, eram în stare doar

să-mi tîrăsc un picior în dreptul celui alt...

Cînd am sosit la tabăra VI, mă aștepta o băutură pregătită de Don și Dougal și încă o altă recompensă; chiar în ziua aceea, ajunseseră în vîrf barierei. «Mai sus, e un fleac, pînă în vîrf «mi-a spus Don. «Ai cortul? Putem să instalăm mîine tabăra VII». A trebuit să mărturisesc că tot ce adusesem era o coardă! Nick cobosisese cu cortul. Dougal mi-a propus atunci să aduc sus cortul a doua zi; în felul aceste puteam să-i însoțesc la tabăra VII și să încerc să ajung pe vîrf cu ei. Am fost foarte mișcat de călduroasa lor invitație și am primit numai-decît. În aceeași seară Ian trebuia să urce la tabăra V; el ar fi putut să ducă o încărcătură zdravănă a doua zi pînă la tabăra VI. Am coborît din nou plin de optimism dar am găsit tabăra V pustie: toată ziua domnise o mare de nori; mai sus vremea fusese frumoasă dar în partea inferioară nu încetase să ningă și zăpada proaspăt căzută îl împiedicase pe Ian să urce la tabăra V.

În singurătatea mea am găsit tabăra V foarte lugubră. A doua zi dimineață am băgat în sac cortul, hrană, aparatul de filmat și hainele mele de schimb. Încărcătura avea probabil vreo 30 km. Am pornit la ora 10 și am reușit să fac 30 m înainte de a-mi da seama că nu voi ajunge niciodată la tabăra VI cu o asemenea încărcătură. M-am întors la tabără absolut disperat. Mă simțeam oboșit, scos din luptă. Am încercat să mai scot lucruri din sac dar tot era mult prea greu. Mi se părea că nu mai am nici o șansă să merg pe vîrf cu Don și Dougal. Mă întrebam chiar dacă o să mai am putere să fac încă un transport la tabăra VI. Eram atît de descumpănit încît m-am așezat și am început să plîng; pe urmă, rușinat de slăbiciunea mea, am strigat către pereții de gheață: «O să se agațe Chris de voi!»

La 12 la prînz, într-o tresărire, am părăsit tabăra V păstrînd doar cortul și la ora 18 am ajuns la tabăra VI. Don și Dougal au fost siliți să stea degeaba toată ziua deoarece nu puteau face nimic pînă nu le aduceam cortul și hrană.

Întors la tabără V, l-am găsit acolo pe Ian Clough care mă aștepta. Nu am fost niciodată atât de bucuros că văd pe cineva. Mă era atât de groază să mai petrec o noapte singur în locul acela!

O dată mai mult, ne-am pus planul la punct. Don și Dougal urmau să urce a doua zi și să instaleze tabăra VII deasupra barierei de stinci. Își vor petrece noaptea acolo apoi vor face o tentativă către vîrf; în același timp, Ian și cu mine ne-am duce la tabăra VI în timp ce Mack și Tom Frost ar urca de la tabăra IV la tabăra V. Astfel am fi putut da trei atacuri consecutive spre vîrf. În aparență, aveam totul la mînă!

Dimineată vîntul sufla și mai puternic decît de obicei. Don Whillans s-a întrebat dacă nu ar fi mai cumite să rămînă în cort în ziua aceea dar, ca și noi toți, era nerăbdător să termine ascensiunea și s-a hotărît să plece spre vîrfurile barierei.

În tabăra V împărțeam și noi aceleași indoieli dar, la fel de nerăbdători, am pornit la drum. Aveam încă de dimineată o diaree puternică; la altitudine, indispoziția aceasta este foarte neplăcută și mă simțeam tare slăbit. Am părăsit tabăra abia la ora unsprezece. Nori de zăpadă smulși de rafalele de vînt se zvîrleau în vârtejuri pe tot peretele și ne orbeau, împiedicînd aproape orice mișcare. Ian și cu mine am ajuns la tabăra VI către ora 17. Cortul se prăbușise pe jumătate sub povara zăpezii adunată de vînt, așa că ar fi fost greu să încăpem doi înăuntru. Nu trecuseră cinci minute de cînd sosiserăm și deasupra noastră a răsunat un apel: erau Don și Dougal, obligați să coboare. Hainele le erau acoperite de o crustă de gheață iar Don arboră o minunată pereche de mustăți lăsate în jos din gheață veritabilă.

Plecaseră dimineată devreme: după ce urcaseră de-a lungul corzilor fixe, Dougal trecuse în frunte pentru a străbate ultimii șaizeci de metri sub vîrfurile barierei. Această lungime o făcu în condiții de-a dreptul înnebunitoare: «Nici nu puteam să-mi văd partea de jos a corpului, așa era viscolită zăpada în jurul nostru. Era foarte

încălinat și mi-era imposibil să știu dacă prizele pe care-mi puneam picioarele sînt sau nu sigure».

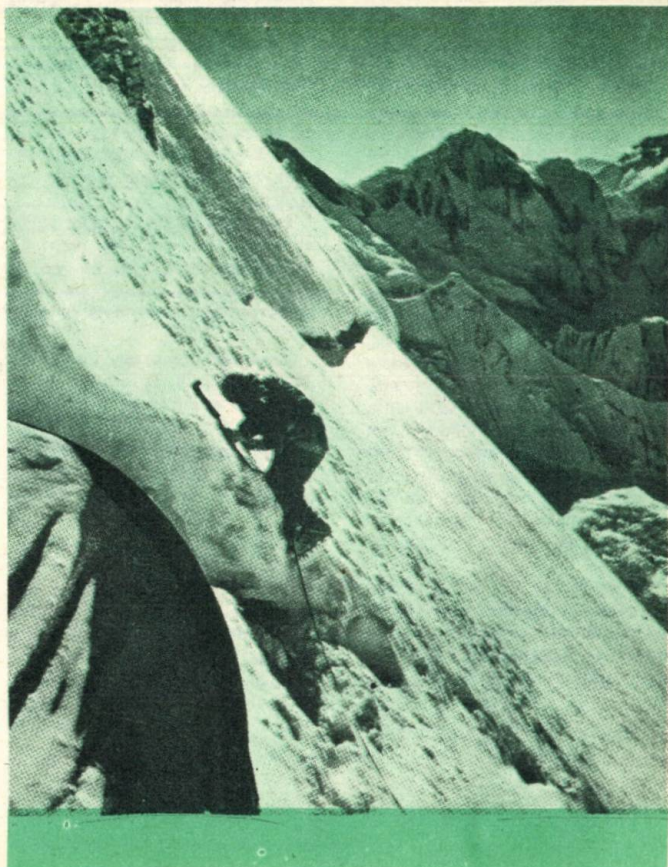
În vîrfurile barierei de stinci, condițiile erau și mai rele. Ei speraseră să-și înalțe cortul pe ceea ce li se părușe a fi o pantă ușoară, puțin deasupra corzii fixe pe care o întinseseră; de fapt era mult mai abrupt decît părea la prima vedere și cînd au vrut să sape o platformă, au dat imediat de gheață tare și și-au dat seama că nu vor putea monta cortul în acel loc. Nema-avînd de ales, au bătut în retragere și, în condiții cumplite, deoarece vîntul viscolea atât de puternic zăpada, se întoarseseră la tabăra VI.

De astă dată ne aflam patru într-un cort de două locuri. Am bivouacat de mai bine de o sută de

ori pe munte, dar niciodată nu am petrecut o noapte atât de grea. Striviți cum eram unul în altul, era imposibil să ne găsim o poziție relaxată ba chiar să ne mișcăm pentru a scuturi amorțeala.

Dimineată vremea se înrăutățise și mai tare. Pentru Ian și pentru mine părea să nu existe altă posibilitate decît să coborîm iar la tabăra IV de vreme ce tabăra V era ocupată și să încercăm să le ducem alimente lui Don și Dougal, în așteptarea unei acalmii. Ei erau în formă mult mai bună, în mod incontestabil, decît Ian sau decît mine, astfel încît nu s-a gîndit nimeni nici o clipă să mai întrebe cine rămîne și cine coboară.

În următoarele două zile a nins fără întrerupere. Jos la tabăra IV

nu puteam să nu ne gândim că poate venise musonul și că, atât de aproape de țintă, trebuia să abandonăm. Eram rupți complet de partea inferioară a muntelui din cauza enormei cantități de zăpadă căzută.

Ziua de 27 s-a scurs foarte întunecată pentru noi. În timpul dimineții Don și Dougal ne chemaseră prin radio: aveau de gând să instaleze tabăra VII în cursul zilei și apoi să se întoarcă la tabăra VI, dar viscolind foarte puternic, era puțin probabil ca ei să fi putut merge prea departe. Am deschis totuși radioul puțin înainte de ora 17. Răsună vocea lui Dougal și am simțit-o veselă:

«Apel către toate stațiile de pe Annapurna. Vorbiți».

«Hello Dougal, aici Chris din tabăra IV. Te aud foarte bine și clar. Ai putut să ieși astăzi din cort? Vorbiți».

«Și încă cum! Avem o veste bună. Am ajuns pe vîrf. Fața sudică a Annapurnei este învinsă!» A doua zi, întors la tabăra superioară, Don ne povesti ziua aceea de 27 mai: «Am părăsit tabăra VI către ora 7 dimineața. Vremea era destul de deschisă dar ger și vînt mare. Pînă în ziua aceea tot Dougal fusese lider și eu mă mulțumeam doar să-l urmez dar de data aceasta eram eu mai în formă și am rămas tot timpul cap de coardă.

«Către ora 10 am ajuns în partea de sus a corzilor fixe. Am adunat cortul și ne-am reluat urcușul, la început ușor, un drum pe creastă în zăpadă adîncă, dar vîntul sufla cu o violență extraordinară, n-am mai văzut vreodată așa ceva: Dougal, care cred că se afla la treizeci de metri în spatele meu, era ascuns în majoritatea timpului de nori mari de zăpadă viscolită de vînt.

«De-abia pe la douăsprezece am găsit un amplasament posibil pentru tabăra VII dar atunci eram chiar sub balconul final și vîrful părea aproape de tot. Nu mai avea

nici un rost să instalăm o tabără atât de sus și atunci am hotărît să continuăm.

«În clipa în care am trecut de creastă, vîntul a căzut; pe versantul nordic temperatura era foarte blîndă și plăcută. Razele soarelui străpungeau norii; era destul de straniu.

«Mai erau cîteva metri pînă la vîrf, aflat deasupra unei creste înzăpezite ascuțite, o adevărată lamă de cuțit. Am urcat primul în timp ce Dougal mă filma, apoi a venit și el lîngă mine. Se vedeau încă foarte bine urmele pașilor celor doi membri ai expediției militare anglo-nepaleze care atinseseră vîrfurile pe versantul nordic, în săptămîna precedentă.

«Nu se vedea mare lucru de pe vîrf. Pantele nordice erau cufundate în nori. Singurele vîrfuri ce se puteau zări erau celelalte două piscuri ale Annapurnei. Nu apărea nimic altceva și tot sîdul era înecat sub marea de nori.

«Am rămas acolo zece minute, timp în care nu am încercat nici un sentiment care să aducă cît de cît cu exaltarea. Era greu de crezut că totul se terminase și, oricum, tot mai aveam încă de coborît».

Izbutiseră astfel o performanță minunată: într-o zi, 750 metri diferență de nivel, fără oxigen, în toiu celui mai cumplit viscol pe care-l întîlniseră vreodată pe munte.

Două zile mai tîrziu, Tom Frost și Mick Burke au încercat reeditarea isprăvii, dar au fost învinși de vînt și de ger.

Expediția fusese înclinată de succes: părăsiserăm aproape complet muntele cînd Ian Clough a fost ucis de căderea unui serac între taberele II și I, la 30 mai, în ultima oră a vreunui posibil pericol: un accident datorat hazardului, așa cum i se poate întîmpla și celui mai prudent alpinist, în orice parte a lumii. Am rămas înmărmuriți și îngroziți pe moment — acum că

s-au ascuns cîteva luni, cuvintele sînt mai ușor de găsit — că nu puteam în exaltarea noastră, să tragem o linie despărțitoare între durerea de a pierde un prieten foarte scump și satisfacția de a fi îndeplinit cu succes o mare ascensiune. La drept vorbind, înaintea plecării șansele noastre de reușită ni se păreau minime, un medic, specialist în mare altitudine, declarase chiar că din punct de vedere fiziologic, noi încercam imposibilul.

Și totuși acest succes era acum aci și el nu fusese posibil decît datorită muncii de echipă a tuturor membrilor expediției, a alpiștilor și șerpașilor în special care au cărat pînă la limitele extreme ale istovirii pentru a asigura aprovizionarea oamenilor din corzile de atac.

Mai descoperiserăm de asemenea că se pot înfrunta, mai sus de 7300 m, fără ajutorul oxigenului, dificultăți tehnice de același grad — sau aproape — cu cele ce se găsesc și la nivelul mării — și această informație ar putea fi folosită de expedițiile viitoare — deoarece oxigenul este unul din cele mai costisitoare articole de care poți avea nevoie pe munte, transportul său punînd cele mai grele probleme. Și mai presus de toate, descoperiserăm că ascensiunea marilor pereți himalayeni este posibilă și că, de-aci înainte, era lor fusese deschisă. Ascensiunea noastră pe fața sudică a Annapurnei nu marchează sfîrșitul alpinismului himalayan, ci mai degrabă începutul unei epoci plină de entuziasm, cu expediții ce vor ataca probleme din ce în ce mai aspre, care vor beneficia în același timp de condiții mai bune, datorită progreselor echipamentului și ale tehnicii.

În românește
de NICOL EPURAN

Pe fața sudică a masivului

MARMOLADA

REINHOLD MESSNER

Peretele sudic al Marmoladei este lung de mai mulți kilometri și înalt de 900 metri. Fără îndoială, e cel mai extraordinar dintre toți pereții din Dolomiți. Nord-vestul Civettei și nordul Agnerului au o înălțime mai mare dar nu sînt mai formidabile. Civetta și Agner sînt pereți umbriți, distanți, în schimb, sudul Marmoladei este însorit, deschis, primitor.

Numeroși alpiști mari, rezolvînd treptat fiecare problemă pusă de acest perete și-au legat de mult numele de el: Bettega, Zegonel, Solde, Micheluzzi, Vinatzer, Aste, Conforto, Egger... Și totuși se întrezărise posibilitatea unui traseu nou care nu urma verticala vîrfului și nu constituia nici o problemă deosebită: era o succesiune firească de fi-

suri, birne și diedri, un traseu logic de la baza peretelui la creasta lui, de-a lungul unei bune porțiuni de perete neumblat, alcătuit din plăci galbene și cenușii, atât de compacte și verticale încât păreau aproape inaccesibile.

Exista, așadar, o posibilitate teoretică de ascensiune: astăzi a devenit un «traseu» bine precizat, așa spune chiar concret. Cum s-a ajuns aici, iată ceea ce așa vrea să povestesc în câteva secvențe.

Soliloc la poalele peretelui

(Vara lui 1965. Sint în pasul Ombretta, singur, cercetînd peretele cu privirea.)

Diedrul acela oblic de sus pare destul de ușor. Trebuie că poate fi traversat pe sub surplombă spre a doua terasă. Da, cred că se poate. Dar mai jos? Afurisitele de plăci!

— Fisura: fantastică. Poate și plăcile au pe ele dire de la ape.

— Ce traseu splendid! A scăpat «bătrînilor» sau poate nici nu l-au luat în seamă. Dar dacă l-au considerat inaccesibil?... Cine știe!...

Discuție la Falcade

(Mai 1968. Bepi Pellegrinon vorbește despre o nouă «posibilitate» pe sudul Marmoladei. Are o fotografie în mînă).

— Cunoști marea problemă a Marmoladei?

Răspund că nu.

— Marele diedru, chiar pe fața sudică.

— Unde?

— Aici, între traseele Thomasson și Vinatzer. Este un traseu foarte logic.

— Mmda, mda, Dar... surplomba aceea de sus?

— Pitoane cu expansiune. Vreo 20 ajung pentru o traversare la stînga, spre a doua terasă.

— Și la atac? Tot pitoane cu expansiune și acolo?

— Da, dar numai cîteva.

— Înțeleg. Dar cu «cuiele» astea cu expansiune...

— Ei, ce e?

— Asta nu mai e artă.

— Fără ele nu se poate. E un noroc pentru noi că există așa ceva.

— Asta-i părerea ta.

— Precis, așa e! Ei, vii?

— Cu atîtea pitoane cu expansiune?

— O să facem peretele în trei sau patru zile.

— Deocamdată am alte probleme...

Recunoaștere pe a doua terasă

(Iulie 1968. M-am urcat cu fratele meu Siegfried pînă la a doua terasă pe vechiul traseu sudic; efectuez acum traversarea pe sub

marea surplombă ca să arunc o privire asupra traseului care mă obsedează. Siegfried mă asigură).

— Cum se prezintă traversarea?

— Cam friabilă dar merge și la liber.

— Și diedrul?

— Vertical, în parte închis. Foarte delicat.

— Să trag coarda?

— Da, dar încetîșor.

În drum spre pasul Sella

(August 1968. Mă îndrept cu Gunter spre Marmolada, hotărîți să încercăm noul traseu de pe fața sudică. În drum îl întîlnim pe Dietrich Hasse care se întoarce de pe piscul Civazes. Ne oprim).

— Unde vă duceți pe vremea asta îngrozitoare?

— La Marmolada.

(Reîncepem să discutăm despre pitoanele cu expansiune)

— Au început să fie bătute peste tot, spun eu.

— Da, dar pentru că ele sînt, adesea, salvarea noastră. Ar fi bine să le avem mereu la noi, mai ales în premiere.

— Totuși, eu nu sînt de aceeași părere. Intenționăm să atacăm, mîine, un traseu nou dar n-am luat pitoane cu expansiune.

— De ce?

— Pentru că nu vreau să le folosesc. Aș putea spune același lucru despre orice fel de pitoane. Poți fi de acord să bați doar cîteva sau să fi contra lor. În ceea ce mă privește, eu sînt contra pitoanelor cu expansiune și am motivele mele foarte întemeiate. Cum sînt contra lor, nici nu le iau cu mine.

— Dacă le iei nu înseamnă că le și folosești neapărat.

— Ba da.

— Și de ce?

— Adică, ar trebui să le arunc dacă mă aflu în dificultate?

— Nu, dar...

— Ei, da, dar dacă nu mă simt în stare să continui fără ele ar trebui să le folosesc.

— Și de ce nu?

— Pentru că eu vreau să rezolv aceste probleme chiar pe munte și nu în magazinul cu articole de sport.

— Dar tu nu te gîndești la vreme rea, la un accident, la necesitatea unei retrageri? Asta-i pur și simplu inconștientă.

— De acolo unde am urcat în cap de coradă fără pitoane cu expansiune sînt în stare să și cobor. Bineînțeles: fără pitoane cu expansiune.

— Atunci, succes. Și să sperăm că va ploua curînd.

(Rămin cu Gunter).

— Nici nu mă gîndesc să plec cu ele.

- Și dacă nu treci?
- Cobor și mă întorc acasă.
- Ca să iei pitoane cu expansiune?
- Nu, ca să mă pregătesc mai bine.

Circumspect după consfătuire

(O săptămână mai târziu. În ziua în care ne aflăm în pasul Sella a venit ploaia și ne-am înapoiat acasă. Azi, după o consfătuire, flecărăm despre noile probleme. Ernst Steger este de față).

— N-ai observat nimic pe fața sudică a Marmoladei?

— Mmmm?

— Diedrul acela galben, din stînga traseului Vinatzer...

— Ah, da! Parcă!...

— E frumos, nu-i așa?

— E frumos, știe toată lumea!

— Cum? Chiar așa de mulți îl cunosc?

— Sigur că da. Sînt lucruri care sar în ochi. Încă din vara lui 1962... Dar fără pitoane cu expansiune nu se poate face nimic.

În atelierul fierarului

(Ziua următoare. Frate-meu Werner mă ajută să-mi iau pitoanele. Are 11 ani și-i mîndru de rolul său: să aleagă 40 din cele mai bune și să le înșire pe o cordelină. Eu îngin o melodie...)

— Toți îl văd și nimeni nu se duce acoloooo..

— Despre ce vorbești?

— Despre noul traseu de pe Marmolada, Știi, doar...

— Pentru asta îți iei pitoane?

— Da. 20 mari pentru regrupări, 5 profilate, 10 mijlocii. Pe cele mici le aleg eu.

— De ce tocmai 40?

— Să facem o mică socoteală. Pînă la surplombă traseul e dificil și avem 500 metri de perete. Corzile noastre măsoară 45 de metri. Cîte pitoane ne vor trebui ca să coborîm de la surplombă pînă la baza peretelui?

— De cîte ori intră 45 în 500. În 500... de 11 ori.

— Bine, dar nu trebuie să calculezi prea strîns. Să punem 15 pentru că rapelurile pot fi și numai de 30 metri.

— Deci, 15 pitoane pentru coborîtul de la surplombă la bază.

— Exact. Eu, totuși, iau 20 căci uneori trebuie să bați cîte două sau chiar trei pentru o singură «ancorare» bună.

— Și celelalte 20?

— Acelea vor rămîne, probabil, sub marea surplombă, la pendul sau la regrupări.

— Va fi greu?

— Nu știu.

— Greu ca un traseu de gradul VI pe stîncile de antrenament?

— Poate mai mult, poate mai puțin. Dar oricum, este cu totul altceva. La antrenament, cu asigurare de sus, e doar ceva mai mult ca o joacă. Dar peste două zile, pasagiile cele mai dificile vor fi la 400—500 m altitudine. Stînca ar putea fi friabilă sau alunecoasă, acoperită cu mușchi; timpul se poate schimba pe neașteptate. Toate aceste necunoscute se adaugă la efectul psihologic al altitudinii.

La telefon cu Claudio Barbier

(27 august 1968. Am întâlnire cu Claudio Barbier pe ziua de 28 dar nu pot să aștept; vreau să mă duc cît mai curînd la Marmolada. Ispita e prea mare, renunțarea ar fi prea amară. Îl invit, la telefon, să ia parte la tentativă.)

- Ai și făcut un program?
- Da, ceva nou?
- Ce anume?
- Îți spun numai dacă vîi.
- Ce înălțime?
- Peste 800 metri.
- Dificultate?
- Peste gradul VI, poate imposibil.
- De ce imposibil?
- Pentru că vreau să urc fără pitoane cu expansiune.
- Dacă ești tot timpul cap de coardă merge. Eu revin din Alpii occidentali și nu prea sînt la punct cu antrenamentul degetelor.
- Dar dacă ai făcut traseul Bonatti în Dru...
- Și de fapt, tu, Claudio, ești mereu antrenat.
- Da, dar au trecut cîteva săptămîni. Să facem, mai întîi, o recunoaștere.
- Eu plănuiam o coardă reversibilă (N.T. Cu mers alternativ). Nu pot să aștept.
- E o treabă destul de problematică.
- Atunci, altă dată —

«Sînt la tine în două ore»

(10 minute mai tîrziu. Konrad Renzler este negustor de vinuri dar se află totdeauna în condiție fizică excelentă)

- Konrad, știu un traseu nou.
- Unde?
- Pe Marmolada. Nu mai pot aștepta; ai timp să vîi, acum, la mine?
- Timp n-am dar vreau.
- Poți fi aici în două ore?
- Va bene (N.T. În italiană în original: «în regulă»).

De ce tocmai acest perete?

(Werner și Hubert ne întovărășesc în calitate de asistenți. Trebuie să ne aștepte ca să ne înapoiem la bivouacul din pasul Ombretta. Acum, ei vor să știe o mulțime de lucruri).

- Va fi o premieră importantă?
- Cum să-ți spun dacă va fi importantă? Depinde.
- De ce ar putea depinde ca să spui că este importantă?
- De numărul pitoanelor pe care va trebui să le folosim, de dificultățile și riscurile pe care le vom întîmpina. Deocamdată traseul nu e decît o posibilitate teoretică și n-are deci nici o valoare; ea va dobîndi valoarea numai prin modul cum va fi realizată. Cu cît vom folosi mai puține mijloace artificiale, cu atît valoarea ascensiunii va fi mai mare.
- De ce vrei să faci tocmai acest traseu?
- Întrebarea este improprie. Traseul nu există încă. Ceea ce mă atrage este «posibilitatea»: traseul va putea deveni rezultatul acesteia. Posibilitatea mă atrage pentru că o întrevăd și noi, alpinisti, cînd întrevădem o posibilitate sîntem subjugați de ea pînă cînd o realizăm.
- Și dacă nu reușiți?
- Atunci, ne întorcem. S-ar putea să ningă sau dificultățile obiective să fie prea mari pentru noi; poți să-ți dai seama totdeauna bine de jos. Vom acționa după împrejurări și dacă vom constata că sîntem prea slabi chiar și acesta va fi un lucru bun pe care l-am învățat.
- Dar ziarele scriu că un bun cățărător trebuie să fie în stare să treacă peste orice obstacol.
- Alții, poate. În ceea ce mă privește, nu e cazul. Nu am asemenea veleități.
- Dar dacă alții pot trece peste tot, tu de ce să nu poți?
- Pentru că nu vreau să folosesc anumite procedee. Utilizarea lor mie mi se pare un regres.
- Dar invențiile tehnice nu reprezintă un progres, un avantaj?
- Noi alpinisti căutăm ceea ce e greu, nu ușor, pentru că în lupta cu dificultățile putem să ne afirmăm. Reducînd, prin artificii tehnice, dificultățile pe care le căutăm nu facem decît să ne mințim pe noi înșine. Folosind anumite procedee artificiale ca pitoanele cu expansiune, orice problemă poate fi rezolvată fără risc și fără prea mare osteneală.
- Dar, acum, toți folosesc pitoanele cu expansiune.
- Eu sînt pentru moda mai veche; aceia a curajului în înfruntarea cu necunoscutul. Este un principiu care nu se împacă cu aceste pitoane. Pînă acum vreo zece ani, alpinismul se dezvoltă urmînd o linie firească, sănătoasă: ca să rezolvi marile probleme trebuia, bineînțeles, să folosești într-o măsură ceva mai mare mijloacele artificiale dar acestea se mențineau într-un raport echitabil cu dificultățile. Apoi, cîțiva cățărători și-au pus în cap să învingă în linie dreaptă pereții

surplombați găurindu-i cu pitoane cu expansiune și numind aceasta «progres tehnic». Sprijiniți de presă, acești «feronieri» i-au contaminat pe tineri și astfel, acum, toți folosesc pitoane cu expansiune fără a-și da seama că de fapt, ei se îndepărtează de adevărul scop al alpinismului. Este firesc ca fiecare generație să caute să 1/2 depășească pe cele precedente, să facă mai mult ca ele: numeroasele recorduri sportive doborâte, an de an, sînt o dovadă elocventă. Și în alpinism vor fi posibile progrese dar numai cu condiția de a se limita utilizarea procedeelelor artificiale.

— Dar de ce se folosesc mult pitoanele cu expansiune?

— Pentru că în general, ne este frică de propria noastră slăbiciune și de necunoscutele muntelui. Dar unii uită că necunoscutele fac parte integrantă din alpinism așa cum baza și vârful sînt părți firești ale oricărui munte.

— Dar, în definitiv, ce sînt aceste necunoscute.

— Am să-ți explic printr-un exemplu. Cățărătorul este totdeauna sigur că va putea bate un piton cu expansiune la circa un metru de-asupra pitonului precedent, și, apoi, să treacă în orice parte vrea dar el nu poate fi tot atît de sigur că va putea parcurge anumite pasagii problematice în escaladă liberă. Asta e necunoscută sau, cel puțin, o parte din necunoscută: să nu știm dacă și cum vom reuși să învingem pasagiile dificile fără să «furăm». Cealaltă parte constă din evenimentele întimplătoare, din schimbările neașteptate ale vremii.

— Și Konrad ce fel de om este? Îi place să înfrunte toate necunoscutele astea?

— Konrad împărtășește punctul meu de vedere. E un companion de încredere, un om inteligent. A făcut premiera de iarnă pe fața nordică a vârfului Dodici. Coechipierul lui a «trișat» și a leșinat. Noapte, bivouac, ger. Nici un alt suflut prin apropiere. Și totuși, în dimineața următoare au ajuns în vîrf...

Consultare

(În pasul Ombretta; seara zilei de 28 august. Aștept împreună cu Konrad, adierea de vînt care să împrăștie negura de pe peretele sudic. De-a lungul imensului perete, cețurile se tirau spectaculos.

— Vom bivouaca, acolo, sus, la începutul marelui diedru.

— Dacă vom ajunge pînă acolo!

— Am putea, eventual, să ne oprim la nișa aceea mai de jos, puțin mai la stînga.

— Și diedrul? O să ne ajungă o zi;

— Sigur că da. Diedrul îl vom face la liber.

În bivouac

(29 august. Werner și Hubert dorm în bivouacul instalat în pasul Ombretta. Unul din ei se

trezește și ascultă. Plouă. L-a trezit ploaia? Da. Sau, poate, nu... Ceilalți sînt în perete acum! Picăturile bat cu putere în acoperișul de pinză. Nici un alt zgomot. Se uită la ceas: trei și jumătate. Ascultă, din nou, ploaia).

— Werner... Werner... plouă!

— Și? ...Au doar un sac de bivouac cu ei.

— Dar dacă sus ninge? Vor trebui să se întoarcă?

— Nu știu. Habar n-am ce se întimplă acolo, sus.

— Ce facem dacă nu se înapoiază mîine?

— Mai așteptăm.

— Și dacă nu vin nici mai tîrziu?

— Vor veni. Sînt sigur. Nu se poate să nu vină. Așa cred eu.

Reîntoarcerea la bază

(Coborîm, Konrad și cu mine, pe culmea vestică acoperită de zăpadă. Puținele cuvinte ale lui Konrad lasă să se întrevadă o mare bucurie interioară. Ce surpriză ne-au oferit aceste două zile! Escaladă la liber, clasică, pe plăci; multe pasagii originale de diedru; gaura, hornul ascuns, o groță plină cu cristale de gheață... De la Forcella Marmolada, Konrad coboară direct spre Contrin, în timp ce eu o tai spre stînga, în direcția pasului Ombretta ca să-i reîntîlnesc pe băieți).

— Hubert!... Werner!... Hubert!...

— Stau amîndoi la baza peretelui, sub ploaie, scrutînd înălțimea peretelui prin spăraturile ceței. Îi mai strig o dată și aud glasurile lor bucuroase. De două zile, ei trăiesc entuziasmul victoriei; nu le pasă că e frig, că au îmbrăcămîntea udă, că e ceață. Pentru ei peretele este dificil numai pentru că-i vertical și foarte înalt. Acum, ei vor să știe, cum s-au petrecut lucrurile

— N-a fost prea greu pînă sub marele diedru: plăci mari, stîncă, excelentă. Un vis. Dincolo de birna de de-asupra a fost mai dificil.

— Acolo v-am văzut pentru ultima oară.

— Diedrul ne-a pus probleme mai grele. A trebuit să-l pitonăm pe vreo 20 de metri. Ne-am făcut bivouacul într-o cavernă mare.

— De ce nu ne-ați chemat de loc?

— Ba v-am strigat dar glasurile noastre s-au pierdut în ploaie și în vînt.

— Și pe urmă?

— După ce am bivouacat, totul a fost rece și ud. Am parcurs restul în escaladă clasică. Trebuie să fie un perete de vis cînd stînga e uscată...

— O să-l pot urca și eu vreodată? întreabă Werner?

— Poate, peste zece ani...

În românește de
SEBASTIAN BONIFACIU

Lacurile Bărăganului

Împrejurimile Făureilor cuprind câteva locuri capabile să rețină atenția turiștilor. Pe drumul regional care face legătura cu Rimnicu Sărat și pe cale ferată (12 km) se poate ajunge în comuna Jirlău. De aici și până în comuna Drogu, pe o distanță de 6 km, balta Jirlău oferă vânătorilor și pescarilor suficiente prilejuri de destindere. Două păduri în care predomină salcîmul — Stupina, cu o suprafață de 1 200 ha și Rușetu de 800 ha — deschid de asemenea perspectiva către o zonă de agrement bogată în vinat. În comuna Rușetu se ajunge plecînd din Făurei cu trenul, în direcția București (14 km) pînă la stația cu același nume, apoi încă 5 km pe un drum local. Această parte a Cîmpiei Bărăganului este presărată cu mai multe lacuri sărate, formate în urma tasării straturilor de loess sau în gurile închise de mil ale citorva afluenți ai riurilor Ialomița, Călmățui și Buzău. Provenite mai ales din precipitații, apele acestor

lacuri sînt puternic mineralizate, datorită mai ales argilelor sărate pe care le spală la suprafața solului. Toponimia multora dintre lacurile Bărăganului amintesc această particularitate: Lacul Sărat, Balta-Albă, Amara, Luțul-Alb Sărațuica etc. În zona cuprinsă între Făurei și Brăila există câteva asemenea lacuri, care au devenit sursa înființării unor cunoscute stațiuni balneo-climaterice.

Una dintre acestea, aflată destul de aproape de Făurei, este Ciineni. Apa minerală a lacului și nămolul său sapropelic o recomandă în traterea afecțiunilor reumatismale. La Ciineni se poate ajunge pe drumul județean Făurei-Rm. Sărat, pînă în comuna Galben (18 km), apoi pe drumul comunal, care trece prin Drogu și Vișani (17 km). Pe calea ferată, punctele proxime sînt stațiile Drogu, pe linia București-Făurei-Tecuci, de la care se mai merg 6 km pe un drum local, și Dedulești, pe linia București-Făurei-Galați

despărțită de stațiune de încă 9 km.

Tot 9 km trebuie parcurși pe același drum județean pentru a intra în comuna Amara. Am amintit-o aici, deoarece în jurul ei se întinde o baltă de cca 1 000 ha bogată în pește și pentru că la numai 7 km distanță, mergînd spre nord, se găsește o altă stațiune balneo-climaterică: Balta-Albă, cu proprietăți identice cu ale celorlalte localități care beneficiază de lacuri cu ape minerale cloruro-sodice concentrate și cu nămol sapropelic. Situată pe drumul dintre Rm. Sărat și Brăila, pe malul lacului cu același nume, Balta Albă se numără printre stațiunile de cură cu o veche tradiție în această parte a țării. În anul 1847, revista «Vestitorul» publica lista bolnavilor care și-au recăpătat sănătatea în urma tratamentului făcut aici, iar în 1854, apăreau în revista pariziană «L' Illustration» însemnările lui Vasile Alecsandri și reproduceri după desenele lui Theodor Aman, în urma călătoriei lor la Balta Albă.

Vechi case bucureștene

Secolul al XVIII-lea a lăsat Bucureștilor, printre numeroasele-i monumente și câteva case boierești de o factură arhitectonică deosebită. Una dintre acestea este casa Melik (str. Spătarului nr.22), datînd din jurul anului 1750. Este cea mai veche clădire civilă din București, rămasă în forma ei originală, în care apar elemente specifice arhitecturii românești din acea perioadă.

Cu frumoase motive desprinse din vechea arhitectură autohtonă s-a construit și în secolul trecut, de cînd dăinuie casa Cehan (str. Orzari nr. 63), clădire modestă, care a aparținut lui Ioniță Cehan, căpitan de panduri în oastea lui Tudor Vladimirescu; casa Dissescu (calea Victoriei nr. 169), cu o loggie de inspirație brincovenească; casa Lenș-Vernescu (calea Victoriei nr. 132), una dintre cele mai impunătoare construcții ale vechiului București; casa Lahovary (str. Ion Movilă nr. 5), printre primele realizări ale arhitectului Ion Mincu; casa Trubetkoi (Calea Victoriei nr. 194), care l-a găzduit în 1847 pe Franz Liszt s.a.

26 km în Semenici

Unul dintre cele mai interesante trasee care străbat munții Banatului coboară din Semenici, prin Crivaia și cantonul Comarnic, spre cheile Carașului și depresiunea Carașovei. El măsoară cca. 26 km., este marcat în întregime cu bandă albastră și poate fi parcurs în 10-12 ore.

Pentru a gusta din plin plăcerile acestei excursii, este bine să-i rezervăm două zile, putînd să înopțăm pe lângă cantonul silvic Comarnic.

Chemarea adâncurilor

...Prin anul 1963 am găsit în fața plajei Mangalia un fragment de amforă. Firesc, s-a născut dorința de a identifica obiecte ce au aparținut foștilor locuitori ai acestor meleaguri unde, cândva, au fiintat orașe și porturi înfloritoare. Multe vestigii mai dormitează însă adânc îngropate sub nisip sau sub oglinda argintie a mării; relicve ale unor cetăți întemeiate de coloniștii greci cu 6—7 veacuri înaintea erei noastre, doar parțial cercetate (Histria, Tomis, Callatis), ale unor orașe porturi ca Stratonis sau Parthenopolis, despre care posedăm foarte puține informații. Așadar, sub valurile înspumate ale mării se află un veritabil mu-

zeu arheologic. Însă accesul aici îl au numai acei oameni îmbrăcați în costumele lor negre, cu butelii de aer comprimat pe spate și labe de cauciuc drept încălțăminte...

Enigma zidurilor

În vara anului 1966, am început să cotrobăim adâncurile, cu intenția de a dezlega tainele cetății antice Callatis, aflată cândva pe locul Mangaliei zilelor noastre. Așezarea întemeiată la sfârșitul secolului VI î.e.n. de coloniști de origine doriană veniți din Heraclea Pontică, colonie la rîndul ei a cetății Megara era încon-

jurată de ziduri solide. În urma cercetărilor arheologice a fost identificat aproape în totalitate traseul, dimensiunile, precum și caracteristicile constructive ale zidului de incintă. Latura nordică a acestuia trece pe lângă actualul Muzeu de arheologie și se întrerupe sub faleză. Ținta prospectărilor noastre submarine a fost tocmai această zonă. În final, am constatat că zidul se continuă sub apă pe aceeași direcție și este vizibil pe o lungime de circa 100 de metri spre larg. Aici, în imediata vecinătate a țărmului, am întâlnit numeroase blocuri din piatră cioplită, precum și diferite elemente arhitectonice antice din marmură. Pe suprafața

din incinta cetății acoperite de mare, se zăresc resturi de zidărie din piatră, acoperite cu un strat gros de scoici și alge. Nu se poate spune cu certitudine când au avut loc acele modificări ale formei țărmului ce au dus la distrugerea parțială a cetății.

În perioada de avânt economic, la Callatis s-a amenajat un port însemnat. Diverși călători ce au trecut în sec. XV și XVII prin aceste locuri, au semnalat urme ale portului antic ce mai erau vizibile pe atunci. În anul 1651, călătorul turc Evlia Celebi, trecând prin Mangalia, nota: «orașul are 7 cafenele și trei sute de magazii în port și în alte locuri, căci este un centru comercial». În antichitate a fost aici un port mare cu două ieșiri. Chiar azi se văd în fundul mării, pietrele malului mari cât munții». Cărturarul Ion Ionescu de la Brad, povestește o discuție pe care a purtat-o prin anul 1850, cu Hadji Mohammed Aga, în vîrstă de 80 de ani, locuitor al Mangaliei. Acesta l-a asigurat că bunicul său apucase să vadă digul ce apăra vechiul port al orașului;

digul ar fi avut o lățime așa de mare încît două căruțe ar fi putut merge alături, și bătrînii mai țineau minte că pe culmea lui erau niște statui din marmură.

Epave misterioase

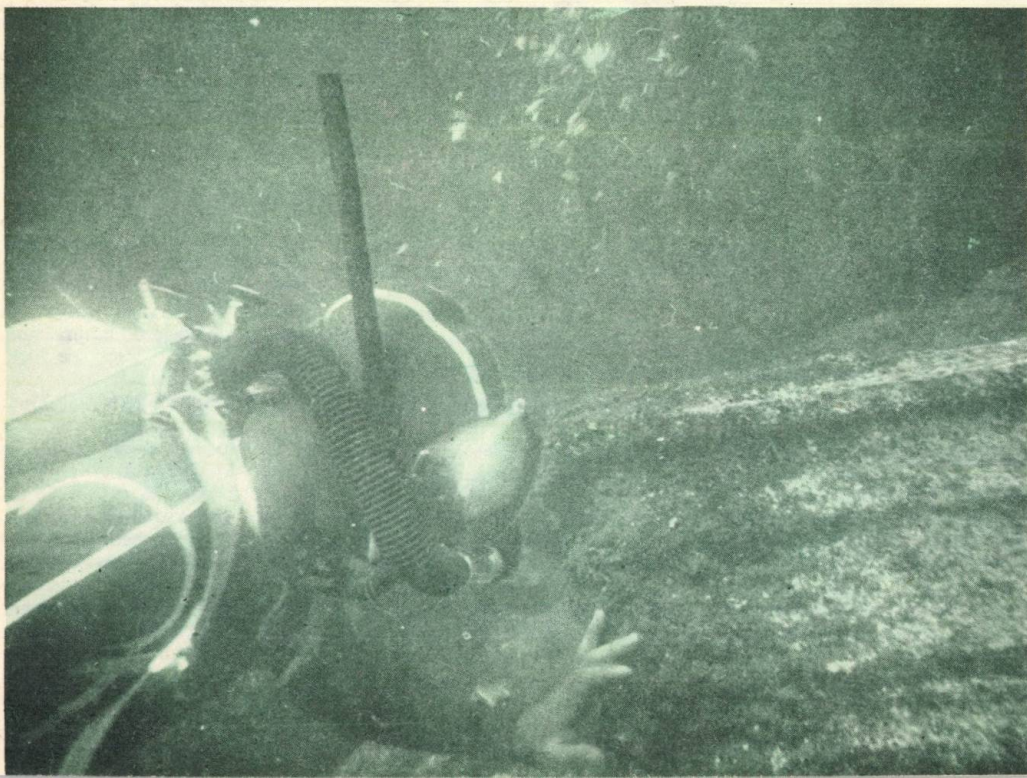
Sub imboldul știrilor ce au străbătut peste veacuri, în vara anilor 1966—1967 am efectuat prospectări submarine pentru a localiza vestigiile portului antic. În numeroase ore petrecute sub apă, am descoperit că acestea se întind pînă la circa 2 km sud de Mangalia, în dreptul satului 2 Mai. Digul de larg, denumit impropriu de localnici «Digul genovez» este complet acoperit de apă; se află la circa 1 000 metri de mal, aproape paralel cu țărmul. Cînd marea este agitată, valurile ce se izbesc de el formează o dungă de spumă vizibilă în depărtare. Partea lui superioară este pavată cu lespezi din calcar cu dimensiuni de 60 × 60 cm, și este foarte probabil să fi servit ca loc de promenadă. În zona cea

mai înaltă a digului, adîncimea apei este de numai 2 metri.

Sub nisipul strîns de milenii și frământat continuu de valuri, marea ascunde nenumărate taine. În accese de mînie, puternicii zei ai furtunilor și apei au scufundat nenumărate corăbii. Iar acum, după mai bine de două mii de ani, niște simpli muritori cu înfățișare ciudată, deposează adîncul de tot ce a agonisit de-a lungul vremii...

Am găsit și am scos la suprafață numeroase fragmente de amfore, vase pentru gătit, rîșnite din piatră, obiecte din aramă precum și diferite tipuri de ancore.

Mi-a rămas profund întipărit în amintire un eveniment deosebit: era o zi însorită a lui august 1967. Coborisem de pe șalupă și începusem să prospectez terenul, pe o direcție aproximativă N.E. Pentru siguranță, așa cum cer regulamentele, eram urmărit de la suprafață de o bracă cu visle care se orienta, după bulele de aer ce spărgeau oglinda apei. Traseul pe care-l urmăream străbătea o zonă nisipoasă, monotonă, unde adîncimea apei nu

depășea 10 metri. Simțeam o strângere de inimă, cu gândul la aerul din butelii care era pe sfîrșite. Cercetam atent solul cînd, deodată am zărit cîteva amfore pe jumătate îngropate în nisip. Imaginea mi-a produs un șoc puternic. De emoție am uitat unde mă aflu, am strigat, și nu mai știu dacă am inspirat aer sau am înghițit apă. În cîteva secunde eram afară și ceream coechipierilor să arunce ancora.

Ne aflam în fața primelor amfore întregi descoperite sub apă. De fapt, cum aveam să constat imediat descoperisem o epavă. După o muncă anevoioasă, au fost scoase la suprafață 25 de amfore întregi. Aveau o formă suplu, armonioasă și capacitatea de 6,5 litri. Forma și unele indicii, trădau centrul de producție Thasos (sec. IV—III î.e.n.). O mare parte dintre ele aveau aplicate pe gît ștampile englice cu diverse simboluri de frunze și fructe,

cel mai folosit simbol fiind ciorchinele de strugure, reprezentat cuse una sau două adîncituri, prin apăsarea degetului pe pasta crudă. Uneori, impresiunea digitală suficient de vizibilă ar fi permis să fie studiată de un serviciu de dactiloscopie...

În momentul de față, aceste amfore se află la Muzeul marinei române din Constanța, iar cîteva dintre ele fac parte din colecția particulară Vasile Cosma

Tot în rada portului antic a mai fost descoperită o a doua epavă, avînd într-o stare foarte bună de conservare chila, cu partea inferioară a carenei. Judecînd după forma și dimensiunile ei — lungimea 21 m și lățime 6 m — credem că este vorba de o «naves onerariae», corabie de comerț folosită atît în apoca elenistică cît și în cea romană pentru transportul mărfurilor pe distanțe lungi. Aceste nave comerciale aveau capaci-

tatea de încărcare de 3 000—5 000 de amfore, la care ar corespunde un deplasament maxim de 200—280 tone metrice.

Cetatea dispărută

Vara anului 1969 am fost nevoit să mi-o petrec în orașul Constanța, în vederea unor filmări submarine pentru cinematografie. Cu nespuse păreri de rău am trădat vestigiile Calatisului dar, în schimb, am început să prospectez vecinătățile submarine ale vestitei cetăți Tomis.

Trecutul Tomisului — Constanța de azi — se mistuie în legende despre viața fantastică a eroilor și zeilor din mitologia greacă. Aici, la Tomis, a trăit în exil clipe de grea suferință Ovidiu, strălucitul poet al «Cetății eterne». Tînguirile lui trimise peste mări, în versuri nemuritoare, nu au reușit să-l înduplece pe împăratul August, așa încît poetul și-a încheiat aici zilele.

În imediata vecinătate a portului Constanța, am descoperit vestigii antice de o mare importanță. Străbătusem aceste locuri de nenumărate ori, fără să observ ceva deosebit. Stratul gros de scoici și alge păstra bine secretul. Poate am fost favorizat în ziua aceea, la o anumită oră, de orientarea razelor de lumină care sporea contrastul detaliilor. Sub crusta groasă a unei ușoare ridicături a terenului, mi s-a părut că zăresc o linie dreaptă — semn ce trădează de cele mai multe ori intervenția, într-un fel, a omului. Am răzuit cu cuțitul stratul gros de scoici ce ascundea un bloc masiv de culoare cenușie. La început am crezut că este vorba de un bloc din piatră, pierdut cu ocazia construcției digului. Neîncrezător totuși, am lovit puternic cu cuțitul. Și am zărit albul strălucitor al marmurei. Cu înfrigurare am răzuit și alte ridicături aflate în vecinătate; rezultatul era mereu același. După cîteva zile petrecute în forme diferite. Aproape la toate amforele, în locul unde capătul de jos al toartelor se îmbină cu pîntecele, olarul fă-

sub apă, mărand mereu aria investigată, mi-am dat seama că nu era vorba numai de câteva piese din marmură aflate întâmplător acolo. Pe o suprafață de circa 3000 de metri pătrați se aflau îngrămădite în dezordine numeroase elemente arhitectonice antice: arhi-trave uriașe, frize, coloane, piese de antablament al căror stil unitar denotă că au făcut parte din aceeași construcție. Tot în această zonă se află un sarcofag roman din marmură albă, ornamentat simplu.

Prezența relicvelor, acolo, pe fundul mării, ridică numeroase semne de întrebare. Ne ajută să înțelegem dezastrul doar câteva știri care au străbătut negura vremurilor: un puternic cutremur de pământ a avut loc în jurul anului 543 e.n., de pe urma căruia Tomisul a suferit distrugeri mari; este foarte posibil ca, după acest cataclism, marea să fi înghițit o parte din cetate. Apoi, după sec. VI, năvălirile popoarelor migratoare se succed cu o intensitate tot mai mare. Astfel, strălucitul Tomis de odinioară este distrus din temelie și asupra lui se așterne vălul uitării...

Același Evlia Celebi care a trecut în anul 1651 și prin Kustendje (Constanța) — la vremea aceea un sat mizer în care trăiau câteva sute de familii printre ruinele vechiului Tomis — povestește despre ocuparea acestor locuri de către turci: «Kustendje a fost o puternică cetate. Deoarece Baiazid Ildirim a întâmpinat mari greutăți la cucerirea ei, a pus de a distrus-o iar pietrele le-a aruncat în mare. Și acum, de pe deal, se văd împrejurul țăr-mului urmele cetății dărâmate». Mai târziu Camille Allard medicul misiunii inginerilor francezi sosiți în iulie 1855 pentru construcția căii ferate Constanța—Cernavodă, ne povestește: «Atunci când marea era liniștită, vedeam în loc de pești numai coloane de granit și blocuri de marmură».

Fără îndoială, multe taine le-gate de istoria zbuciumată a acestor meleaguri își vor găsi dez-legarea, răscolind adâncurile mării.

Ing. VASILE COSMA

Vânătoarea submarină

Milioane de oameni cunosc marea; milioane de oameni își încing trupurile pe nisipul fierbinte, ca să caute după aceea răcoarea binecuvântată a valurilor—și invers. Milioane de oameni își petrec vacanțele serios preocupați de a scotoci în nisipul litoralului după scoici și melci...

Și dintre aceștia au avut, însă, curiozitatea să caute și sub oglinda apei? O dată măcar să se fi scufundat, cu ochii deschiși, îndreptați spre misterul subacvatic, măcar o dată să-și fi amintit că acolo, în semiobscurul necunoscut submers se află întiul leagăn al vieții. Citiți au făcut-o?

Spune undeva Reibikoff, unul dintre cei mai mari scufundători ai tuturor timpurilor: «... Scufundarea propriu-zisă nu prezintă pentru înepător nici o greutate în afara aceleia de a intra în apă.»

Am încercat de nenumărate ori sentimentul acesta, și nu scufundându-mă în celebre abisuri din mările lumii ci în familiara noastră Mare Neagră, pe țărmul ei românesc. Cu o mină de prieteni, pasionați iubitori ai submării—din păcate ei sînt tare puțini la noi!—am «bătut» litoralul, de la Midia la Vama Veche, ani și ani de zile unii răscolind straturile de scoici și alge de sub apă în căutarea mesajelor trecutului—epave, vestigii antice, destul de multe neexplorate încă—alții, printre care și eu, lăsându-ne pradă pasiunii vînatului subacvatic.

Spre adîncuri

Litoralul nostru se prezintă ca o platformă, la mică adîncime, mult împinsă spre larg. Fundul mării—stîncă și bolovani acoperiți cu plante, pete întinse de nisip—coboară în pantă foarte lină, ceea ce înlesnește vînațoarea, la 3—4 metri adîncime, chiar și celor suferinzi de unele afecțiuni unde este contraindicată expunerea la presiuni mari.

Zona prelitorală—de la 0 la 10 metri adîncime—cu ape bogat oxigenate, lumină intensă, vegetație

bogată și strat sedimentar compus din materii organice și minerale, este «patria» vînatului. Aici se adună și băștinașii Mării Negre și speciile migratoare venite dinspre Bosfor și Mediterana.

Aproape de mal, pe funduri acoperite cu alge verzi și brune, am vînat deseori **guvizii** (gobiidele), slabi înotători și puțin circumspecți, pe cit de mici în dimensiuni, pe atît de gustoși. Am folosit arbaleta scurtă, cu sandouri slabe și virfuri de săgeată robuste și boante, nimerite pentru tirul la cel mult un metru și perspectiva de a lovi stîncă. Vînațoarea de guvizi este un fel de «a-ți face mina și ochiul» pentru tirul la pești mari, mult mai rapizi, mai puternici, mai... vigilenți.

Limba sau șoarecele de Mare (Solea nasuta), pește plat, cu ochii pe o singură parte, are cam 25 centimetri lungime dar este mai greu de găsit, el preferînd fundurile nisipoase în care se îngroapă. Asemănător însă mult mai mare (1 metru, 10—12 kilograme) este **calcanul** (Scopithabuas Maeoticus), disc solzos cu ascrescente osoase ascuțite, cafeniu-gălbui. La mică adîncime, l-am vînat primăvara (începutul lui aprilie), cînd vine să-și depună icrele, după care se retrage la dîncimi mari. Se mai apropie de țărm toamna, în căutare de hrană.

O deosebită plăcere mi-a făcut vînațoarea unei **pisici de mare** (Dasyatis pastinaca) de peste 1 metru lungime și aproape 15 kilograme. Aproximativ romboidală, era neagră-gălbui pe fața superioară și alb-murdar pe cea inferioară. Atenție, însă! în prelungirea corpului are un spin lung, foarte ascuțit, un fel de stilet zimțat așezat dîncolo de mijlocul cozii; cînd este harponată, se apără în disperare cu arma aceasta de temut.

Bine înarmat—arbaletă puternică cu bătaie lungă—poți avea șansa să vînezi și o **pălămidă** (Sardasarda), între mai și septembrie. Pește de 60—65 centimetri și 2—3 kilograme, apare pe țărmul românesc mai rar, în bancuri, și nu te poți apropia

de el la mai puțin de 3—4 metri. Mult mai des am întâlnit, în iulie și septembrie, **lufarul** (*Pomatomus saltatrix*), mare răpitor și carnivor, în ciuda celor, obișnuit, 60 centimetri cit măsoară în lungime (4—6 kilograme). Urmărește, în cîrduri, bancurile de stavrizi sau chefali și este deosebit de bățios la harponare. L-am găsit de obicei între ape, în permanentă mișcare după hrană. Ca să-l vînez trebuie să fiu la fel de iute ca și el și să ai o armă puternică. De tot atîta agerime trebuie dată dovadă în fața **lupului de mare** sau lavrac (*Morone labrax*), ale cărui spinare argintie și pîntec alb sînt tot mai des întâlnite în zona țărîmului nostru. Răpitor de peste 1 metru lungime, are o platoșă de solzi greu de străpuns cu harponul și se luptă vijelios; nu o dată mi-a rupt firul de nylon dispărînd cu harpon cu tot!

Este poate mai puțin cunoscut că și rechinii au un reprezentant al lor în Marea Neagră: **cîinele de mare** (*Squalus acanthias*), de aproape doi metri lungime, vorace, mai rar întâlnit însă în apele mici din apropierea țărîmului.

Dar nu încapе îndoială că cel mai valoros vinat marin, la noi, rămîne **chefalul mare** sau labanul (*Mugil labrosus*) și **chefalul obișnuit** (*Mugil auratus*). Individii din prima specie, cu spinarea cenușiu închisă bădînd în albastru, pot ajunge la 1 metru lungime și 12—13 kilograme, obișnuit, au doar 3—4 kilograme. Începînd cu luna august, îl întîlnim de la un capăt la altul al litoralului. Mai numeroasă, cea de a doua specie nu depășește greutatea de trei kilograme și 40—50 centimetri lungime.

Labanul și chefalul mi-au dat totdeauna cele mai mari satisfacții. Sînt pești viguroși, gata să fugă cu săgeata înfiptă în ei; doar cu o lovitură în spatele operculului poți fi sigur că-l vei avea la centură. Va trebui să fim înarmați însă nu numai cu o arbaletă lungă și puternică, ci și cu multă răbdare și discreție în înot: sînt foarte circumspecți și cea mai mică bănuială îi face să dispară într-o clipă. Pînda o vom face silențios, la fundul apei, lipiți de pietre, permanent gata să ochim și să declanșăm. Apar lingă tine de unde nu te aștepți, ca o nălucă și la fel dispar.

Deseori, în cîrdurile de chefali mijlocii înoată, cu intenții pașnice, cite un lufar mare. Evident, îl vom prefera pe acesta care ne oferă o mai mare suprafață de ochire.

Și încă ceva: am avut surpriza să întîlnesc laban și chefal în apropierea malului, înotînd liniștiți într-o palmă de apă, printre picioarele celor care făceau baie. Atenție, în cazurile acestea, să nu ne alegem cu alt vinat...

Apnee sau „autonom“?

Cum spuneam, zona prelitorală este prima, principală porțiune din mare spre care se îndreaptă interesul vîntătorului scufundător. Următoarea zonă, litorală, cu adîncimi pînă la 70 de metri înseamnă și limita inferioară a vegetației; este la fel de bogată în activitate submarină, formele de viață căpătînd aici caracteristicile unui mediu pe care îl prospec-

tăm cu mai multă greutate, dificultățile intervenite fiind atît de natură tehnic (echipament special) cît și organică (antrenament, adaptabilitate, decompresie etc.). Mai departe, zona sublitorală (70—200 metri) este lipsită de interes, din punctul nostru de vedere. Apa slab oxigenată de aici, ineficiența luminii, lipsa vegetației, împiedică dezvoltarea florei și faunei; este locul unde ierneză calcanii și se maturizează sturionii, cea mai mare specie de pește din Marea Neagră.

Așa stînd lucrurile, să ne întoarcem la cei 10—15 metri adîncime. Îi putem vizita, putem vîna sau, pur și simplu, putem cunoaște și admira submersul multumită străvechii metode a tînerii respirației (apnee) ori folosind modernul «autonom», complex compus din butelii, regulator de presiune, tuburi și altele. Desigur, această a doua soluție ne dă posibilitatea să lucrăm mai lejer, să rămînem sub apă mai multă vreme—circa o oră și jumătate—să avem o mai mare rază de acțiune. Prezintă, însă, și inconveniente. Aparatura respectivă este destul de grea, nu foarte comodă și, totodată, costisitoare—mai cu seamă, că numitului complex trebuie să i se adauge și un compresor (pe mal) absolut necesar reîncărcării buteliilor. În plus, la adîncimi în jur de 10 metri, «autonomul» mai mult ne încurcă, în vreme ce zgomotul produs de expirație sperie, cu regularitate, atît chefalii cît și majoritatea celorlalte specii submarine.

Personal, în mai toate scufundările am folosit metoda căutătorilor de perle—apnee. Timpul de reținere a respirației mi-a fost întotdeauna suficient pentru depistarea și harponarea peștelui. Echipamentul necesar în acest caz este simplu și ușor: tub pentru respirat la suprafață, mască, labe și, evident, arbaleta. De mult folos ne poate fi un costum de neopren (cauciuc special), etanș, termoizolant, capabil să ne mărească autonomia prin înlăturarea dependenței de temperatura apei în care ne scufundăm. În ceea ce privește geamul de protecție al măștii, îl prefer puțin gălbui pentru a mări contrastele în apă.

Acestea fiind spuse, nu ne rămîne decît să plonjăm. Chiar dacă la mal apa este tulbure, la 2—300 de metri de țărîm, cu siguranță ea nu va mai fi opacă. Ba, de multe ori, chiar acolo unde starea ei la suprafață este descurajantă, la cîțiva metri de deșub se află un strat de apă limpede, produs al diversilor curenți de fund, în general apă mai rece dar excelentă pentru vînătoare.

Ținînd seama de faptul că pe litoralul nostru adîncimile de 8—10 metri se întîlnesc destul de departe de țărîm, fie că ne scufundăm în apnee, fie că folosim «autonomul» consider necesar să fim întovărășiți de o barcă și cel puțin un oechipier. Spre mai multă siguranță.

În sfîrșit, semnatarului acestor rînduri nu-i mai rămîne decît să vă adreseze o urare pescărească: zile însorite, apă limpede și... șansa pe care am avut-o eu în ultimii ani.

CONSTANTIN POESCU

Carte de vizită(5, 9)

Persoana a cărei carte de vizită v-o prezentăm și-a petrecut concediul într-una din frumoasele stațiuni balneare din țara noastră. Încercați să aflați această stațiune anagramînd (amestecînd) literele conținute în cartea de vizită.

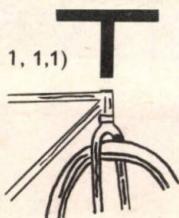
Obiective turistice (Biverb: 4,9)

Copertă literară
(3, 5; 6, 7)

Prin anagramare aflați numele unui cunoscut scriitor contemporan și una dintre cărțile sale în care sînt descrise locurile pitorești ce se întîlnesc de-a lungul unei importante ape din țara noastră.

Turistică (Criptografie: 4, 1, 1,1)

ANECDOTE

Într-o stație de taxi:

- Spune-mi te rog, cît costă un drum cu mașina dumitale?
- Cincizeci de centime pentru fiecare sută de metri și trei franci pornirea.
- Atunci, fii drăguț și pornește-o, că o iau din mers.

*

Înainte de plecarea trenului, soțul îi spune soției, care a împachetat o grămadă de lucruri inutile:

- Păcat că n-ai luat și pianul. Acolo au rămas biletele de tren.

*

Doi tineri scoțieni au împrumutat un autoturism de la un prieten și au plecat în excursie. Pe drum el — tinărul — i se adresează ei — tinăra de care pretindea că e îndrăgostit

- Elise, știi... aș vrea să-ți spun ceva... dar nu îndrăznesc...

— Îndrăznește, George, îndrăznește! îi răspunde Elise cu ochii strălucitori de o arzătoare așteptare. Îndrăznește, te rog...

- Uite, Elise... Ești de acord să plătim benzina folosită de autoturismul împrumutat, jumătate la jumătate?

*

Un grup de turiști, printre care și vestitul comic Toto, au luat cu asalt un pisc modest din Alpii italieni, și ajunși la capăt, abia își trag suflul, privind cu încintare în jur. Printre ei se află și unul care luase cam mult în greutate în ultimul an și care, ștergîndu-și de zor nădușala de pe față ținu să remarce:

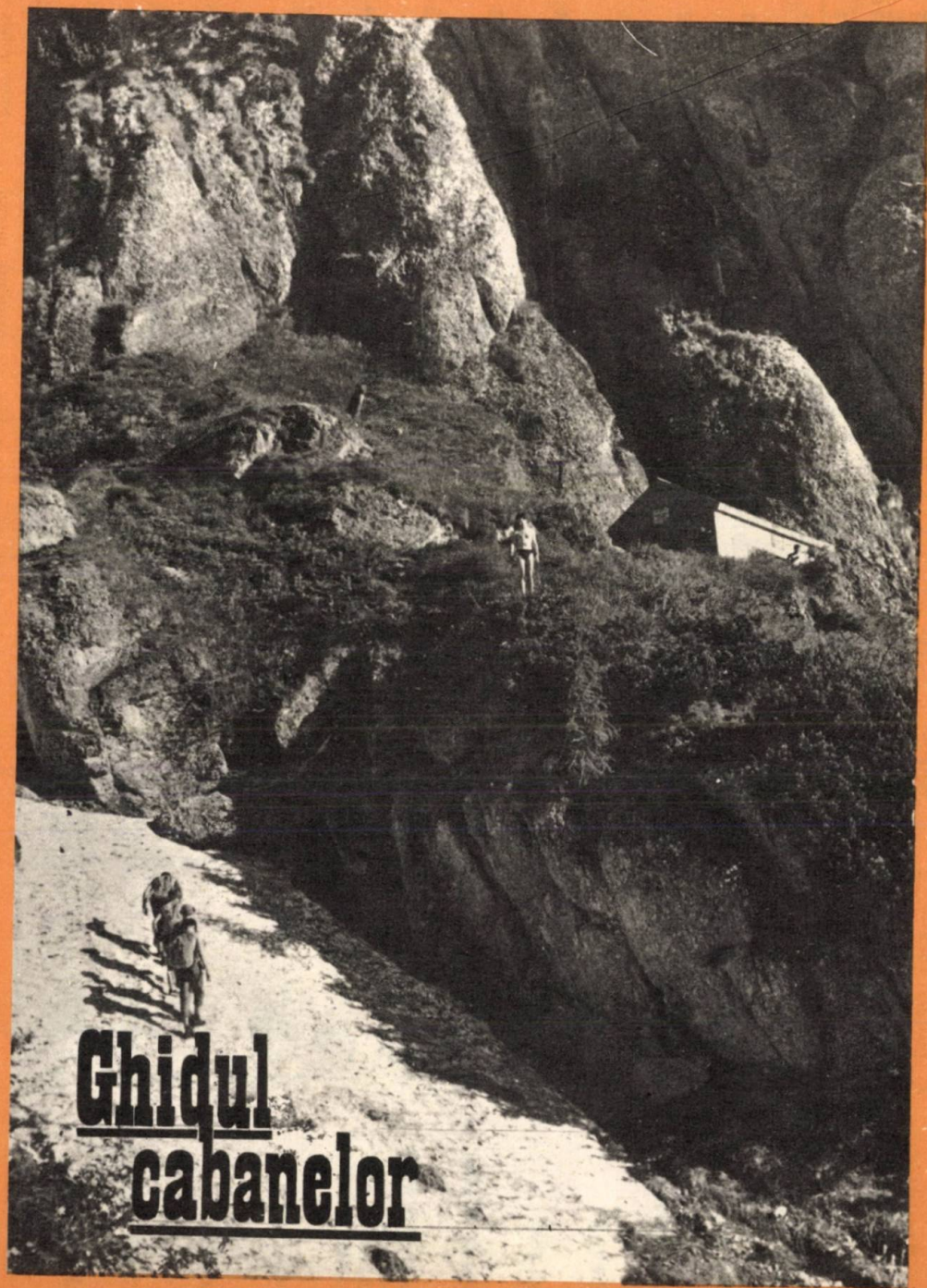
- Am urcat aici și anul trecut, dar parcă nu era așa de sus și parcă a durat mai puțin drumul.

— Păi nu vezi dumneata — ripostă Toto — cum de la un an la altul totul crește!

*

Un scoțian venit la Roma pierde o monedă de 5 lire. După ce o caută cîva timp, roaga pe un polițist să i-o păstreze, în cazul în care o va găsi. Un an mai târziu, scoțianul se întoarce la Roma și trecînd pe aceeași stradă, vede o mulțime de muncitori care săpau. Se apropie de polițist și-i spune:

- Oh, nu era cazul!

Denumirea cabanei	Amplasarea (munții-localitatea)	Cea mai apropiată stație: C.F.R.	Accesul din localitatea cea mai apropiată			Nr. total de paturi	R = resturant B = bufet
	Altitudinea	I.T.A. sau curse locale	Localitatea, punctul	auto km.	drumeție ore		
1	2	3	4	5	6	7	8
ARDELUȚA	Tarcău 820	Bicaz la cabană	Schitu Tarcău	4 km		16	B
ARPAȘ	Făgăraș 600	Ucea orașul Victoria	Orașul Victoria	4 km		46	R
BABARUNCA	Ciucăș 872	Brașov la cabană*	Brașov	28 km		34	R
BABELE	Bucegi 2 200	Sinaia-Bușteni Sinaia-Bușteni	Sinaia	29 km		88	R
BALEIA	Retezat 1 410	Pui Hobița	Pui	22 km		127	R
BARAJ BICAZ	Ceahlău 540	Bicaz la cabană	Bicaz	3 km		216	B
BARAJ FIRIZA (complexul Păstrăvul)	Gutli 320	Baia Mare la cabană	Baia Mare	8 km		7	B
BARAJ VĂLIUG	Semenic 620	Reșița Văliug	Văliug	0,5 km		6	B
BĂIȘOARA	Gilău-Mt. Mare 1 385	Cluj Muntele Băișorii	Muntele Băișorii	6 km	1 1/2—2 ore	87	R
BELCI		Municipiul Gh. Gheorghiu-Dej la cabană	Municipiul Gh. Gheorghiu-Dej	4 km		102	R
BÎLEA CASCADĂ	Făgăraș 1 234	Arpaș Cîrțișoara	Cîrțișoara	15 km		128	R
BÎLEA LAC	Făgăraș 2 034	Arpaș Cîrțișoara	Cîrțișoara		5—6 ore	177	R

Notă* Cursele de autobuze circulă numai în sezonul turistic, în care scop vă recomandăm să consultați mersul autobuzelor editat de Centrala de transporturi auto, valabil pe perioada respectivă.

1	2	3	4	5	6	7	8
BÎRCACIU	Făgăraș 1 550	Avrig Cab. Poiana Neamțului*	Cabana Poiana Neamțului		2 1/2 ore	20	R
BÎRNOVA	Pădurea Bîrnova 209	Bîrnova Bîrnova Gară	Gara Bîrnova		1/2 ore	30	B
BOLBOCI	Bucegi 1 460	Sinaia Sinaia	Sinaia	23 km		27	R
BONLOC (Bunloc)	Bîrsei 1 000	Timișu de Jos Timișu de Jos	Săcele Timișu de Jos		1 1/4 ore	69	R
BRAN CASTEL	Măg. Branului 770	Brașov Bran	Bran			29	R
BRĂDET	Bucegi 1 300	Sinaia la cabană	Sinaia	7 km		30	R
BRĂDET	Harghita 980	Miercurea Ciuc Ramificație Harghita-Băi	Miercurea Ciuc	15 km		30	B
BRUSTURET	Piatra Craiului 990	Cîmpulung Podu Dîmbo- viței; la cabană*	Podu Dîmboviței	8 km		46	R
BUCIN	Ghiurghiu 1 400	Praid-Gheorgheni la cabană	Praid Gheorgheni	21 km 30 km		42	R
BUTA	Retezat 1580	Petroșani, Lupeni Cîmpu lui Neag;	Cîmpu lui Neag		4—5 ore	75	R
CARAIMAN	Bucegi 2 025	Sinaia-Bușteni Sinaia-Bușteni	Cabana Babele		1/2 ore	55	R
CASA TURISTILOR	Cibin 1 450	Sibiu Stațiunea Păltiniș	Păltiniș			49	R
CĂMINUL ALPIN	Bucegi 925	Bușteni Bușteni	Bușteni			117	R
CĂPRIOARA	Poiana Ruscăi 440	Deva Deva	Deva	2,8 km		23	B

1	2	3	4	5	6	7	8
CĂPRIORUL	Poiana Ruscăi 875	Nădrag Nădrag	Nădrag	9 km		44	B
CĂSOAIA	Zarand 220	Ghioroc, Radna la cabană*	Ghioroc			70	R
CERBUL	Diham 900	Predeal Pîriu Rece	Predeal	10 km		22	B
CHEIA RÎȘNOAVEI	Bîrsei 800	Rîșnov Rîșnov	Rîșnov	7 km		47	R
CHEILE BICAZULUI	Giurgeu 860	Bicaz-Gheorgheni Lacu Roșu	Lacu Roșu	3 km		130	R
CHEILE TURZII	Trascău 450	Turda Mihai Viteazu	Turda Satul Cheia		2 ore 1/4 ore	40	R
CIUPARI	Cibin 571	Sibiu Ciupari	Tălmaciu	18 km		5	B
CÎMPUL LUI NEAG	Vîlcan 850	Petroșani Cîmpul lui Neag;	Cîmpul lui Neag	1 km		112	R
CODLEA-ȘTRAND	Măgura Codlei 650	Codlea la cabană*	Codlea	5,5 km		52	R
COSTEȘTI	Sebeș 340	Orăștie Costești	Costești	2,5 km		50	B
COTA 1 500	Bucegi 1 510	Sinaia Hotel Alpin	Hotel Alpin-Sinaia		1/4 ore	74	R
COZIA	Cozia 1 570	Călimănești Călimănești	Călimănești Mănăstirea Turnu		4 1/2 ore 4 ore	28	B
CRINȚ	Cibin 1 250	Sibiu la cabană*	Săliște	15 km		148	R
CRISTIANUL MARE	Bîrsei 1 702	Brașov Poiana Brașov	Poiana Brașov	teleferic	2—2 1/2 ore	54	R
CRIVAIA-Complex	Semenic 650	Reșița Văliug	Văliug	4 km		60	R

1	2	3	4	5	6	7	8
CUIBUL DORULUI	Bucegi	Sinaia		10 km		42	R
	1 200	Virful Păduchiosu	Sinaia			57	R
CURMĂTURA	Piatra Craiului	Zărnești					
	1 470	Zărnești	Zărnești		4 ore		
CURMĂTURA STEZII	Cibin	Sibiu					
	680	la cabană	Rășinari	5 km			
DEBELA GORA	Zarandului	Halta Hadăș				11	B
	483	Bîrzava	Bîrzava		2 1/2—3 ore	30	B
DEIA	Cîmpulung Moldovenesc (oraș)	Cîmpulung Moldovenesc					
	680	Cîmpulung Mol- dovenesc	Cîmpulung Moldo- venesc		—	72	R
DIHAM	Diham	Predeal	Predeal	3 ore		85	R
	1 320	Predeal					
DO CHIA	Ceahlău	Bicaz	cab. Izv. Muntelui	4—4 1/2 ore		113	R
	1 750	cab. Durău	cab. Durău				
DUMBRAVA	Corbeni (comună)	Curtea de Argeș				30	B
	620	Corbeni	Corbeni				
DURĂU	Ceahlău	Bicaz	Ceahlău	5 km		172	B
	Durău	la cabană					
FĂGET 1	Dealul Feleac	Cluj	Camping Făget	1,5 km		15	R
	520	Camping Făget					
FĂGET IZVOR	Dealul Feleac	Cluj	Cluj		1 1/2 oră	18	B
	450	Cluj					
FĂGET PĂDURE	Dealul Feleac	Cluj	Camping Făget	1 km		35	R
	536	Camping Făget					
FARMECUL PĂDURII	Rodnei	Bistrița	Sîngeorz Băi	8 km		28	B
	470	Cormaia ram.					
FÎNTÎNELE	Cibin	Sibiul Haltă	Sibiul			68	B
	1 257	Sibiul					
FURNICA	Sinaia (oraș)	Sinaia	Sinaia		2 ore	30	
	930	Sinaia					

1	2	3	4	5	6	7	7
GHIOROC	Zarand 140	Ghioroc Ghioroc	Ghioroc	1 km		20	B
GIUMALĂU	Giumalău 1 600	Vatra Dornei com. Rusca	Vatra Dornei		4 ore	16	
GÎRBOVA	Baiului 1 350	Predeal Predeal	Predeal		2 ore	69	R
GÎTU BERBECULUI	Cibin 1 175	Tălmăciu la cabană*	Tălmăciu	40 km		119	R
GURA APEI	Retezat 998	Halta Cîrnești- Retezat la cabană*	Clopotiva	27 km		12	R
GURA DIHAM	Diham 987	Bușteni Bușteni	Bușteni	4 km		72	R
GURA RÎULUI	Piatra Craiului 750	Zărnești Zărnești	Zărnești	2 km		51	R
GURA ZLATA	Retezat 775	Halta Cîrnești- Retezat la cabană*	Clopotiva	16 km		119	R
HARGHITA	Harghita 1 350	Miercurea Ciuc Băile Harghita	Miercurea Ciuc	22 km		54	B
IZOI	Codru Moma 950	Sebiș Moneasa	Moneasa	7 km		25	B
IZVORUL MUNTELUI	Ceahlău 797	Bicaz com. Izv. Muntelui	Bicaz	12 km		72	R
LACUL BODI- FERNEZIU	Gutli 395	Baia Mare Cartier Ferneziu	Baia Mare-Ferneziu		1/2 oră	22	B
LACUL SF. ANA	Harghita 1 060	Băile Tușnad Băile Tușnad	Băile Tușnad	24 km	2—2 1/2 ore	32	B
LEGHIA	Dealurile Clujului 567	Halta Aghireșu Leghia ramificație	Leghia ramificație (DN 1 km 518)	2 km		24	B

1	2	3	4	5	6	7	8
LUNCA FLORII	Sebeș 750	Petroșani Petrila	Petrila-Lonea	5 km		50	R
MĂDĂRAȘ	Harghita 1 623	Odorhei-M. Ciuc Capilnița	Capilnița		4 ore	97	B
MĂGURA	Nemira 350	Tg. Ocna Tg. Ocna	Tg. Ocna		3/4 ore	40	B
MĂLĂIEȘTI	Bucegi 1 720	Rîșnov; Bușteni Rîșnov; Bușteni	Rîșnov Bușteni cabana Omul		5 ore 6 ore 2 ore	69	R
MESTECĂNIȘ	Obcinele Bucovinei 1 060	Mestecăniș la cabană	Iacobeni Vatra Dornei	3 km 22 km		7	B
MEZIAD	Bihor 380	Beiuș Meziad	Meziad	2,8 km		46	B
MOGOȘA	Gutli 731	Baia Mare Baia Sprie	Baia Sprie	5 km		37	
MUNTELE FILII	Gilău 550	Buru Săcel ramificație	Săcel ramificație	3 km		18	B
MUNTELE MIC	Tarcu 1 540	Caransebeș Borlova	Borlova		4—4 1/2 ore	320	R
MUNTELE ROȘU	Ciucaș 1 260	Măneciu Cheia	Cheia	6 km		80	R
NEGOIU	Făgăraș 1 546	Porumbacu de Jos Porumbacu de Sus	Porumbacu de Sus		3 1/2 ore	242	R
OAȘA	Sebeș 1 207	Sebeș Oașa*	Sebeș	69 km		50	B
OBÎRȘIA LOTRULUI	Lotrului 1 400	Petroșani Petroșani	Petroșani	19 km		51	B
OGLINZI	Stînișoarei 520	Pașcani Tg. Neamț-la cabană	Tg. Neamț	3 km		72	B

1	2	3	4	5	6	7	8
OMUL	Bucegi 2 507	Sinaia-Bușteni Sinaia-Bușteni	Bușteni cabana Babele cabana Mălăești		5—6 ore 1 1/2—2 ore 3 ore	36	B
PADIȘ	Bihor 1 280	Beiuș Răchițele	Huedin	51 km		70	R
PADINA	Bucegi 1 525	Sinaia Sinaia	Sinaia	30 km	6 ore	148	R
PĂLTINIȘ	Cibin 1 425	Sibiu Stațiunea Păltiniș	Păltiniș		—	80	R
PASUL VÎLCAN	Vîlcan 1 419	Petroșani Vulcan	Vulcan		2—2 1/2 ore	35	B
PEȘTERA	Bucegi 1 610	Sinaia Sinaia	Sinaia	34 km	6—7 ore	18	R
PEȘTERA VADU CRIȘULUI	Pădurea Craiului 240	Halta Peștera Vadu Crișului	Vadu Crișului		1/2 ore	52	B
PIATRA ARSĂ	Bucegi 1 950	Sinaia-Bușteni Sinaia-Bușteni	Sinaia	26 km		248	R
PIATRA MARE	Bîrsei 1 530	Predeal-Timișu de Jos Timișu de Jos	Timișu de Jos hotel Drumul Morii Predeal		3 ore 4—5 ore	141	R
PIATRA SINGURATECĂ	Hăghimaș 1 430	Sîndominic Bălan	Bălan		2 1/2 ore	28	B
PIETRILE	Retezat 1 480	Ohaba de sub Piatră Cantonul Cîrnic*	Cantonul Cîrnic		1—1 1/2 ore	228	R
PISCU CÎNELUI	Baiului 506	Sinaia Sinaia	Sinaia		1/2 ore	16	R
PÎRIUL RECE	Bîrsei 960	Predeal Pîriul Rece	Predeal	7 km		21	R
PLAIUL FOII	Piatra Craiului 849	Zărnești Zărnești	Zărnești	13 km		114	R

1	2	3	4	5	6	7	8
PODRAGUL	Făgăraș 2146	Victoria Victoria	Victoria		6 ore	115	R
POIANA IZVOARELOR	Diham 1 455	Bușteni Bușteni	Bușteni Predeal		2 1/2 ore	100	R
POIANA NEAMȚULUI	Făgăraș 706	Avrig la cabana*	Avrig	13 km		44	R
POIANA SECUILOR	Bîrsei 1 070	Predeal Hotel Trei Brazi	Predeal	9 km		74	R
POIANA STÎNII	Bucegi 1 270	Sinaia Sinaia	Sinaia	6 km	1, 1/2 ore	114	R
POSTĂVARUL	Bîrsei 1 602	Brașov Poiana Brașov	Poiana Brașov	teleferic + potecă 1/2 oră	2—2 1/2 ore	91	R
PREJBA	Lotrului 1 630	Tălmăciu Ciupari	Ciupari		3 ore	65	B
PRISLOP	Sebeș 1 200	Orăștie Sibișel Canton Alunul*	Orăștie	32 km		74	B
PUZDRELE	Rodnei 1 540	Borșa Borșa Complex	Stațiunea Borșa		3 ore	3(B	
RARĂU	Rarău 1 526	Cîmpulung Mold. Cîmpulung Mold.	Cîmpulung Mold.	17 km	3—4 ore	7	R
RÎMEȚI	Trascău 426	Aiud; Teiuș Rîmeți; Geoagiu de Sus	Rîmeț		1 oră		B
RUSU	Parîng 1 207	Petroșani Petroșani	Petroșani	12 km			R
SCĂRIȘOARA	Bihor 1 108	Huedin; Cîmpeni Gîrda de Sus	Gîrda de Sus		4 ore		B
SCHIORI	oraș Sinaia 980	Sinaia Sinaia	Sinaia				B
SCHIORI-Complex	oraș Predeal 1 110	Predeal Predeal	Predeal				R

1	2	3	4	5	6	
SCROPOASA	Bucegi 1 205	Pietroșița Sant. Moroleni	Dobrești		1 1/2 ore	
SEMENIC-Complex	Semenic 1 449	Reșița Văliug	Văliug	teleferic	2—3 ore	30
SÎMBĂȚA-Complex	Făgăraș 750	Voila la cabană*	Sîmbăta de Jos	15 km		56
SLOBODA	Trascău 550	AIUD la cabană	AIUD	11 km		25
SOMEȘUL RECE	Gilău 550	Cluj la cabană	Gilău	13 km		74
STEJERET	Pădurea Cărbunești 220	Cărbunești Cărbunești	Cărbunești	0,5 km		32
STRAJA	Vîlcan 1 445	Lupeni Lupnia	Lupeni		3 ore	90
STÎNA DE VALE	Vlădeasa 1 102	Beiuș; Ciucea la cabană*	Stațiunea Stîna de Vale		—	78
SUHARD	Giurgeu 1 107	Bicaz-Gheor- gheni Lacu Roșu	Stațiunea Lacu Roșu		—	82
SURUL	Făgăraș 1 450	Sebeș Olt; Avrig Avrig	Sebeșu de Sus Avrig	17 km potecă 1 oră	4 ore	79 R
SUSAI	Baiului 1 350	Predeal Predeal	Predeal		2 ore	67 R
ȘANTA	Cibin 1 300	Sibiu Păltiniș	Păltiniș	4 km		
ȘURIANU	Sebeș 1 734	Sebeș; Petroșani Oașa; Petroșani	Cabana Oașa Petrila Lonea		3—4 ore 8—9 ore	46 B
TIMIȘ	Bîrsei 770	Predeal la cabană	Predeal	5 km		21 R
TRECĂTOAREA CERBILOR	Cibin 1 380	Sibiu Stațiunea Păltiniș	Păltiniș	—	—	49 R

1	2	3	4	5	6	7	8
TURNURI	Făgăraș 1 520	Ucea Victoria	Victoria		5—6 ore	20	R
URLEA	Făgăraș 1 533	Făgăraș Breaza	Breaza		4 ore	72	R
VADU BISTRIȚEI ZUGRENI	Bistriței 760	Vatra Dornei la cabană	Vatra Dornei	20 km		43	B
VALEA AURIE	Dumbrava Sibiului 470	Sibiu Sibiu	Sibiu			73	R
VALEA CERNEI Km 14	Mehedinți 250	Băile Herculane Băile Herculane	Băile Herculane	14 km		20	B
VALEA DRĂGANULU	Vlădeasa 550	Poieni Tranisu	Ramificație DN 1 km 549	9 km		16	B
VALEA DRĂGANULUI Complex	Vlădeasa 550	Poieni Valea Lungii	Ramificație DN 1 km 549	6 km		52	B
VALEA OLTULUI	Lotrului 350	Turnu Roșu la cabană	Sibiu	28 km		40	R
VALEA SADULUI	Lotrului 503	Tâlmăciu la cabană	Tâlmăciu	15 km		21	R
VALEA SÎMBĂȚA	Făgăraș 1 401	Voila Complex turistic Sîmbăța*	Complex turistic Sîmbăța		2—2 1/2 ore	44	R
VÎRFUL CU DOR	Bucegi 1 885	Sinaia Sinaia	Sinaia	telecabină	4 ore		R
VLĂDEASA	Vlădeasa 1 430	Bologa; Poieni Tranisu	Bologa Rogojel		1 oră 6 ore		R
VOEVODU (LONEA)	Sebeș 950	Petroșani Cîmpa	Cîmpa	9 km			R
VOINA	Iezer-Păpușa 950	Cîmpulung la cabană*	Lerești	11,5 km			R
ZANOAGA- Complex	Bucegi 1 400	Sinaia Sinaia	Sinaia	22 km			R
7 NOIEMBRIE	Ceahlău 1 220	Bicaz cabana Durău	Cabana Durău	12 km	2 ore		R

Din concursul de fotografii artistice
„ROMÂNIA PITOREASCĂ”—1972

HARAGOS ZOLTAN — Pescari
BĂRBULESCU GHEORGHE — Peisaj selenar

Calendar folcloric

Pentru a veni în ajutorul cititorilor care doresc să aibă o evidență calendaristică a manifestărilor folclorice din țara noastră, publicăm cronologic o listă selectivă a celor mai importante serbări populare, alese atât din fondul de aur al străvechilor tradiții artistice, cât și din cele care exprimă noile relații de viață spirituală statornicite în lumea satelor noastre.

Calendar folcloric

IANUARIE

Călușerul transilvănean. Este o variantă a dansului călușul, prezentat în cadrul unui festival anual, al cărui act final se desfășoară la Deva, sîmbătă și duminică, în a treia săptămîină a lunii. Participă călușerii din satele județului Hunedoara (Geoagiu, Sarmizegetusa, Romoș, Boiu etc), precum și formații din județele Alba, Sibiu, Brașov și Caraș-Severin.

FEBRUARIE

Dansul călușilor, organizat în prima duminică în comuna Saschiz, județul Mureș. Este o sărbătoare a feciorilor și are la bază un vechi obicei săsesc, evocare a unui fapt istoric petrecut în evul mediu: în timpul unei bătălii cu turcii, locuitorii acestei așezări s-au mascat și și-au împodolit hainele cu panglici și, ieșind în calea dușmanului l-au înspăimîntat, punîndu-l pe fugă. Cu timpul, «dansul călușilor», practicat cu osebire de tineri, a ajuns să simbolizeze triumful primăverii asupra iernii.

Izvoare fermecate (Tîrgu Jiu, a treia săptămîină). Este o manifestare aparținînd lăutarilor și rapsozilor populari din județul Gorj, al căror repertoriu bogat merge pînă la «izvoarele» cîntecului popular de pe aceste meleaguri.

MARTIE

Poveste vorbeii. Comuna Voințești din județul Dîmbovița găzduiește în ultima duminică a lunii o originală șezătoare a cărei denumire, inspirată de celebra carte a lui Anton Pann, își propune să reînvie tradițiile satirei și umorului țărănesc într-o dispută la care sînt invitați maeștri ai genului din diferite colțuri ale țării.

APRIIE

Alaiul primăverii. Reșița este locul de desfășurare al acestei mari manifestări folclorice închinată unor vechi obiceiuri legate de ocupațiile, relațiile sociale și spirituale ale populației românești de pe cuprinsul județului și ale locuitorilor aparținînd naționalităților conlocuitoare (germani, sîrbi, maghiari etc.). Datini și obiceiuri milenare, ritualuri și vechi meșteșuguri reînvie într-un alai alegoric pe străzile orașului de pe Bîrzava la sfîrșitul primei săptămîini din aprilie. În final, are loc un spectacol festiv care aduce pe scenă, o dată cu parfumul arhaic al tradițiilor obiceiuri de primăvară, vigoarea și prospețimea cîntecului și jocului popular.

Festivalul tarafurilor (Daneți, județul Dolj). Cîntecul popular oltenesc, cu toate particularitățile și însușirile sale răsună în prima duminică din aprilie, în sala căminului cultural din această comună cu bogate tradiții folclorice, în interpretarea celor mai bune tarafuri din județ: cele din comunele Călărași, Galicea Mare, Izvoare, Sălcuța, Poiana Mare, Mirșeni, Dăbuleni, Cernătești, Gighera și Daneți.

Florile Oltului. Ansamblul folcloric din comunele Avrig, Veștem, Bradu, Porumbacu de Jos, Cîrța, Arpașul de Jos, Cîrțișoara, își dau întîlnire în a două duminică a lunii în satul natal al cărturarului Gheorghe Lazăr într-o înmănușare de autentice valori ale artei populare din această parte a județului Sibiu.

Album pastoral. O duminică mai tîrziu, tot în județul Sibiu, la Rășinari, se sărbătorește unul dintre cele mai originale evenimente legate de venirea primăverii: pornirea oilor la munte. Intreaga suită de obiceiuri, de cîntece și jocuri sînt evocate în această zi de oierii mărgineni și de cei ce le sînt oaspeți din județele Hunedoara, Alba și Vilcea.

Mîndru răsărit de soare (Timișoara, ultima duminică) este sărbătoarea artei populare bănățene, la care își dau contribuția cele mai bune formații folclorice din județ, românești, maghiare, germane și sîrbești. Festivalul are loc, începînd din 1972, din doi în doi ani.

MAI

Întîlnire cu istoria (Costești, prima duminică). În această zi, tinerii de pe meleagurile Transilvaniei urcă în munții Orăștiei, la cetățile dacice de pe dealul Cetățuia, de la Costești, la Blidaru și Grădiștea Muncelului, pentru a participa la un dialog cu istorici și arheologi de vază, la reprezentanții de teatru în decor natural și la spectacole folclorice susținute de artiști amatori hunedoreni.

Sărbătoarea junilor se desfășoară în Șcheii Brașovului la Pietrele lui Solomon, în prima duminică, prilejuind desfășurarea unei parăzi a călăreților junii în costume specifice. În program sînt incluse numeroase jocuri tradiționale, printre care **hora junilor** și **aruncarea buzduganului**, ultimul demonstrînd forța, bărbăția și abilitatea concurenților.

Sărbătoarea liliacului, are loc, la date diferite, în trei zone de pe cuprinsul județelor Mehedinți și Caraș-Severin. Prima, cea mai cunoscută se desfășoară în cea dintâi duminică de mai, în vestita pădure de liliac de la **Ponoarele Mehedinților**, monument al naturii. Pe o suprafață de 20 de ha, pe cât se întinde pădurea, se adună locuitorii ai satelor din împrejurimi, din Craiova, Drobeta-Turnu Severin și Tirgu Jiu pentru a se întrece într-o mare petrecere populară, în care folclorul local își etalează din plin virtuțile.

În duminica următoare, sătenii din **Carașova**, comună așezată pe valea Carașului, sărbătoresc și ei înflorirea liliacului, după o veche tradiție locală, din care nu lipsesc formațiile artistice de amatori, expozițiile de artă populară și specialitățile culinare ale locului.

Cea de a treia sărbătoare a liliacului are loc în ziua de 2 mai în comuna **Eftimie Murgu** din județul Caraș-Severin. Este tot o serbare cîmpenească, dominată de frumusețea portului popular și de tradiționale meșteșuguri artistice locale.

Sărbătoarea salcîmului are loc în pădurea de la Hanu Conachi, din județul Galați, în prima duminică a lunii mai, fiind închinată simbolic unei străvechi îndeletniciri țărănești: **albinăritul**.

Simbra oilor se sărbătorește în prima duminică de mai în nordul țării (Maramureș, Oas, Lăpus, Chioar), mai ales în Moisei, Giulești și Certeze, sate care au păstrat pînă astăzi străvechi datini păcărărești. Astăzi se mai organizează, la jumătatea lui august un festival folcloric al Sîmbrei oilor, care se ține pe dealul Huta, la hanul «Simbra oilor».

Tinjava este sărbătoarea celui mai harnic om al satului, cel ce iese primul la arat. Hotărît de un sfat al bărbatilor, sărbătoritul este luat cu mare alai de-acasă, cu 12 tînjale împodobite cu panglici și ștergare, trase de 24 de feciori, pînă pe ogorul cu brazda proaspăt întoarsă. În onoarea sa petrece apoi întregul sat. Tinjava are loc la Hoteni, sat al comunei Ocna Șugatag, județul Maramureș, în prima duminică a lunii.

La oierii din Novaci (Dumbrava Hirîșești, de lingă Novaci, județul Gorj, la 21 mai). Este o replică a sîmbrei maramureșene, în care se reîntîlnesc aceleași vechi ritualuri ciobănești, cînstite de astă dată de cele mai bune formații artistice gorjenești și vilcene.

Măsurîșul este tot o sărbătoare păcărărească. Ciobanii de pe plaiurile Cizerului, din Pria, Cizer, Boian și din sate mai îndepărtate urcă în a doua duminică a lunii pe dealul Măgura, la poala căruia Horia, ajutat de ortacii lui, a cioplit mica biserică din lemn, aflată astăzi în muzeul clujean din pădurea Hoia, pentru a începe măsurîșul laptelui.

Sărbătoarea bujorului are loc simultan, în a doua duminică din mai, la **Băneasa**, județul Galați, și la **Plenița**, în județul Dolj, atunci cînd înflorește frumosul bujor românesc. În pădurea doljană «Lacurile luncii» el crește pe o suprafață de 80 ha, oferind celor ce iau parte la această petrecere, un cadru de inegalabilă frumusețe.

O veche legendă potrivit căreia din singele vărsat de moldovenii lui Ioan Vodă cel Cumplit în lupta din iunie 1574, purtată împotriva turcilor în pădurea de la Roșcani, au răsărit bujorii care astern și astăzi un imens covor roșu peste aceste locuri stă la baza amintitei sărbători gălățene. Spectacolul alegoric din pădurea Roșcanilor este o evocare a celui moment glorios din istoria Moldovei.

Tîrgul fetelor de la Gurghiu, una din variantele vestitului tîrg de pe muntele Găina, se ține în a doua duminică a lunii pe cîmpul cetății Gurghiuului, cu participarea tîranilor de pe văile Mureșului, Luțului, Beicii și Gurghiuului, meșteri în inscrustatul lemnului și neîntrecuți dansatori. Are loc o paradă a portului popular și un concurs pentru «cea mai frumoasă fată a tîrgului». «Tîrgul fetelor» începe în preziua acelei duminici, cînd flăcăii, adunați în cete se urcă pe cele mai înalte metereze ale satelor lor, de unde fac «strigătul fetelor în deal».

Sărbătoarea narciselor se desfășoară la Zervești, în apropiere de Caransebeș, în a doua duminică din mai. Locul ales, poiana cu narcise în floare, de pe teritoriul comunei amintite, este martorul unei însemnate manifestări folclorice (port, obiceiuri, cîntece și jocuri populare).

Chemarea narciselor este programată o săptămînă mai tîrziu, în poiana Negrileasa. Este unul din cele mai frumoase locuri din Țara Moților, unde vin să se bucure de acest dar al naturii, locuitorii de pe o întinsă zonă a munților Apuseni, urmași ai lui Avram Iancu și ai lui Horia, care aduc cu ei întreaga bogăție a folclorului local. Apusănenii din Abrud, Almașul Mare, Avram Iancu, Petelca, Roșia Montană, Valea de Arieș și din zonele limitrofe, păstrători ai unor neprețuite comori artistice iau în această zi drumul muntelui Negrileasa, în poiana albită de milioane de narcise, pentru a cînsti tradițiile acestor locuri.

Primăvara harghiteană (Băile Jigodin, din vecinătatea orașului Miercurea Ciuc). Platoul de la poalele munților Harghitei, unde se mai văd urme ale unei cetăți dacice devine, în a treia duminică a acestei luni, o imensă scenă în aer liber, în care își dau înlînire ansambluri artistice și un mare număr de locuitori ai județului Harghita, români și maghiari, reușiți într-o sărbătoare care simbolizează și aici, începutul lucrărilor agricole.

Sărbătoarea primăverii. În aceeași duminică, o altă așezare transilvană, satul Gorgana, aparținînd comunei Sînmihailu Almașului, din județul Sălaj, celebrează, în cîntec și joc, legătura statornică dintre om și natură.

Pe urme de baladă. Gura Teghii, comună din județul Buzău, întinsă pe valea râului Bîsca Unită, la 10 km de Nehoiu, este teatrul de desfășurare al unei originale manifestări folclorice, în care sînt evocate fapte desprinse din viața haiducului Gheorghelaș, fost pandur în oastea lui Tudor Vladimirescu. Serbarea are loc în ultima duminică a acestei luni.

Calendar folcloric

Boteiul oilor (comuna Năruja, județul Vrancea). În limbajul ciobănesc, «boteiul» înseamnă înțăr-catul mieilor și alcătuirea stinelor, deci învoiala asupra numărului acestora și a bacilor care să le conducă. Încheierea acestor treburî era sărbătorită cu multă veselie, element care stă și astăzi la baza întregii sărbători.

Reeditat în noi dimensiuni «boteiul oilor» a devenit un bun prilej de contact cu cîntecul, dansul și portul vrîncean, un mijloc de cunoaștere a valorilor materiale și spirituale cu care sînt înzestrați locuitorii acestui ținut.

Sărbătoarea are loc în ultima duminică a lunii mai.

Zi-i bade cu fluiera. Ciobanii din Șugag (județul Alba), încheie în a patra duminică din mai seria de manifestări preilejuite de plecarea oilor la munte. Străvechiul instrument muzical care dă numele serbării este prezent în repertoriul numeroaselor formații artistice de pe valea Sebeșului și în atelie-rele improvizate ale unor iscusiți meșteșugari. Dintre participanți: formația de fluierași din Șugag, formația artistică din Poiana Sibiului, formațiile de fluierași din Vaideeani (Vîlcea), Lunca Metesului, Vințu de Jos, Loman, Inuri, Daia Română, formațiile de fanfară din Pianu de Jos, Cîlnic și Petrești etc.

IUNIE

În cîmpia soarelui, Padeșul, locul istoricei proclamații prin care Tudor Vladimirescu anunța începutul revoluției populare de la 1821 este, în primele zile ale lunii, scena unei emoționante evocări istorice, în care apar personaje, în frunte cu neînfricatul luptător pentru dreptate socială și libertate națională, și momente din desfășurarea acestei mari mișcări populare de la începutul veacului trecut.

Cireșar. Culesul primelor fructe ale verii se transformă, în mai multe locuri din țară, într-o sărbătoare a muncii și a belșugului. Una dintre acestea este organizată în prima duminică de cireșar la Cisnădie, în județul Sibiu.

Tîrgul portului popular de la Rușii Munți, are loc în prima duminică, înscriindu-se printre manifestările cultural-artistice de prestigiu de pe cuprinsul județului Mureș. Punind în valoare marea bogăție a costumului popular de pe văile Mureșului, Luțului, Beicii, Gurghiuului, «tîrgul» de la Rușii-Munți are drept epilog concursul «Cel mai frumos și mai autentic port popular».

Tîrgul de la Vama Sării se ține tot în prima duminică a lunii, la Vadul Crișului, județul Bihor. Unul din elementele sale de atracție îl reprezintă ceramica locală, cunoscută și prețuită pretutindeni pentru originalitatea și valoarea ei artistică.

Balvanyos. Ansambluri din județele Covasna, Brașov, Harghita, Argeș, Mureș, Vrancea, Buzău, Dolj s.a. își dau întâlnire la sfîrșitul primei săptămîni din luna iunie într-un amfiteatru natural din apropierea localității Balvanyos, la un veritabil maraton folcloric.

La Cetate este numele unei alte manifestări artistice populare organizată pe teritoriul județului Covasna. Ea are loc în a doua duminică la ruinele cetății dacice Ica din comuna Cernat și prilejuiește o masivă evoluție a formațiilor locale.

La Bățanii Mici... mare sărbătoare. Calendarul folcloric al județului Covasna programează, tot în a doua duminică, ultima manifestare a lunii iunie. Cadru de desfășurare este parcul casei memoriale a scriitorului maghiar Benedek Elek, autor de literatură pentru copii și tîlmăcitor de poezie populară românească, iar conținutul, destinat pionierilor și școlarilor.

Nedeia de la Tăcășele se înfiripă în duminică de la jumătatea lunii iunie pe valea cu același nume, în apropierea comunelor arădene Virfurile, Pleșcuța, Hălmagiu și Hălmăgel, strîngînd în lunca repedului rîu toată suflarea moțească din «Țara Zarandului». Nedeia Tăcășelilor cultivă obiceiuri și datini strămoșești; motii aduc merinde de-acasă, întind mese pantagruelice pe iarbă, discută, încheie tîrguri; au loc întâlniri emoționante între părinți și copiii căsătoriți prin alte sate și, bine-nțeles, se cîntă și se joacă.

Nedeia de la Silvaș se ține în aceeași a doua duminică din iunie în comuna Silvașul de Jos de lîngă Hateg. Un ritual de o emoționantă frumusețe, în care flăcăii culeg de cu seară maci și flori de vinețele, împletite într-o «cunună a bouului», se încheie, în mijlocul cîntecelor și jocurilor hategane, cu «cîntecul cununii», o invocare a bunei stări și a belșugului.

Regele Brazilor din Tiha Birgăului, județul Năsăud, este numele dat de localnici «molidului candelabru» un impresionant monument al naturii, crescut lîngă marginea șoselei, nu departe de pasul Tihuța. De curînd, «Regele brazilor» este și denumirea concursului organizat la umbra bătrînului conifer în penultima duminică a lunii. El este disputat de reprezentanți ai tuturor localităților din județ, peste cincizeci la număr.

Pe plaiurile teleormănene. Orașul Alexandria găzduiește, din doi în doi ani (în anii fără soț) sărbătoarea cîntecului, jocului și portului teleormănean, la care sînt antrenati aproximativ 5 000 de artiști amatori. Manifestarea are loc în a treia duminică din iunie.

La «Hanul Roșu». Fostul han de poștă din Gura Vîtioarei, de lîngă Vălenii de Munte, restaurat recent și transformat într-un muzeu al transporturilor și comerțului găzduiește în duminică finală a acestei luni un spectacol care derulează în timp momente din istoria locului, așa cum este înfățișată în exponatele muzeului.

Nedeia munților își trage originea din vestitul tîrg care avea loc cu sute de ani în urmă pe pajiștea din Fundata, situată în vecinătatea drumului național ce leagă Brașovul de Cîmpulung-Muscel. El amintește de strînsele legături comerciale dintre Țara Românească și Transilvania, cei care îl frecventau fiind atît locuitorii satelor brăne, cît și cei din Dragoslavele, Rucăr, Podul Dimboviței și Dimbovicioara. Astăzi, aria geografică a participanților la nedeie s-a mărit considerabil, cuprinzînd printre spectatori și artiști amatori de diferite genuri, reprezentanți ai județelor Dimbovița, Brașov și Argeș. În amfiteatru natural al pajiștei Giuvala se aud tulnicile din Dragoslavele, cîntecele ciobănești din Transilvania și doinele din Argeș, se evocă vechi fapte de haiducie, se aprind în amurg focuri pe culmi, se cîntă și se joacă așa cum se întîmplă ori de cîte ori se încinge o sărbătoare a portului, a cîntecului și dansului românesc. «Nedeia munților» se desfășoară sîmbătă și duminică în ultima săptămînă a lunii iunie.

Sărbătoarea teiului, cu care se încheie șirul de manifestări din această lună, se desfășoară în același timp în trei locuri din țară: la Bitlancele, comuna Greci, județul Mehedinți, la Buciumeni, județul Galați și în satul Cleanov, comuna Carpen, județul Dolj. toate trei au drept cadru întinse păduri de tei în floare, constituind prilejul organizării unor frumoase serbări populare. cu artiști amatori, expoziții de artă populară, cu producții literare originale (versuri, strigături, snoave, cimilituri), cu evocarea unor momente glorioase din istoria acestor meleaguri.

Calendar folcloric

IULIE

Neam de eroi (I) Una din manifestările cu acest nume se desfășoară la Muntenii de Jos, județul Vaslui, pe locul bălăieii de la Podul Înalt, în prima duminică a lunii. Întreaga serbare, care începe printr-un impresionant cortegiu din centrul orașului Vaslui, îndreptându-se spre locul biruinței din 1475, se transformă într-o emoționantă evocare istorică în care reînvie pagini luminoase din trecutul Moldovei începând cu anii glorioși ai domniei lui Ștefan cel Mare, până la eroii contemporani ai acestui colț de țară.

Tîrgul cireselor de la Brâncovenesti, județul Mureș, este o sărbătoare a verii, a muncii și a belșugului, oferindu-ne prilejul reîntîlnirii cu bogatul tezaur folcloric al văii Mureșului, cu manifestări tradiționale ale artei populare, meșteșugurilor și obiceiurilor locale. În prima duminică din iulie vin, în poiana numită «dintre ape», tîrarii cooperatori din satele de pe văile Mureșului, Gurghiuului, Idecuului și de pe Luț, ansambluri folclorice, tarafuri și soliști din Petelea, Brâncovenesti, Săcalu de Pădure, Filea, Idicel, Zagăr, Glodeni și de prin alte așezări vecine din județ sau din afara lui, angajați într-o petrecere plină de voioșie, al cărei mobil principal îl reprezintă dulceața mult laudatelor cires de Brâncovenesti. **Stejarul**, sau **Reuniunea cîntărilor din Chioar** este, așa cum o arată și denumirea, o manifestare artistică maramureșeană din bogata zonă folclorică a «țării» Chioarului. Este organizată la popasul turistic «Stejarul» de lângă Șomcuța Mare, tot în prima duminică a lunii.

Șeiche. Județul Harghita are programată, de asemenea, în această duminică o frumoasă manifestare folclorică, în stațiunea balneară Șeiche, de lângă Odorheul Secuiesc. Ea este alcătuită din cîntece și dansuri românești și maghiare, precum și din expoziții de artă populară, creații ale meșteșurilor locale. «**Eroi au fost, eroi sînt încă**» Pădurea de fag, carpen și stejar de la Moșna, județul Iași, găzduiește în zilele de la sfîrșitul săptămîinii a doua a lunii iulie sărbătoarea cu acest nume sugestiv, închinată istoriei strămoșești a neamului. Pe locul pădurii de astăzi s-a înălțat, cu două milenii în urmă, o puternică cetate dacică, cu valuri de pămînt și șanturi de apărare, în mijlocul căreia mai există încă o movilă uriașă, devenită în ziua acestei sărbători scena de desfășurare a spectacolului.

Cucuteni 5 000 Sub acest nume are loc în a doua duminică de iulie, tradiționala manifestare populară, organizată în străvechea așezare ieșană, pe teritoriul căreia au fost descoperite vasele din ceramică aparținînd culturii Cucuteni. Conferințe și comunicări care evidențiază principalele trăsături ale acestei culturi milenare, expoziții de artă populară locală, un program artistic sustinut de formații folclorice din comună și din împrejurimi — încheiate cu frumoase petreceri populare marchează sărbătoarea importantului eveniment.

Festivalul Slănicului (Slănic Moldova, județul Bacău, a treia duminică), cuprinde datini și obiceiuri locale, o paradă a portului popular și a vechilor meșteșuguri, concursuri de teatru folcloric și de muzică populară, o expoziție cu obiecte realizate de artiști-tîrari etc.

Cîntec lăpușan. Satul Stoiceni, parte componentă a orașului Tîrgu Lăpuș, județul Maramureș, găzduiește în a treia duminică, un festival al cîntecului, portului și dansului popular lăpușan. Cadrul natural ales pentru această confruntare dintre formațiile artistice locale, în mijlocul unei păduri de brad, frumusețea costumelor și originalitatea programului artistic atrag numeroși spectatori veniți și din județele vecine.

Tîrgul feciorilor. (Săcele, județul Brașov, a treia duminică). Tîrgul mocănesc aduna pe vremuri tineri și tinere, împreună cu părinții lor, prilej de noi cununii și de petreceri. Preluînd tradiția străbunilor, săceleii au transformat vechiul obicei într-un festival al cîntecului, portului și jocului popular de pe plaiurile Țării Birsei.

Tîrgul de fete de pe muntele Găina, județul Alba are loc în aceeași duminică, replică desigur involuntară a tîrgului săcelean, la a cărei geneză a stat în trecut tot motivul încheierii căsătoriilor dintre tineri. Dar și de această dată semnificația primară a tîrgului s-a pierdut, făcînd locul unei viguroase sărbători a cîntecului și jocului moșesc, a bucuriei și a tineretii. Astăzi, Tîrgul de fete de pe muntele Găina este cea mai însemnată manifestare artistică din zona munților Apuseni. Se cîntă și se joacă, se spun și se ascultă povești și legende, se vînd obiecte de artă populară, se leagă prietenii trainice. **La kilometrul 4** de la Gheorgheni, pe drumul spre Lacul Roșu are loc, în penultima duminică a lunii, un festival de cîntece și dansuri românești și maghiare din folclorul «clasic» și din cel contemporan al acestei zone.

Bîlciul de la Polovragi se ține în această pitorească așezare gorjană de la poalele munților Căpățîinii între 15—20 iulie. Este un tîrg tradițional, la care se aduc costume populare gorjenești și vîlcene, precum și valoroase obiecte de artă populară, lucrate de creatori-tîrari din satele depresiunii subcarpatice oltene. În ultimul timp, valențele artistice ale bîlciului de la Polovragi s-au îmbogățit cu evoluțiile unor ansambluri folclorice, soliști și rapsozi populari, care dau întregii manifestări caracterul unei atrăgătoare serbări cîmpenești.

Învîrtita dorului reînvie la Vaideeni, în județul Vîlcea, o tradițională întîlnire a ciobanilor din Mărginime, Loviște și Parîng. Vechea nedeie păcurărească nu era numai un prilej de a desface produse de diferite feluri. Ea căpăta sensuri mult mai profunde, cultivînd sentimentul unității de viață materială și spirituală a românilor de pe cele două versante ale Carpaților. Vechea petrecere în cîntece și jocuri comune se integrează astăzi spiritului nou care animă, ca și bîlciul de la Polovragi, manifestarea de la Vaideeni. Corelarea festivalului folcloric și a petrecerii propriu-zise cu expoziții de artă populară și cu un simpozion asupra obiceiurilor și folclorului ciobănesc dau și mai mare importanță acestei serbări.

AUGUST

File de istorie. Palatul de la Brebu al domnitorului Matei Basarab crează cadrul potrivit pentru o manifestare cu caracter istoric și folcloric. Timp de două zile, la sfârșitul ultimei săptămîni din luna iulie se organizează spectacole și un târg după tradițiile din epoca vechii curți domnești, în care sînt evocate emoționante file de istorie munteană.

Sărbătoarea de la Războieni. Ca și manifestarea de la Podul Înalt, «Sărbătoarea de la Războieni» cîntește amintirea glorioasei bătălii cîștigate de oastea lui Ștefan cel Mare aici, la Războieni, în anul 1476. Cu acest prilej, artiști amatori din județul Neamț oferă celor prezenți la comemorarea legendarului eveniment, un spectacol folcloric de mari dimensiuni.

Cîntecele Oltului. Ca și la «Florile Oltului», manifestare care înmănunchează în primăvară, la Avrig, creația artistică a locuitorilor din satele transilvănene aflat pe cursul mijlociu al râului făuritor de doine și legende, spectacolul vilcean aduce pe scena de la Călimănești, ritmurile și culorile folclorului din locurile străbătute de Olt de la izvor pînă la vărsare. Invitați, cei mai buni artiști amatori din județele Harghita, Covasna, Brașov, Sibiu, Vîlcea, Olt și Teleorman; data prima duminică.

Hercules sau Festivalul folcloric al așezărilor de pe Cerna se organizează în aceeași duminică la Băile Herculane, după un program care cuprinde producția folclorică a zonei cuprinsă între munții Cernei și ai Mehedinților.

Cîntecul munților are loc la 6 august în localitatea Lainici din județul Gorj, reprezentînd într-o suită complexă de manifestări creația artistică populară de pe valea Jiului și din ținuturile submontane învecinate.

Brîul de aur este o întrecere a dansatorilor din județul Vîlcea programată în prima duminică a acestor luni la Bărbătești. «Brîul de aur» revine formației care a interpretat cea mai autentică horă vilceană. **Jocurile Agriului** dezvăluie interesante valori de artă populară dintr-o zonă etnografică mai puțin cunoscută: valea Agriului. Serbarea are loc la Buciumi, județul Sălaj, pe locul unui castru roman, tot în prima duminică din august.

Nedeia mocănească de la Voinești — Covasna se ține în aceeași duminică în pitoreasca Vale a Zinelor, reinodînd firul unui obicei străbun al oierilor de la poalele munților Vrancei. Cei tineri coboară în această zi de la munte pentru a cere în căsătorie fetele îndrăgite. În ritualul acestei serbări mai sînt cuprinse întreceri ale călăreților, trînta «voinească», prilej de luptă dreaptă între flăcăi, în fața fetelor pe care le petesc și bine înțeles, dansurile mocănești și tradiționalele preparate de stîină.

Sărbătoarea de la peștera Topolnița (comuna Cireșu, județul Mehedinți, prima duminică); spectacol folcloric, expoziții de artă populară.

Serbările mării (Coștața și stațiunile de pe litoral, în săptămîna primei duminici). În programul celor șapte zile de festival figurează și spectacole folclorice.

Festivalul rapsozilor. Este găzduit de orașul Balș, din județul Olt, centrul unei zone folclorice renumite pentru valoarea interpretativă a rapsozilor populari, în repertoriul cărora figurează frumoase balade și cîntece bătrînești. Festivalul are loc în zilele de sîmbătă și duminică din a doua săptămîină a lunii august.

Bobilna. Eveniment artistic prilejuit de comemorarea răscoalei țărănești de la 1437-1438: evocarea momentelor dramatice ale răscoalei, urmată de un spectacol folcloric susținut de formații artistice românești, maghiare și germane din județele Cluj și Sălaj. Manifestarea are loc în a doua duminică a lunii august pe dealul unde se află monumentul ridicat în memoria țăranilor răsculați.

Festivalul dansului fecioresc. Cei mai talentați dansatori din diferite județe ale Transilvaniei vin în a doua duminică a lunii la Cluj pentru a-și arăta măiestria în interpretarea dansurilor fecioresci. Frumusețea creației folclorice, valorificată de artiști amatori din Simbăteni și Petriș, județul Arad, de pe valea superioară a Mureșului, din Lepindea și Glodeni, din Dăișoara — Brașov sau de pe melea-gurile județului Bistrița-Năsăud exprimă culoarea locală a unor dansuri autentice și mereu pline de prospețime.

Neam de eroi (II) A doua manifestare cu acest nume are loc tot pe teritoriul județului Vaslui, în satul Bulboacă din comuna Deleni, o duminică mai târziu, închinată zilei de 23 August 1944, ea se desfășoară în locurile unde divizia «Tudor Vladimirescu» a purtat primele lupte împotriva armatelor hitleriste. Programul cuprinde versuri, fragmente de lucrări dramatice, filme documentare și un spectacol susținut de echipe artistice de amatori din județ.

Hora de la Prislop. Alegerea muntelui Prislop, aflat la hotarul dintre județele Maramureș, Suceava și Bistrița-Năsăud, ca loc de desfășurare a uneia din cele mai mari serbări populare din această parte a țării subliniază neîntrerupt legătura, de la începuturile istoriei poporului român dintre maramureșeni, moldoveni și transilvăneni, exprimată și pe planul valorilor spirituale, prin frumusețea portului, a datinilor și obiceiurilor, prin armoniile cîntecelor, prin vigoarea și vioiciunea dansurilor.

«Hora de la Prislop» înmănunchează astăzi tot ce au mai valoros, pe planul exprimării artistice populare, cele trei județe din miazănoapte.

În poiană. Inițiatorii acestei manifestări închinată forestierilor sînt artiști amatori din zona Sebeșului, printre care fluierași din așezările ciobănești Șugag, Loman și Daia, dansatori și grupuri folclorice din Stremț, Săsciori și din alte sate de pe cuprinsul județului Alba. Ca loc de desfășurare a fost aleasă «poiana» din apropierea cabanei Oașa, pe acea mirifică «Vale a Frumosei», cum a numit-o Sadoveanu.

Calendar folcloric

Festivalul codrului se organizează, ca și «Hora de la Prislop», la poiană și «Sărbătoarea muntelui Ceahlău», în a doua duminică a lunii august. Și acest festival se ține într-un cadru natural încântător: satul Chilia, comuna Homorode, județul Satu Mare, situat la poalele munților Codru și de participarea unor formații artistice aflate într-una din cele mai bogate zone ale folclorului oșenesc și maramureșean.

Sărbătoarea muntelui Ceahlău. Cabana Durău și împrejurimile sale devin pentru o zi martorele unei impresionante petreceri populare, la care își dau întâlnire formații artistice din județele Neamț, Bacău, Brașov, Iași și Suceava. Sărbătoarea are o foarte veche tradiție, semnificația ei găsindu-se în legendele potrivit cărora Ceahlăul era locul de pelerinaj al strămoșilor daci.

La Tismana-ntr-o grădină este o petrecere în care specificul gorjenesc se manifestă cu precădere în bogăția cromatică a portului popular, în pitorescul dansurilor și în repertoriul formațiilor lăutărești. Are loc la 15 august pe pajiștile din preajma mănăstirii Tismana.

Cîntec, dans și port arădean. Programată în ziua de 24 august la Moneasa, această manifestare folclorică se confundă cu o finală de concurs județean, în care se întrec frunzașii artei populare de pe meleagurile arădene.

Călușul românesc. Jucat pretutindeni pe plaiurile țării, străvechiul dans al călușului constituie obiectul unui festival artistic organizat la Slatina, la sfîrșitul ultimei săptămîni a lunii august. Îl interpretează cu virtuozitate dansatori din numeroase sate ale județului Olt, precum și din județele Dolj, Argeș, Gorj, Mehedinți, Teleorman, Ilfov, Hunedoara și Alba.

SEPTEMBRIE

De sub muntele Rarău. Este rîndul suvenilor să fie gazdele unui festival artistic, care are loc în pădurea de la Iliești, în primele zile ale lunii. Oaspeți sînt interpreți, danșatori și creatori de frumos din județele Maramureș, Bistrița-Năsăud, Botoșani, Neamț și Bacău, a căror artă simbolizează și cu acest prilej puternica unitate spirituală a locuitorilor din aceste străvechi ținuturi românești.

Nunta de la Birchiș. Tinerii acestei comune din județul Arad organizează în prima duminică din septembrie o frumoasă serbare în care tradițiile și obiceiurile satului se întîlnesc într-un ritual de nuntă.

Rapsodia trișcașilor are loc, tot în prima duminică, la Leșu în județul Bistrița Năsăud și are drept protagoniști pe cei mai iscusiți fluierași din satele vecine, cărora li se alătură virtuozii ai acestui instrument din județele Mureș, Suceava, Sălaj, Sibiu, și Vâlcea.

Pîntea Viteazul. Figura legendară a haiducului Pîntea este evocată la fiecare început de septembrie la Măgoaja, satul său natal (comuna Chiuești, județul Cluj), printr-o serbare tradițională, la care își dau concursul artiști amatori din județele Cluj, Maramureș, Bistrița Năsăud și Sălaj.

Trandafir de la Moldova este o sărbătoare a cîntecului și jocului popular moldovenesc, tălmăcite de cei mai autorizați reprezentanți ai artei interpretative din județele Iași, Bacău, Neamț, Botoșani și Suceava. Festivalul are loc în a patra duminică, în decorul plin de farmec în care se află așezată stațiunea balneoclimaterică ieșeană Strunga.

Cîntec nou din Mehedinți. Festivalul pe care-l găzduiește timp de două zile, la sfîrșitul celei de a treia săptămîni din septembrie, municipiul Drobeta-Turnu Severin este închinat creației folclorice contemporane, reprezentată de numeroși soliști și ansambluri din întreaga țară.

Popasul romanilor. Locul istoric de sub culmea vîrfului Mestecăniș din vecinătatea orașului Zalău a dat numele acestei manifestări folclorice, care are loc în a patra duminică a lunii.

La cules de vie Sărbătorit după tradiție în toate podgoriile din țară, culesul viilor este totdeauna un prilej de bucurie și de petrecere. Așa se întîmplă și la Odobești, în ultima duminică din septembrie, cînd podgorenii Vrancei cîntesc după datină cu cîntec și voie bună, belșugurile toamnei.

OCTOMBRIE

Dionisiada. Petrecerea viticultorilor vrînceni este continuată o săptămîină mai tîrziu la Huși, după un program artistic cîntec și dans în atmosfera generală de veselie care pune stăpînire în această zi peste bătrînul oraș vasluian.

Balada olteană. Gen artistic de o deosebită forță emoțională, balada cunoaște o largă arie de răspîndire, al cărei centru se află pe o bună parte din teritoriul județului Olt. Pentru acest motiv orașul Corabia a fost ales drept loc de desfășurare (sîmbătă și duminică, în prima săptămîină din septembrie) pentru un festival dedicat baladei oltenesti.

NOIEMBRIE

Buciumul vrîncean. În a treia duminică a acestei luni, orașul Odobești este gazda unui festival, în care numeroase formații de elită fac cunoscute spectatorilor nestematele folclorice ale Țării Vrancei.

DECEMBRIE

Dubasii — cetele de colindători care dau glas unor originale urări prilejuite de apropierea Anului Nou, au împrumutat numele lor unor spectacole folclorice găzduite de căminele culturale din cîteva comune ale județului Hunedoara: Ilia, Dobra, Burjuc ș.a. din care, se înțelege, nu lipsesc colindele străvechi, pline de înțelepciune și optimism, ale dubașilor.

Întîlnirea junilor este o manifestare tradițională din Mărginimea Sibiului, al cărui act final are loc în ultima săptămînă a anului la Săliște.

Marmația. Sub acest nume a intrat în tradiția manifestărilor folclorice legate de sărbătorile Anului Nou festivalul care are loc sîmbătă și duminică în ultima săptămînă din decembrie, la Sighetu Marmației.

Festivalul datinelor și obiceiurilor de iarnă, organizat în același timp pe scena teatrului din Botoșani este o replică moldovenească a festivalului de la Sighetu Marmației, în care originalitatea manifestărilor, tîlcul filozofic, umanismul și culoarea locală a colindelor și datinelor găsesc în colectivele artistice din județ străluciți interpreți.

Rînduri la o aniversare

PATRU DECENII DE CRONICĂ OȘENEASCĂ

De vrei să pornești din Satu Mare către inima Oașului sau să urci peste Huta Certezelor, pentru a coborî apoi la Săpînța, în Maramureș, trebuie să treci prin Negrești; iar odată ajuns în Negrești nu poți pleca mai departe fără să te fi abătut, pentru cîteva clipe măcar, pe la Ioniță Andron. Casa lui a devenit un mic muzeu, iar el, Ioniță Andron, un simbol de dragoste și dăruire pentru oamenii și locurile străvechiului colț de țară.

Lucrul acesta îl știu mulți dintre cei ce iau drumul Oașului cu dorința de a-i cunoaște

comorile de artă, datinile, obiceiurile, oamenii. Tot ce a adunat în ani de trudă, în ani de pasiune omul de bine din Negrești reprezintă astăzi o sinteză a artei populare oșenești și, în același timp, o cronică în imagini, o cronică-document a ceea ce a fost în urmă cu cîteva decenii și ceea ce este în prezent Țara Oașului. După ce ai văzut această colecție de vechi broderii, costume, straite, olărie, cioplituri în lemn, din care desprinzi evoluția și dimensiunile artistice ale creației populare de pe aceste plaiuri, te poți duce prin sate — pe la

Furtună la stîină

Bixad și Cămărzana, la Cereteze sau Racșa — pentru a regăsi costumele, broderiile și straițele purtate în zile de sărbătoare, pentru a lua parte la datini străbune sau la alaiuri de nuntă, pentru a cunoaște firea deschisă și mîndră a oșenilor, așa cum este înfățișată ea în fotografiile lui Ioniță Andron.

Îmi sînt dragi fotografiile lui Ioniță Andron nu pentru profesionalitatea lor exemplară, dar acest lucru nu-l împiedică, socot eu, să fie un mare artist, ci pentru sinceritatea cu care sînt făcute. Ioniță Andron este un mare

artist pentru că fotografiile lui au mai întîi de toate o valoare artistică. Ele redau, sentimental și lucid, particularitățile peisajului (mi-a rămas întipărită în minte o impresionantă panoramă a Țării Oașului, privită de pe coasta Boineștilor, și o alta a comunei Cămărzana, luată de la Piatra Cornii), tradițiile și evoluția arhitecturii locale, viața oșanului, surprinsă în spațiul său geografic, cu tot ce are ea mai demn și mai frumos. Cu mulți ani în urmă, fotograful artist, tînăr pe atunci, a mai apucat să vadă prin sate bătrîni cu înfățișă-

rea dacilor de pe Columnă, îmbrăcați cu cămăși largi, cu tunici simple, fără ornamente sau cu gube mițoase. I-a fotografiat, lăsîndu-ne un document emoționant, așa cum avea să fotografieze de-atunci fără încetare chipuri de tineri și bătrîni — o bogată galerie de portrete, realizate pe culmile artei — din care se desprind noblețe și frumusețe interioară, expresivitate și inteligență.

S-au împlinit în această toamnă patruzeci de ani de cînd Ioniță Andron a înregistrat pe peliculă prima imagine din viața Oașului; de cînd a început să cuture satele, pornind din Racșa, locul natal, pînă sub clinurile munților, pentru a nu pierde nici un moment, nici un fapt de seamă din cronica ultimelor patru decenii de istorie oșenească.

Pasul tînăr îl poartă și astăzi prin locurile de demult umblate. Seara, cînd vine acasă, își dezvoltă filmele, le studiază și le rînduiește apoi în cutii mari de carton cu o meticulozitate de filatelista. Sînt poate cîteva mii, cine le mai poate ști numărul, muncă de o viață.

M-am nimerit într-o seară de octombrie cînd am putut să-i strîng mîna pentru acest jubileu și să închinăm după datina oșenească un strop de horincă din creangă, tare cum e focul, cu urare întru mulți ani.

Acum scriu aceste rînduri în semn de omagiu și recunoștință.

D. O. NICOLAU

Dodiș din Bixad
Ogor Sărac (1930)

Vinător din Certeze

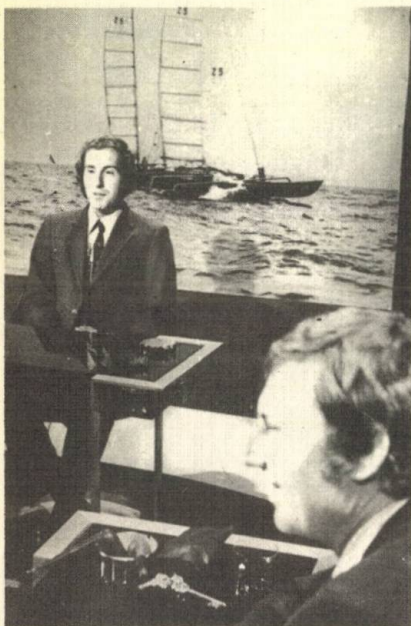
Un păcurar și-un lemnar

Urmașii lui Coresi (Racșa 1939)

Navigatorul solitar Alain Colas, câștigătorul cursei transatlantice la bordul trimarului «Pen Duick IV», recordman al traversărilor solitare (19 zile), se pregătește pentru o nouă tentativă de traversare a Atlanticului. De data aceasta, temerarul navigator intenționează să pornească pe o rută inversă, adică din Statele Unite spre Europa. Se știe că trecuta expediție a început din portul englez Plymouth și a luat sfârșit la Newport (SUA).

Iată-l pe Alain Colas la o conferință de presă organizată de televiziunea franceză.

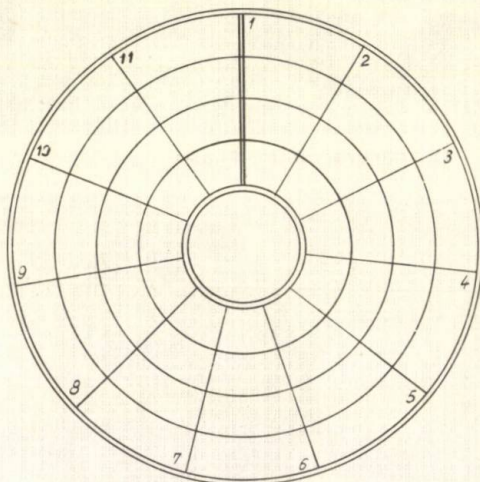

Combinatul «Dailo» din Kaunas (R.S.S. Lituaniană) este specializat în produse de artizanat. Articole din ceramică, textile lemn și metal însumind peste 700 de tipuri sînt deosebit de solicitate pe piața sovietică, printre beneficiari numărîndu-se și numeroși turiști străini.

Pentru turiștii avizați, Neapole nu este numai așezarea exotică ce beneficiază de o poziție geografică dintre cele mai favorabile, într-un golf al Mării Tirenene dominat de capriciosul vulcan Vezuviu, ci și orașul cu unul dintre cele mai bogate, valoroase și interesante muzee arheologice, posesor al unei colecții de sculpturi în bronz unică în lume. Această colecție de o inestimabilă valoare cuprinde peste 60 de statui și busturi găsite în Herculaneum, unul din cele două orașe acoperite cu lavă în urma exploziei vulcanice a Vezuviului, din anul 97 e.n. Aceste opere de artă au fost recuperate în serulul al XVIII-lea, de la adîncimi de 20—25 m. Dintre piesele care se află astăzi în Muzeul Național din Neapole, rețin atenția în mod deosebit celebrul bust al lui Scipio și statuetele «Războinic pe cal», care-l reprezintă după toate probabilitățile pe Alexandru cel Mare, «Efebul», «Faun dansînd», «Dansatoarele».

ROZETĂ TURISTICĂ

1. Plantă parazită cu frunzele totdeauna verzi.
2. Județ cu importante obiective turistice.
3. Cîntec de priveghetoare.
4. Intră în alcătuirea munților noștri.
5. Cea mai mică parte a unui element chimic.
6. Loc pentru acostarea navelor.
7. În aerul curat al munților.
8. De la munte la mare (pl.).
9. Încăpere centrală la unele monumente istorice.
10. Ciinele din Delta Dunării declarat monument al naturii.
11. Important oraș turistic din Moldova.

Notă:

La dezlegarea corectă a rozetei veți obține pe primul și ultimul rînd două din cele mai cunoscute stațiuni balneo-climaterice din țara noastră.

Ce faci pentru oameni e bun făcut

— ... cîndva am fost aspru judecat, pentru că i-am pus numele «Oltenița». Dar m-am gîndit că orașul ăsta merită să dea numele lui unui vapor...

Ion Cristea poartă halat albastru, de lucru, are prins de piept cartonașul obișnuit — numele, funcția, așa cum sînt înmatriculați toți ai șantierului. Bate încă de dimineață un vînt de martie care a strîns deasupra Dunării nori tulburi ca apa. Noaptea va ninge, o ninsoare neașteptată, tîrzie și violentă, plesnind cu centiroane înghețate femeia cu goarnă din centru, casele de pe fosta Stradă Mare, halele uriașe.

— Și dacă nu era șantierul ce făceam? Luam firma de la satul Budești și o mutam aici. Tot una era. Ce-ar fi fost de orașul ăsta? Mă scuzați o clipă. Alo? Da, aștept... Nu că ar fi fost oraș urît, doamne ferește... Alo, da, s-a făcut proba. Am trei axe de capăt la Brăila, poate găsim de la ei și o mașină să se repeadă... da, motonava 36 a avut la Mehedinți elicele rupte în gheață, am să dau eu o fugă pînă acolo, dar vă rog să reflectați la problema cu vasele de 2150...

— Așa, vă mai rog iar să nu vă supărați. Lunea sîntem mai aglomerati pe la ora asta, punem la punct cei de făcut. O să trebuiască să mergem pe un vas înainte de ședință. — Au venit niște tovarăși de la Sulina. Deci cum vă povesteam. Eu urmam școala de arte și meserii, am învățat cu meșteri buni, cu Economu și Cantonieru, erau cunoscuți în oraș. Se zicea că lucrez bine, o dată am făcut și o elice de submarin. Și cînd m-am întors din armată s-au gîndit ce s-au gîndit și cineva a zis: «să-l băgăm la șantier». Și am intrat întîi ca șef de brigadă. După asta am fost șef de atelier.

— Cînd v-au încredințat conducerea șantierului?

— La naționalizare, eram de 26 de ani. Atît aveam cînd m-au chemat la CC și mi-au zis: «de-acum, tot înainte». Cam asta a fost.

— Cîți ani aveți acum.

— Încă o dată pe-atît: 52 de ani.

— A mers greu?

— A fost un drum foarte parșiv, cite o dată, cînd îți aduci aminte, nu-ți vine să crezi că ai trecut prin el. Sabotaj, n-aveam pline, n-aveam comenzi... S-a repetat ca peste tot în toată țara, acum e chiar «istorie», după atîția ani.

Șantierul a luat de 14 ori drapelul. Anul ăsta construim la Oltenița primele cargouri pentru export. Le dăm în 1973.

Am formulat în bloc-notes cîteva întrebări. N-am văzut orașul de trei-patru ani și un moment am ezitat să procedez ca întotdeauna în astfel de ocazii, documentîndu-mă și venind «înarmată» cu informații. Apoi mi-am zis: îl voi privi ca pe un oraș oarecare, voi încerca să-l «obiectivizez», să nu mă las influențată de amintiri. Sînt gata să-i pun lui Ion Cristea prima întrebare, n-am să-i cer neapărat date despre șantier, vreau să știu cum se desface orașul acum, cînd pentru toată populația lui șantierul este un cuvînt indispensabil, o realitate de care sînt legați copii și neveste, chiar și vechea generație, care se plimba pe vremuri «la port».

Secretara bagă capul pe ușă și-i face semn: e timpul. Ion Cristea se scuza, mă roagă - din nou - să nu mă supăr. Îmi pune pe masă albume cu fotografii, cartea de onoare, ziare. Își ia șapca, iese. Prin fereastră se vede Dunărea, vîlurită, ciocolatie, dincolo de ea urcă dealul țesit care e malul bulgar - Tutracan, olteniceni îi zic de zeci de ani, pe limba lor, «Turtucaia».

Prin fereastră se vede curtea șantierului, panoul de onoare, cangele macaralelor încrucișate pe cerul cenușiu. Vîntul bate în neștire, oamenii se mișcă însă normal, preocupați de treburile lor, poate doar surprinși de primăvara care începuse bine. Absolut în toate pozele Ion Cristea poartă șapcă. Iau la rînd foile din cartea de onoare: nume, delegații, felicitări, cuvinte traduse și transcrise cu tuș, îngrijit, cu orgoliul gazdei care-și păstrează și acest fel de trofee. Doctor William Lüftner, directorul companiei austriace de navigație, vorbește despre cei zece ani de croaziere pe Dunăre cu motonavele «Oltenița» și «Carpăți»: «Aproape 30.000 de pasageri au călătorit cu aceste vase și au putut duce cu ei acasă amintiri minunate, unice». Motonavele au fost construite la Șantierul Naval Oltenița. Urmează delegații, ingineri de nave de pe Volga — Don, din Bergen, de la șantierul naval Kornenburg, din R. P. D. Coreană, din R. D. Vietnam, din Danemarca, R. F. G., Polonia... Oddbjorn Farstad, arhitect naval și inginer de marină scrie un fel

de epistolă pe care o începe cu «dragă papa și toți ceilalți din S.N.O.»: Azi am avut ocazia — și ar trebui s-o numesc o ocazie de aur — să vizitez șantierul dv... am văzut unul dintre cele mai frumoase șantiere din Europa și vă rog să credeți că simt cel mai adânc respect pentru calitatea pe care mi-ați prezentat-o». Peste o jumătate de ceas, când, așteptând întoarcerea directorului, voi merge împreună cu Gheorghe Rădan prin șantier, voi învăța câte ceva despre nave — că aici un vas se construiește în circa 30 de zile că, în linii mari, montarea se face după schema «secție-bloc secție-corp», «circa 3,80 metri din vas este în apă, înălțimea poate fi de 5–6 metri, zece metri cu cabina de comandă...» La Oltenița se construiesc pasagere fluviale, drăgi maritime, spărgătoare de gheață, motonave de 5000 de tone cu bocaporturi... S.N.O. scrie pe 800 de vase care s-au născut la acest chei, într-un oraș cu cerealiști și pescari, cu un cazino la care «elita» de negustori asuda la ruletă și se distra fără să se compromită, câte o noapte, cu cele câteva femei «pierdute»; într-un oraș cu trăsuri rînduite în fața gării, cu copii care tăiau plușul din vagoanele de-a întâia părăsite, cu muncitori la Regia Tutunului și bilciuri care-și așezau regulat, toamna, «lanțurile», câte un zid al morții, femei tăiate cu fereștrăul de fachim obosiți. De la gară pînă în «centru», sînt acum două șiruri de blocuri — n-am mai recunoscut strada, nici casa felcerului, nici pe cea a poștașului. Magazin universal în locul dughenii în care un turc vindea înghețată de vanilie și susan; restaurant în colț, acolo unde se rotunjea parcul. După parcul cu merișor, cu intrări la care atîrnau pîlnii de flori portocalii, dispărut acum lăsînd cam singuratică statuia eroilor, poate că mai tînjesc bătrînii și câte un călător sentimental născut pe-aici. N-a fost un oraș cu flașnete care să melancolizeze memoria cuiva care-l citea pe Ionel Teodoreanu. Fața lui trecută, din ce în ce mai împînsă în zonele aburite ale memoriei, pare decolorată, neverosimilă...

Însfîrșit, Ion Cristea se întoarce aducînd cu sine, de-afară, miros de apă și vînt. Continuăm conversația. A făcut politehnica, secția de tehnologie a construcțiilor de mașini. E decorat cu Ordinul muncii, cu Steaua Republicii. E erou al muncii socialiste, poartă ochelari și cînd vorbește cu ai lui din șantier, zice foarte des «da» dragu meu, așa dragu meu, așa dragu' meu, e bine...

— Vedeți, dumneavoastră, pentru cineva din afară nu e mare lucru ce-i aici. Un șantier naval. Dar în orașul ăsta, care a fost de cîrciumi și cafenele, să faci o industrie cu pescari, cu cizmari — că a fost oraș de mici meseriași — nu e chiar așa ușor. Cam toți s-au specializat la locul de muncă. Șintem cam 5000. Ne-am făcut școala profesională unde pregătim 900 de cadre. Vine tineret mult. I-ați văzut, probabil, cînd v-ați plimbat adineauri...

De sus, cocoțați pe corpurile navelor băieții mi-au făcut semn. Fluierau și băteau cu ciocanele. Vopseau și fluierau.

— De ce vi se spune «taica»? Și în oraș vi se spune așa.

— Pentru că așa le zic eu, la lansări, «hai băieți, hai taică». Și le place așa, sună mai bine.

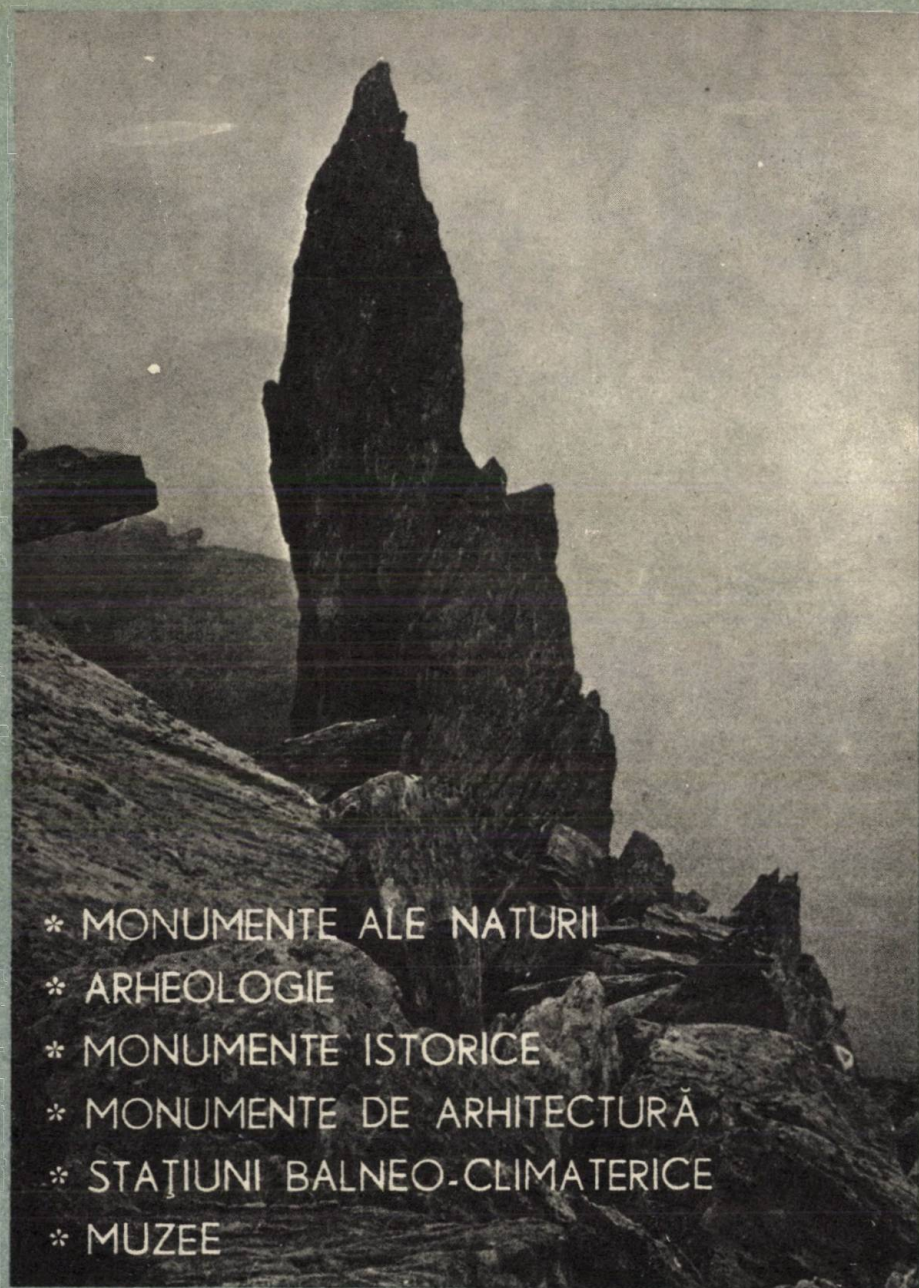
— Care-s «momentele grele» într-un șantier naval?

— Lansările, aș zice. În special la motonavele «grele». La 16 decembrie, anul trecut, am lansat o motonavă de 5000 de tone, la ora 21,00 pe lumină de reflector și pe zăpadă... Pe urmă s-a mai întîmplat ca șantierul să fie inundat de trei ori și vă dați seama ce înseamnă asta. Dar cel mai greu nu-i asta, ne descurcăm noi. Cel mai greu e cînd n-ai materiale la timp.

Revăd orașul cu duzi și cu lăutari. Mu l-am pierdut niciodată. Copilăria mea ține minte foarte puține lucruri. Mai degrabă are un loc proustian, în care există mirosuri și nori, melodii și un pod peste Argeș. Mult mai tîrziu, orgoliul de provincială va fi satisfăcut aflînd de departe că Oltenița a fost cetatea romană Daphne, pe urmă cetate ridicată pe Dunăre de Constantin cel Mare, că prin împrejurimi se descoperă piese de mare valoare arheologică, o civilizație de tip Gumelnița.

Orașul de acum este al șantierului. Șantierul este inima dunăreană a orașului. De acolo, dintre vase și zgomete de metal, urcă un prezent care poate fi asemănător multor orașe din țară. Se construiește un hotel turistic. Se asfaltează străzi de la periferie. Se fac excursii. Vine lumea din afară care rămîne să muncească aici și populația crește la 19.000 de locuitori. De departe există un ceas la care dintr-o dată, cei cinci mii de la S.N.O., «taica», vapoarele, felicitările, tot ceea ce n-ai știut, intră într-o mîndrie greu de definit, în ceva care-i face pe oameni aflați la mii de kilometri să tresară și să pronunțe parcă cu un alt glas cuvîntul NATAL.

ANDA BASARAB

- * MONUMENTE ALE NATURII
- * ARHEOLOGIE
- * MONUMENTE ISTORICE
- * MONUMENTE DE ARHITECTURĂ
- * STAȚIUNI BALNEO-CLIMATERICE
- * MUZEE

IN JUDEȚELE ȚARII

Statuia lui Mihai Viteazu din Alba-Iulia

ALBA

MONUMENTE ALE NATURII; Cheile Albacului; poiana cu narcise și calcarele de la Ampoia; Ghețarul de la Virtop; Detunatele; carierele de marmură de la Boz; Cheile Ordincușii, Cheile Rimeților; po-

iana cu narcise de la Piatra Cetii; Iezerul Ighielul; Peștera Lucia de lângă Cîmpeni; Peștera Huda lui Păpară; Peșpera Pojarul Poliței; Complexul carstic Scărișoara; Peștera Biborț; rezervația naturală Scă-

rișoara-Belioara; Iezerul Surianu (1 750 m alt.); Cheile Cîbului; Cheile Runcului; Cheile Pociovaliștei; Cheile Aiudului; rezervația naturală de Leontopodium alpinum de la Întregalde; pădurea de larice de la Vidol; rezervația naturală geologică Dealul cu melci; Ripa Roșie de lângă Sebeș; calcarele de la Valea Mică; pasurile Ursoaia, Vilcan și Valea Dosului.

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ: Urmele castrurilor romane **Alburnus** (Abrud), **Apulum** (Alba Iulia); ruinele cetății dacice de la **Colțești** (sec. I î.e.n.), cetății **Sebeșului** (sec. XIV—XV), cetății feudale de la **Săsciori** (sec. XV) și ale castelului Martinuzzi din **Vințu de Jos** (sec. XVI), cetății de la **Piatra Craivii** (sec. XIII). **Alba Iulia:** clădirea muzeului, catedrala romano-catolică, construită inițial în stil romanic (sec. XIII), modificată în stil gotic (sec. XIV), cu elemente de renaștere și baroc; catedrala Reîntregirii (1921—1922), clădirea bibliotecii Batthyaneum (sec. XVIII); cetatea zidită între anii 1715—1738; palatul princiar, fosta reședință a voievozilor Transilvaniei; palatul episcopal (sec. XV—XVI); monumentul de pe Dealul Furcilor, ridicat pe locul unde au fost executați Horia și Cloșca, **Aiud:** clădirea muzeului de istorie (sec. XIV); palatul în stil florentin; cetatea din sec. XV. **Blaj:** catedrala (sec. XVII), mănăstirea basilienilor, reședință metropolitană. **Sebeș:** biserica romano-catolică (sec. XIV—XV); biserica evanghelică (sec. XIV); cetățile țărănești din **Cilnic** și **Bilcaci**; bisericile fortificate din **Girbova** și **Sărd**; castelul Teleki din **Ocna Mureș** (sec. XVIII—XIX), bisericile din **Abrud** (sec. XIII), **Cricău** (sec. XIII), **Boz** (sec. XVI), **Lupșa**, **Cetatea de Baltă**, **Pianu** (sec. XIII), **Rimeți** (sec. XV), **Teiuș** (sec. XIV).

STAȚIUNI BALNEO-CLIMATERICE: Ocna Mureș, Șugag. **MUZEE:** Alba Iulia (istorie); **Aiud** (istorie, științe naturale); **Sebeș** (istorie, științe naturale); **Blaj:** muzeul memorial **Avram Iancu**, din comuna cu același nume; muzee etnografice în comunele **Lupșa** și **Rimetea**.

ARAD

MONUMENTE ALE NATURII: parcul dendrologic din **Macea**; pădurea Someș de la **Chișineu Criș**, colonizată cu cerbi lopătari; peștera cu formațiuni din calcă neagră; parcul dendrologic de la **Gurahonț** cu varietăți de arbori și arbuști din Europa, Asia, America.

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ: ruinele cetății **Siria** (sec. XIII), cetății **Șoimoș** (sec. XIII), cetății **Almaș** (sec. XIII), cetății **Agrîș** (sfârșitul sec. XIV), cetății **Dezna** (sec. XIV—XV). **Arad:** Palatul cultural (construcție în stil romanic din 1911—1913, care adăpostește muzeul județean, Filarmica și Biblioteca centrală); Castelul Municipal (ridicat în anul 1874—1876 în stilul renașterii — astăzi Primăria), cetatea Aradului (reconstruită între 1762—1783 în stilul fortificațiilor Vauban); minăstirea Simeon Stîlpticul, în stilul baroc, cu turla în stil romanic, construită în 1760—1762; capela sf. Florian în stil baroc (1751—1753); clădirea teatrului (începutul sec. XIX); catedrala ortodoxă română (1863), în stil baroc; biserica ortodoxă sîrbă, construcție barocă din 1698—1702. **Lipova:** bazele turcești «Sub dughene» (sec. XVI); **Ghioroc:** castelul Tisza (sec. XIX) stil neoclastic; **Nădlac:** biserica evanghelică și turnul cu ceas.

STAȚIUNI BALNEO-CLIMATERICE: Moneasa, Băile Lipova.

MUZEE, Arad: muzeul județean (cu secții de arheologie, istorie, etnografie și artă); muzeul Teatrului; Colecția de obiecte vechi bisericesti de la Minăstirea Simeon Stîlpticul; **Lipova:** (istorie și etnografie); **Siria:** Muzeul memorial «Ioan Slavici» și expoziția memorială «Emil Montia»; muzeele satești din comunele **Belu** și **Temeșesti**.

ARGES

MONUMENTE ALE NATURII: Cheile Argeșului; Cheile **Brusturețului** (în Piatra Craiului); peștera de la **Uluce** (Valea Cheii); Cheile **Dimbovicioarei**;

(Piatra Craiului); **Peștera Dimbovicioarei**; cheile **Ghimbavului**; cheile **Plaiului Mare**; cheile **Dimboviței** (ultimele trei pe riul Dimbovița); pasul **Giuvala**; pasul **Sălătruc**; cheile **Vilsanului**; calcarele numulitice de la **Albeștii de Muscel**; peștera **Colțul Surpat** (în Piatra Craiului); parcul dendrologic de la **Mihăiești**; poiana cu narcise de la **Negrași**; parcul Trivale din **Pitești**; punctul fosilifer **Suslănești** (rezervație paleontologică); peștera **Urșilor** (în Piatra Craiului); lacul **Vidraru**.

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ: ruinele cetății **Poenari** de la **Căpăținenii Pămînteni** (sec. XIII, refăcută în sec. XV de Vlad Tepeș); ruinele cetății **Dimboviței** (sec. XIII—XIV); ruinele Curții Domnești din Cîmpulung (sec. XIV). **Cîmpulung:** minăstirea **Negru Vodă** (construcție ridicată în prima jumătate a sec. XIV de Alexandru Basarab și de fiul acestuia Nicolae Alexandru, reconstruită în 1636 de Matei Basarab); Casa domnească (tot în timpul lui Matei Basarab); Biserica **Bolniții** (1718); Ansamblul **Bărăției** (sec. XIV—XV); monumentele **Jurămîntului** (datînd din 1674

din timpul lui Duca **Vodă**); bisericile **Fundeni** (sec. XVI), **Sf. Gheorghe-Olari** (sec. XVII), **Șu-bești** (sec. XVI). **Curtea de Argeș:** Biserica **Domnească** (sec. XIV); Biserica episcopală sau a minăstirii **Curtea de Argeș** (zidită în primul pătrar al sec. XVI de Neagoe Basarab); **Fintina Meșterului Manole**; Biserica **Sin Nicoară** (probabil sec. XII); biserica **Olari** (sec. XVII); cîteva case cu valoare arhitectonică din sec. XIX. **Pitești:** Biserica **Domnească** (construită în 1656 de Constantin Șerban); biserica **Mavrodolu** (sec. XIX), biserica schitului **Trivalea** (sec. XVII); **Palatul culturii**. Casele **Ceparu** și biserica din **Ceparii Pămînteni** (sec. XVIII); curtea fortificată a lui **Marius Băjescu** (sec. XVII) din satul **Băjești**; minăstirile: **Cotmena** (înălțată la 1383 de Mircea cel Bătrîn), **Bascovele** (Șerban Cantacuzino, 1695), **Glavacioc** (sec. XIV, refăcută de Vlad Călugărul la sfârșitul sec. XV), **Tutana** (1588, **Mihnea Turcitul**); bisericile din **Dragoslavele** (1661, **Grigore Ghica**), **Corbeni** (sec. XVIII); schitul **Brădet** (ctitorie probabilă a lui **Mircea cel Bătrîn**); **Mausoleul eroilor** din primul război mondial, ridicat pe muntele **Mateiașu**.

STAȚIUNI BALNEO-CLIMATERICE: Brădet, Bughea de Sus (de interes local), Cimpulung, Dimbovicioara, Rucăr.

MUZEE: Pitești (Muzeul județean Argeș, cu secții de istorie, artă și științe naturale); **Curtea de Argeș** (istorie, etnografie); **Cimpulung** (secții: istorie, complexul feudal Negru Vodă, științe naturale, artă plastică); **Golești** (amenajat în vechea casă a familiei Golești, monument istoric); secții: memorială, pedagogică, istorie, etnografie și artă populară, Muzeul pomiculturii și viticulturii; muzeul memorial «Livu Rebreanu» din comuna **Valea Mare**; casa memorială «George Topirceanu» din comuna **Nămăești**, muzele comunale din **Mușetești**, **Reveștești**, **Costești**.

BACĂU

MONUMENTE ALE NATURII: parcurile dendrologice **Dofteana** (cu cca 100 exemplare exotice), **Fintinele**, **Hemeiș** (cu peste 100 specii de arbori și arbuști indigeni și exotici); lacul de baraj natural **Bolătău**; lacul de acumulare **Belci** (prin zăgăzuirea apelor Tazlăului); barajul și lacul de acumulare de pe valea **Uzului**; pasul **Oituz**.

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ: stațiunile arheologice **Podei** (neoliticul cucutenian), **Costișa** și **Mindrișca** (așezări din epoca bronzului); necropolele dacilor liberi de la **Călugăra-Bacău**; ruinele curții domnești ridicate de Ștefan cel Mare la **Bacău**. **Bacău:** biserica Precista, zidită în ultimele decenii ale domniei lui Ștefan cel Mare; casa de cultură. **Buhuși:** conacul familiei Buhuși, construit în sec. XVIII în stil neoclasic polon; hanul fortificat de la Gura Orbiculului (sec. XVI). Casa Rosetti din comuna **Căiuți**; monumentul ridicat în memoria eroilor căzuți în 1916 în **Pasul Oituz**; piatra memorială în comuna **Blăgești** în amintirea țărănilor împușcați în timpul războaielor din 1907; biserica din **Borzești** (ctitorită de Ștefan cel Mare în 1493); moara de vânt din comuna **Horgești**; minăstirile **Cașin**, **Răchitoasa**, bisericile

din **Tg. Ocna** (ctitor Radu Răcoviță), **Dărmănești**, **Oituz** (1734, Radu Răcoviță).

STAȚIUNI BALNEO-CLIMATERICE: Moinești (de interes local), **Poiana Sărată**, **Slănicul Moldovei**, **Tirgu Ocna**.

MUZEE: **Bacău**, Muzeul județean de științe naturii; Muzeul județean de istorie; Galeria de artă, expoziția permanentă «George Bacovia»; **Tirgu Ocna:** Galeria de artă; **Gheorghe Gheorghiu-Dej:** Muzeul de istorie; expoziția memorială «Ion Borcea» din comuna **Racova**; casa memorială «Gheorghe Gheorghiu-Dej» din **Moinești**; muzeul sătesc din **Doftana**.

BIHOR

MONUMENTE ALE NATURII: Cetățile **Ponorului**; **Valea Galbenei**; **Peștera Focul Viu**; cheile **Galbenei**; cascada **Iadolina**; peșterile **Meziad**, **Onceasa** (în munții Apusenii), **Măgura** (pe valea Sighiștelului), **Vadu Crișului**, **Peștera Vintului** (pe valea Crișului Repede), **Tășnad** (pe pârul Valea Peșterii); **Cetățile Rădesii** (în munții Apusenii); cheile **Vadu Crișului**; pasul **Virtopt**.

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ: urmele cetății de pământ **Biharia** (7 km de Oradea) construită în sec. X—XI de voievodul Menumorut. **Oradea:** cetatea **Oradiel** (sec. XII); Palatul baroc (1762—1770); catedrala romano-catolică (1752—1780), în stil baroc; catedrala ortodoxă (1784—1830). Cetatea **Finis**; **Turnu Haiducilor** (turnul Ciuntii) de la **Salonta**.

STAȚIUNI BALNEO-CLIMATERICE: **Băile Felix**, **Băile 1 Mai**; **Stina de Vale** (alt. 1102 m); **Băile Tîncu** (alt. 131 m).

MUZEE: **Oradea:** Muzeul Țării Crișurilor (secții de arheologie, istorie, etnografie, artă, științe naturale); muzeele memoriale «Iosif Vulcan» și «Ady Endre»; Muzeul orașenesc **Beiuș**; Muzeul memorial «Arany Janos» din **Salonta**, muzeul comunale din **Săcuieni** și **Tinca**.

BISTRITA NĂSĂUD

MONUMENTE ALE NATURII: parcurile dendrologice din **Arcalia** și **Bistrița**; molidul candelabru de la **Tihuța**, pasurile **Rotunda**, **Tihuța** și **Șetref**; cheile **Bistriței**; complexul carstic **Tăușoare-Zalion**; breziile vulcanice din **Călimani**; **Peștera Luanei**, **Grotă Haosului**; (toate în masivul Călimanilor).

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARTĂ: ruinele cetății **Anieș** (sec. XIV—XV); ale cetății **Ciceului** (probabil din sec. XIII); ale bazilicii din **Rodna** (probabil sfârșitul sec. XIII); ziduri ale fostei cetăți din **Bistrița** (sec. XV); urmele unor fortificații din diferite perioade, începând cu epoca fierului de pe platoul dealului de la **Sărătel**; vestigiile castrului roman de la **Orheiul Bistriței**; ruinele cetății feudale de lângă satul **Slătinița**. **Bistrița:** biserica evanghelică (sec. XVI); clădirea palatului administrativ (sec. XV—XVI); șirul de case cu portic «Sugălele» (sec. XV); Casa argintarului (sec. XV); biserica ortodoxă (sec. XVI); biserica romano-catolică (sec. XVII); clădiri vechi (sec. XV) în Piața Centrală. Biserica-sală (sec. XVI) și castelul cu elemente gotice, ale Renașterii și barocului (sec. XVIII) din **Arcalia**; biserica evanghelică din **Viișoara** (sec. XV); bazilica în stil romanic de la **Herina** (sec. XIII) una din cele mai frumoase de acest gen din țară; biserica din lemn (sec. XVII) din **Rebrișoara**, «biserica de peste apă» (sec. XVII) din **Singeorz**; biserica evanghelică din **Unirea** (sec. XV).

STAȚIUNI BALNEO-CLIMATERICE: **Anieș**; **Colibița**; **Singeorz Băi**; **Valea Vinului**.

MUZEE: Muzeul de istorie **Bistrița** (cu colecții de științe naturale, arheologie, etnografie); Muzeul nășăudean (**Năsăud**); muzeele memoriale «George Coșbuc» (comuna **Coșbuc**), «Ion Pop Rețeganul» (comuna **Rețeg**), «Livu Rebreanu» (comuna cu același nume); muzeu sătești la: **Feldru**, **Leșu**, **Livezile**, **Monor**.

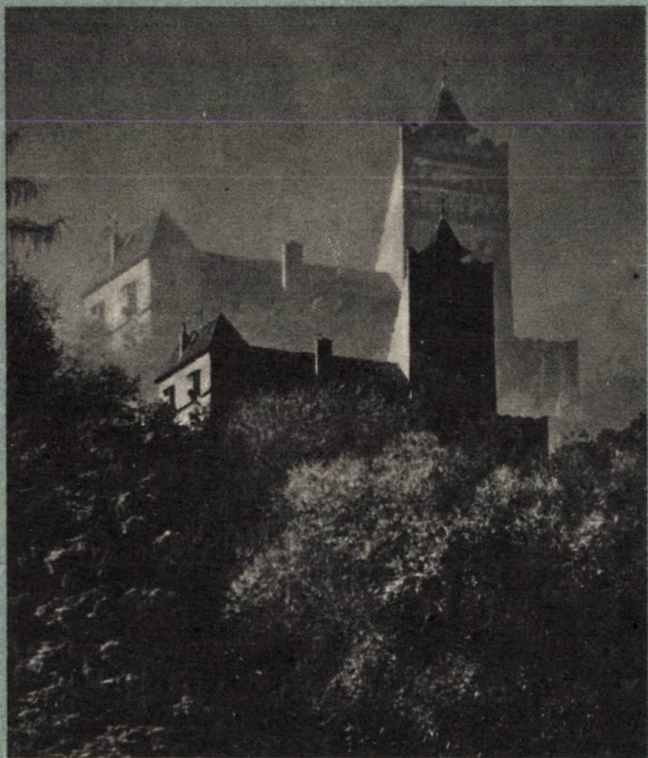
BOTOȘANI

MONUMENTE ALE NATURII: **Cordăreni:** șapte arbori seculari, ocrotiți; calcarele de la **Stinca**, rezervație naturală; stejarii din pădurea **Teloasa**, plantați, după tradiție de Ștefan cel Mare. În urma unei victorii asupra tătarilor; rezervația arboreului de tisa de la **Tudora**.

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ. **Botoșani:** casa memorială Nicolae Iorga; biserica sf. Nicolae (clădită de Ștefan cel Mare, 1496); biserica sf. Gheorghe (Doamna Elena, văduva lui Petru Rareș, 1551); biserica Uspenia (Elena Rareș, 1552); bustul lui Mihail Eminescu din grădina publică; casa Gollav (modestă locuință boierească, tipică pentru sfârșitul secolului XVIII, pe str. Mioritei), **Darabani:** casa

Bals, biserica Sf. Nicolae (1834, Teodor Bals); **Dorohoi:** biserica sf. Nicolae (Ștefan cel Mare, 1495); **Flăminzi**, monument legat de locul unde a pornit răscoala din 1907; **Vlădeni:** casa Haret; minăstirile **Agafon** (sec. XVIII), **Coșula** (sec. XVI), **Vorona** (fondată inițial în sec. XVII., refăcută în sec. XIX).

MUZEE: **Botoșani**, muzeul județean; Secția de artă; Casa memorială «Nicolae Iorga»; **Dorohoi:** Muzeul de științe naturale; Muzeul memorial «George Enescu»; comuna **George Enescu** (Liveni); Casa memorială «George Enescu»; **Săveni:** muzeu de arheologie; comuna **Mihail Eminescu** (Ipotești); Casa memorială «Mihail Eminescu»; comuna **Flăminzi:** «Expoziția memorială 1907».

Castelul Bran

BRAȘOV

MONUMENTE ALE NATURII: Coloanele de bazalt de la **Piatra Cioplită**; pasul **Delghiu**; **Peștera de Gheață** (în masivul Piatra Mare); **Peștera cu Iliici** (Peștera); rezervația naturală floricolă și faunistică din **Piatra Craiului**; coloanele de bazalt de la **Racoș**; cheile **Rîșnovei**; cascadele «**Șapte scări**» (alt. 950 m) și **Tamina** (alt. 1128 m) din muntele Piatra Mare; polana cu narcise de la **Dumbrava Vadului**; **Lacul Urlea** din munții Făgăraș; cheile **Zărneștilor** (în Piatra Craiului).

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ. **Brașov:** vechea cetate cu bastioane și ziduri de apărare (sec. XV—XVI); Biserica Neagră (sec. XIV—XV); biserica Sf. Nicolae din Schei (1518—1598); vechea școală românească din Schei, ridicată la 1597 și reconstruită la 1760; biserica sf. Bartolomeu (sec. XIII, cu refaceri în sec. XV); Casa Statului (ridicată inițial în sec. XIII, mărită în sec. XIV); Casa Hirscher (1545). **Făgăraș:** cetatea (sec. XIV); biserica sf. Nicolae (zidită de Constantin Brâncoveanu la 1698); **Feldioara:** cetatea Marienburg (sec. XIII); **Rîșnov:** cetatea (sec. XIV); biserica ortodoxă

(sec. XIV, restaurată de Mihai Viteazul); biserica evanghelică, cu arhitectură romanică la origine (sec. XIV). Castelul din **Bran** (sec. XII); Castelul Bruckenthal de la **Simbăta de Jos** (1750, stil baroc); **Codlea**: cetatea (sec. XIII); biserica evanghelică (1432); **Racoș**: cetatea Bethlen (sec. XVII); **Rupea**: cetatea (sec. XII); mănăstirea **Simbăta** (ctitorie a lui Constantin Brâncoveanu din 1688); cetățile țărănești și bisericile fortificate din **Draușeni** (sec. XV), **Fișer**, **Bunești** (sec. XIV); **Ghimbav**, **Hărman**, **Prejmer**, **Homorod**, **Feldioara**, **Rotbav** (sec. XIII—XIV), **Rupea** (sec. XII).

STAȚIUNI BALNEO-CLIMATICE: **Codlea**, **Predeal**, **Rîșnov**, **Rotbav**, **Timișul de Jos**, **Timișul de Sus**, **Veneția de Jos**.

MUZEE. **Brașov**: Muzeul județean; muzeul «Cetatea Brașovului și fortificațiile din Țara Birsei»; Muzeul de istorie; Muzeul de arte plastice; Muzeul culturii românești; Muzeul sporturilor; «Casa Mureșenilor»; Casa memorială «Gh. Dima». Muzeul **Bran** cu secția etnografică în aer liber; Muzeul orașenesc **Făgăraș**; muzeele etnografice din **Săcele** și **Rupea**; Muzeul **Cetății Rîșnovului**; muzeu sau puncte muzeale sătești la: **Bunești**, **Comana de Jos**, **Cuciulata**, **Fundata**, **Mateiaș**, **Paloș**, **Rotbav**, **Șirnea**.

BRĂILA

Brăila: urme ale cetății turcești (sec. XVI); biserica «Sfinții Arhangheli», fostă geamie în sec. XVII; biserica elenă (sec. XIX); Muzeul de istorie; Muzeul de artă;

STAȚIUNI BALNEOCLIMATICE. **Lacul Sărat**; **Ciineni** și **Movila Miresii** (de interes local).

BUZĂU

MONUMENTE ALE NATURII: rezervația naturală **Penteleu**; vulcanii norioși de la **Picicle**; rezervația geologică de la **Bădila** (calcarele de Bădila).

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ: biserica rupestră din **Aluniș** (sec. XIII); **Buzău**: Biserica episcopiei (1649), ctitoria lui Neagoe Basarab, refăcută în veacul următor de Matei Basarab; mănăstirea Banu (sec. XVII); palatul episcopal (sec. XVII, refăcută de Constantin Brâncoveanu); mănăstirile: **Brad** (sec. XVII), **Cirnu**, ctitoria lui Mircea Ciobanu, și a Doamnei Chiajna (sec. XVI), bisericile din: **Rimnicu Sărat** (zidită de Ștefan cel Mare la 1474), **Berca** (1694), **Cindești**, schiturile **Ciolanu** (sec. XVI), **Găvanul** (sec. XVII), **Rătești** (sec. XVII).

STAȚIUNI BALNEO-CLIMATICE: **Balta Albă**, **Sărata-Monteoru**, **Siriu**.

MUZEE: Muzeul județean de istorie (**Buzău**); Muzeul mixt **Rm. Sărat** (cu secții de etnografie, științe naturale și o cameră memorială «Florica Cristoforeanu»; Muzeul școlar din **Aldeni**; Muzeul comunal de la **Smeeni**; Muzeul în aer liber al Taberei de sculptură de la **Măgura**.

CARAȘ SEVERIN

MONUMENTE ALE NATURII: rezervația naturală **Beușnița**; rezervația forestieră, lacul **Ochiul Beilului**; cascadele **Beușniței** (munții **Semenic**); rezervația naturală de pe muntele **Domogled**; cheile **Carașului**; peștera **Comarnic**; cheile **Nerei**; pasul **Poarta Orientală** (Orșova-Caransebeș); exemplarele de tisă de la **Băile Herculane**; pasul **Prislop-Gârâna**; **Sfinxul bănățean**; cheile **Minișului**; poiana cu narcise de la **Zervești**.

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ: clădirea Primăriei (sec. XIX, stil gotic) și biserica ortodoxă (sec. XV) din **Caransebeș**; ruinele topitoriei de aur și mina «Roata» din **Cavnic**; castelul din **Ilia**, zidit de Ștefan Bathory (sec. XVI); **Jipa**: ruinele

castrului roman **Tibiscum**, **Ora- vița**: clădirea teatrului (1789—1817), cel mai vechi teatru din România și biserica ortodoxă (sfârșitul sec. XVIII), construită cu elemente caracteristice arhitecturii din Țara Românească și ale stilului baroc; **Topileț**: urmele apeductului turcesc (sec. XVIII).

STAȚIUNI BALNEO-CLIMATICE: **Băile Herculane**, **Bocșa** (de interes local), **Poiana Mărului** (de interes local), **Văliug**, **Complexul Semenice**.

MUZEE: Muzeul județean, **Reșița**; Muzeul orașenesc **Caransebeș**; muzeele sătești de la **Mehadica**, **Gornea** și **Zorlențu Mare**.

CLUJ

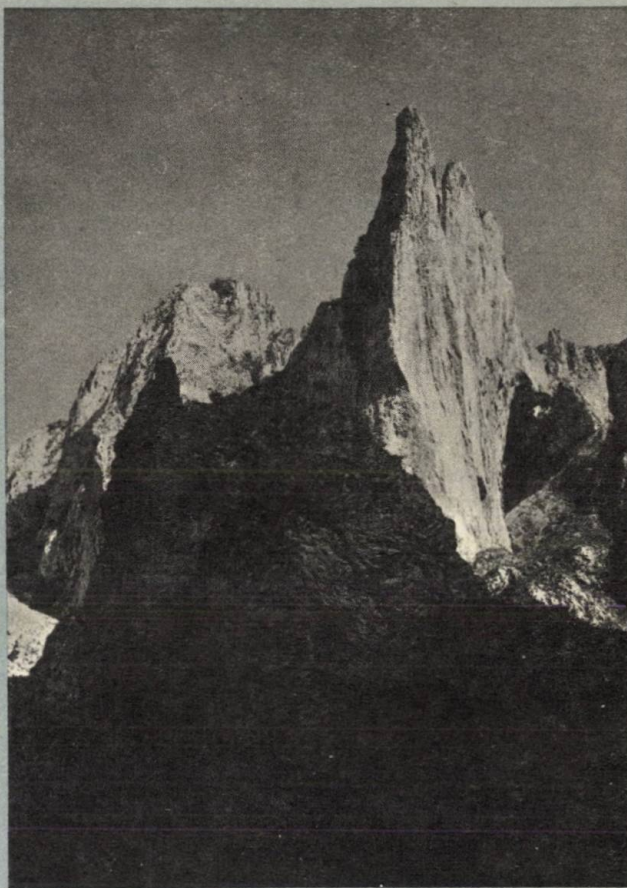
MONUMENTE ALE NATURII: **Cheile Turzii**; pasul **Piatra Craiului**; pasul **Prislop** (în munții **Apuseni**); defileul **Someșului**; cheile **Someșului Cald** (în munții **Apuseni**).

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ: **Aghireșu**: biserica-hală în stil gotic, cu influențe renaștentiste; **Bobilna**: monumentul ridicat în amintirea răscobalei din 1437; **Bologa**: ruinele cetății (sec. XIV); **Bontida**: biserica reformată (sec. XIV), stil gotic; castelul **Banffy** (sec. XVIII) **Cluj**: biserica sf. **Mihai**, una din cele mai valoroase construcții gotice, începută în 1349 și terminată după aproape 100 de ani; casa natală a lui **Matei Corvin** (construcție gotică, sec. XV, cu transformări în stilul renașterii), ziduri din vechea cetate feudală (sec. XV) și **Bastionul croitorilor**, palatul **Banffy** (sec. XVIII, stil baroc); Teatrul **Național** (sfârșitul secolului trecut); mănăstirea dominicanilor, în care funcționează astăzi liceul de muzică (sec. XV, stil gotic); biserica reformată (construcție gotică, sec. XV); statuia ecvestră a sf. **Gheorghe**, din fața bisericii reformate (operă din 1733 a sculptorilor clujeni **Martin** și **Gheorghe**, a cărei dublură se află în curtea muzeului **Hradciani** din **Praga**); biserica **pariștilor** (stil baroc, sec. XVIII), cu întregul mobilier original din lemn de mahon sculptat, biserica **Mă-**

năstir — Calvaria (sec. XV); **Dăbica:** cetatea și biserica evanghelică fortificată (sec. XV—XVI); **Dej:** biserica reformată «sf. Ștefan» (construcție gotică din sec. XV); minăstirea franciscană (stil gotic, sec. XVII), Feleacu: biserica ortodoxă construită în sec. XV; **Gherla:** castelul cardinalului Martinuzzi (sec. XVI); biserica armenească în stil baroc; **Gilău:** urmele unui castru roman; castelul (sec. XV); **Huedin:** biserica reformată (sec. XV); **Mănăstirea:** palatul Korniș, construit în 1825 în stil neoclasic; **Mihai Viteazul:** monumentul ridicat pe locul unde a fost ucis Mihai Viteazul; **Moldovenesti:** «Cetatea Turzii» (sec. XII—XIII); **Nicula:** Minăstirea (sec. XII); **Turda:** palatul princiar (stil gotic sec. XV—XVI); bisericile reformate: veche (tipul biserică-hală, clădită la 1499 în stil gotic); nouă (1505, gotică, dar cu modificări ulterioare); și romano-catolică (sec. XVI), casa memorandistului Dr. Ioan Rațiu; **Vad:** biserica ortodoxă (sec. XVI).

STAȚIUNI BALNEO-CLIMATERICE: Cojocna, Ocna Dej, Someșeni, Turda.

MUZE: Cluj: Muzeul de istorie al Transilvaniei; Muzeul de artă; Muzeul etnografic al Transilvaniei; Colecția de istorie a farmaciei; Secția în aer liber din parcul Hoia; Muzeul memorial «Emil Isac», Grădina Botanică; Muzeul zoologic al Universității «Babeș-Bolyai»; **Dej:** muzeul orașului; **Gherla:** Muzeul de istorie, **Ciucea:** Muzeul memorial «Octavian Goga»; **Huedin:** Muzeul de istorie și etnografie.

Cheile Turzii

CONSTANȚA

MONUMENTE ALE NATURII: Rezervația de dune maritime și lacul de la **Agigea**; peștera de la **Gura Dobrogei**; rezervația forestieră **Hagieni**; rezervația naturală **Fintinița-Murfatlar**; rezervații geologice: calcarele de la **Hirsova**, punctele fosilifere de la **Aliman, Cernavoda, Seimenii Mari**.

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ: Adamclisi: Monumentul triumfal Tropaeum Traiani (109 e.n.); altarul funerar,

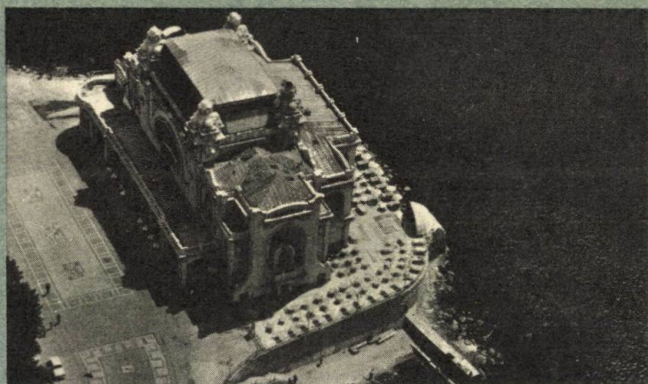
mausoleul roman (sec. I e.n.); ruinele cetății Municipium Tropaei; **Cernavodă:** ruinele cetății Axiopolis; urmele Valului lui Traian (rezervație arheologică); podul feroviar, construit de inginerul Anghel Saligny; **Constanța:** Edificiul roman cu mozaic; ruinele cetății Tomis (ansamblu arheologic); moscheea (1910, stil maur, copie a moscheii Konia din Anatolia); catedrala ortodoxă (1894—1895); biserica greacă (1867—1868); clădirea Consiliului Popular Municipal; statuia lui Publius Ovidius Naso; farul

genovez (sec. XIV); **Hirsova:** ruinele cetății romane Carsium; zidurile cetății turcești; geamia; **Istria:** ruinele cetății Histria (sec. VII î.e.n. — sec. VI e.n.). Ruinele cetății **Capidava**; **Mangalia:** ruinele zidurilor vechii așezeri Calatis; geamia «Esmahan Sultan» (1590); **Medgidia:** moscheia principală.

STAȚIUNI BALNEO-CLIMATERICE: Costinești, Neptun, Eforie Sud, Eforie Nord, Mamaia, Năvodari, Techirghiol.

STAȚIUNI BALNEO-CLIMATERICE: Costinești, Neptun, Eforie Sud, Eforie Nord, Mamaia, Năvodari, Techirghiol, Mangalia.

MUZEE: **Constanța:** Muzeul de arheologie; Edificiul roman cu mozaic; Muzeul de artă; Colecția «Ion Jalea»; Muzeul Marinei Române; Colecția de curiozități «Mercurius»; Acvariul; Planetariul; **Mangalia:** Muzeul de artă, Muzeul de arheologie; comuna **Limanu:** Muzeu de artă; comuna **Topalu:** Muzeul de artă «Dinu și Sevasta Vintilă»; **Medgidia:** Muzeul de artă.

Cazinoul din Constanța

castelul din **Virghiș**; biserica fortificată din **Zăbala**.

COVASNA

MONUMENTE ALE NATURII: pasul **Baraolt**; tinovul **Lucs** de la Brăduț (rezervație botanică), peștera de pucioasă de la **Turia**.

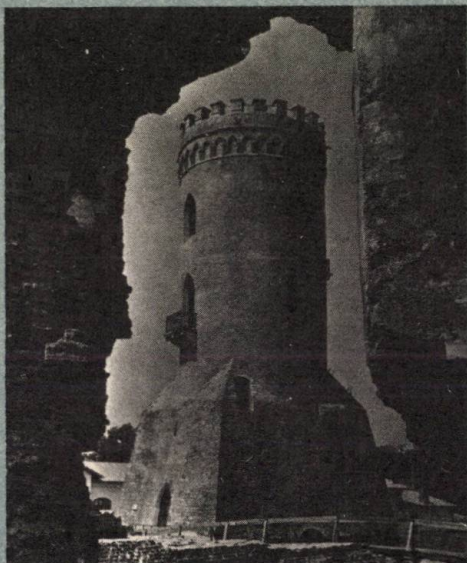
ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ: biserica fortificată din **Aita Mare** (sec. XVI); urmele castrului roman de la **Brețcu**;

la **Dalnic**, placă comemorativă pe locul casei natale a lui Gh. Doja; biserica romano-catolică din **Ghelnița** (sec. XIII); **Ilieni:** cetatea cu cinci turnuri (sec. XV); Monumentul ridicat în memoria ostașilor români și sovietici căzuți în cel de al doilea război mondial; cetatea, cu biserica romano-catolică din **Lemnăia**; ruinele «Cetății Zeilor» de la **Turia**;

STAȚIUNI BALNEOCLIMATERICE: **Bodoc**, **Covasna**, **Mănăș-Băi**, **Racoșul de Sus** (de interes local), **Șugaș**, **Turia**, **Vilcele**.

MUZEE: Muzeul orașenesc **Sf. Gheorghe** (cu secții de științe naturale, istorie, arheologie, etnografie, artă plastică); expozițiile permanente «Gabor Aron» și «Istoria breslelor» din **Tirgu Secuiesc**.

DÎMBOVIȚA

Turnul Chindii din Tîrgoviște

MONUMENTE ALE NATURII: Complexul de izvoare de la **Corbii Ciungi**; peștera **Ialomiței**; cascada **Moara Dracului** (în munții Bucegi); cheile **Orzei**, **Tătarului** și **Zănoagei**; lacul **Tigănești** (în Bucegi); rezervația **Peștera Ialomiței**; cu fenomenele carstice **Cheile Pesterii**, **Cheile Urșilor**, **Valea Horoaabei**; rezervația **Zănoaga**.

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ: casele lui Șerban Greceanu de la **Cornești**; casa și biserica lui Constantin Brâncoveanu zidită în 1706 de la **Doicești**; biserica (1684) și palatul lui Brâncoveanu de la **Potlogi**; ruinele caselor **Văcăreștilor** (sfârșitul sec. XVIII) și biserica în stil brâncovenesc din comuna **Văcărești**; **Tîrgoviște:** Curtea Domnească; ruinele casei domnești (Mircea cel Bătrîn, sfârșitul sec. XIV), biserica domnească mare (Petru Cercel, 1588).

biserica domnească mică (1517), Turnul Chindiei (a doua jumătate a sec. XV, probabil din timpul lui Vlad Tepeș), zidurile de incintă (sec. XV); biserici: Stela (Vasile Lupu, 1645), «Sfinții împărați» (Matei Basarab și doamna Elena, 1650), Andronești (1527, refăcută în 1653 de doamna Elena), sf. Dumitru (din vremea lui Matei Basarab); clădirea Poștei (1909), casa-atelieră a pictorului Gh. Petrașcu; două case — Pirvulescu (str. N. Bălcescu) și Angela Georgescu (str. Gr. A. Alexandrescu) din sec. XVIII, specifice arhitecturii civile muntești. Minăstirile: Dealu (Radu cel Mare, 1496, 1501), Nucet (sec. XVI), Viforita (sec. XIV); schiturile Peștera (în munții Buccegi) și Bunea din comuna Vulcană-Pandele (sec. XVII).

STAȚIUNI BALNEO-CLIMATERICE: Pucioasa, Vulcană.

MUZEE: **Îrșov:** Muzeul județean Dimbovița, muzeul de istorie, Complexul muzeal Curtea Domnească, Muzeul de istorie a orașului Îrșov, Secția de etnografie, Muzeul scriitorilor îrșoveni, Muzeul tiparului și al cărții vechi românești; Casa-atelieră «Gh. Petrașcu», comuna **Caragiale:** Expoziția permanentă «L. Caragiale»; comuna **Potlogi:** Curtea brâncovenească; comuna **Vulcană-Pandele:** Casa memorială «Gabriel Popescu»; comuna **Costești din Vale:** Expoziția memorială «I.C. Jissarion».

GORJ

MONUMENTE ALE NATURII: **Poiana Mare:** Rezervația de salcâm «Ciurmelă».

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ: **Brabova:** cula Geblescu (sec. XV), casa Izvoranu; monumentul ridicat în memoria unui grup de țărani împușcați în 1907; **Brădești:** biserica «Sfinții Voievozi» (1751, Barbu Brădescu, stil brâncovenesc); **Termirești:** ruinele unei cule vechi; **Răcari:** urmele unui castru roman; **Bucovăț:** minăstirea Bucovățului vechi sau Coșuna (1572, Ștefan, mare ban al Craiovei și fiul său, Pîrșu Vel Clucer); șantier arheologic și urme de așezări romane la **Grindul Tomii, Rast,**

Deda, Basarabi, Hunia și Cetate (ultimele trei de-a lungul Dunării, pe șoseaua spre Drobeta-Turnu Severin); **Calafat:** monumentele: «1877», «Cobuz», al «Sergentului», «Bateriei Mircea», statuia și mormîntul lui Tudor Vladimirescu; biserica «Sf. Nicolae»; **Cotofenii din Față:** conacul de la Cotofeni (1653, spătarul Mihai Cotofanu); biserica, ctitorie a boierilor Cotofenești; **Cernătești:** cula Cernătescu; **Craiova:** Casa Băniei (1699), Constantin Brâncoveanu, unul din cele mai vechi monumente laice; biserica «Sf. Dumitru» (1889, continuarea unei biserici construite înainte de 1500); ruinele hanului Hurez (1699); «Casa Glogoveanu» (în care a locuit un timp Tudor Vladimirescu); «Casa Coțofeanu», monument de arhitectură românească din sec. XIX; biserica Obedeanu (1748, stolnicul Constantin Obedeanu, stil bizantin); monumentul comemorativ 1907; clădirile Universității, Palatul administrativ, Palatul Justiției, noul Teatrul Național; comuna **Celei:** ruinele cetății geto-dace Suci-dava; satul **Branistea:** minăstirea Jitianu (sec. XVI, Jitianu, ispravnic în timpul lui Mihai Viteazul); **Segarcea:** biserica fostei minăstiri, fondată în 1547 și refăcută ulterior sub Constantin Brâncoveanu.

MUZEE: Muzeul orașenesc din **Calafat;** **Craiova:** Muzeul Olteniei (cu secții de istorie, științele naturii, etnografie); Expoziția permanentă «Procesul luptătorilor celeriști și petroliști din 1934»; Muzeul de artă: secția de etnografie «Casa Băniei», casele memoriale «Traian Demetrescu» și Elena Farago; comuna **Orlea:** muzeu de istorie; comuna **Cernătești:** punct muzeal în cula Cernătescu; comuna **Leu:** muzeu sătesc.

GALAȚI

MONUMENTE ALE NATURII: **Băleni:** Pădurile Rareș (5 km din șoseaua Tg. Bujor — Foltești), **Girboavele** (15 km de Galați), **Tălășmani** (în apropierea comunei Berești); rezervația de dune fluviatile de lângă comuna **Hanu Conachi.**

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHI-

TECTURĂ: **Galați:** biserica-fortăreață «Precista» (Vasile Lupu, mijlocul sec. XVI), biserica «Mavromol» (1669, Gheorghe Duca), în chiliile căreia au funcționat primele școli din oraș; biserica «Vovidenia» (sfîrșitul sec. XVIII); Palatul administrativ (sfîrșitul sec. XIX), construit într-o frumoasă îmbinare a stilului românesc cu elemente gotice; Palatul Navigației Fluviale, conceput după proiectul ing. Anghel Saligny; casa cu placă comemorativă în amintirea poeziei revoluționar bulgar Hristo Botev; **Garvăn:** urmele cetății Dinogetia; **Barboși:** ruinele castrului militar Caput-Bovis; **Tigănești:** poarta conacului lui Costache Conache (sec. XIX).

MUZEE: **Galați:** Muzeul de istorie; Muzeul de științe naturale; Muzeul de artă modernă și contemporană românească; Muzeul de istorie modernă și contemporană; Muzeul din **Tecuci;** Muzeul Costache Negri din comuna Minjina, azi **Costache Negri.**

DOLJ

MONUMENTE ALE NATURII: pădurea cu lălele peștrițe de la **Botorogi;** pesterile: **Cioaca cu brebenel, Cloșani, Muierii, Polovragi, Defileul Jiului;** cheile **Oltetului** și ale **Sohodolului;** pădurea de castani seculari de la **Pocruia.**

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ: **Baia de Fier:** bisericile «Toți Sfinții» (1749), construită în vremea lui Ion Grigore Ghica și a lui Constantin Racoviță și «Sfinții Voievozi» (1809, construită din lemn de moșnenii satului); **Bumbăști-Jiu:** ruinele icastrului roman și băile romane; satul **Cartiu:** Casa Cartianu și alte câteva case în stilul culelor oltenesti; cula Cornoiu de la **Curtișoara** (1785); **Glogova:** cula și biserica Glogovenilor (1734); **Hobița:** casa-muzeu C. Brăncuși și biserica din lemn (sec. XVIII); **Pades:** monumentul ridicat pe locul unde în 1821 a fost citită proclamația lui Tudor Vladimirescu; **Pojogeni:** cula și biserica ridicată de Ion Scărădeanu în 1834—1838; **Tirgu-Jiu:** operele lui Brâncuși; Poarta sârutului, Masa tăcerii, Coloana fără

sfârșit; casa pitarului Măldărescu (1710), casa slugerului Gănescu; mausoleul și casa memorială a Ecaterinei Teodoroiu; monumentul lui Tudor Vladimirescu; casa și biserica banului Cornea Brăiloiu (sec. XVII); minăstirile **Polvragi** («jupin Danciu Pirianu și Stan, marele postelnic», a doua jumătate a sec. XVII); **Tismana** (sfârșitul sec. XIV, ridicată prin strădania călugărului Nicodim, mai târziu din lemn de tisă, apoi din piatră în timpul lui Radu I); schiturile: **Crasna** (1636) **Lainici**, transformat în minăstire (1817, Răducanu Sărdescu), **Locurile Rele** (1859).

STAȚIUNI BALNEO-CLIMATERICE: **Novaci**, **Pociova** (de interes local), **Săcele**.

MUZEE: **Tg. Jiu:** Muzeul județean Gorj; Secția de artă populară de la **Curțisoara**; Casa memorială Ecaterina Teodoroiu; muzee sătești: **Arcani**, **Bărbătești**, **Borăscu**, **Brădiceni**, **Dobrița**, **Hobița**, **Lelești**, **Novaci**, **Săcele**; **Vladimiri** (casa memorială Tudor Vladimirescu).

Hotelul «GORJ» din Tg. Jiu

HARGHITA

MONUMENTE ALE NATURII: **Lacul Sf. Ana** (în craterul unui vulcan stins în munții Bodoc); pădurea de mesteceni pitici (rezervație naturală) de la **Ciceu**; **Lacul Roșu**; peștera **Merești**; poiana cu narcise de la **Ocland**; poiana cu narcise de pe platoul Homorod din **Odorheiu Secuiesc**; mlaștina «Valea mijlocie» de la **Tușnadul Nou**; poiana cu narcise de la **Vlăhița**; peștera **Șugău** de la Voșlăbeni; pasurile: **Borzont** (Praid-Gheorgheni), **Ghimeș Palanca**, **Tulghes** (Poiana Teiului — Toplița), **Uz** (Miercurea Ciuc — Vlăhița), **Voșlăbeni** (Gheorgheni-Miercurea Ciuc).

ARHEOLOGIE, MONUMENTE DE ISTORIE ȘI ARHI-

TECTURĂ: **Bilbor:** biserica veche, construcție de lemn în stil bizantin; **Bradul** (Toplița): Monumentul eroilor români din primul război mondial; **Ciuc Singergiu:** biserica mare; **Corund:** biserica ortodoxă (1723) din lemn; **Cristuru Secuiesc:** conacul nobiliar cu placă comemorativă legată de evenimentele anilor 1848—1849; **Dirju:** cetate țărănească cu biserică fortificată; **Gheorgheni:** biserica romano-catolică; **Miercurea Ciuc:** cetatea feudală (1611—1621), biserica parohială, construită în stil baroc; **Mihăileni:** biserica fortificată, construcție gotică; **Odorheiu Secuiesc:** fosta minăstire franciscană (sec. XVIII); **Racu:** biserica romano-catolică (1500); **Sintimbru:** biserica ro-

mano-catolică (stil gotic, zidită de Ioan de Huniade).

STAȚIUNI BALNEO-CLIMATERICE: **Tușnad**, **Borsec**, **Harghita**, **Homorod**, **Izvorul Mureșului**, **Jigodin**, **Lacul Roșu**, **Praid**; **Bradul**, **Chirul**, **Corund**, **Odorheiu Secuiesc**, **Dănești**, **Cristuru Secuiesc**, **Iacobenii**, **Sintimbru**.

MUZEE: la **Mircurea Ciuc** (colecții de arheologie, istorie, etnografie, artă plastică și o bibliotecă cu cărți vechi și manuscrise), **Odorheiu Secuiesc** (științe naturale, etnografie, artă populară și artă plastică), **Gheorgheni**, **Cristuru Secuiesc**; muzee sătești la **Livezi** și **Orășeni**, muzeu școlar la **Zetea**.

HUNEDOARA

MONUMENTE ALE NATURII: Parcul național **Retezat**; lacurile principale din masivul Retezat: **Ana**, **Bucura**, **Buta**, **Custura**, **Galeș**, **Pietrele**, **Ză-**

noaga; **Cascada Lolaia**; lacuri în Parâng: **Tăul fără Fund**, **Cilcescu**; pasurile: **Bănița-Merișor** (Petroșani-Hăteș), **Poarta de Fier Transilvană** (Hăteș-

Caransebeș), **Urdele** (Sebeș-Novaci), **Vilcan** (în munții Vilcan), la 1 621 m alt.; pădurea **Bejan** (rezervație forestieră); cheile **Butei** (în Retezat), **Jiețu-**

lui (Petroșani-Obirșia Lotrului), **Taia** (în munții Sebeșului); peștera «de aur» de la **Cimpu lui Neag**, peștera de la **Tecuri**, peștera **Șura-Mare**; peșterile **Groapa Lupului**, **Balogului** și **Zidul cel Mare** din Măgura Crăciunestilor, unde s-au găsit obiecte din comuna primitivă; plantațiile de bambus de la **Gura-Sada**; rezervația de zimbri din pădurea **Slivuț** (Hățeg); parcul dendrologic din **Simeria**; gorunul lui Horea de la **Tebea**; dealul cetății **Deva**; rezervația botanică de la **Zam**.

ARHEOLOGIE, MONUMENTE DE ARTĂ ȘI ARHITECTURĂ: mănăstirea franciscană (sec. XV) din **Baia Cris**; bustul lui Avram Iancu; biserica fortificată din **Brad**; fortăreața medievală de la **Brănișca** (sec. XIV), urme ale vechilor băi romane de la **Călan** (Aqua); biserica ortodoxă în stil gotic (sec. XV) de la **Cinciș**; case țărănești cu arhitectură specifică la **Cimpu lui Neag** și **Clopotiva**; **Costești**: ruinele cetăților dacice Costești, Blidaru, Piatra Roșie și Grădiștea Muncelului; biserica ortodoxă din **Densus** (sec. XIII); **Deva**: castelul Bethlen (1621), statuia lui Decebal; monumentul Horia, Cloșca și Crișan; statuia dr. Petru Groza; ruinele cetății Deva (sec. XVI); biserica și mănăstirea franciscană (sec. XVIII); turnul vechii biserici ortodoxe (1727); urmele cetății medievale de la **Dobra** (sec. XIV); capela romană (sec. XIII), biserica ortodoxă (sec. XVI) și castelul Apaffi (sec. XVII) din **Geoagiu de Jos**; biserica ortodoxă de la **Gura-Sada** (sec. XIII—XIV); **Hunedoara**: castelul Huniazilor (sec. XIII); biserica din vecinătatea castelului, datând din aceeași perioadă; așezarea romană de la **Micia**; mănăstirea **Prislop** (călugărul Nicodim, sfârșitul sec. XIV); bisericile din **Bulzești** și **Ribița** (sec. XV); ruinele castelului medieval «Cetatea Colț» (sec. XIV) și biserica Colț (sec. XVIII) din comuna **Riu de Mori**; biserica din **Roșcani** (sec. XIV—XV); ruinele cetății **Ulpia Traiana Sarmizegetusa** (sec. II e.n.) vestigiile arheologice de la **Peșteana**; monumentul de la **Zeicani** în amintirea victoriei reputate de Ioan de Hunedoara la 1442 împotriva turcilor; biserica (sec. XIV) și castelul (1872) de

Statuia lui Decebal de la Deva

la **Sintămăria Orlea**; biserica din **Strei** (sec. XIII); mormântul și bustul lui Avram Iancu de la **Tebea**; castelul în stil baroc (sec. XVIII) de la **Zam**.

STAȚIUNI BALNEO-CLIMATERICE: **Călan-Băi**, **Geoagiu**, **Vața de Jos**; se interes local: **Bobilna**, **Bohoț**.

MUZEE: Muzeul județean din **Deva**, Muzeul de artă populară din **Orăștie**; Muzeul memorial Aurel Vlaicu din comuna **Aurel Vlaicu**; punctul muzeistic din **Hățeg**, muzeul mineritului din **Petroșani**, castelul **Hunedoara**, Muzeul de arheologie **Ulpia Traiana Sarmizegetusa**, Muzeul din **Brad** muzeu sătești la **Criscior** și **Iscroni**.

IALOMIȚA

Amara: stațiune balneo-climatică; **Călărași:** muzeu de istorie, casa memorială «Gh. M. Vasilescu-Vasia»; **Fundata:** stațiune balneară de interes local; **Giurgeni-Vadu Oii;** podul rutier peste Dunăre; **Slobozia:** noul centru civic și administrativ al orașului.

IAȘI

MONUMENTE ALE NATURII: rezervația de țisă din **Dealul Mare al Hirlăului;** punctul fosilifer **Dealul Repedeș** și fizelele din **Valea lui David** de lângă Iași.

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ: Iași: biserica «Sf. Nicolae» (Ștefan cel Mare, 1493); biserica minăstirii Golia (Petr Șchiopu, 1583); biserica «Treierarii» (Vasile Lupu, 1639); minăstirea Golia (logofătul Ioan

Golia, sec. XVI), minăstirea Cetățuia (Duca Vodă, 1672); minăstirea «Galata» (Petr Șchiopu, 1584); biserica «Sf. Sava» (Gheorghe din Constantinopol, 1625); minăstirea «Frumoasa» (Grigore Ghica Vodă, 1727); Mitropolia Moldovei (1833); Palatul Culturii (Inceputul sec. XX, stil gotic flamboyant); palatul Roznovan (sec. XIX); monumentul lui Alexandru Ioan Cuza (1912); palatul-reședința domnească a lui Alexandru Ioan Cuza (sec. XIX, stil empire); clădirea Teatrului Național «V. Alecsandri» (1896); biserica Barnovschi (sec. XVII); minăstirea Bărboi (1841); biserica Vovidenia (sec. XVII); biserica Nicorița (1626—1627); «Sf. Ioan Zlataust» (Înălțată de Ștefan Tomșa și refăcută de Gh. Duca la 1682) etc.; **Birnova:** biserica minăstirii Birnova (Incepută la 1629 de Miron Barnovschi și terminată la 1664 de Dabija Vodă); ruinele palatului domnesc; **Cotnari:** ruinele palatului și a pivnițelor domnești construite de Ștefan cel Mare; biserica domnească (din aceeași perioadă); ruinele bisericii catolice (Despot Vodă, sec. XVI); **Cucuteni:** așezarea neolitică de pe Dealul Cetățuia (mileniile III—II î.e.n.); minăstirea Dobrovăț

(Ștefan cel Mare, 1503—1504); **Hirlău:** ruinele curții lui Ștefan cel Mare; biserica «Sf. Gheorghe» (Ștefan cel Mare, 1492); biserica «Sf. Dumitru» (Petr Rareș, sec. XVI). **Huși:** biserica Episcopiei (Ieremia Vodă, 1592); **Miclăușeni:** Castelul Sturza-Miclăușeni; **Mircești:** casa și mausoleul lui Vasile Alecsandri; ruinele cetății dacice de la **Moșna;** **Ruginoasa:** palatul domnitorului Al. I. Cuza; **Pașcani:** casa spătarului Iordache Cantacuzino (sec. XVII).

STAȚIUNI BALNEO-CLIMATICE: Strunga.

MUZEE: Iași: Muzeul de arte plastice; Muzeul etnografic al Moldovei; Muzeul politehnic; Muzeul Unirii; Muzeul de istorie a Moldovei; Muzeul de literatură a Moldovei; Muzeul de istorie naturală; Muzeul memorial «Ilie Pintilie»; casa memorială «Bojdeuca lui Creangă»; casa memorială «Mihai Codreanu»; casa memorială «Otilia Cazimir»; casa Dosoffei; Muzeul Teatrului; Mircești: muzeul memorial «Vasile Alecsandri»; comuna **Miroslava:** casa memorială «Dimitrie Anghel»; **Huși:** Muzeul D. Cantemir».

Iași — Palatul culturii

ILFOV

MONUMENTE ALE NATURII: rezervația naturală de tei și bujori sălbateci din pădurea **Comana**; pădurea și lacul **Snagov**; pădurea **Cîrnuleasa**, rezervația forestieră.

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE, ȘI DE ARHITECTURĂ: **Afumați:** urmele palatului și biserica ridicată de stolnicul Constantin Cantacuzino în 1696; schitul **Balamuci** (1631); mănăstirile **Bălteni** (sec.

XV—XVI), **Căldărușani** (Matei Basarab, 1638), **Cernica** (vornicul Cernica Stirbei, 1608), **Ciorogirla** (vistișul Constantin Samurcaș, 1808), **Comana** (sec. XV, reînălțată de Radu Șerban la începutul sec. XVII, azi ruinată), **Snagov** (Neagoe Basarab, 1517—1519), **Tigănești** (1812); biserica de la **Căscioarele** (reconstituită în 1607); complexul de clădiri și palatul Ghica de la **Căciulați**; turnul înclinat din **Giurgiu**; biserica și «casa de piatră» (Udriște Năsturel) din **Herăști**; ruinele caselor postelnicului Constantin Cantacuzino

și biserica din **Mironești** (sec. XVI—XVII); biserica (1688) și palatul (1702) de la **Mogoșoaia**, zidite de Constantin Brâncoveanu, Aeroportul internațional **Otopeni**.

MUZEE: Muzeul municipal de istorie din **Giurgiu**; Muzeul de istorie și etnografie din comuna **Ion Roată**; Muzeul memorial «Al. Sahia» de la **Minăstirea**; Muzeul de istorie din **Otopeni**; Muzeul etnografic al Cîmpiei Dunării, de la **Stoienesti**; muzeu minăstiresc la **Căldărușani**, **Cernica** și **Ciorogirla**.

MARAMUREȘ

MONUMENTE ALE NATURII: **Desești:** «Creasta Cocosului»; pasurile **Gutii** (Cavnic — Sighețu Marmăției), **Paltin** (Baia Sprie — Sighețu Marmăției), **Prislop** (Vatra Dornei — Sighețu Marmăției); rezervația Pietrosul Mare de la **Moisei**; pădurea de stejar pedunculat Barna de la **Pribilești**; cheile **Tătarului** (în munții Gutiiului); rezervația de castani comestibili de lângă **Baia Mare**.

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ: **Baia Mare:** Casa lui Ioan Corvin de Hunedoara (sec. XV); Piața Cetății; Turnul lui Ștefan (sec. XV); catedrala «Sf. Treime» (1717—1720, stil baroc); «Turnul măcelarilor»; «Casa Elisabeta», construită în 1446 de Iancu de Hunedoara; clădirea vechii monetării (1738); 14 case particulare, monumente de arhitectură pe str. Libertății; **Baia Sprie:** biserica (sec. XIV) și casa

parohiei romano-catolice; clădirea lezuitilor și casele în stil baroc Fustos (sec. XVIII); Stănescu, Samuel Csasz, Miscoczy (sec. XIX); satul **Berchezoaia:** ruinele cetății Chioarului (menționată pentru prima dată în 1319); **Bogdan Vodă** (fostă Cuhea); urmele unei așezări fortificate (sec. XIV); biserica din piatră (sec. XIV); necropola (sec. XIV, atribuită voievozilor Ioan și Ștefan, fiii lui Joga, sau lui Balci, fiul lui Sas); biserica din lemn (sec. XIV); câteva case vechi din lemn; bisericile de lemn din: **Borșa** (1718), **Botiza** (1800,

Breb (1531), **Budești** (1643), **Desești** (1770), **Giulești** (sec. XV); **Ieud** (sec. XVII); **Moisei** (1680), **Sieu** (1718), **Șurdești** (1767); biserica reformată din **Cimpulung pe Tisa** (sec. XIV); monumentul de la **Moisei** în amintirea celor 29 de țărani împușcați de hitleriști (opera lui Vida Gheza); placa comemorativă din pasul **Prislop**, care amintește locul unde țărani din Borșa au prins într-o capcană în anul 1717, o oaste tătărească; «cimitirul vesel» de la **Săpinta**; **Sighețu Marmăției:** mănăstirea piaristilor (biserica în stil gotic, sec. XVI—XVII); biserica reformată

(stil gotic, sec. XVI); porți monumentale de lemn, cu deosebire în satele de pe valea râului Mara: **Vad, Berbești, Giulești, Hărnicesti, Desești** și **Mara**.

STĂTUINI BALNEO-CLIMATERICE: **Apa Sărată, Borșa, Botiza** (de interes local), **Breb, Coștiul, Dănești, Dragomirești, Ieud, Săpinta** (de interes local), **Izvoarele, Ocna Sugatag**.

MUZEE: Muzeul județean **Baia Mare**; Muzeul maramureșan **Sighețu Marmăției**; Muzeul comunal din **Șișești**.

MEHEDINȚI

MONUMENTE ALE NATURII: punctul fosilifer **Bahna** (rezervație paleontologică); **Defileul Dunării** (Cazane-Portile de Fier); **Cazanele Dunării** (rezervație naturală cu caracter botanic); pădurea Sfîrmina de la **Hinova**, podul natural de la **Ponoare**, peșterile **Topolnița** și **Sohodol**.

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ: **Baia de Aramă:** biserica «Sf. Voievozi» (sec. XVIII), statuia lui Tudor Vladimirescu; biserica de lemn din **Brebina** (sec. XVII); Cula din **Broșteni** (1815); **Cerneți:** biserica fostei mănăstiri **Cerneți** (Grigore Ghica, 1662), o biserică zidită în 1670 și o alta din 1794, ctitorie a boierilor Pleșoianu și Glogoveanu; cula lui Tudor Vladimirescu din satul **Piatra Albă**; **Corcova:** casa familiei Jiroveanu, din satul **Jirov** (casă țărănească întărită, sec. XIX); biserica fostei mănăstiri din localitatea (stolnicul Constantin Strimbeanu, 1718); biserica din **Cujmir** (1715); mănăstirile: **Gura Motului** (sec. XVI), **Strehaia** (ctitorie a boierilor Craiovești, refăcută și fortificată la 1645 de Matei Basarab); **Topolnița** (aga Lupu Buliga, 1653); biserica de lemn din **Prejna** (Tudor Vladimirescu, 1808); **Drobeta-Turnu Severin:** ruinele castrului roman Drobeta; ale termenelor romane și ale podului lui Traian (Apolodor din Damasc, 101—102 e.n.); ruinele cetății Severinului (sec. XIII); urmele bisericii ortodoxe din incinta cetății (1290); biserica medievală cu contraforturi construită de călugării franciscani, 1335; palatul cultural, teatrul, clădirea liceului «Traian»; Complexul hidroenergetic «Portile de Fier».

MUZEE: **Drobeta-Turnu Severin:** muzeul «Portile de Fier» (secții de științe naturale, istorie, etnografie, artă); Muzeul memorial «Tudor Vladimirescu» din **Cerneți**; muzeu sătești la **Vrața** și **Cristești**.

MUREȘ

MONUMENTE ALE NATURII: Parcul natural din **Cornești**; parcul dendrologic și poiana cu

narcise din vecinătatea comunei **Gurghiu**; defileul **Mureșului** pădurea Moclar de la **Solovăstru** (rezervație naturală); rezervația naturală de bujori de la **Zău de Cimpie** — rezervația forestieră de la **Lăpușna**.

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ: Monumentul ridicat pe locul bătăliei de la **Albești**; biserica de lemn din **Ațintiș**; castelul Kemeny din **Brâncovenesti**; biserica-navă în stil romanesc (sec. XIII) și castelul medieval al familiei Teleki (sec. XVIII, stil baroc) din **Cornești**; casa din satul **Herepea**, în care a copilărit Filimon Sirbu; **Iernut:** castelul feudal al familiei Rakoczy; cetatea **Saschiz**; **Sighișoara:** cetatea (sec. XII); turnurile frînghierilor, giuvaergerilor (1551), măcelarilor (sec. XVI), croitorilor (sec. XIV), cizmarilor, cositorilor, fierarilor (1631), Turnul cu ceas (sec. XIV); Biserica din deal (1350, stil gotic, terminată în sec. XV); biserica evanghelică (biserica-hală, stil gotic, sec. XIII, refăcută în sec. XVII); case — monumente de arhitectură în Piața Petőfi și str. Cuza Vodă nr. 10); **Tirgu Mureș:** cetatea orașului (sec. XIV), cu biserica reformată (sec. XV); bastioanele: tăbăcarilor (1620), croitorilor (1640), măcelarilor, dogarilor (1633), blănarilor și lăcătușilor; biserica ortodoxă (sec. XVIII), casa Teleki (1799—1803, stil baroc), palatul Apollo (1820); catedrala ortodoxă; biserica romano-catolică (sec. XVIII); Monumentul ostașului român; Palatul culturii; clădirea fostei prefecturi (sec. XVIII, stil baroc).

STAȚIUNI BALNEO-CLIMATICE: **Sovata**, **Crăciunești**, **Idecu de Jos**, **Jabenița** (de interes local).

MUZEE: **Tg. Mureș:** Muzeul județean (cu secții de istorie, etnografie și științe naturale); Muzeul de artă; Muzeul de istorie — Secția modernă și contemporană; Muzeul memorial «Bolyai»; Biblioteca «Teleki»; Muzeul de istorie din **Sighișoara**; Muzeul etnografic din **Reghin**; Muzeul «Al. Petőfi» din comuna **Albești**; Muzeul de istorie din **Tirnăveni**; Muzeul de vinătoare din **Gurghiu**; muzeu sătești în: **Iernut**, **Răstolița**; expoziție per-

manentă de etnografie la **Rușii Munți**; Muzeul școlar din **Sărmașu**.

NEAMȚ

MONUMENTE ALE NATURII: rezervația de zimbri și pădurea de la **Braniste**; rezervația naturală de pe **Ceahlău**; cascada **Duruitoarea**; pasul Petru Vodă (Tg. Neamț-Bicaz); parcul dendrologic din **Văleni**; **Cheile Bicazului**, **Borcăi**, **Bistrei Mari**.

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ: **Cirligi:** conacul Sturza-Ruset; hanul; biserica (sec. XVII); comuna **Ceahlău:** Palatul cnejilor (sec. XIX); schitul Hangu (sec. XVII); **Piatra Neamț:** urmele cetății dacice de la **Bilca Doamnei** (sec. I e.n., cu extinderi în sec. I e.n.); ruinele **Curtii Domnești** (sec. XV); biserica «Sf. Ion» (Ștefan cel Mare, 1497—1498); turnul clopotniței (Ștefan cel Mare, 1499); biserica de lemn din **Văleni** (înainte de 1560); schitul Cozla (1769) biserica «Buna Vestire» (spătarul Iordachi Darie-Dărmănescu, după 1760); biserica de lemn din **Vinătorii Pietrei** (sec. XVIII); sinagoga de lemn (sec. XVII); casa Hausschild (Hanul din Dealul Viei 1840); casa de lemn Ivașcu; casa Neculai Albu (Semaca; sec. al XIX-lea, casa Paharnicului (sec. XVIII); **Războieni de Jos:** biserica (Ștefan cel Mare, 1496), monumentul ridicat în amintirea bătăliei lui Ștefan cel Mare; **Roman:** complexul episcopiei; biserica începută de Petru Rareș în 1542, terminată de Ilieș în 1550; clădirile sec. XVIII—XIX; biserica «Precista Mare» (1568, Ruxandra Doamna, văduva lui Alexandru Lăpușneanu); «Biserica Albă» (Ștefan II Tomșa, sec. XVII); biserica armeniească (sec. XVII); biserica «Sf. Nicolae» (1768—1770); casa Vornicului Done (1828); ruinele cetății noi, construită în timpul lui Ștefan cel Mare (1466); soclul de piatră de pe locul unde a fost ucis Miron Costin; placa comemorativă pusă pe locul unde s-a jucat pentru prima oară Hora Unirii; **Serbești:** «Hanul de la Serbești» (sec. XVII); biserica, 1637, Vasile Lupu; conacul boierilor Cantacuzini (sec. XVII); ruinele **Cetă-**

ții Neamțului (Petru I Mușat, sec. XIV, refăcută de Ștefan cel Mare); **Tupilați**: Hanul Ancuței reconstruit pe locul hanului din sec. XVIII), conacul Catargi (cca 1840); biserica (Începutul sec. XIX, Ștefan Catargiu) minăstirile: **Agapia din Deal** (probabil din sec. XIV); **Agapia Nouă** (hatmanul Gavril, fratele lui Vasile Lupu, 1642—1644), **Biserici** (1512, Ștefăniță Vodă), **Bistrița** (1554, Alexandru Lăpușneanu, pe temelia ctitoriei din 1402 a lui Alexandru cel Bun), **Buhănița** (1627, Miron Barnovschii), **Horaița** (Începutul sec. XVIII), **Neamț** (1497, Ștefan cel Mare), **Pingărați** (1560, Alexandru Lăpușneanu), **Secu** (1602, Nestor Ureche), **Tazlău** (1497, Ștefan cel Mare); bisericile: **Bo-deștii de Jos** (1650), **Bozienii de Sus** (sec. XVII), Vasile Lupu), **Conțești** (sec. XVIII), **Sărata-Dobreni** (1752, din birne de stejar pe temelie de piatră), **Fărcașa** (1774, din lemn), **Gal** (1818, din lemn), **Hlăpești** (din lemn, sec. XVIII), bisericile «Buna Vestire» (sec. XVIII) «Trei Ierarhi» sec. XIX), «Sf. Gheorghe» (1762—1783 din **Poiana Teiului**, biserica din **Roznov** (stil rusesc 1884—1892); schiturile: **Almaș** (1705), **Durău** (1835, pictat de N. Tonitza), **Sihlea** (sec. XVIII), **Tarcău** (sec. XIX).

STAȚIUNI BALNEO-CLIMATERICE: Borca, Piatra Soimului (de interes local), **Oglinzi Bălțatești**.

MUZEE: **Piatra Neamț**: Muzeul județean de istorie, Muzeul de științe naturale, Muzeul «Calistrat Hogaș»; Muzeul din **Tirgu Neamț**; Muzeul «Ion Creangă» din **Humulești**; muzeele de istorie și de științe naturale din **Roman**; Muzeul din **Bicaz**; Muzeul etnografic din comuna **Durău**; expoziția memorială «Eugen I. Mironescu» din **Tazlău**, expoziția etnografică din **Fărcaș**; muzeu sătești la **Mastacan** și **Tirpești**, muzeu ale minăstirilor: **Agapia**, **Bistrița**, **Neamț**, **Secu**, **Văratec**.

OLT

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ: **Brâncoveni**: urme din palatul lui Matei Basarab și

Mănăstirea Neamț

C. Brâncoveanu, paraclisul curții (1634—1635); Mănăstirea: biserica mare (Const. Brâncoveanu, 1699, bolnița (Const. Brâncoveanu, 1700); **Caracal**: ruinele curților domnești din timpul lui Mihai Viteazul, refăcute de Matei Basarab și Constantin Brâncoveanu; biserica domnească (sec. XVII); clădirea teatrului, casa lui Iancu Jianu; castrul roman **Castranova**; minăstirile: **Căluș** (1516—1521), **Hotărani** (1587—1588); ruinele podului roman de la **Orlea**; schitul **Clocociov**,

din vremea lui Mihai Viteazul, statuia Ecaterinei Teodoroiu din **Slatina**, biserica **Troita** (1645); biserica din **Stoicânești** (1888—1889, pictată de Gh. Tattarescu.

MUZEE: Muzeul de istorie din **Slatina**; **Caracal**: Muzeul orașenesc (cu secții de istorie și etnografie); Secția de artă plastică a Muzeului orașenesc; casa Iancu Jianu; Muzeul orașenesc din **Corabia**; muzeu sătești la: **Slăveni**, **Stoicânești**, **Orlea**, și **Gostavățu**.

PRAHOVA

MONUMENTE ALE NATURII: Munții Bucegi: rezervația principală, rezervația Peștera Ialomiței, rezervația Zănoaga, rezervația forestieră Piatra Arsă; stîncile Babele, Sfînxul Bucegilor, Sfînxul Bratocei, pasurile Boncuța — Tabla Buții (Măneciu — Întorsura Buzăului), Bratocea (Cheia-Brașov), Dichiu (Sinaia-Moroeni), Tigăile Mari, Tigăile Mici din Ciucaș, muntele de sare de la Slănic, muntele Piatra Verde; cascada Uriătoarea din Bucegi.

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ: minăstirile: Brebu (Matei Basarab, 1640-1650), Cheia, (Mihail Ghica, 1835), Suzana (1740), Ghighiu (1814, picturi de Gh. Tattarescu), Zamfira (1743), Mărgineni (sec. XV, vornicul Drăghici, refăcută în 1646 de Constantin Cantacuzino, rezidită în 1806), Măgureni: ruinele caselor boierești ridicate de soția spătarului Cantacuzino (1666-1667); biserica (1674), Ploiești: biserica domnească (Matei Basarab, 1633); casa Hagi Prodan (1785, stil de arhitectură românească); Palatul culturii; Sinaia: mormîntul lui Badea Cîrțan; Monumentul eroilor (munții Bucegi) minăstirea Sinaia (1695, Mihail Cantacuzino); bisericile: Filipeștii de Pădure (1688), Puchenii Mari (1858-1861, picturi de N. Grigorescu), Uriști (1761), Biserica Mare din satul Zamfira (1855-1857, mitropolitul Nifon, picturi de A. Chiadek și N. Grigorescu).

STAȚIUNI BALNEO-CLIMATICE: Azuga, Băicoi, Breaza, Bușteni, Cheia, Cîmpina, Poiana Cîmpina, Poiana Tămpului, Sinaia, Slănic, Telegra.

MUZEE: Ploiești: Muzeul județean de istorie; Secția «Lupta revoluționară a proletariatului din jud. Prahova»; Secția «Ceasuri de-a lungul vremii»; Secția de artă populară; Casa «Hagi Prodan»; Muzeul memorial I.L. Caragiale; Muzeul de artă; Muzeul de științele naturii; Muzeul republican al petrolului; Cîmpina: Muzeul memorial «Nicolae Grigorescu», Muzeul memorial «B.P. Hașdeu», Muzeul Peleş — Sinaia; Muzeul memorial «Cezar Petrescu» din Bușteni, Muzeul

de artă populară din Breaza; Muzeul memorial «Nicolae Iorga» și Muzeul etnografic din Vălenii de Munte; Muzeul etnografic Uriști; muzee sătești în localitățile: Apostolești, Brebu, Starchiojd, Teișani, Tirgșoru Vechi; Muzeul Doftana, Muzeul din Slănic, Muzeul de istorie din Băicoi; Muzeul transporturilor și poștei din Făget; Muzeul de istorie din Filipeștii de Tîrg, amenajat în conacul Filipescu, monument de arhitectură.

SATU MARE

MONUMENTE ALE NATURII: poienile cu narcise de la Borlești, Necopoi, Tătărești; paștile cu lalele peștițe de la Doba; teiul secular (peste 400 de ani) și exemplarele de castan comestibile de la Cămirzana; pasul Fărgău (Negrești-Oaș-Sighet Marmăției; «Sfînxul Oasului».

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ: Aciș: biserica reformată, fostă minăstire benedictină, biserică romană în sec. XIII; Agriș: biserica reformată (sec. XVI, stil gotic); Apa: casa natală a lui Vasile Lucaciu; biserica reformată (sec. XVI, stil gotic); Ardud: ruinele vechii cetăți a fraților Dragfi (1481, reconstruită în 1730); biserica romano-catolică (sec. XV); Belțu: biserica romano-catolică (sec. XV, Bartolomeu Dragfi); minăstirea Bixad (1682); biserica ortodoxă de lemn din Bolda (sec. XVIII); Carei: castelul Karoly (sec. XVIII), biserica romano-catolică, fostă minăstire a piariștilor (sec. XVIII, stil baroc), biserica reformată (sec. XVIII, stil baroc), monumentul eroilor patriei (sculptor Vida Geza); Corund: biserica ortodoxă de lemn (sec. XVIII), Fintina lui Pinteș; Halmeu: biserica reformată (sec. XV); portalul monumental la punctul de frontieră, operă a sculptorului popular Gh. Borodi; Hodod: castelul Wesseleny (sec. XVII, stil baroc); biserica reformată (sec. XV, stil gotic); Livada: castelul Vecsey (1760, stil baroc); biserica reformată

(sec. XV, stil gotic); Satu Mare: catedrala romano-catolică (stil neoclasic) și biserica cu lanțuri (stil baroc, sec. XVIII-XIX); bisericile ortodoxe de lemn din Soconzel (1777) și Stina (1820); Tășnad: castelul Cserei (sec. XVI, stilul renașterii tirzii); biserica reformată (sfîrșitul sec. XV, stil gotic cu elemente de baroc); Vetiș: biserica reformată (sec. XV).

STAȚIUNI BALNEO-CLIMATICE: Belțu, Cruscior, Ghenci, Micula, Tarna Mare, Vama (toate de interes local).

MUZEE: Muzeul de istorie Satu Mare; Muzeul orașenesc Carei; casa muzeu din Negrești-Oaș; Muzeul memorial «Ady Endre» din satul cu același nume; casa țărănească-muzeu din Păulești (sec. XIX); muzee sătești la Suparu de Sus și Vama.

SĂLAJ

MONUMENTE ALE NATURII: poiana cu narcise de la Racș.

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ: Bocșa: monumentul și bustul lui Simeon Bărnuțiu; Cehu Silvaniei: biserica reformată (stil gotic) și biserica ortodoxă din lemn (sec. XVII).

STAȚIUNI BALNEO-CLIMATICE: Buzuș, Boghiș, Meșenii de Sus, Zălnoc, Zăuan (toate de interes local).

MUZEE: Muzeul de istorie și artă din Zălnoc; muzee sătești la: Băbeni, Buciumi, Gilgău, Guruslău, Surduc.

SIBIU

MONUMENTE ALE NATURII: cascada Șerbota, lacul Avrig, rezervația naturală Bilea, cascada Bilea, lacurile Capra, Podragu și Căltun (în munții Făgăraș); cheile Cibinului, vulcanii norioși de la Hășag (rezervație naturală geologică); lacul fără fund de la Ocna Sibiului (rezervație naturală); defileul Oltului.

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ:

bisericile fortificate din: **Agîrbici** (sec. XVI), **Agnita** (sec. XVI), **Apoldu de Sus**, **Axente Sever** (sec. XIV), **Cîrța** (sec. XIII—XIV), **Moșna**; **Avrig**: casa natală a lui Gh. Lazăr, cu placă comemorativă; casa Brukenenthal (sec. XVIII, stil baroc), azi preventoriu TBC; mormintul și monumentul lui Gh. Lazăr; biserica evanghelică (sec. XIII); **Boarta**: ruinele cetății ridicate pe vremea lui Mihai Viteazul; **Boița**: ruinele castrului roman «Caput Stenarum»; «**Turnul Roșu**»; **Cisnădioara**: ruinele cetății medievale de piatră (sec. XIII); biserica fortificată din cetate; **Cristian**: cetatea țărănească (sec. XV); biserica romanică; **Dumbrăveni**: castelul de vânătoare; biserica armeano-catolică (stil baroc, ridicată pe vremea Mariei Tereza); **Mediaș**: fragmente din zidul de apărare care înconjură orașul vechi; biserica evanghelică (plan bazilical, stil gotic, sec. XV—XVI), Primăria veche, Casa parohială, casa predicatorilor, casa Ștefan Ludwig Roth. **Sibiu**: Palatul Brukenenthal (1780—1785, stil baroc); zidul cetății și turnurile de apărare (sec. XV—XVI); bastionul Haller (sec. XVI), bastionul Soldisch (sec. XVII); biserica evanghelică (sec. XIV—XVI); casa parohială și casa capitulară (1502); Turnul Sfatului (sec. XVI); hala veche; primăria veche (sec. XIV—XVI); biserica Azilului (sec. XIII); casa Althemberger — Pempflinger (sec. XV); biserica reformată (1788); Catedrala mitropoliei ortodoxe; bisericile ortodoxe «Buna Vestire» și «Sf. Apostoli»; biserica ursulinelor (sec. XV); casa comitelui Michael Brukenenthal; hanul «La Mielul Alb» (sec. XVI); pasajul scârilor; podul de fier; casele din Piața Republicii (sec. XVI—XVII); Palatul Astra (sec. XIX); capela crucifixului; **Copșa Mare**: biserica evanghelică (basilică gotică). **Rășinari**: casa natală a scriitorului Octavian Goga; **Slimnic**: biserica evanghelică (stil gotic, sec. XV); ruinele cetății medievale țărănești; **Selimbăr**: monument ridicat pe locul victoriei lui Mihai Viteazul în 1599 împotriva lui Andrei Bathory; **Turnu Roșu**: biserica ortodoxă zidită cu contribuția lui Matei Basarab la 1653; **Vurpăr**: cetate țărănească medievală.

Cabana «Curmătura» de lângă Sibiu

STAȚIUNI BALNEO-CLIMATICE: Miercurea Sibiului, Păltiniș, Ocna Sibiului.

MUZEE: Sibiu: Muzeul Brukenenthal; Muzeul tehnicii populare; Secția de științe naturale a muzeului Brukenenthal; Expoziția de arme și trofee de vânătoare; Secția de istorie a farmaciei; **Mediaș**: muzeul orașenesc; Casa memorială «Șt. L. Roth»; Muzeul de istorie din **Agnita**; muzee sătești în localitățile: **Rășinari**, **Avrig**, **Boița**, **Cîrțișoara**, **Cristian**, **Galeș**, **Gura Riului**, **Săliște**, **Poiana Sibiului**.

SUCEAVA

MONUMENTE ALE NATURII: Defileul Bistriței; **Bosanci**: ființe seculare (rezervație naturală); **Breaza**: Tinovul Găina — floră relictă glaciară (rezervație naturală); **Cacica**: salina; **Cașvana**: stejar multisecular; **Capu Cîmpului**: specie multiseculară de tisă; **Lucina**: rezervație naturală de mesteacăn pitic; pasul **Mestecăniș** (Cîmpulung-Vatra Dornei); **Moldova Sulița**: rezervația naturală de pe **Răchitișul Mare**; stîncă **Pietrele Doamnei** (masivul Rarău); **Po-**

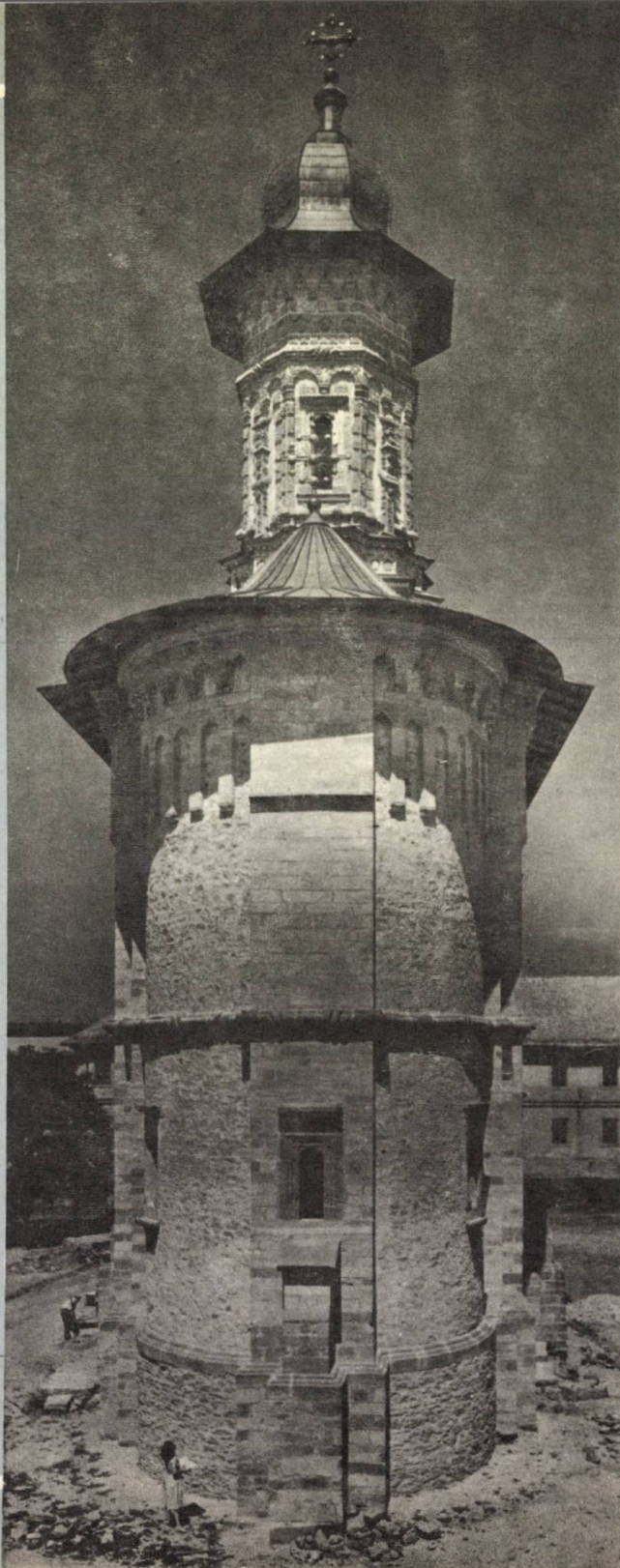
iana Stampei, Tinovul Mare (rezervație naturală); **Slătioara:** codrul secular; rezervația floristică de pe muntele **Todirescu**; **Valea Putnei:** rezervație forestieră de molid secular.

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ:

Baia: ruinele bisericii gotice (Alexandru cel Bun, 1410); Biserica Albă (Ștefan cel Mare, 1467); biserica Adormirii (Petru Rareș, 1532); **Cîmpulung:** **Moldovenesc:** casele Grămadă și Prundeanu (monumente de arhitectură veche românească); **Cîrlibaba:** monument comemorativ pe locul «descălecării» voievodului Bogdan, trecînd din Maramureș în Moldova (1359); **Fălțiceni:** casele în care au locuit Ion Creangă, Mihail Sadoveanu, Nicu Gane; **Suceava:** Cetatea de scaun (Petru I Mușat, sec. XIV), Ștefan cel Mare (1475—1476); bisericile: Mirăuți (Petru Mușat, 1380—1390), «Sf. Gheorghe Nou» (1514, Bogdan III — 1533 Ștefăniță Vodă), «Sf. Dumitru» (Petru Rareș, 1534—1535), «Învierea Domnului» (Elena Doamna, 1552), «Sf. Ioan Botezătorul» (Vasile Lupu, 1643), Biserica armenescă (1512), minăstirea cetate Zamca sec. XVII), clădirea fostului Han domnesc (sec. XVII); Minăstirile: **Dragomirna** (Anastasia Crimca, 1609), **Humor** (Toader Bubușlog, 1530); **Moldovița** (Petru Rareș, 1532), **Proboata** (Petru Rareș, 1530), **Putna** (Ștefan cel Mare, 1466—1469), **Rișca** (Petru Rareș), **Slatina** (Alexandru Lăpușneanu, 1561), **Solca** (Ștefan Tomșa, 1612—1630), **Sucevița** (familia Movilă, 1581), **Voronet** (Ștefan cel Mare, 1488, Grigore Roșca, 1547); bisericile: **Arbore** (Luca Arbore, 1503), **Bălinești** (Iogofățul Tăutu, 1494), **Milișăuți** (Ștefan cel Mare, 1487), **Părhăuți** (Gavril Troțușanu, 1522), **Pătrăuți** (Ștefan cel Mare, 1487), Bogdana din **Rădăuți** (Bogdan I, înainte de 1365), **Reușeni** (Ștefan cel Mare, 1503—1504), «Sf. Ilie» (Ștefan cel Mare, 1488), «Sf. Treime» din **Siret** (sec. XIV), **Volovăț** (Ștefan cel Mare, 1502), schitul **Rarău** (1800).

STAȚIUNI BALNEO-CLIMATERICE: Cîmpulung Moldovenesc, Vatra Dornei, Broșteni, Cacica, Coșna, Dorna Căndrenilor, Iacoveni, Nea-

Biserica Dragomirna

gra Șarului, Poiana Negrii, Solca, Șaru Dornei (de interes local).

MUZEE: Suceava: Muzeul județean; Secția de artă populară. Muzeul lemnului din **Cimpulung Moldovenesc**, muzeele din Fălticeni, Rădăuți, Gura Humorului, Vatra Dornei. Muzeul «Ciprian Porumbescu», din comuna cu același nume, muzeele minărilor: Putna, Sucevița, Moldovița, Dragomirna.

TELEORMAN

Islaz: monument ridicat în memoria luptătorilor de la 1848; **Turnu Măgurele:** statuia lui Mircea cel Bătrîn.

MUZEE: Alexandria: Muzeul județean de istorie; **Roșiori de Vede:** Muzeul de istorie, Muzeul «Răscala țărănească din 1907»; muzeu sătești în comunele **Drăcșani** și **Lisa**.

TIMIȘ

MONUMENTE ALE NATURII: Bazoșu Nou: rezervația dendrologică Remetea Mare; pasul **Coșevița** (Făget-Ilia); **Crișina de Sus:** sfînxul «Casa de piatră»; **Gătaia:** Șumighul, con vulcanic înalt de 200 m; rezervația naturală ornitologică de la **Satchinez**.

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ: **Timișoara:** castelul construit de regele Carol Robert (1318), refăcut de lăncu de Hunedoara (1443), azi, adăpostește Muzeul Banatului; Casa de fier sau Casa cu pom; Casa turcească; Primăria veche (1731—1734, stil baroc); Catedrala romano-catolică (1736—1773, stil baroc); Minăstirea franciscanilor (1733—1736); Spitalul și biserica mizericordienilor (sec. XVIII), cu fragmente din zidurile cetății; Catedrala din Beșeu (1734); Palatul Discalților; Catedrala mitropoliei Banatului; Opera Română; monumentul «Ostașul român».

STĂTUINI BALNEO-CLIMATERICE: Buziaș, Calacea, Ivanda (de interes local).

MUZEE: Timișoara: Muzeul Ba-

natului, științele naturii, artă plastică; Muzeul de artă; Muzeele din **Deta**, **Lugoș**, **Sînnicolau Mare**; Muzeul «N. Lenau» din **Lenauheim**; **Făget:** Casa memorială «Traian Vuia»; **Lugoș:** Casa memorială «Victor Vlad Delamarina»; muzeu sătești la **Găvojdia** și **Margina**.

TULCEA

MONUMENTE ALE NATURII: **Delta Dunării:** pădurile Letea, Caraorman, rezervațiile naturale din zonele **Matia-Merheiu**, **grindul Crasnicol-litoral**, **Somova**, **Uzlina**, **Portița**, **Dranov**, **insula Sacalin**; rezervația forestieră **Valea Fagilor** de la **Lunca-și**.

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ: **Babadag:** Geamia (1373) cu mormîntul lui Gazi-Ali-Pașa; **Cișmeaua Calaii** (sec. XIX); mormîntul **Sari-Saltic** (sec. XVIII); casa **Panaghie**; **insula Bisericiuța** (din apropiere de Jurilovca); așezare din epoca bronzului (rezervație arheologică), cetatea romană **Dinogetia**; **Cataloi:** termele romane; minăstirile **Cilic Dere** (sec. XIX) și **Cocoș** (1833); **Enisala:** ruinele cetății **Heraclea** (645—650); o moară de vînt; faleza lacului **Go-lovița**; ruinele unei cetăți greco-romane; **Mahmudia:** urme ale cetății romano-bizantine **Salsovia**; o geamie ridicată de **Mahomed al V-lea**, un apeduct; **Măcin:** urme ale orașului roman **Arubium**; «Hanul din Măcin»; geamia (sec. XVIII); **Sulina:** casa cu placa comemorativă în care s-a născut **dirijorul George Georgescu**; **Tulcea:** monumentul de pe **Colnicul Horei**, înălțat în memoria eroilor din războiul pentru independență (1877—1878); geamia catedrală **Azizie**.

MUZEE: **Tulcea:** Muzeul «Delta Dunării»; comuna **Cerna:** casa memorială «Panait Cerna».

VASLUI

MONUMENTE ALE NATURII: **Albița:** movila **Răbii**; **Delești:** pădurea **Hirboanca-Brăhăcioia** (rezervație forestieră).

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHI-

TECTURĂ: Comuna **Alexandru Vlahuță:** monumentul ridicat pe locul unde a fost casa poetului; minăstirea **Dobrovăț** (Ștefan cel Mare, 1504); **Huși:** biserica Episcopiei (Ieremia Movilă, 1592); **Vaslui:** monumentul de pe Dealul **Plaiului** în amintirea biruștelor lui Ștefan cel Mare asupra turcilor, din 1475; biserica **Sf. Ioan** (Ștefan cel Mare, 1490); monumentul lui **Pe-neș Curcanul**; **Birlad:** biserica «Sf. Gheorghe» (sec. XVII); biserica «Sf. Dumitru» (1600); bustul lui **Alexandru Vlahuță**; **Solești:** castelul **Rosetti—Solescu**; mormîntul doamnei **Elena**, soția lui **Cuza Vodă**.

MUZEE: **Birlad:** muzeul «Vasile Pîrvan» (cu secții de istorie, științele naturii și colecții de etnografie și artă); Muzeul **Gheorghe Gheorghiu-Dej**; comuna **Emil Racoviță:** Muzeul memorial «Emil Racoviță»; **Huși:** Muzeul orașenesc; **Solești:** muzeul din incinta școlii cu obiecte aparținînd doamnei **Elena Cuza**.

VÎLCEA

MONUMENTE ALE NATURII: rezervația forestieră **Cotoșmanu** de la **Băbeni**; pasul **Ciîneni**; cheile **Bistriței** (munții **Căpățîni**); muntele **Cozia**; cheile **Latoriței**; **Defileul Ol-tului**.

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ: Minăstirea **Bistrița** (ridicată în jurul anului 1492 de frații **Craioveanu**, reconstruită în 1856); bolnița (1620), biserica din lemn și bisericiuța rupestră; **Bivolari:** ruinele castrului roman **Arutela** (sec. II e.n.); **Bujoreni:** cula (1810—1812) biserica (1811); **Călimănești:** schitul **Ostrov** (Neagoe **Basarab**, 1518, 1522); casele **Miscurici** și **Dobrin** (sec. XVIII); **Ciîneni:** ruinele unui castru roman; **Drăgășani:** ruinele castrului roman **Rusidava**; casa în care a locuit **Gib Mihăescu**; Minăstirea **Hurez:** biserica (Constantin **Brâncoveanu**, 1690—1694); paraclisul (Constantin **Brâncoveanu**, 1696—1697); bolnița (doamna **Marica Brâncoveanu**, 1696—1699); foișorul lui **Dionisie** (1753); Trapeza (1705—1706); schiturile: **Sf. Apostoli** (1698) și **Sf. Ștefan** (1703), construite de fiii lui **C.**

Brâncoveanu, Constantin și Șerban; **Măldărești**: cula Greceanu (sec. XVI, XVIII); cula **Duca** (sec. XIX); biserica (familia Măldărescu, 1791); **Ocnele Mari**: satul **Coșota**—**Valea Bradului**: biserica (Doamna Chiajna, sec. XVI); biserica «Slătioarele» (Doamna Ecaterina, soția lui Alexandru Mircea Voievod, sec. XVI); satul **Gura Suhașului**: biserica domnească (construită în 1677, terminată de Constantin Brâncoveanu); biserica din **Teica**, sat al comunei Ocnele Mari (1726); satul Lunca: biserica «Tîrșeciu» (spătarul Mihai Cantacuzino, 1701—1706); **defileul Olului**: stîncă «Masa lui Traian», Fîntina lui Cuza Vodă; Turnul spart; **Rîmnicu Vilcea**: biserica «Cetățuia» (sec. XV, refăcută în 1680); Episcopia Rîmnicului (sec. XVI, refăcută în 1850—1856); bolnița și paraclisul (mijlocul sec. XVIII); casa lui Anton Pann (sec. XIX); bisericile: «Buna Vestire» (Mircea Ciobanul, mijlocul sec. XVI), «Cuvioasa Paraschiva» (Pătrașcu cel Bun, 1557—Mihai Viteazul, 1587); obeliscul de pe Dealul Traian, înălțat în memoria generalului Magheru); **Minăstirile**: **Arnota** (Matei Basarab, 1633), **Berislăvești** (1753—1754), **Cornetu** (1666, Mareș Băjescu, Ban al Craiovei), **Cozia** (Mircea cel Bătrîn, 1387—1388), bolnița minăstirii Cozia (Radu Paisie 1542—1543), **Dintr-un lemn** (Preda Brâncoveanu, 1634—1635), **Govora** (sec. XV), **Surpatele** (Maria Brâncoveanu, 1703—1706). **Turnu** (sec. XVII); schiturile: **Bradul** (1784), **Comanca** (1736), **Cheia** (1568), **Frăsinet** (1763), **Iezerul** (1573), **Jghiaburi** (sec. XV), **Pietrari** (1743), **Sărăcinești** (1688).

STAȚIUNI BALNEO-CLIMATERICE: Govora, Olănești, Călimănești, Căciulata, Ocnele Mari, Voineasa; **Bivolari**, **Brezoi**, **Ocița** (de interes local).

MUZEE: Muzeul județean **Rîmnicu Vilcea**; Muzeul memorial «Nicolae Bălcescu» din comuna cu același nume; Muzeul memorial «Anton Pann» din Rm. Vilcea; muzee etnografice la **Bujoreni-Măldărești**; Muzeul orașenesc din **Drăgășani**, muzee minăstirești la **Arnota**, **Cozia**, **Govora** (și tipografia lui Matei Basarab, din 1640); Muzeul sătesc de arheologie din **Govora**,

Mausoleul de la Mărășești

VRANCEA

MONUMENTE ALE NATURII: **Andreiașu de Jos**: Focul nestins (rezervație naturală geologică); pasul **Ojdula** (Soveja-Tg. Secuiesc); cascada **Putnei**.

ARHEOLOGIE, MONUMENTE ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ: **Bordești**: minăstire construită de Constantin Brâncoveanu; monumentul de pe dealul **Dumbrava**, ridicat în amintirea lui Ștefan cel Mare; **Cîmpuri**: biserica de lemn (1663) minăstirea **Dălhăuți**; **Focșani**: clădirea în care a funcționat între 1859—16861 Comisia Centrală a Unirii Principatelor; borna de hotar; ruinele bisericii **Stamatinestilor**; urmele cetății **Crăciuna** (sec. XIII); a fost cucerită de Ștefan cel Mare la 1482; bisericile «**Precista**» (1716) și «**Proorocul Samoil**» (1756); Monumentul Independenței; **Jilîștea**: monument comemorativ pe locul unde

Ioan Vodă a nimicit, în 1574, o puternică armată turcească; **Jitîia**: schiturile **Jitîia** (sec. XVIII) și **Poiana Mărului**; **Lepșa**: schitul **Lepșa** (cca 1750); **Mărășești**: Mausoleul. Minăstirile: **Mera** (Constantin Cantemir, 1688) **Antioch Cantemir**, 1705), **Scinteia** (aproximativ 1600), **Soveja** (Matei Basarab, 1645), **Vizantea** (Ieremia Movilă, 1600; refăcută în 1850); **Tișita**: monumentul Ecaterinei Teodoroiu; mausoleul din **Mărășești** și **Soveja**, monumentul din **Panciu** în memoria eroilor căzuți în primul război mondial.

STAȚIUNI BALNEO-CLIMATERICE: **Soveja**, **Vizantea**, **Jitîia** (de interes local).

MUZEE: **Focșani**: Muzeul de istorie, Muzeul de etnografie, Muzeul de științele naturii; Muzeul Unirii; Muzeul din **Adjud**; Muzeul memorial «Alexandru Vlahuță» din **Dragosloveni**; Muzeul «Ion Roată» din **Cîmpuri**; Muzeul din **Mărășești** (secție a Muzeului Militar Central); muzee sătești la **Mera** și **Paltin**.

MUNICIPIUL BUCUREȘTI

MONUMENTE DE ARHITECTURĂ:

Ansamblul Curtea Veche (sec. XIV); biserica Curtea Veche (Mircea Ciobanul, sec. XVI); minăstirile: Mărcuța (visterul Dan, 1587), Plumbuita (Petru cel Tânăr, mijlocul sec. XVI), Mihai Vodă (Mihai Viteazul); bisericile: Sf. Apostoli (Matei Basarab, sec. XVII), Sf. Gheorghe Nou (Constantin Brâncoveanu, 1705—1706), Krețulescu (1720—1722), Stavropoleos (sec. XVII); Bucur (prima jumătate a sec. XVII), Colțea (Mihai Cantacuzino, 1702), biserica Patriarhiei (Constantin Vodă Șerban, 1654—1658), biserica minăstirii Antim (Antim Ivireanu, 1715); palatele: Cotroceni, Ghica-Tei, Știrbei, Ateneul Român, palatul Justiției, Hanul lui Manuc; casele: Romanit, Monteoru, Lens Vernescu, palatul Poștelor; Universitatea (sec. XIX); palatul Republicii, Arcul de Triumf, casa Di-sescu; palatul Primăriei (sec. XX).

REALIZĂRI ALE ANILOR CONSTRUCTIEI SOCIALISTE:

clădirea hotelului Intercontinental, Teatrul Național, Pasajul subteran din Piața Bălescu, Casa Scintei, Pavilionul Expoziției Realizărilor Economiei Naționale, Sala Palatului Republicii Socialiste România, Aeroportul Internațional Otopeni, clădirile Radiodifuziunii, Televiziunii, Operei Române, Circul de Stat.

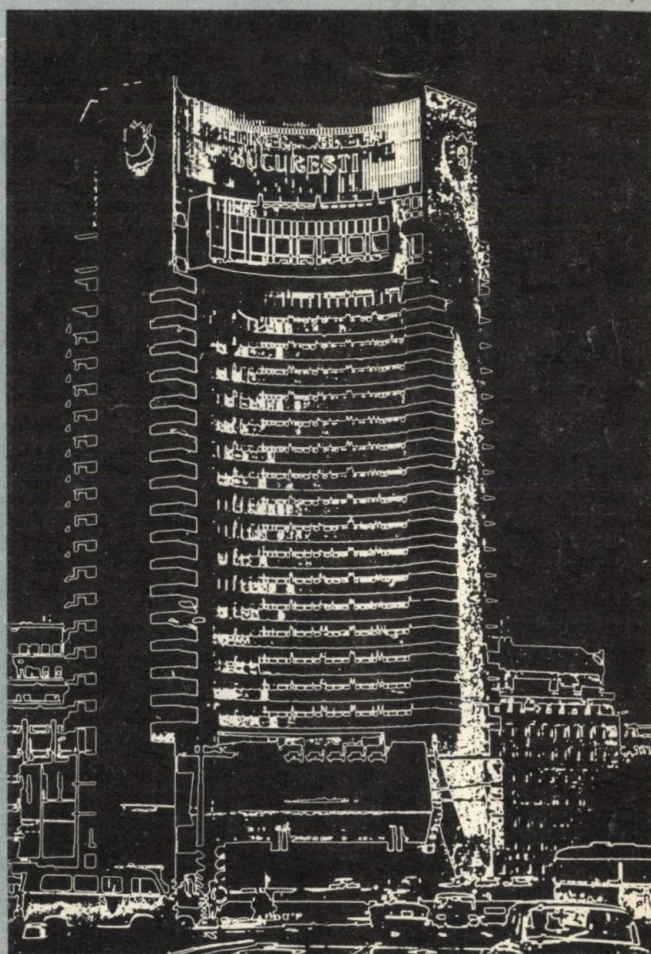
MUZEE: Muzeul de artă al Republicii Socialiste România; Muzeul de artă populară al Republicii Socialiste România; Muzeul de artă populară Dr. N. Minovici; Muzeul de istorie a municipiului București. Muzeul de artă al municipiului București «Anastase Simu»; Muzeul de artă feudală al Academiei R.S. România «Ing. D. Minovici»; Muzeul de artă al Academiei Republicii Socialiste România, colecția George Oprescu; Muzeul de istorie a partidului comunist, a mișcării revoluționare și democratice din România; Muzeul Arhivelor Statului; Muzeul de istorie a R.S. România; Muzeul Literaturii române; muzeul militar central; Muzeul satului; Muzeul de istorie naturală «Grigore Antipa»; Muzeul național de anti-

chități; Muzeul tehnic «Prof. ing. Dimitrie Leonida»; Muzeul științelor experimentale; Muzeul Zambaccian; Muzeul Theodor Aman; Muzeul George Enescu; Muzeul Cecilia Cuțescu și Frederik Storck; Muzeul Pallady, în casa Melik; Muzeul Căilor Ferate, Muzeul Pedagogic; Muzeul Teatrului Național «Ion Luca Caragiale»; Muzeul Pompierilor în Foișorul de Foc; Muzeul memorial pictor Gh. Tattarescu; Muzeul memo-

rial Tudor Arghezi; Muzeul memorial George Bacovia; Muzeul memorial C și C.C. Nottara; Muzeul prof. dr. Victor Babeș; Muzeul memorial prof. dr. Gh. Marinescu; Muzeul Henri Conadă; Muzeul sporturilor.

COLECȚII: Colecția de artă comparată; Colecția Elena și dr. I. Dona; Colecția Theodor Pallady; Colecția Garabet Avachian.

Hotel Inter-continental — București

Cei
60
de
ani
ai

MARIEI HANZU

Pe Maria Hanzu o cunoscusem cu ani în urmă la una din bienalele bucureștene de artă populară când adusese, ca mulți alți artiști-țărani, despre care de asemenea nu știam nimic la vremea aceea, toată prospețimea de imagini și culori a locurilor natale. Înaltă, voinică, îmbrăcată în frumosul port al mărginencelor, stătea retrasă într-un colț, privind puțin mirată la for-fota din jur. Cusăturile ei îmi atrăseseră luare aminte, pentru că descoperisem în ele, în acel joc de linii și forme geometrice roșii, albastre și negre, rînduite după reguli numai de ea știute, un întreg univers de poezie, izvorât din talent și pasiune, din dragoste și respect pentru tradițiile trecutului.

Stătusem mult de vorbă și la despărțire mă poftise, dacă treburile m-ar fi mînat prin Sibiu,

să mă reped pînă la Gura Rîului, să-i văd gospodăria.

Treburi am avut la Sibiu chiar în anul acela, într-un miez de toamnă blîndă, care își cernea culorile undeva, pe crestele Făgărașilor. Orașele și satele județului, trăiau emoțiile primei ediții a festivalului «Cibinium» și din noianul de manifestări cuprinse în programul celei săptămîni una urma să aibă loc la Gura Rîului: inaugurarea muzeului sătesc. Maria Hanzu era de față la festivitate și după cum aveam să aflăm, se număra printre ctitorii aceluia lăcaș de cultură.

Gura Rîului este unul din vechile sate din Mărginime în care țărânii, fie că sînt agricultori sau crescători de vite, pădurari ori constructori de pive și joagăre, au muncit cu îndrîjire veacuri de-a rîndul, pentru o viață dreaptă și demnă. Muzeul instalat într-o clădire veche, la amenajarea căreia și-au dat cu entuziasm obolul toate generațiile de locuitori ai comunei este o carte deschisă spre trecut, în paginile căreia oamenii au înscris cronică vieții lor milenare, petrecută aici, pe malurile Cibinului, cu tot ce a avut ea mai temeinic și mai frumos. Obiectele, multe la număr, strînse de prin toate casele, stau închise ca într-un sanctuar, au perdele groase la ferestre, care nu se dau de-o parte decît în zilele și la orele înscrise în programul de vizitare.

Poate pentru frumusețea locurilor, poate pentru noblețea spirituală a oamenilor, poate și pentru una și pentru cealaltă, prin Gura Rîului au trecut Eminescu și Coșbuc, Rebreanu, Agârbiceanu și Blaga, lăsînd în scrierile lor ecoul clipelor petrecute aici.

Maria Hanzu cunoaște bine istoria satului; cunoaște tot atît de bine valoarea artistică a fiecărui obiect din muzeu, tehnica de lucru, locul lui în gospodăria țărănească, datinile și împrejurările cînd își

dovedea trebuința: atunci cînd nu coase sau nu predă lecții la școala de artă, cînd nu are treburi la consiliul popular sau la cooperativă, ea este ghidul acestui muzeu. Atunci coboară cu glas sigur prin epoci de istorie, face bilanțul ocupațiilor și meșteșugurilor, răscolește amintiri și întîmplări adevărate, vorbește despre pomiselnice și chindii, despre fețe de masă («dacă mi-reasa-i harnică, asta se vede după fața de masă»), despre furci și fuse, pieptare și cojoace, despre prapurul de nuntă și icoanele pe sticlă, despre tradiții și despre hărnicia femeilor-cusătorese, în mîinile cărora reînvie astăzi o artă tot atît de veche, pe cît de veche este vatra satului.

— Cînd am văzut că doar bătrînele mai știu coase așa cum am apucat eu la bună-mea, le-am adunat pe toate și am organizat o secție de artă populară pe lîngă cooperativa din Sibiu. Acum, sînt peste două sute de femei din sat. Tot pentru motivul acesta am zis că-i bine să fiu instructoare la școala de artă populară. Era nevoie să pregătăm și tineretul...

*

Pe cînd discutăm toate acestea, Maria Hanzu avea 57 de ani. Acum împlinește 60. O neînteruptă înălțuire de fapte, fapte-muncă, fapte-pasiune, fapte-conștiință umplu zi de zi filele unei biografii închinată fără odihnă valorilor artistice ale satului.

*

Ultima dată am fost anul trecut. Casa Mariei Hanzu, încărcată de covoare, de ștergare și fețe de masă, de fotografii și diplome înrămate arată ca un muzeu ce-și îmbogățește fără încetare colecțiile. Nimerisem într-o duminică la ora prînzului, cînd pe spuză jarului din cuptor sfîrșia o pulpă de berbec, tăvălită apoi prin cimbru și mujdei

de usturoi. Nu-mi aduc aminte să-mi fi părut mai gustoasă, ca în duminica aceea, carnea de berbec!

— Știți cum a omorît-o dracu pe mă-sa?, m-a iscodit gazda? I-a dat să mînlînce, fără să-i dea nimic de băut!

Maș Hanzu sârise însă sprinten treptele beciului și, pentru a preîntîmpina o nelegiuire a tatarului, umplea încă o ulciă de vin.

— De cînd n-ai mai fost pe la noi m-am apucat să strîng într-un album cusături vechi, cîte s-au mai găsit prin sat. Cu-atîta dragoste lucru la ele, de parcă le și văd pe bunicile și pe bătrînele care le-au purtat...

A scos dintr-un dulap albumul gros cu scoarțe roșii, pe care scrisese chiar așa, cu litere strîmbe de mînd: «Album de cusături vechi». Întorc prima pagină și văd lipit pe bucata de carton un crîmpei de iie îngălbenite de vreme și pătată de rugină, dar care păstrează neatins un model cu rîuri mici, negre. Jos, în dreapta, stă scris anul, 1801 și numele femeii la care a descoperit obiectul: Mailat Ioana. Și tot așa, fiecare filă de album cuprinde, ca într-un letopis, fragmente din cronică satului, scrisă pe pînza de in a unei ii, a unei cămăși, sau a unei fote: 1809, de la Sora Lepădat; 1860, de la Macrea Ioana; 1869, de la Conțiu Ioana; 1898, de la Hanzu Ioana; 1900, de la Conțiu Maria; 1907, de la Loloi Ioana; 1910, de la Topîrceanu Maria...

La șazece de ani, biografia Mariei Hanzu din Gura Rîului s-a îmbogățit cu unul din faptele cele mai emoționante; un fapt de muncă, de pasiune, de conștiință. După șase decenii inima ei tînră freamăta cu aceeași putere, ca în ziua cînd mîinile i-au tălmăcit pentru prima oară pe pînza albă, culorile cerului și ale pădurilor.

N. DOCSĂNESCU

Ceramica DE HUREZU

DONA ROȘU

De multe ori am trecut prin Hurezu.

De multe ori m-am oprit la mănăstire și la Cula de la Măldărești, atât de potrivit așezată în peisaj de parcă cine a hotărât-o acolo a pus-o să stea bine locului, dealurilor și ierbii.

Dar niciodată nu urcasem în satul de olari din Hurezu, acolo unde se frământă lutul ca piinea și se modelează după sufletul omului.

Și cine se gîndește la această așezare nu poate să facă abstracție de măestrul meșteșug al olăritului care i-a adus și simbolul unei înalte medalii, egală unui titlu de noblete — CERAMICA DE HUREZU.

M-am aflat în sfîrșit într-o după-amiază a verii trecute pe ulița olarilor de la Hurezu.

Sînt 15 inși care lucrează străchini și urcioare dar numai patru cei ce le și decorează.

Dintre aceștia patru m-am oprit la VICTOR VÎCȘOREANU despre care s-a vor-

bit mai puțin dar despre care se cuvine să se scrie.

Primul lucru pe care mi-l spune despre sine Victor Vîcșoreanu, e că a devenit mincinos. Dar nu reproșîndu-și, ci ca pe o simplă și gravă constatare.

— Am multe comenzi dar am și multe alte treburi. Cu munca în gospodărie, cu munca la cîmp, așa că sînt dese cazurile cînd nu respect termenul.

Așadar olarul mai are și un alt timp în afara celui de la roată. Un timp pe care i-l fură lutului fără ca acesta să-și simtă întreruperile.

— Lucrezi demult?

— Păi, m-am născut cu ea. Dar ca meserie, de la 13 ani. Eram încă la școală. Am învățat șapte clase. Așa era atunci. Copiii mei, trei am, învață. Fetele, una e-ntr-a nouă, alta a opta. Copilul are patru ani...

(La Hurezu, ca în toată Oltenia, fetele sînt fete iar băieții sînt copii).

— ... Pe copil vreau să-l învăț olăritul. Fetele, nu. Cu femeile nu se poate face ce-

ramică E greu cu roata. Mă uit la nevastă-mea. De modelat, modelează numai străchini. Însă nu rezistă. N-are fizic. În schimb, la decorat nu se cunoaște care-i a ei și care-i a mea. E fiică de olar. Olar vestit. Fata lui Giubega. Poate ați auzit de el.

— Da, numele mi-e cunoscut.

— Georghe Giubega. Dacă știți muzeul Barbu Slătinea-nu, e făcut cu multă ceramică de-a socrului meu.

Cînd începe să vorbească, Victor Vîcșoreanu amestecă ideile, trece de la una la alta, dar tot ce spune e limpede pentru mine, ascult și notez și asta nu-l crispează și nici poză nu face, așa cum nu se regizează nici în fața aparatului de fotografiat. Am impresia chiar, ascultîndu-l, că suprapune decorul acesta în care ne aflăm, cu un compartiment dintr-un tren de drum lung, iar mie îmi spune toate astea ca unui tovarăș de călătorie și numai pentru că se află, tăcut cum e de felul lui, într-un rar moment de confesiune.

— Am tras de meseria asta ca un ciine. Dar sînt și la noi niște probleme. Una e cu faima. Mulți lucrează bine dar numai lucrările unora se vîd mai bine. Pe urmă e problema cu ce ni se cere. În fiecare ședință mă ridic și zic «ce vreți să facem, artă populară sau artizanat?» Că ceea ce ni se cere nouă e mai mult artizanat, și asta strică.

— Da, cam strică.

— Și am mai zis ceva dar nu m-aude nimeni. E vorba de urmașii noștri. Vedeți, olăritul e o meserie grea și copilul fuge de ea. Nu e numai grea. E și migăloasă. Și nu știu dacă în firea tineretului

mai e greutatea și migala cum e în firea noastră a celor bătrâni.

— Dumneata ești tânăr.

— Nu sînt, Am 45 de ani. În meseria noastră se moare de tânăr. Socru-meu a murit la 55 de ani. Așa se întîmplă cu toți. Tatăl lui OGREZEANU tot la 55. Înghițim praful de la smălț. Asta-i rău. Aburul n-ar fi așa periculos. Tatăl meu a fost mai bătrîn. De 61 de ani. Tatăl meu a fost cel mai bun propriu-zis. Dar nu permitea să scrie despre el. Spunea: «Domnule, dacă te interesează un obiect, ia-l. Da' nu-mi da numele». Așa spunea. Este o rață cu o solniță în spinare, am văzut-o într-o carte cu ceramică de HUREZU. Scria în dreptul ei: obiect neidentificat. Dar eu o recunosc. E a tatălui meu, GHEORGHE VICȘOREANU. Un vas de flori am mai văzut acolo, tot așa «neidentificat».

— Iată că acum o să se știe cui aparțin. Dar cu urmașii cum e? N-am înțeles.

— Cu urmașii? Ar putea să se creeze aici o școală de ceramisti să ducă tradiția mai departe.

— Și de ce nu se creează?

— Păi, de ce? Vă întreb și eu.

— Cîștig este în meseria Dumneavoastră?

— Nu-i problemă de cîștig. Am ajuns să ni se spună că ne-am cam îmbogățit. Numai că cine spune așa nu știe cînd mă scol și cînd mă culc. Dacă veniți la cinci dimineața, mă găsiți la roată. La zece seara, tot acolo. Că pămîntul, odată modelat, te obligă. Trebuie să-l isprăvești.

— Pămîntul de unde-l luați?

— Il aducem din dealul Ulmului.

— Îl plățiți?

— Îl cam furăm. Dar plătim transportul. O sută de lei.

— Aș crede că e mai bun pămîntul de Oboga. Așa mi se pare.

— Credeți? Vi se pare. E foarte fraged. Al nostru vine ceva fieros. Sună ca clopotul. Ascultați-l.

Ascult o strachină, că e mai adunată — și sună. Sună ca clopotul îngropat și scos la lumină după multă vreme. Nu ascultasem străchinile de Oboga, nu le auzisem sunînd. Dar am să le ascult și n-am să le spun olarilor de acolo că străchinile nu sună ca niște clopote.

Mă uit la decorul străchinii din mîna mea și mă gîndesc la casele și la femeile despre care se spune că sînt atît de frumoase că se-nvîrtesc după soare.

— Tot pămîntul ne permite și decorul. E humos și numai sensibilitatea lui ne permite broderia la crud. Asta încearcă și ei.

— Ei? Cine, ei?

— Cei de la Oboga. Dar nu le iese și asta-i frumusețea.

Îl întreb pe Victor VICȘOREANU privind pămîntul frămîntat, străchinile doar modelate și pe cele decorate, care fază anume îi place mai mult dintre cele prin care trece lutul în mîinile și sub ochii lui.

— Decoru-mi place cel mai mult. Și smălțul. Și îmi mai place ceva dar îmi place cu năduf: ultima noapte după ardere. Este noaptea în care nu se doarme. Înainte de a desface cuptorul. De gînduri nu se doarme. E vorba de o lună-două de muncă. E ceva nevăzut. Băgăm străchinile în cuptor dar nu știm cum le scoatem. Sînt 4—5 asemenea

nopti pe an. Unele se termină bine. Altele, nu. Mi s-a întîmplat să scot cuptoare cu foarte puține defecte. Dar fără nici un defect, nu se poate. Cred că un cuptor modern ar scoate 99 la sută perfect. Acolo n-ai voie la rebuturi. La noi cuptorul e primitiv și e de mirare că scoatem bun și 90 la sută. Și asta numai din cauza experienței. Altfel... Noi știm ce facem pînă la cuptor. De acolo mai departe nu mai știm. Am avut odată un cuptor pe care l-am âtrîcat tot. Din smălț l-am strîcat. N-a fost bun. Înainte era un fel de piatră albă pe care noi o luam din rîu. O fierbeam, o pisam și era foarte bună. Acum ni se dă această piatră gata pregătită și s-a întîmplat să nu fie de loc bună.

*

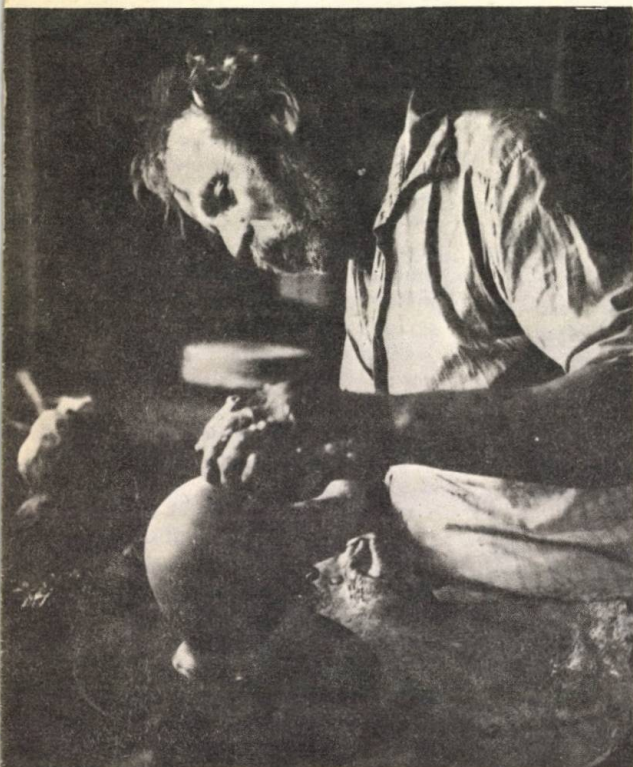
**

Cine nu a stat în preajma olarilor o zi, două nu știe cîteva lucruri esențiale despre ritualul prefacerii lutului în străchini de HUREZU. Nu știe de pildă că olarul are nevoie de liniște. Și de multă fixitate a corpului. Mai ales la faza decorației — și foarte mult calm. Dacă ești nervos, mîna nu se mai supune. Chiar și respirația se simte. Nu știe, cine nu a stat în preajma olarilor, că acea perfectă egalitate a unui șir întreg de străchini, de oale sau ulcioare se obține nu din ochi și nici cu cîntarul...

— După mînă. Să nu vă închipuiți că noi cîntărim altfel bulgărele de pămînt decît din mînă. Nu din ochi. Din ochi nu se poate. Numai din mînă. Uneori fie că pămîntul nu se lovește, fie că nu ești atunci dispus, nu-ți iese. Cred că pămîntul cunoaște la om

Pentru multă lume
e limpede că Oboga înseamnă

STRĂCHINI ȘI ULCIOARE DE OBOGA

Satul se află în Oltenia, între Slatina și Balș, cu o abatere de 10 km asfalt față de șoseaua națională.

În rîndurile care urmează nu intenționez să fac o prezentare a ceramicii din acest centru. Ea poate fi văzută la tîrguri, la expoziții, la muzee și, în ultima vreme, la magazinele de artizanat. Voi face însă o prezentare a creatorilor de acolo, văzuți, în vara care a trecut, la fața locului — în atelierele lor și pe lîngă cuptoare.

După o ierarhie a valorilor, stabilite chiar și de oamenii satului, cei mai buni ar fi Ciungulescu, Nache și Dinică. «Ar mai fi fost și Diaconeasa dar nu mai lucrează. E bătrîn și bolnav».

Căutăm casa cu gard albastru din metal în satul **Româna**, unit aproape cu Oboga, de aceea poate și confundat adesea.

— Bună ziua, casa olarului Nache?

— Bună ziua, eu sînt. Da' cine v-a spus că mă cheamă așa? Asta-i «poreclea» mea. Mă cheamă Marinache. **Marinache Murgășan**. Cine v-a spus Nache?

— Păi, toată lumea.

— Poate. Da nimeni nu-mi zice Nache, să știți!

Îl asigur că nu-l voi numi decît așa cum scrie în buletin și îmi îngăduie să intru în atelier. Mă invită să privesc și să pun, fără sfială, întrebări:

— Luați date. Au mai luat și alții. M-a dat și la televizor. O zi întreagă m-a dat. M-a dat de m-a speriat.

Frumoasă roată!

— De stejari. Roata s-a tocit da' piciorul meu nu are nimic. De cincizeci de ani lucrez cu piciorul și nu am nimic. Am 67 de ani. Nici cu mâinile n-am nimic, deși lucrez în pământ. Mai am o roată. Mai mică. Pe asta jirăvesc.

— Ce înseamnă «jirăvesc»? N-am mai auzit vorba asta.

— Cum aş spune pictez. Ei, și roata asta, m-am pomenit odată cu ea că s-a spart în două: o parte a rămas pe loc, iar o parte s-a aruncat sub pat. Acum e cîrpită.

— Nu se poate lucra decît desculț la roată?

— Numai așa. Dacă lucrezi încălțat nu mai ești sigur pe picior. Nici pe mînă. Parcă șchioapeți.

— De Moși veniți la București?

— Cum să nu?

— Aveți prieteni pe-acolo?

— Am prieteni la București mai mulți ca pe aici. Au venit și niște fete de-acolo aici la noi la Oboga. Au stat vreo două săptămîni. Ziceau că vor să învețe să facă oale. De ce să înveți la **vîrsta** lor? La noi se învață meseria pînă în zece ani.

— Băiatul dumnitale lucrează?

— Băiatul meu e în tură și cînd intră după-masă mai lucrează cîte ceva dimineața. I-am zis «lucrează, să n-o pierzi de tot. Eu am 67 de ani, cît o să mai pot? Rămîi ca amintire în locul meu».

— E vreo deosebire între ce lucrezi dumneata acum și ce lucrai în tinerețe?

— E o deosebire cu urcioarele. Înainte făceam urcioare de nuntă. Ibrice le spuneam noi. Le făceam altfel decît pe celelalte. Le puneam și noi ochi, le mai făceam cîte o sălbăluță, le puneam ba o floare. Că mie mi-a plăcut să fac de toate modele. Făceam și pe Vlad Tepeș. Ba puneam un pui de șarpe, colo frumos, l-aduceam după gura urciurului. Dar acum de multă vreme n-am mai lucrat de-astea.

— Borcane mari cu brîie făceai?

— Făceam, cum să nu. Borcane cu brîie multe. Așa, ca **frumușate**, erau brîiele: trei-patru. Borcane de murături, de untură...

— Cînd îți plac mai mult vasele dumnitale?

— După ce le-am făcut de vine să le jirăvesc. Tocmai ca și omul cînd e îmbrăcat și se uită la oglindă.

— Dar cînd crește oala pe roată nu-ți place?

— Îmi place dacă e pămîntul bun. Dacă e rău îmi vine și urît.

— Mă uit la oalele astea nesmălțuite. Țin la fier?

— Țin, că noi pe-aceia mai fierbem în ele. Dar știi dumneata cum e apa de băut din oală de pămînt? Cea mai bună. Chiar dacă-i **ra**, parcă o face mai bună. Chiar și vinul dacă-l bei din oală de pămînt e mai bun. Dar să fie roșie, nesmălțuită. Numai ce-l auzi, cum l-ai pus în oală, că începe să susure. Dacă iese vinul rău, de are un miros ceva, sau de-i acru, dacă pui în butoi cîteva cioburi de oală nesmălțuită, îi **piară** răutatea.

— E o treabă interesantă.

— Da, interesantă bine. Cea mai interesantă.

— Și pe unde-ți mai vinzi oalele în afară de București?

— Cel mai des mă duc la bîlciuri. Astea de le vedeți le duc la 6 august la Gura Padiei, pe 14 la Dăbuleni și pe 15 la Vădăstrița. Acolă, la Dăbuleni, vindem pe produse: plin pe plin — grîu, porumb, fasole, ce are omul. Și pe vin, că vin e mult acolo. Care-i cu bani, dăm și pe bani.

— Și care-i prețul?

— Care să fie? La noi prețul e cam cum e clientul. Dacă vezi că n-are omul, se mai îngăduie.

— Dar UCECOM-ul nu-ți cumpără?

— Îmi cumpără.

Ne tragem către cuptor. Cuptorul e căptușit cu străchini și urcioare rămase de la focul celălalt. Marinache Murgășanu ia cîteva în mînă, una cîte una, le sună și pare puțin înciudat de îndărătnicia lor:

— Astea nu sînt terminate. Le mai pun odată. Nu sînt sătule de foc.

Plec din casa lui Marin Murgășanu mulțumindu-i pentru buna primire.

La mică distanță, (aș putea încă să mă întorc), îmi fac reproșuri că nu i-am dat numele meu exact și numele revistei la care voi publica acest moment. Dar am bănuială că oricum nu-l interesează dacă discuția mea cu el va fi consemnată. M-a primit ca pe orice turist curios să știe cum se face pămîntul străchini și urcioare, cum apar liniile și florile cu verde, alb și maro pe smălțul roșu. M-a informat ca pe orice turist că între 15 august și 15 septembrie se va afla cu oale pe litoral.

Și tot ca pe un turist curios mă lăsase cu indiferență să citesc o diplomă: «**Se acordă premiul I creatorului popular Murgășanu Marin din comuna Oboga pentru lucrarea prezentată la faza republicană a Celei de a IV-a expoziții bienale de artă populară.**»

Am stat cea mai mare parte a vieții lângă războiul de țesut și nici n-aș vrea să mă despart de el

Avrigul este așezat la poalele Surului, pe malul stîng al Oltului. Aici m-am născut, într-o familie cu șapte copii care se trage din neamul lui Gheorghe Lazăr.

Cînd eram copilă, mi-aduc aminte că la noi nu se găsea sare și nici chibrituri. Oamenii sărau mîncarea, pîinea și mămăliga cu apă sărată, luată dintr-o fîntînă de la marginea comunei; cît despre chibrituri, ce să vă spun: învăleam seara focul cu cenușă și, dacă nu ținea pînă la ziuă, împrumutam jar de la vecini.

Dacă s-ar scrie o cronică a creatorilor de artă populară din zilele noastre, numele Mariei Spiridon din Avrig ar figura într-unul din capitolele de

început. Prezintă fără întrerupere timp de aproape două decenii la concursurile și expozițiile de artă populară, ea și-a cîștigat cu autoritate un loc de cinste în primul eșalon al creatorilor populari din țara noastră.

Înzestrată cu o mare sensibilitate artistică, ce se manifestă cu egală intensitate față de genurile cele mai felurite ale creației țărănești (casa-i este un adevărat muzeu, în care mobilierul, țesăturile, ceramica, pictura se înmănunchează într-o sinteză a artei populare din zona Avrigului), Maria Spiridon își înscrie totdeauna prezența într-o arie largă de activități cetățenești, care i-au adus respectul și prețuirea locuitorilor din comună.

Am învățat să țes de la mama și de la bunica. În timpul lor au fost țesătoare bune. Apoi am învățat și la școală. Îmi plăcea s-o pîndesc pe mama, cînd ieșea pe-afară după treburi, să mă așez la războiul ei și să încerc să țes. Bine-înțeles că mama băga de seamă că-i încurcam urzeala, și mă dojenea: «drace împelițat, iar ai umblat la război!» Asta a ținut pînă cînd mama s-a încredințat că știam atîta cît să-mi poată lăsa războiul pe mînd. Am stat cea mai mare a vieții lângă războiul de țesut și nici n-aș vrea să mă despart vreodată de el; acolo aș vrea să mor, ca un artist pe scenă.

Acum conduc clasa de țesut la școala noastră populară de artă. Trebuie pasiune și dăruire, astfel n-am realiza nimic. Sînt fericită că vreau cîteva eleve încep să calce pe urmele mele. Le place să lucreze și au talent. În orice caz, arta populară avrigenească va încăpea pe mîini bune.

Cineva mă întreabă care-s culorile specifice Avrigului și de unde ne luăm modelele. Albul, negrul și roșul. Galben, verde și albastru, ici colea, foarte puțin, numai atîta cît să se deosebească modelul, cu ceea ce vrem noi să arătăm în el. Modelele ni le alegem de la ce vedem în jur: de la cornul berbecului, de la

o florică din grădină, de la niște nori de pe cer ... dar mai cu seamă din modelele vechi, știute de bătrânele din comună. A fost o vreme când la Avrig începuse să apară modele care nu erau ale noastre, influență de la oraș. Acum s-a revenit la vechi, la tradiție, la lucrurile cu valoarea artistică. Așa și trebuie!

*

Mulți oameni din sat și-au ridicat case noi. Unii le-au făcut ca la oraș, adică nu le-au mai împodobit cu artă populară avrigenească, și-i mare păcat. S-ar putea crede să sînt împotriva pătrunderii noului la sate. Nu sînt împotriva. Și casele noi și mobila arată bunăstarea poporului nostru. Dar tocmai pentru că trăim mai bine, trebuie să știm să ne păstrăm datinile. În condițiile în care am trăit noi în trecut, gospodăria avea doar trei încăperi: casa de dinainte, tinda și celarul. În celar stăteau bătrînii și copiii, tinda era pentru sobă și cuptorul de pîine; numai casa de dinainte putea fi împodobită cu artă populară, așa cum o știam de la părinți. Astăzi, casele se fac cu cîte cinci încăperi și măcar una s-ar cuveni să rămîind cea-a fost pe vremea noastră casa de dinainte.

Cît despre televizor, pară nici n-aș mai putea trăi fără el. Ești la curent cu politica internă, cu politica externă a partidului, afli multe lucruri noi despre obiceiuri de prin alte părți ale țării. Dacă n-am avut parte de prea multă școală, cel puțin așa să-mi mai îmbogățesc cunoștințele.

*

În Avrig s-au schimbat multe în ultimii ani. Avem un primar bun, inginer cu specialitate. La sfîrșitul anului, oamenii au luat beneficii mari, ca niciodată. De cînd sînt eu deputată, în circumscripția 36, s-au făcut două poduri. Unu-i așa de mare că ai noștri spun că parcă-i podul de la Cernavodă! Apoi am făcut muzeul. Toți am vrut să avem un muzeu etnografic în comuna noastră și fiecare a adus de bunăvoie tot ce-a găsit pe-acasă. Dacă ne venea gîndul acesta acum 15—20 de ani am fi strîns obiecte mai multe și mai de preț.

*

În străvechea așezare de la poalele Făgărașilor s-au schimbat multe în ultimul timp și în fiecare zi se schimbă cîte ceva. Martoră la aceste transformări, Maria Spiridon coase, țese, învață copii din primii ani de școală să țină acul în mînă, mătură și îngrijește muzeul în care, o zi pe săptămînă este ghid, cîștigă premii la concursuri și expoziții, dă interviuri, primește vizite ale turiștilor români și străini, se află în fruntea acțiunilor obștești din circumscripția sa.

«Eu cred că am făcut un lucru bun, pentru că cine trece acum prin Avrig, poate să ne cunoască mai bine...»

Muzeul Brăilei

a fost reorganizat în actuala clădire din Piața Lenin nr.3 în anul 1968, cu prilejul sărbătoririi a 600 de ani de existență documentară a orașului.

Secția de istorie a muzeului brăilean evocă trecutul acestor locuri, începînd din mileniul al patrulea înaintea erei noastre pînă în prezent. Din colecția sa fac parte: ceramică din culturile Cernavodă I și Cucuteni II, obiecte din perioada de tranziție, de la neolitic la epoca bronzului, descoperite în așezarea și necropola romană de la Șendreni, piese găsite în morminte sarmatice sau în așezări aparținînd culturilor Dridu și Babadag, numeroase documente privitoare la dezvoltarea Brăilei și la organizarea mișcării muncitorești. Una din săli este rezervată memoriei poetului revoluționar Hristo Botev (1848—1876), refugiat o vreme în acest oraș.

Muzeul din Stoenеști

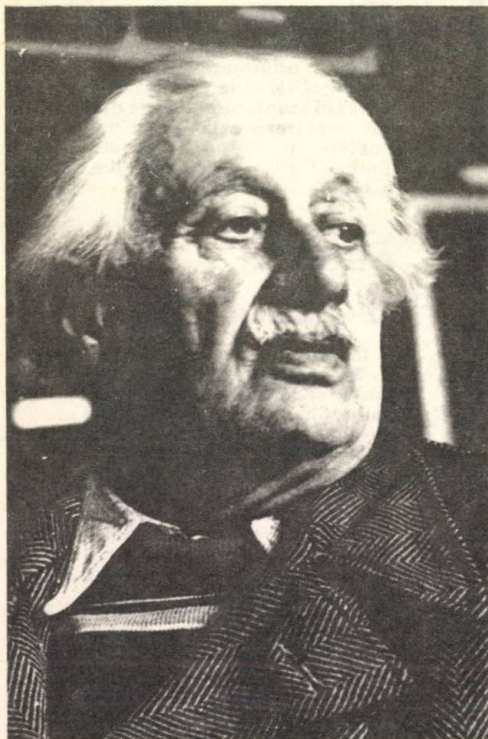
În comuna Stoenеști-Ilfov la 30 km de București, a luat ființă în 1970 «Muzeul etnografic al Cîmpiei Dunării» profilat pe țesături de interior și costume populare din sudul Olteniei, Munteniei și Moldovei. Scoarțe din lînă, macaturi ștergare cusute cu borangic, numeroase costume, printre care și cîteva unicate, alcătuiesc o colecție interesantă care pune în valoare arta și îndemînarea țărăncilor din această zonă mărginită de Dunăre din Mehedinți pînă la Galați.

Clădirea care adăpostește Muzeul de la Stoenеști este o frumoasă construcție de la începutul secolului al XVIII-lea în stil brîncovenesc, cu pridvor înălțat pe coloane de piatră, zidită din cărămidă aparentă. Ea a aparținut vornicului de Tirgoviște, Gavril Drugănescu.

A mai căzut un stejar la Moldova

« Maestrul Sârghie scrie istoria neamului cu dalta.
Noi o scriem cu pana »

N IORGA

S-a desprins din codrii Bucovinei la sfârșitul veacului trecut, creangă din stejarii strămoșești ai Ilieștilor. I-a fost tinerețea rază de lumină strecurată printre cetini, cu tainică chemare adunată de copilându în scrijilituri pe fluieri și bastoane, la vremea când păștea oile pe tolocă. Mîndria

bradului și strășnicia stejearului a purtat-o apoi, la București, la Școala de Arte și Meserii; aducea aer proaspăt de munte, parfum de vitejie și legendă străbună; și mai avea cu sine dragostea de «sculptat» — cum îl învățase a spune mamă-sa, care-i știa dăruirea.

N-a adăstat multă vreme în citadela politicianilor de atunci pe care avea să-i ridiculizeze mai târziu. L-au ajuns chemările pămîntului și s-a înapoiat acolo unde-și avea înfipte rădăcinile, în Cîmpulungul de pe apa Moldovei.

Ecoul trecerii sale prin Capitală și al prieteniiilor legate avea să se vadă în 1934, anul cînd îi apărea cartea «Sculptura în lemn». Nu numai că tipografia de la «Universul» i-au lucrat volumul într-un termen record, dar, cunoscîndu-i opiniile, au expediat poza oficială, a regelui, într-a noua pagină, împotriva tuturor regulilor vremii... Nici nu s-ar fi putut un mai frumos omagiu adus autorului care scria, adresîndu-se viitorilor cioplitori în lemn: «Iubirea de patrie să fie evidențiată prin lucrările tale», definind stilul național al artei: «...trebuie să reprezinte fauna și flora, credința, durerea și bucuria poporului nostru și abia atunci va avea viață eternă». «Prețios și unic tratat despre sculptura în lemn» — i-a numit Corneliu Baba cartea. Însă maestrul Sârghie nu a fost numai profesor, sau teoretician. Spirit novator, el a chemat, primul în sfera artei lemnului bradului, demonstrînd, spectaculos, virtuțile ignorate ale acestei esențe, făcînd din fibra copacului element de expresie în portret. Pentru că maestrul moldovean, întîiul portretist român în lemn, a rămas toată viața credincios crezului său: «...nimic nu poate exprima mai bine o personalitate decît ridurile feții». Și a făcut aceasta cu strălucire de «vrednic continuator al mășterilor din popor, emisarii folclorului și ai stilisticii specifice românești» (Petru Comarnescu), cu modestia pe care nu i-au șubrezit-o aprecierea, sprijinul lui Iorga și Delavrancea, îndrituiții lauri: «Eminent sculptor-

profesor» (V. Eftimiu), «Vrednic și talentat artist» (I. Jalea), «Privesc cu emoție profundă lemnul cioplit de maestrul Ioan Sârghie (Dina Cocea).

*

Maestrul de la Moldova nu mai este. A căzut stejarul, cu optzeci de cercuri în trunchi. S-a întors de tot în pământul rădăcinilor sale, dar a lăsat și celor ce nu l-au cunoscut muritor, semne de trecere prin lume.

În casa care i-a fost ultim adăpost la Cimpulung, se păstrează o ilustră galerie de portrete: Ștefan cel

Mare, Mihai Viteazul, Eminescu, Delavrancea, Vlahuță, Paciurea, Ciprian Porumbescu. Mai sînt acolo, în lemn, și personaje de literatură și legendă românească, și caricaturile unor politicieni burghezi și buturuga rebelă ce nu s-a lăsat tăiată pentru foc, voindu-se basorelief...

— Am adunat ce s-a mai putut aduna — mi-a mărturisit — ca să rămînă aici, lîngă pădurile din care au plecat.

Și se mai află tot în casa aceea un caiet gros unde, printre numeroase notări de gînduri adînc simțite, cineva a scris «Iemnarului» patru versuri: «Stork, Brîncuși, Paciurea, Han! Artei i-au dat viu elan! Dar a artei pirghie, e! Masivul Sârghie».

M.I. PASCU

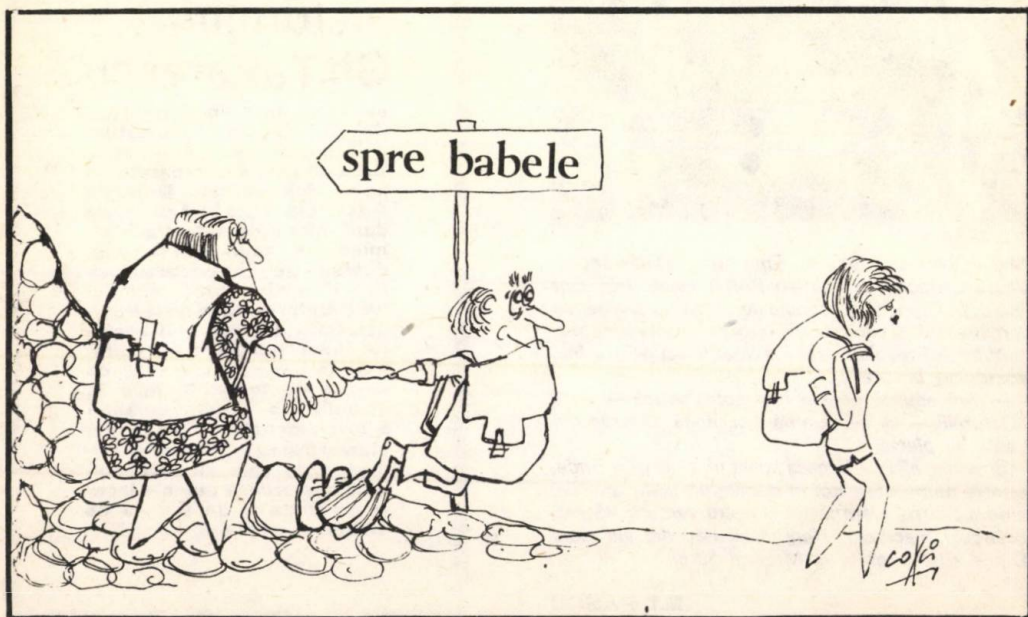
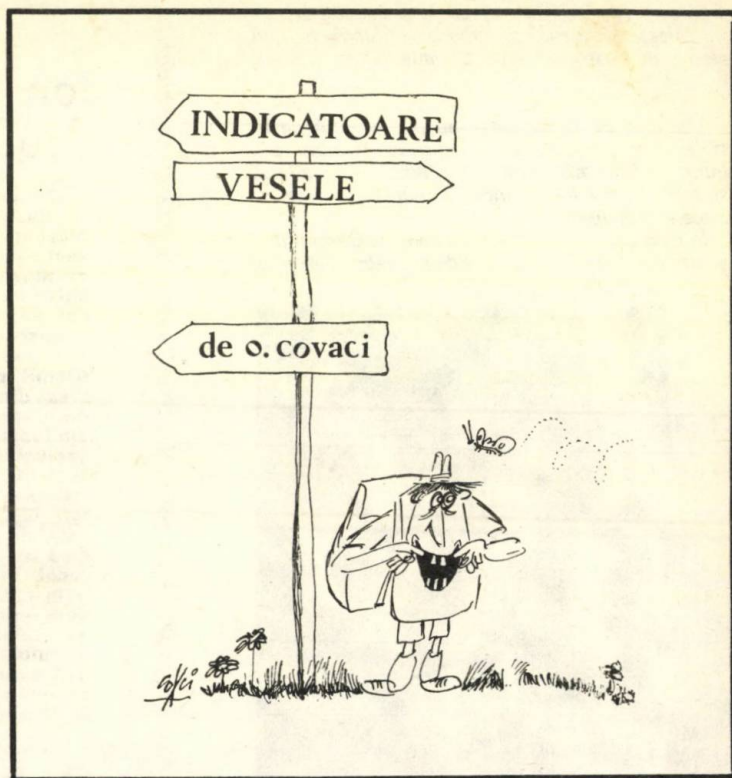
Ion Jalea, sculptorul

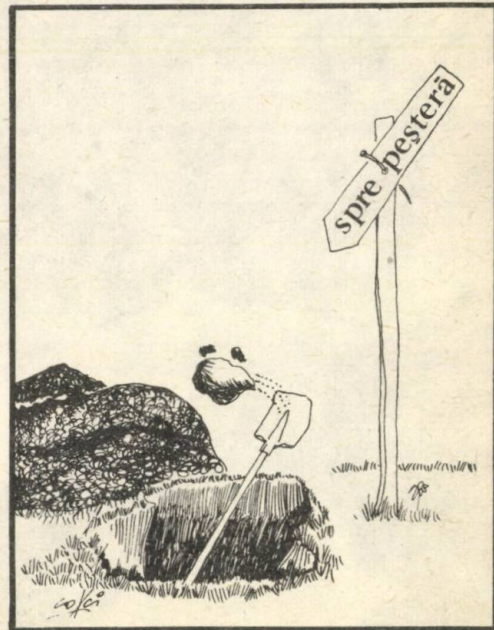
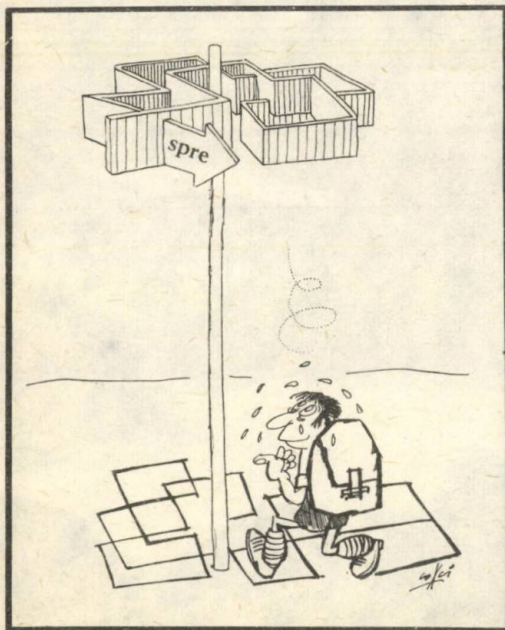
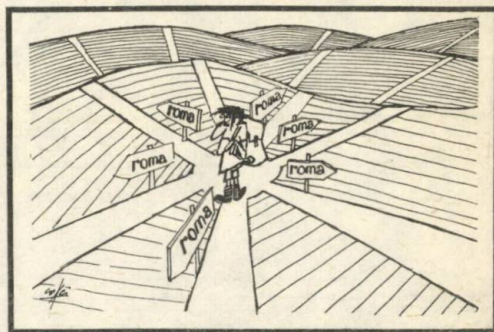
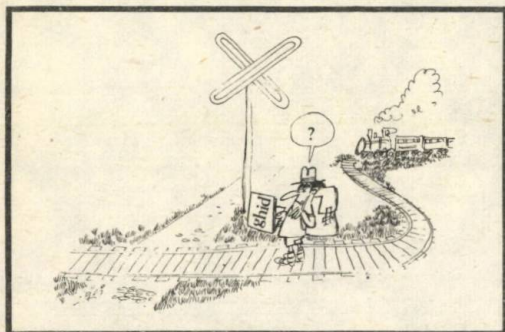
«Zona» muzeelor din Constanța, în care sînt grupate Muzeul de arheologie, Muzeul de artă și Edificiul roman cu mozaic, s-a îmbăgățit de cîțiva ani cu un nou lăcaș de cultură, din păcate mai puțin cunoscut marelui public: Muzeul memorial «Ion Jalea». Alături de muzeul «C. Medrea» din București, este unul din puținele lăcașuri de artă din lume care adăpostește în exclusivitate opera unui sculptor.

Sînt adunate aici 118 sculpturi dăruite de artist municipalității Constanța, lucrate de-a lungul unei jumătăți de secol. Interesant este faptul că în acest muzeu se regăsesc opere reprezentative din toate perioadele de creație ale sculptorului, o valoașă retrospectivă asupra creației unuia din cei mai prodigioși artiști plastici din țara noastră.

De numele pictorului Gh. Tattarescu

se leagă un monument istoric, caracteristic Bucureștilor de la mijlocul veacului trecut. Casa pe care a cumpărat-o în anul 1855 pe str. Domnița Anastasia nr. 7 a fost renovată după planurile sale transformîndu-se etajul întii și împodobindu-se interioarele cu fresce în ulei, după modelul locuințelor romane de la Pompei. Casa are aspectul vechilor hanuri bucureștene, cu intrare în gang pe sub etaj, cu galerie de lemn, închisă în geamlîc. În aceste încăperi a fost amenajat în anul 1951 Muzeul memorial Gheorghe Tattarescu, în care au fost adunate numeroase obiecte legate de viața și de munca de creație a artistului.

SINAIA

Sinaia — «Perlă a Carpaților». Castelul Peleş, mănăstire, izvoare termale, uzina de mecanică fină... Cam atât se cunoaște îndeobște. Este puțin. Foarte puțin.

În cele ce urmează aș vrea să aduc un omagiu orașului în care am crescut, să fac să dispară pe cât posibil uitarea ce s-a așternut peste trecutul lui atât de bogat în evenimente. Și nu numai al orașului, ci și a împrejurimilor sale deosebit de interesante.

Luînd în considerare descoperirile arheologice, ajungem la concluzia că regiunea la care ne referim a fost vatra unora dintre primele așezări omenesti de pe valea superioară a Prahovei. Evoluția îndelungată a acestui ținut aparține domeniului arheologiei; prea puținele descoperiri de pînă acum au scos la iveală cîțiva idoli de piatră și vreo 20 de topoare de bronz cu manșon, piese care au situat Sinaia printre localitățile istorice străvechi din țara noastră (jumătatea mileniului III î.e.n.), fapt considerat ca atare de Vasile Pîrvan în monumentală sa lucrare «Getica».

Urmează o perioadă de aproape 3000 de ani pentru care nu avem nici o informare scrisă, dar unele motive ne îndreptătesc să credem că regiunea a fost locuită sporadic, de păstori, sihaștri, schimnici și scutelnici, mai cu seamă că pe aici s-a dezvoltat un important drum comercial între Transilvania și Țara Românească.

Chiliarhii — sihaștri răspîndiți pe la marginile pădurilor — la început se rugau în aer liber și probabil că locul lor preferat era poiana de lîngă stîncă Sfînta Ana. Ceea ce putem afirma cu siguranță este faptul că la sfîrșitul secolului al XV-lea exista aici un schituleț săpat în

stîncă — ale cărui urme se văd — și o chilie rudimentară din lemn, în care se afla un pustnic. În continuare, la Sfînta Ana s-a găsit permanent cîte un sihastru, ultimul trăind pînă în anul 1877.

În secolul al XVI-lea, populația de bază a regiunii era formată din ciobani, sihaștri și tîlhari despre existența cărora avem dovezi sigure. În același secol ia ființă încă un mic schit cu hramul Sfîntului Nicolae, la poalele muntelui Molomoș — Furnica; domnitorul Mihnea Voievod, printr-un hrisov datînd din anul 1581, îi face acestuia o danie de două vaduri de moară, apoi, în 1621, mai primește din partea domnitorului Ioan Alexandru, fiul lui Radu Mihnea alte danii pentru zeciuiala de la Ocnele Slănicului. Construcția se pare că a dispărut în jurul anului 1665, cînd bătrîni schimnici — cu ajutorul bănesc al lui Nicolae Grozea din Breaza, vătaf de tîlhari la drumul mare, iertat de Domn după o viață de prădăciuni, apoi călugărit — ridică pe același loc un al treilea lăcaș de închinăciune, o biserică din lemn căreia îi dă tot numele de Sfîntul Nicolae. Aici se refugiază și găsește adăpost spătarul Mihail Cantacuzino în anul 1672, urmărit fiind de oamenii Domnului Grigore Ghica.

Legenda spune că s-a jurat să ridice în acest loc o biserică, de va scăpa cu viață. Mai târziu călătorește, în anul 1681, pe la mănăstirile de pe muntele Athos. În 1690 pornește zidirea mănăstirii promise și la 15 august 1695 are loc inaugurarea «Schitului Sinaia», festivitate la care a participat și Domnul Constantin Brîncoveanu. Mănăstirea era construită aidoma celei de pe muntele Sinai, de unde — conform teoriei acceptate — denumirea ei și a localității care îi urmează, evoluată de la primul cătun numit Izvorul, compus din 24 familii, format în 1782 sub domnitorul Mihail Șuțu.

În anul 1843 este ridicată o nouă mănăstire lângă cea veche de către Gheorghe Bibescu, unde acesta se și adăpostește, în 1848, în fuga sa spre Transilvania.

Între timp, nunașul celor atrași de frumusețea acestor locuri crește, și cele două hanuri existente, unul înființat prin 1790 pe valea Iancului, celălalt în zona nordică a Sinaii, la Gura Pădurii de astăzi, avînd în jurul lui un cătun și chiliile mănăstirii, devin neîncăpătoare și atunci Eforia Spitalelor Civile din București ridică în 1872 o clădire numită Hotel Sinaia. Trei ani mai târziu, în poiana Văcăria sau Poiana Bivolilor, pe Apa Peșelui, pornesc lucrările de construire a castelului care va purta numele pîrului din preajmă, lucrări

Piesă din tezaurul descoperit la poiana Văcăria (copie în plumb)

ce vor fi încheiate cu totul la 25 septembrie 1883.

După terminarea căii ferate București — Brașov, orașul se dezvoltă neîncetat, ajungînd ceea ce cunoaștem a fi astăzi «perla» Prahovei.

Dacă acesta este, în linii mari, istoricul Sinaii și al împrejurimilor sale, să lăsăm acum de-o parte firul documentelor scrise al descoperirilor arheologice pomenite, și să trecem pe tărîmul ipotezelor, de unde întreaga istorie a Sinaii și a împrejurimilor ne va apărea sub o altă lumină.

Punctul de plecare al acestor ipoteze este analiza sistematică a elementelor comune tuturor legendelor care au circulat și mai circulă, privind trecutul îndepărtat al acestui ținut.

Munții Bucegi, foarte vechi, datorită cliimei favorabile, bogăției floristice și faunistice, a înălțimii și frumuseții lor, ar fi putut să atragă o populație de culegători, pescari și vînători chiar din epoca neoliticului tîrziu (2800 — 1900 î.e.n.) sau a epocii bronzului. O dată cu apariția păstoritului, încep să fie populate și crestele munților. S-ar putea ca măreția acestor culmi să fi îndemnat pe conducătorii autohtoni să organizeze aici locuri pentru exercitarea cultului religios. În felul acesta putem explica existența pe crestele cele mai înalte ale Bucegilor a unor adevărate monumente ciclopice atribuite pînă acum numai forțelor de eroziune ale naturii.

La peste 2000 de metri altitudine, pe platoul Babelor, există un imens cap de om, cu un zîmbet enigmatic, cu orbitele goale privind spre vîrfurile Omu; este vestitul Sfinx. Despre această figură impresionantă prin măreția și ciudățenia ei, există ipoteza că ar fi fost opera unei străvechi populații care a locuit pe teritoriul țării noastre — pelasgii. În continuare, se trage concluzia că masivul Bucegi, cu o mare celebritate, ar fi fost în istoria străveche muntele cel sfînt al triburilor de păstori pelasgi. Privind Sfinxul de aproape, observînd blocurile de culori deosebite din care este format, căciula statuii care ne face să ne aducem aminte de căciula tipică a unui nobil dac (tarabostes), nu poți să nu fii de acord cu ipoteza operei unei civilizații necunoscute. Nu trebuie să trecem cu vederea nici cele trei forme ciudate ale așa-ziselor «Babe», care aduc mult prea mult cu niște altare de sacrificiu cioplite în masa naturală a stîncilor. De asemenea nu trebuie să neglijăm punctul de maximă altitudine, vîrfurile Omu pe care se înalță o uriașă columnă. Acest bloc masiv are trei fețe. Pe una dintre ele se poate observa conturul în relief al lui Atlas care ține bolta

cerească pe umeri; pe a doua față a blocului se găsește o reprezentare a celor trei coloane ale cerului; pe a treia față contururile sînt mult prea șterse ca să ne mai putem da seama ce au reprezentat. În apropierea acestei columnne există o importantă dovadă a civilizației străvechi dispărute, o uriașă reprezentare umană, de o mărime formidabilă. Numele de Omu se trage de la această stîncă. În luna noiembrie, la apusul soarelui, putem observa umbra lăsată de această stîncă pe platou care nu este altceva decît imaginea unui corp omenesc. Primul care a emis aceste ipoteze a fost Nicolae Densușianu în monumentala sa lucrare «Dacia preistorică». Interesantă este paralela făcută cu celelalte civilizații antice. Dacă completăm aceste ipoteze cu știrea că un savant celebru sud-american a venit la noi în țară pentru a vedea și studia Sfînxul și mai ales stîncile de pe vîrfurile Omu, cercetînd în special urmele unei scrieri necunoscute existente pe columnă, ne dăm seama că aceste ipoteze ale prezenței civilizației pelasge pe teritoriul țării noastre capătă tot mai mult teren de afirmare.

Coborînd de pe crestele munților Bucegi, încercăm să facem o legătură între sculpturile ciclopice ale artei pelasge și descoperirile din zona orașului Sinaia.

În urma acestor noi date vom încerca să emităm o ipoteză asupra originii toponomice a denumirii «Sinaia».

În anul 1866, în luna august, mănăstirea Sinaia a primit vizita principelui Karl Anton von Hohenzolern und Siegmaringen, venit ca domnitor în România. Carol I, căci despre el este vorba, încîntat fiind de frumusețea locurilor, a hotărît să se construiască aici o reședință regală de vară, cu care prilej a pornit și acțiunea de captură a piraiei Peleş și Sfînta Ana. Oamenii de pe acest santier au găsit în dreptul unui izbuc, în poiana Văcăria, un tezaur alcătuit din plăci de aur acoperite cu inscripții ciudate, cu figuri umane și de animale. Curioase sînt semnele scrierii necunoscute de pe unele plăci, precum și amestecul de litere grecești și latine de pe celelalte plăci. În același tezaur s-au mai găsit monede de aur și de bronz cu reprezentări ale zeitelor Maia și Sarmis, în valoare totală de 100 000 de franci aur. Din păcate nu se mai păstrează decît copii în plumb (una la muzeul mănăstirii Si-

naia), deoarece tot tezaurul a fost topit și transformat în bani folosiți la ridicarea de mai tîrziu a Pelișorului.

Un tezaur asemănător a fost descoperit în Poiana Florilor, dar și din acesta nu avem decît copii, aflate în colecția Dr. Severeanu; tot în Poiana Florilor s-au găsit acele statuete și cele 20 topoare de bronz

Piesă din tezaurul descoperit la poiana Văcăria — avers și revers (copie în plumb)

de care am pomenit la începutul articolului. Într-una din carierele de calcar de lîngă stîncă Sfînta Ana a mai fost descoperită, în urmă cu cîțiva ani, întîmplător, o răzuitoare de silex care în nici un caz nu putea proveni din rocile locale, deci a trebuit să fie adusă din altă parte. Pornind din poiana Văcăria, urcînd aproximativ în linie dreaptă, vom observa o succesiune de doline despre care știm că se formează în regiunile carstice deasupra peșterilor sau a drumului subteran al apelor. Această succesiune de doline ne conduce pînă sub curba de nivel a stîncii Sfînta Ana. Putem presupune, fără a face din această ipoteză o certitudine, că în peștera de la Sfînta Ana astăzi surpată, au existat numeroase obiecte de cult și de ofrandă pe care apa le-ar fi cărat în decursul vremii pe drumul subteran pînă la izbucul din poiana Văcăria.

În sfîrșit, în zona orașului Sinaia circulă o seamă de legende care pomenesc de oamenii ce au locuit din cele mai vechi timpuri pe valea superioară a Prahovei: «Legenda fraților Jepi», «Legenda muntelui Caraiman», «Legenda muntelui Omu» și multe altele care trebuie să fi avut la bază un simbolism de adevărat istoric. În cîteva dintre aceste legende se pomenesc despre

templul zeiței Maia, ce s-ar fi aflat în peștera de la Sfînta Ana.

Atît legendele cît și descoperirile acestor ciudate tezaure, ne aduc în prim plan interesanta figură a zeiței Maia, în mitologia greacă cea mai frumoasă dintre cele 7 pleiade, fiica lui Atlas și a soției acestuia Pleione. Maia a fost a doua soție a lui Zeus, din această căsătorie s-a născut fiul lor Hermes care prin derivație fonetică ne va putea da Sarmis — deci unul din numele existente pe monedele tezaurului de la Sinaia.

Mai este cu puțință să emitem o ipoteză, folosind metoda derivației fonetice, privind originea numelui Sinaia.

Etapa I — Zeița MAIA

Etapa II — Sfînta MAIA (sub influența creștinismului prin sincretism religios).

Etapa III — Sînta MAIA)terminologie
Sîn MAIA (populară

Etapa IV — SÎN MAIA)prin derivație
fonetică

SÎNMAIA(
SINMAIA)
SINNAIA(
SINAIA)

Repet, acestea nu sînt decît niște ipoteze. Nu trebuie luate ca atare sau combătute categoric; este necesară o intensă muncă de cercetare dialectică a tuturor elementelor, înainte de a le accepta sau combate.

Mi se pare mult mai firesc, dacă există urme ale cultului Maia în această regiune — mai ales dacă acceptăm ipoteza existenței civilizației pelasge pe crestele Bucegilor — ca numele orașului să se tragă de la această zeiță și să nu fi fost doar întărit de numele muntelui Sinai de unde a fost luat modelul mănăstirii. Mai cu seamă că, în afară de toponimicul Sinăii, și alte nume ne conduc la aceeași concluzie. Există de pildă, în masivul Bucegi, o vale numită Mălăiești. Prin derivație fonetică, acest nume poate să se fi format astfel:

MAIA — MALAIA — MĂLĂIEȘTI

Partizanii teoriei care susțin că numele orașului vine de la muntele Sinai, invocă și numele muntelui Horeb din aceeași zonă care la noi s-ar numi Horoaba. Asemănarea este, într-adevăr ciudată, dar... nu trebuie să scăpăm din vedere un fenomen destul de curios. Dacă într-adevăr ar fi fost așa cum se susține, înseamnă că aceste două nume (Sinai și Horeb) din masculine ar fi ajuns — nu se știe din ce cauză, în această regiune — feminine (Sinaia și Horoaba). Ori aceasta ar fi fost posibilă numai în măsura în care ar fi întărit niște nume toponimice deja împămîntenite.

Închei rîndurile de față, reamintind că nu doresc decît să invit, pe cei în măsură s-o facă la o mai atentă și mai aprofundată cunoaștere a vechiului și frumosului oraș de pe Valea Prahovei.

MANOLIU-FURNICĂ VLADIMIR

BERAT

orașul
cu o mie
de ferestre

GEOGRAFIE
ÎN MERS

M-am obișnuit cu șoselele acelea amenințătoare, cioplite pe coamele munților, cu peisajul schimbându-se, imprevizibil la fiecare buclă a serpentinelor și acum, parcurgînd în linie dreaptă drumul acesta de cîmpie, încerc parcă un sentiment de frustrare. Interesul îmi revine, însă, treptat, pădurile de măsline, dafini și portocali mă încîntă pe măsură ce învăț să le cunosc și să le prețuiesc farmecul.

STEFAN DUMITRIU
fragment din volumul
„TINERETEA ALBANIEI”
care va apare în
Editura pentru Turism

Harta Albaniei, pe care urmăresc acum traseul, îmi arată că traversăm porțiunea cea mai întinsă, din zona aceea desenată, spre mare, cu verde. Aerul încărcat de mirese mă buzna prin geamurile deschise ale mașinii.

Halilai Ramadan îmi arată din mers locuri istorice, legendare. Aici și-au încrucișat armele, în timpul războiului civil, în anul 54 înaintea erei noastre, oștirile lui Cezar și ale lui Pompei. Aici, armatele normande, care

aveau să încercuiască Dürresul, i-au pus pe fugă, în secolul al XI-lea, pe soldații împăratului bizantin. Aici, la Lushnja, în anul 1920, exprimând voința întregului popor, s-a întrunit istoricul congres național care avea să decidă deplina independență a Albaniei și să-i stabilească, drept capitală Tirana.

Fier este un oraș specific de cîmpie, cu case mici, rustice, cu un centru, administrativ și comercial, de dată recentă care, alături de instituții, magazine și blocuri de locuințe, găzduiește un frumos hotel turistic. Pentru că Fier este nodul din care se desprind, în mai multe direcții, drumuri spre vechi și renumite cetăți antice (Apolonia, Antipatra, Amantia, Antigona), astăzi obiect al unor minuțioase cercetări arheologice și, firește, al curiozității vizitatorilor.

Pornim a doua zi, dimineața, pe una din aceste căi. Străbatem din nou, în sens invers, pînă la Lushnja, cîmpia mănoasă a Myzeqejei și traversăm, în drum spre Berat, un peisaj prahovean, cu sonde risipite pe dealuri și văi, cu pompe canadiene pulsînd neobosite, în rezervoare de tablă zincată, aurul negru al adîncurilor.

Muslim Hotova, un tînăr scund și athletic, cu ochi albaștri și păr moale, cîrlionțat — inspector teritorial cu probleme de cultură și artă — se oferă să ne slujească drept ghid. A terminat, în 1965, facultatea de istorie-geografie din Tirana și, pasionat de bogăția folclorică și etnografică a acestor locuri, a cerut să fie repartizat aici, pentru a întreprinde cercetări, pentru a elabora studii. A învățat singur limba lui Voltaire, și este bucuros că are prilejul să se verifice în conversație, se scuză, dinainte, pentru unele eventuale erori gramaticale, dar scuzele rămîn, pînă la urmă, fără obiect. Cu o ușurință, care-i este caracteristică, derulează, prin fața noastră, secole și milenii de istorie.

Berat este unul din cele mai vechi orașe ale Albaniei. Printre pietrele care dau consistență zidurilor cetății medievale, plantată pe o stîncă înaltă, deasupra orașului, se pot remarca ușor blocurile provenite din străvechile cetăți ilire. În secolul al II-lea înaintea erei noastre, orașul se numea Antipatra și, prin poziția sa strategică naturală, slujea pentru apărarea văii superioare a riului Osum.

În epoca bizantină, împăratul Theodosie cel Tînăr îl va numi, în cinstea surorii sale, Pulcheriopolis, iar mai tîrziu, în secolul al

IX-lea, cînd va fi cucerit de bulgari, el își va schimba din nou numele, de astă dată în Belgorod. Parcurgînd o succesiune de transformări fonetice, specifice limbii albaneze, numele acesta de origine slavă avea să devină Berat-ul de astăzi.

Fortăreața cu ziduri puternice, apărată de luptători curajoși, va rezista eroic, în repetate rînduri, asalturilor otomane. Pînă la urmă, însă, asediată îndelung și lipsită de muniții și alimente, ea avea să fie cucerită de musulmani.

Istoria mai nouă înscrie aici pagini la fel de crîncene, de dramatice. Orașul și împrejurimile sale au constituit teatrul de acțiune a unor puternice brigăzi de partizani, care, la 12 octombrie 1944, avea să obțină o victorie hotărîtoare pentru desfășurarea ulterioară a războiului. Cîteva zile mai tîrziu, în orașul eliberat, se întrunea Consiliul general de eliberare națională, pentru a decide transformarea Comitetului antifascist, investit pînă atunci cu atribuțiile unui guvern provizoriu, în primul guvern democratic al Albaniei. Un basorelief, înălțat în piața orașului, cinstește acest eveniment de importanță istorică.

Berat nu este un oraș oarecare, ci un complex arhitectonic de o tulburătoare originalitate. Extremitățile celor doi munți vecini și, după legendă, frați — Tomor și Shpiragu — închid aici, cu zăvoarele de cremene, valea largă a fluviului Osum. De o parte și de alta a văii înguste, pe panta abruptă de stînci, înălțîndu-se una din alta, casele strălucitor de albe, acoperite cu obloane roșii, dau impresia unor vaste pagode. Mai jos, acolo unde fluviul

își eliberează, din cleștele munților, malurile, se întinde orașul nou, cu blocuri moderne, cu străzi drepte și asfaltate, iar sus, în înaltul cerului, pe o culme greu accesibilă, străjuiește cetatea antică și medievală, cu ziduri groase, drepte și cenușii, cu tunuri de pază, cu ferestre prin care abia se strecoară lumina zilei.

Berat, orașul-muzeu, «orașul cu o mie de ferestre», așa cum îl denumesc localnicii, pare făcut numai pentru a bucura privirile, pentru a încînta sufletul, pentru a da aripi imaginației. Miile, zecile de mii de artiști anonimi care l-au conceput, ei înșiși fascinați de propria operă, i-au creat un trecut de legendă, nevenindu-le parcă să creadă că o

asemenea bijuterie arhitectonică ar putea apărea oriunde, oricum.

De la înălțimea unuia din turnurile cetății, Muslim Hotova îmi povestește cea mai îndrăgită legendă a locului. Și, ca orice poveste, totul începe cu «se spune că»...

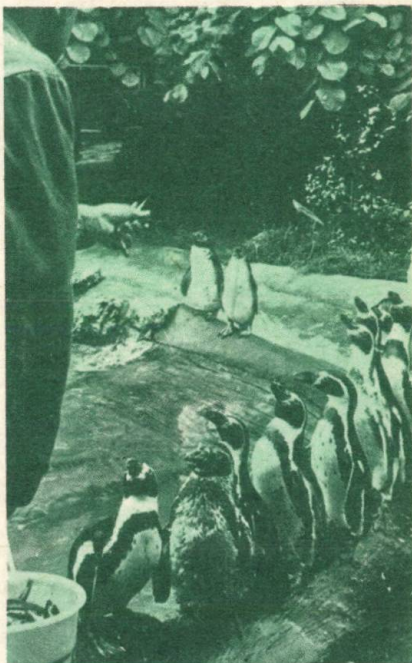
Se spune deci că, înaintea vremii, pe cînd purecii își potcoveau călcîiele cu nouăzeci și nouă de ocale de oțel, trăiau doi frați, Tomor și Shpiragu, frumoși și viteji, iuți ca șoimii și puternici ca uraganul. Și mai trăia, prin aceste locuri, o zîină fecioară, cu cosițe dalbe, cu ochii arzînd ca jăratele, cu trup mlădios și subțire. Săgetați, drept în inimă de farmecele ei neasemuite, cei doi frați, și prieteni pînă atunci, s-au trezit deodată în fața acestei rivalități insolubile; căci armele, la care aveau să recurgă — îi vor fi dat pradă morții pe amîndoi. Neconsolată în veci de pierderea lor năpraznică, frumoasa Osum a vărsat pîraie de lacrimi și lacrimile ei au împînzit valea, dar trupurile vitejilor aveau să rămînă de-a pururi încremenite, prefăcute în stane de piatră.

Cetatea, de pe al cărei turn admirăm valea fluviului, plantațiile de măsline, smochini, portocali răspîndite pe mici coline, pînă departe, culturile de bumbac și tutun, turlele sondelor în întrecere cu pilcurile de chiparoși, cetatea aceasta, dăinuind de mai bine de două mii de ani, este ea însăși, acum, un cartier al orașului, un fel de oraș-satelit, cu căsuțe albe și străzi strîmte, întortocheate, cu ferestre tăiate spre soare și — semn al civilizației care nu cunoaște opreliști — cu antene de televiziune montate pe ziduri antice. Cătrii și măgarii, împovărați cu baloturi uriașe, sprijinite pe șei potrivite, de lemn, pășesc agale, dar singur, pe drumul care urcă-n cetate, și din baloturile astea, descărcate în depozitele magazinelor, ies la iveală confecții și alimente, aparate tehnice și vase emailate, cărți, caiete, pachete de țigări, podoabe pentru femei, tot ceea ce viața nouă a locuitorilor care s-au stabilit aici pretinde zi de zi, ceas de ceas.

Orașul din vale, replică topografică și istorică a acestor ziduri bătrîne, își întoarce spre noi chipul strălucitor, de sărbătoare. E duminică, și străzile s-au umplut de oameni, o fanfară cîntă în fruntea unui cortegiu de nuntă, înălțimea și depărtarea de la care privim nu ne împiedică să distingem, pe fețe, bucuria nuntașilor.

Curiozități

În fiecare dimineață, acești pinguini Humboldt de la Grădina zoologică din Zurich se aliniază cu o surprinzătoare disciplină, impusă în mod voluntar, pentru a-și primi hrana, spre surprinderea și în amuzamentul vizitatorilor matinali ai celebrei grădini elvețiene.

Cel mai mare balon cu aer cald a traversat Alpii în mai puțin de 5 ore. El și-a luat zborul la Zermatt, aterizînd cu bine la Biella, în Italia.

Caleidoscop

«LUMEA MINUNILOR»

Galeriile de artă Walter din Baltimore, Maryland au organizat una dintre cele mai interesante expoziții americane din ultimii ani: «Lumea minunilor». Ea a reprezentat o reconstituire a așa numitului Wunderkammer sau cabinet al curiozităților din secolul al XVII-lea. Expoziția a cuprins obiecte de interes științific din domeniile arheologiei, zoologiei și tehnologiei, precum și piese de mare virtuozitate artistică, lucrate pentru prinți și bogătașii Europei.

Au fost expuse aproximativ 340 de obiecte reprezentând piei de șarpe, scoici gigantice și crocodili împăiați, obiecte prețioase, cristale de rocă, vechi piese din metal, manuscrise, documente de mare valoare ale civilizației pre-columbiene și multe altele care, în ordine în care erau distribuite pe spațiile Galeriei produceau o impresie extraordinară. Revista «The Connoisseur» care consemnează acest eveniment, descrie marea bogăție a cabinetului Medici sau a colecției de nestemate și marmuri antice a lui Rubens, strînsă pe cînd acesta lucra la redarea artistică a unor obiecte de o frumusețe particulară.

Un alt obiect neobisnuit din colecția Walter a fost vaza lui Rubens din agate și aur, lucrată la Constantinopol, în jurul anului 400 al erei noastre. Vaza a aparținut în secolul al XIV-lea ducelui de Anjou, apoi regelui Franței și, după anul 1602, pictorului Pieter Paul Rubens.

EXPOZIȚIE PENTRU NEVĂZĂTORI

La muzeul de etnografie din Leipzig a fost organizată o expoziție specială, destinată nevăzătorilor, cu tematica: «Obiecte casnice ale popoarelor din Pacific». Organizatorii sînt Asociația generală a nevăzătorilor din R.D.G. și Biblioteca centrală pentru nevăzătorii din R.D.G. Această categorie a publicului a putut lua pentru prima oară cunoștință cu măturile de cultură materială a altor popoare.

Obiectele divizate în zece secții, marcate cu numere de catalog, au fost aranjate în circuit deschis. Ghidul-catalog, în scrierea Braille, comentează obiectele expuse.

MUZEUL TEHNICII

din Varșovia pregătește un program complex de manifestări închinare celebrării nașterii lui Copernic. La 19 februarie 1973, cînd se vor împlini 500 de ani de la nașterea marelui astronom polonez, va avea loc vernisajul expoziției «Copernic și opera sa»; care va cuprinde trei secțiuni: **viața lui Copernic și epoca sa; importanța descoperirilor lui Copernic pentru știința contemporană; consecințele descoperirilor sale în lume.**

Un Planetariu deschis încă din această vară se numără de pe acum printre principalele puncte de atracție ale expoziției. În incinta acestei expoziții, care va dura doi ani, vor avea loc proiecții de filme ilustrînd vechile concepții despre lume și consecințele revoluției provocate de savanți datorită epocalei sale descoperiri. În vederea acestui eveniment, au fost adunate numeroase piese-document: copii ale instrumentelor lui Copernic, cadranul solar proiectat de el și instalat în castelul de la Olstyn, instrumente ale altor astronomi celebri.

O expoziție mondială filatelică, **Polonia '73**, va fi organizată la sfîrșitul lui august și începutul lui septembrie 1973 la Poznań, fiind pusă sub semnul aceleiași aniversări.

ORAȘUL CU 2 733 MONUMENTE

Katmandu, capitala Nepalului se înfățișează privitorului ca un imens muzeu care numără 2 733 temple și sanctuare budiste și hinduse, confluență a lumilor civilizate indiene, persano-afgane, tibetane și chineze. Cîteva din aceste monumente au rămas pînă astăzi remarcabile opere de artă: templul Maha-Buddha din Patan, construit și păstrat în cel mai pur stil indian, templul monumental Hyatpola din Bhatagaon, cu cinci acoperișuri, desăvîrșit în cel mai caracteristic stil nepalez, cele două foste centre politice ale țării. Anticul Lalit-Patan și Bhatagaon etc.

După toate probabilitățile, întemeierea orașului Katmandu a avut loc în secolul al III-lea î.e.n., cel ce i-a pus piatra de temelie, împăratul Ashoka, dispunînd construirea, în țara în care s-a născut Buddha, a numeroase monumente. Se păstrează intacte și astăzi patru lăcașuri funerare ridicate în cele patru puncte cardinale. Actuala capitală s-a zidit începînd cu anul 723 e.n.

Primele 10 000 de clădiri — case și temple au folosit lemnul de cedru, de unde și numele orașului: «Kat» = lemn, iar mandu = templu. Ultima sa transformare arhitecturală de mari proporții datează din sec. XV-lea, sub regii dinastiei Malla.

INDUSTRIE MEDIÉVALĂ

La Kolomenskoe, pe malul riului Moscova, se amenajează un interesant muzeu etnografic în aer liber: **satul din Podmoskovie**, în care cadrul natural cit și mediul arhitectural al ansamblului își vor păstra vechea lor înfățișare.

În satul din Podmoskovie vor fi văzute izbe, hambare, staule, fierării sătești. În trecut, Podmoskovie era vestit datorită meșteșugurilor sale populare. În izba țesătorilor vor funcționa războaie de țesut, iar pe ulița satului vor putea fi văzute mici fabrici de mied, vin, pîine și ulei.

A FOST DESCOPERIT ANTICUL POLITORIUM?

Cu prilejul unor lucrări de modernizare a Viei Pontinia s-a descoperit la 18 km de Roma, în apropiere de Castel di Decima, o necropolă de peste 2 800 de ani, formată din sute de morminte preromane, în care se aflau arme, vase și alte unelte de proveniență greacă și etruscă. În mormintul unei căpetenii militare a fost găsit un car de luptă bine păstrat.

Se presupune că așezarea exista înainte de întemeierea Romei și că, după toate probabilitățile nu este alta decît anticul oraș **Politorium**, reședința de acum 3000 de ani a unui trib din Latium, care avea relații comerciale cu grecii și etruscii. Distrugerea acestui oraș de către romani și deportarea locuitorilor săi la Roma, unde au fost colonizați ca plebei pe Aventin, este amintită de Pliniu și Tit Liviu.

ARTA NEAGRĂ LA CONTRY MUSEUM

Cu expoziția «Arta Africii negre», a doua într-un interval de trei ani, **Contry Museum** din Los Angeles a anunțat inaugurarea primei galerii permanente destinată artei popoarelor africane. Un număr de 130 de piese provenind de la VCLA Museum of Cultural History și din numeroase colecții particulare, sînt dispuse în funcție de originea geografică. Majoritatea lor o formează măști și figurile, cărora li se alătură podoabe, ceramică, arme, impletituri lucrate din lemn, bronz, terra cotta, fildeș, fier, pene, fibre vegetale, țesături, toate desvîluind remarcabile calități artistice.

Fotografii ilustrînd cadrul geografic și de civilizație al popoarelor reprezentate și o ambianță sonoră creată de ritmurile africane întregesc originalitatea acestei expoziții, care a stîrnit un interes excepțional. Situiînd-o alături de lucrări medievale europene, pre-columbiene, chineze și în vecinătatea unor opere de artă grecești, romane și din Orientul Apropiat, organizatorii expoziției de la **Los Angeles Contry Museum** au vrut să demonstreze «dreptul» artei africane de a sta alături de marile tradiții artistice ale omenirii.

Austria este una din țările în care se păstrează un număr impresionant de vitralii vechi. O statistică recentă arată că în momentul de față există în această țară 3 000 de vitralii din Evul Mediu. Aproape jumătate aparțin secolelor XIV și XV, iar 95 provin din veacul al XIII-lea. Acestea din urmă împodobesc biserica Weitesfeld din Carintia.

Templul Soarelui din Pekin

CHINA oamenilor

Aici la Badalin, zidul chinezesc nu mai e o figură de stil, ci o realitate copleșitoare pînă la amușire, măreață pînă la extaz, inutilă pînă la disperare. Cutremurat de colosala cheltuială de energie umană și materială începi să te întrebi dacă te afli în fața unei genialități.

Dale din piatră și cărămidă, loes și steril, stînci fărîmate și oșeminte omenești, acest zid crenelat, șerpuitor ca un dragon pus să urmărească sinuozitatea creștelor montane, e halucinant, prin demon-

strația de spaimă și ambiție. Niciind și niciunde, aceste două însușiri ale firii omenești n-au mai creat o astfel de progenitură menită să acorde securitate unui pumn de aleși prin sacrificiul barbar al citorva generații. S-a născut mai întâi în mintea unui împărat străfulgerat de o idee mai mult de domeniul irealului decât de cel al posibilului și, cu 2 500 de ani în urmă, s-au găsit și temerarii constructori care să-i ducă visul la izbândire. S-au prăbușit, sub coloșii de piatră strămutați din loc, valuri de oameni, trupurile lor vlăguite de muncă și de arsura harapnicelor s-au topit în mortarul zidirii, dar șarpele de granit a prins consistență și a început să înainteze metru cu metru, munte cu munte, ocolind văile, înconjurând prăpastiile, urmînd cu orgoliu numai linia creștelor pentru a apare în ochii năvălitorilor și mai mareț, și mai sfidător, și mai inexpugnabil. A ținut piept citorva hoarde, dar el fusese clădit pentru o veșnicie. S-a vrut stavilă în calea expansiunii mongole, dar imperiul care trebuia speriat de marea cuceritoare a chinezilor de acum două milenii și jumătate, s-a prăbușit curînd și sperietoarea n-a mai avut pe cine speria și opreliștea n-a mai avut pe cine opri. A rămas să furnizeze din trupul lui material de construcție satelor nevoiașe, a rămas ca o figură de stil în limbajul popoarelor, ca un mormînt colectiv pentru sute de mii de morți anonimi ale căror oseminte se împrăstie în trupul cenușiu al zidului pe o lungime de șase mii de kilometri. A rămas ca o curiozitate turistică văzută cu orice preț de fiecare european care calcă pe pămîntul Chinei. A rămas ca grefă în coloana vertebrală a Munților Nordici, ca o barieră în calea nisipurilor, ca o măturie a măreției și decăderii unei lumi apuse. Mai tare ca el, mai inexpugnabil, s-a dovedit a fi zidul pe care oamenii îl ridică între ei fără piatră și mortar. Dar mai puternică decât orice zid s-a dovedit a fi omenia și înfrățirea între oameni.

A fost mai întîi spaima. Apoi conștiința puterii. Apoi trufia. Iar acum, ici, colo, Marele Zid Chinezesc se surpă, și din țărîna revărsată se risipesc oasele albe ale morților și se rostogolesc tîgvele seci. Atît.

*
* *

Melopeea poetului surd, pe lacul umflat de ploaia mărunță de toamnă insistență și rece ca o izgonire, mi se părea o imagine fantastică de suprealist care vrea să frapeze cu realismul crud al vieții. Ploua peste Hanceu, trist, nemîngîiat, agasant, ca o jeluire orientală. Carașii roșii din lac înotau zgribuliți pe lângă barcă așteptînd să le cadă ceva de mîncare. Un proverb chinez spune că «dacă în cer nu există rai, pe pămînt există Hanceu». Alunecaserăm de pe un fărîm suprapopulat de oameni, pe oglinda tremurătoare a unui lac subpopulat de pești.

Poetul era surd. O tăietură de sabie îi mutilase chipul rotunjindu-i-se pe după craniu ca o cheie care ar fi încercat să desfacă o cutie de conserve. În spatele urechii stîngi, o adîncitură indica punctul

trecerii lui definitive în lumea tăcerii. Tărăgăna peste oglinda de cercuri a lacului vînat, o legendă veche despre Șerpoaica-Albă din Hanceu, fata îndrăgostită de un călugăr buddhist și zidită de vie în zidul unei pagode — ofranda adusă înțeleptului din cer pentru iertarea păcatului pămîntesc. Vocea poetului suna calm, fără modulații, auzită de el doar cu gîtlejul și nu cu urechile. Mîncam mandarine de Hanceu, fără simburî, și coaja parfumată, lucioasă a fructului, mi se părea vie, rece și alunecoasă ca pielea Șerpoaicii-Albe.

Undeva, în depărtare, lopăta prin fantasmale lacului o fată stînd în picioare la pupa bărcii ei. O vedeam încovoindu-se peste rama care bătea apa ca o coadă de pește. Așa cum își frîngea trupul, în mișcări ritmice, zigzagate, așundîndu-se în pinzele ploii reci, părea că șerpuiește pe oglinda lacului spre un liman de odihnă.

Poetul surd recita monoton cu ochii închiși, cu mintea călătoare undeva unde noi nu puteam pătrunde.

Și ploua, ploua, umezindu-ne obraji sărați de lacrimi nemăturisite.

*
* *

Aceiași ploaie estompa imaginile de Eden din «grădina dragostelor» de la Suciou ca într-o peliculă de cinematograf uzată. Darabana ei răsuna drăcește în umbrele de hirtie cerată, vegetația luxuriantă se zbătea să reziste potopului, frunzele late ale bananilor filfîiau ca niște aripi de clorofilă, suprafața lacurilor îpăia în bășici, un iz pătrunzător de umezeală și mucegai vegetal răscolea pămîntul, doar pinii înălțați pe tulpinile lor de șarpe năpîrlit spintecau picăturile grele cu ace de cetină. Nu era decât răscolitoarea dragoste a pămîntului cu ploaia în grădina dragostelor din Suciou, și oamenii o priveau tulburați cu teamă și încîntare, cu o uimire neliniștită, parcă speriați de ideea că cerul și-ar putea depăși măsura. Și nimeni nu scotea o vorbă se auzeau doar din cînd în cînd sorbiturile lungi de ceai fierbinte, și frazele care-mi răzbăteau uneori pînă la ureche prin foșnetul ploii erau tot despre ploaie, unica prezență reală, copleșitoare, de nestăvilit. Apa sîroia pe ziduri mohorîte, sălta peste zăgazuri, șuvoaiile se prăbuseau în cataracte, iar noi stăteam la adăpost sub un pavilion de bambus acoperit cu olane smălțuite în verde care străluceau ca solzii unui scut păgîn aruncat în pădurea subtropicală.

Doar cu Li-Ciuan, grădinarul, mă înțelegeam, el era mai obișnuit cu astfel de ploii, și șoapta lui de bătrîn înțelept pus mai mare peste grădina dragostelor se confunda cu glasul molcom al ploii. Și deodată mi-am dat seama că fără această neobosită scuturare a norilor nu mi-ar fi fost dat să aud atît de aproape un suflăt de chinez. «Apa risipită n-o mai adun», zise bătrînul, și încă nu știam dacă vorbele lui priveau împleticirea șuvoaielor de pe pămînt ori rosteau o zicală. Apoi, adăugă: «Pînă nu încetează vîntul, valurile nu se potolesc!» Avea o față de pergament strîns în pumn, barbă și mustați ca fire rare încît aproape i le puteai mămăra, ochi spălăciți ca de iaz

tulbure, gît de curcă, umeri costelivi, mîni noduroase cu degetele ca niște rădăcini de viță-de-vie. Își lăsase cizmele de cauciuc în pridvorul pavilionului și călca în tirlici de postav; avea grijă ca ceștile de ceai să ne fie mereu pline și pentru aceasta se strecura ca o umbră de la unul la altul, îndeplinindu-și grijuliul rolu de gazdă. «Ceaiul plin tace, cel gol zdrăngăne!» zise iar rîzînd mucalit. Din clipa aceea n-am mai făcut altceva decît să-i stimulez cheful de vorbă, și, cu ajutorul tălmăciului, să notez cele auzite. Drept care, transcriu mai jos cîteva file de blocnotes, aster-nute, cîndva, în grădina dragostelor din Suciou, pe o ploaie fără istov:

Mai bine un adevăr grosolan, decît o minciună măiestrită.

Cuvîntul are o bază, cum iarba are rădăcini. Infometatului și agurida i se pare dulce, sătutului și carnea lipsită de gust.

Cu adevărul unești lumea întregă, cu minciuna nu înaintezi nici un pas.

Cînd din munți lipsește tigrlul, și iepurele poate fi regele animalelor.

Dacă ai sădit un pom în zori, nu aștepta să-ți dea umbră la prînz.

Nu strica temelia casei vecinului pentru a-ți astupa o groapă.

Cînd alții vorbesc despre calitățile mele, mă fură cînd vorbesc despre defecte, mă învață.

Cuvintele aspre sînt ca doftoria, cele dulci ca otrava.

Secretul pe care l-ai spus în școală la ureche îl poți auzi răsunînd peste o mie de leghe.

Dintr-o mie de spuse ale înțeleptului, una se va dovedi greșită; dintr-o mie ale prostului, una va fi justă.

Vișelului nou-născut nici de un tigrul nu-i e frică.

Învăță și vei afla cît de puține știi.

Cunoaște-te pe tine și cunoaște-ți potrivnicul: dintr-o sută de bătălii, vei cîștiga o sută.

Înțeleptul care le-a văzut pe toate nu valorează cît cel care singur a făcut ceva cu mîinile lui.

Dacă adevărul e de partea ta, și Himalaya o urnești din loc.

Un firisor de ață nu e țesătură, un singur copac nu înseamnă pădure.

Cînd trei oameni gîndesc și acționează la fel pot preface și noroiul în aur.

Uneori și cuvîntul nerostit poate bubui ca tunetul.

Rana de cuțit se vindecă, cea făcută de cuvînt nici doctorul n-o lecuiește.

Înțeleptul are urechile lungi și limba scurtă.

A dormi pe aceeași pernă nu înseamnă a avea aceeași vise.

Înainte de a te supăra numără pînă la o sută, înainte de a lovi numără pînă la o mie.

A învăța este ca și cînd vislești contra curentului; dacă te oprești, te duci înapoi.

Aurul pierdut mai poate fi găsit; timpul pierdut — niciodată.

Cînd măninci miezul de pepene, gîndește-te la cel ce cultivă pepenii.

Nu da drumul ciinelui pînă nu vezi iepurele. Chiar și pe calul cel mai bun nu poți pune două șei.

Dacă stai drept, nu te speria că umbra ta e stimbă. Nu uita trecutul, el este învățătorul viitorului.

„Și ploua cu găleata, ploua cu bășici în grădina dragostelor din Suciou de unde îndrăgostiții fugiseră să se pună la adăpost. Ploaia răpăia în umbrele de hirtie lăsate pe pridvor, iar în pavilionul de bambus acoperit cu olane smălțuite ploua cu înțelepciune din gura unui bătrînel sfrijit pe chipul căruia surisul arăta ca pe o mască din Vrancea. Ceaiul limpede, verzui, mirosea a flori de iasomie și din toate părțile ne asalta o miroznă de vegetale înecate. Era un ceas de tihnă într-un drum lung peste mări și țări, și timpul parcă se oprise în loc. L-am regăsit aidoma într-un blocnotes, vechi, uitat, într-un sertar. Il divulg.

*
* *

La țărani chinezi, rețeta e simplă: se ia un munte de loess de înălțime potrivită, adică de 1 000—1 300 de metri, i se reteză vîrfu și, pe trunchiul de con rezultat din această operațiune, se zidește anrocamente-deșeu obținut din însăși fasonarea versanților și a povîrnișurilor, pînă se formează un capșon impermeabil care să împiedice infiltrarea apei pe verticală și degradarea întregii lucrări. Muntele se ia apoi la terasat, din creștet pînă la poale, într-un stil de Turn al lui Babel, spiralat în așa fel, încît, de la bază pînă la piramida din vîrf, să se poată ajunge pe un drum în pantă lină cu latura exterioară consolidată cu stîncă sau, după caz, cu loess bătut cu mîul, obținîndu-se astfel un zid destul de solid care să împiedice surpările. Orizontala teraselor, cu o ușoară înclinare la vale, lată după caz, de la zece pînă la cincizeci de metri, se ară, se grăpează, se mărunțește, se îndestulează cu îngrășăminte naturale sau minerale, apoi iar și iar se ară, stropindu-se cu ploi din abundență, pînă cînd țărîna aridă învață să rodească și să colaboreze din nou la sinteza clorofilei. Este greu de spus dacă loess-ul de leam a știut să facă vreodată aceste lucruri. Sterilitatea lui rămîne congenitală și numai în îndelungată și minuțioasă domesticire îi stimulează forța regeneratoare.

Nu știu cum arătau grădinile suspendate ale Semiramidei, nimeni nu mai știe asta, căci antichitatea nu ne-a lăsat moștenire nici o imagine a lor, dar după cum le-a cîntat Solomon omenirea a fost de acord să le înscrie între marile minuni ale lumii. Vă pot însă povesti cum arată grădinile suspendate pe munții terasați din bazinul leamului — localitate aflată la nord-vest de centrul Chinei — împărăție a loess-ului născut, probabil, din depozitele aluvionare ale mării care, cîndva, acoperea deșertul Gobi.

O sută, o mie de Semiramide, de la un capăt la altul al orizontului, munții de loess terasați, cu treptele lor verzi înălțîndu-se concentric spre cer, apar ca un peisaj dintr-altă lume decît cea cunoscută de pămînteni pe Terra. Omul care i-a creat este un demiurg, putînd concura prin proporțiile lucrării sale cu însăși mama-natura. A fasona un deal, două,

zece nu este peste puterile omului, dar o sută de munți învâluși în sute de hore de grădini suspendate nu poate fi decât opera unei atotputernice voințe și a unei forțe de neimaginat. Mă gîndesc că, dacă am fi moștenit o astfel de lucrare din antichitate, ne-am fi dus cu gîndul la cine știe ce creaturi extraterestre care ne-ar fi vizitat cîndva planeta și ne-au lăsat o uluitoare urmă a trecerii lor pe acest pămînt. Dar munții terasați de la Iean sînt opera zilelor noastre, înfăptuirea acestor generații, a minții și muncii Chinei contemporane. Natura a vrut aici să facă o sinistră glumă, și-a pervertit singură obrazul cu pulbere galbenă, presată, neroditoare, întinsă pe mii de kilometri pătrați, forfecată de văi adînci, sterpe, tăiate de șuvoaiele ultimelor rămășițe ale fostei mări care, scurgîndu-se dinspre apus către răsărit, a lăsat în urma ei un peisaj lunar ca o replică la desfrîul de eroziuni din Colorado. Făcînd aceasta, natura s-a autopoluat și a trebuit să vină omul ca s-o depolueze. Ce forțe gigantice au fost necesare, ce puhoaițe umane au trebuit să fie puse în mișcare, cîtă energie declanșată pentru a se obține această fantastică imagine care, văzută din cosmos de un ochi extraterestru, să poată oferi certitudinea existenței vieții pe pămînt și a unei civilizații raționale!

Căci, alături de imaginea marelui zid chinezesc, perceptibilă de la distanțe cosmice, munții terasați din această parte a lumii pot fi identificați, de cei ce nu ne cunosc, ca o dovadă a prezenței omului pe îndepărtata planetă albastră din sistemul solar. Și a puterii sale constructive și nu numai distructive față de natură! Și a capacității unei lumi de a dura, de a dăinui, de a mări resursele limitate de pe această navă spațială care se cheamă Terra! Și a omeniei... Și, mai ales, a încrederii în viitor.

*
* *

Fără să fiu gurmând am încercat totdeauna să pătrund nu numai cu ochiul, dar și cu tacîmul, prin bucătăriile mapamondului. Supremul rafinament intr-ale gastronomiei l-am întîlnit la chinezi și pot confirma că bunul renume al bucătarilor din această parte a pămîntului este intrutotulul justificat. Restaurantele Pekinului, dintre care citeva cu vechime multiseculară, și-au durat faima specializîndu-se cu strictețe în pregătirea unor bucate atît de savant perfecționate, încît rețetele lor au ajuns să fie păstrate sub adînc secret. Prin diversitatea, numărul bucatelor și rafinamentul prezentării, o masă chinezească oferită după toate regulile ospetiei devine un ritual fără pereche. Simbolizînd armonia și comunicarea între comeseși, ea este totdeauna rotundă și mai ales încăpătoare și îmbelsugată. Înainte de orice, oaspeților li se pune în farfurie în șervețel de bumbac răsucit ca o clătîță, din care se ridică un abur fierbinte, ușor parfumat. Europeanii neavertizați se cam reped cu furculița și cuțitul în el, dar acest «antreu cald», nelipsit de la orice masă, nu servește decît la ștergerea miinilor și eventual a feței, ritual străvechi a cărui utilitate igienică nu mai trebuie subliniată.

Șervețelele o dată răcite sînt strînse și începe minuirea prin gustări a aparent dificilelor bețișoare de bambus. Lingurile sînt totdeauna din porțelan iar cuțitele nu se folosesc decît la bucătărie.

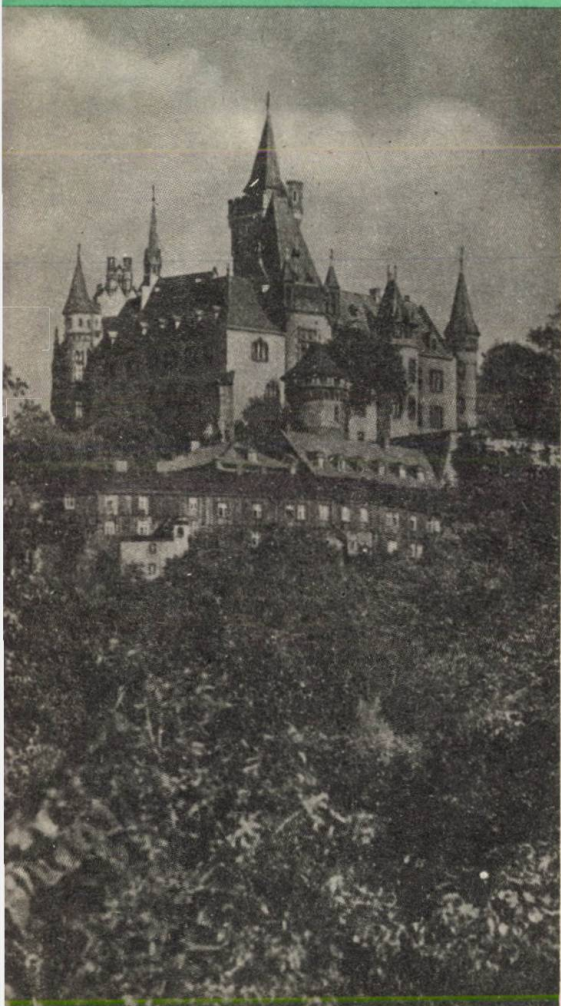
Celebra rața coaptă la cuptor pînă capătă culoarea chihlimbarului, fragedă fără asemănare, face gloria cîtorva restaurante, printre care cel din strada Jou-și-24, botezat «La rața pekinieză», rămîne neîntrecut. Aici se pot minca două duzini de bucate, pregătite după rețete strămoșești, numai din rața. Limba acestei gureșe păsări de baltă dă un fel, pipota, altul, aripioarele coapte în șofran pînă devin aurii, altul, ficatul și labele, altul, încît nimem nu s-ar gîndi să trîntească o pasăre pe de-a-ntregul pe un maldăr de varză călîtită și să se mai și jălească cu asta. La «Hun-bin-low» se servesc aripioare de rechin și cubulețe de pește crud în sos alb; la «Tui-hualow» se pregătește o ciorbă grozavă din buze de rechin, bibani în unt și supă de cuib de rîndunică; la «Semilow» — creveții cu rimichi și găina crocantă n-au rivali; la «Ufanci-ja» se mîncă piept de pasăre cu crustacee, cu șuncă și simbur de caise; la «En-cen-tiu», broasca festoasă tocată și coaptă în propria-i carapace nu cedează decît, poate, țiparilor prăjiți de viu în ulei de soia sau gămi fripte pe jar din lemn de camfor. Restaurantul «Sagon-tiu» servește un «menu-fix» de numai 32 de feluri, preparate exclusiv din carne de porc și verdețuri, așa cum «Fan-šan» — specializat în arta culinară din timpul dinastiei Tin — oferă un menu în care toate bucatele sînt făcute din găină și orez. «Ouăle negre» sînt o specialitate de mare rafinament; se servesc în crusta de lut în care au fost conservate, cu pleava de orez pietrificată pe coajă, și miezul lor vînat are un gust la fel de inimitabil cum este gustul Roquefortului veritabil. Orezul nu se prepară decît rareori sub forma pilafului cunoscut la noi, dar, nelipsit de la orice masă, formează fundalul majorității bucatelor, de la cristalina fietură «bob cu bob» la cele mai rafinate și mai savante produse ale patiseriei locale.

Francezii spun că civilizația unui popor începe la closet, de aceea, americanii, foarte grijulii cu păstrarea «manierelor elegante» din lumea veche, pun cuburi de gheață în pisoare; convingerea nestrămutată a chinezului este însă cea mai argumentată: civilizația începe la bucătărie. Legenda pumnului de orez este reală, dar ea aparține trecutului. Și marele zid considerat a șaptea minune a lumii, și extraordinarele performanțe tehnice ale Chinei contemporane au crescut pe pumnul acesta de orez. Dar între zid și știința captării energiei nucleare, într-un răstimp de numai un sfert de veac, s-a interpus revoluția. China zidului, imperiul ceresc, a durat pînă în 1945. De atunci durează China oamenilor. Masa rotundă a fost în ea, dintotdeauna, simbolul permanenței și al armoniei. Cît despre ceea ce și cum se pune pe această masă, o lume întreagă recunoaște: jos pălăria!

ION GRIGORESCU

fragment din volumul „Spectacolul lumii,”
sub tipar la editura „Cartea românească”

WERNIGERODE

Note de călătorie din R D G

Turistul care și-a propus să străbată de-a lungul și de-a latul drumurile R. D. Germane, după ce a vizitat Berlinul, Potsdamul și Megdeburgul să nu se grăbească a se îndrepta spre Halle și Leipzig, ci să își ofere mai întâi un răgaz de o zi pentru a vizita și Wernigerode. Este un orașel de munte, plin de farmec, așezat în imediata vecinătate a munților Harz, despre care Goethe și Heine vorbesc în scrierile lor.

Semeț, cățarat pe creasta celei mai apropiate înălțimi, castelul de la Wernigerode îmbina de la mari depărtări pe vizitatori spre mari depărtări pe vizitatori spre muzeul feudal, pe care îl adăpostește și spre oraș. Încărcat de ani, el stă de strață vremurilor, admirînd mereu splendida panoramă a orașului de la poale. Clădirile, dar cred că este mai nimerit să spunem vilele, au în arhitectura lor o dominantă specifică orașelor de munte, care le apropie mult de vilele din stațiunile noastre de la munte, de Borsec bunăoară. Din cele mai îndepărtate timpuri (trecutul orașului

este adinc ancorat în timp) oamenii și-au construit adăposturi, folosind lemnul și pământul (la început nărs, iar mai târziu transformat în cărămidă). Au construit mai întâi din lemn un schelet trainic, cu multe brațe de susținere, și au zidit apoi pereții din chirpici sau cărămidă. Acoperișurile înalte din țiglă suie, în unghi ascuțit, înfruntând dezlănțuirea vijelioasă a ploilor de munte. Așa au construit localnicii cu sute de ani în urmă și așa construiesc și astăzi. Noul și vechiul se îmbină într-o armonioasă unitate. Bogăția și varietatea coloritului, locul pe care îl ocupă fiecare vilă în ansamblul unei străzi sau în ansamblul orașului, forma și mărimea lor le face nu numai să se asemețe, ci să se și deosebească mult.

Atras de farmecul orașului, Goethe a poposit la Wernigerode ca simplu călător necunoscut. Orașul i-a plăcut mult. Una dintre vilele orașului i-a atras cu deosebire atenția și-a dorit să-l cunoască îndeaproape pe cel care o locuia. Acesta s-a dovedit a fi o gazdă plăcută, un om căruia nu-i erau străine problemele un om căruia nu-i erau străine problemele literare, încât călătorul a rămas și pe timpul nopții aici. După un timp, fosta gazdă a necunoscutului a plecat la Weimar, dorind să-l cunoască pe Goethe. Plăcută i-a fost atunci surpriza, constatând că acel călător, care i-a fost oaspete la Wernigerode, era chiar geniul literaturii germane.

Ghidul te conduce în continuare spre o străduță socotită a fi cea mai veche din oras. O străduță îngustă, chiar foarte îngustă, cu bile mici, atît de mici, încît, dacă nu ai vedea în permanență oamenii intrînd și ieșînd, ai putea rămîne cu impresia că nici nu sînt locuite, că nici n-au fost construite pentru a fi locuite, ci numai pentru ca orașul, în armonia lui, să cuprindă și asemenea mici bijuterii arhitectonice.

La intrarea pe această străduță privirile tuturor celor din grup, grupul nostru românesc, au fost reținute de una dintre vile care, așa cum este colorată, ai impresia că și-a înscins mijlocul cu tricolorul patriei noastre. Ne-am oprit în fața acestei căsuțe. Am stat clipe îndelungi și i-am privit podoaba românească, iar gîndurile ne-au zburat spre țară. Dorul de țară ne răscolea inimile, ne chema. Nespun de fierbinte este dorul de țară, cînd te afli departe de frontariile ei.

ION CIUREA

Curiozități

În localitatea Joao Pessoa a fost inaugurat unul dintre cele mai luxoase hoteluri braziliene. Construit în formă circulară, pe o suprafață de 20.000 m.p., adică aproximativ jumătate din spațiul pe care se întinde Place de l'Etoile din Paris, hotelul «Tambau» este înzestrat cu piscine concentrice, restaurante, baruri o saună, o sală de spectacole și o galerie de magazine.

Unul dintre cele mai vizitate locuri din Franța este mica așezare de pe insula Mont Saint-Michel din Marea Minecii. Atracția o constituie biserica fortificată, unul dintre cele mai frumoase monumente gotice, a cărei istorie se apropie de un mileniu. În evul mediu a fost simbolul rezistenței față de englezi, îndeosebi în timpul «războiului de o sută de ani» cînd a fost singurul loc din Normandia ce nu a putut fi cucerit de inamic. A rezistat, în perioada amintită, chiar și unui asediu a 20.000 de luptători — cifră considerabilă pentru epoca respectivă. Transformată în închisoare în timpul Revoluției franceze și a «Imperiului», a fost restaurată în 1874, de cînd s-a permis, de altfel, și accesul turiștilor.

În fiecare an, la sfîrșitul lunii iulie, în orașul japonez Chichibu, din apropiere de Tokio se desfășoară un festival tradițional, «Kawase Matsuri», ale cărei origini sînt cunoscute cu peste trei sute de ani în urmă. Copiii au un rol însemnat în desfășurarea sa, drept pentru care este numit și «Festivalul copiilor».

INDIA

ȚARA UNDE SE ÎNTÎLNESC MILENIILE

Avionul, masiv și argintiu aterizează pe aeroportul din Bombay «poarta de intrare» în India. Din primul moment sînt izbită de aerul cald, aproape fierbinte și umed. Deși este timpul musonilor, adierea lor nu schimbă cu nimic atmosfera sufocantă. Clădirea aeroportului, nouă și modernă. Ca pre-tutindenii în India se construiește, cu furie, cu tenacitate, pentru recuperarea altor milenii trecute sub ocupații străine. (Independența Indiei a fost proclamată de guvernul Nehru la 15 august 1947. La acea dată memorabilă a fost înălțat steagul național indian pe Fortul Roșu din Delhi, capitala țării. În aceeași zi a părăsit India și ultimul soldat britanic).

Două ore de zbor și ajungem la Hyderabad, vestit centru universitar, un fel de Heidelberg al Indiei.

Bine ați venit la Hyderabad

Localitate vestită pentru intensă viață culturală, Hyderabad, este capitala unuia din cele mai mari state ale Indiei, Andhra Pradesh.

Din avion, cu cît ne apropiem de oraș, peisajul apare mai verde, mai prietenos. Se zăresc un șirag de lacuri și un baraj impresionant, Krishna. Construcție gigantică, este mîndria Indiei: a fost în întregime proiectată și executată de specialiști indieni.

Barajul înseamnă apă, adică viață pentru țărănul indian. Apa n-a adus numai belșugul ogoarelor fertilizate de Krishna, dar a mai adus și lumina în noaptea de veacuri a Indiei, care acum se destramă vertiginos.

De la aeroport ne îndreptăm spre centrul orașului. Eram acum în miezul Indiei, în centrul geografic al podișului Deccan. Peisajul avea ceva straniu în el și nu mai semăna cu cel văzut din avion. Terenul, în general stîncos, iar stîncile de o formă ciudată, rotundă — poate rotunjite de vînturi și apă — erau parcă puse cu mîna de niște uriași. Pămîntul, de o culoare roșietică, părea că suportă cu destulă greutate panglica subțire de șosea. Drumul ne era tăiat de căruțe încărcate cu fîn și trase de măgari. Cu cît ne apropiam de oraș, numărul bicicletelor și a tricșelor (tricyclele conduse de culii, ce au înlocuit vechile ricșe) creștea în chip neliniștitor; circulația pe partea stîngă, moștenire a ocupației engleze, devenea din ce în ce mai dificilă. Vacile rumegau nestingherite pe marginea drumului sau dormitau chiar în mijlocul șoselei. Pe malul rîului Musi, ce taie orașul în două, femeile spălau rufe fără săpun. Roteau rufa cu gesturi largi, lovind-o de o piatră mare. Apoi, albitura era întinsă alături, pe mal, la uscat. În aceeași apă, bărbaiții se spălau pe corp și apoi beau cu poftă cîteva înghițituri din pumni. Cîte o tînră cu sari și uneori cu feregea pe față, cu brățări la picioare, trăgea o capră costelivă. Colibe de lut acoperite cu un gen de rafie, fără ferestre, adăposteau familia și animalele. Femeile cîchite în fața caselor coceau pe tablă fierbinte, ceapatti, pîinea indianului, un fel de foaie de clătătită, din făină de grîu. Eram din ce în ce mai nedumerită, nu-mi venea să cred că sînt la periferia unui mare oraș. Și totuși, așa era, iar peisajul, același, după ce vizitezi mai multe orașe din India (chiar și capitala, Delhi) începe să-ți devină familiar. Încet, încet, colibele dispar să facă loc unor clădiri cu 1—2 etaje în stiluri nedefinite. Multe hoteluri cu un singur cat. Multe, foarte multe cinematografe ornate cu panouri mari pe care, invariabil, o pereche de îndrăgostiți se privesc tandru. (Cinematograful, și este un subiect asupra căruia voi reveni, joacă un rol imens în viața indianului). Mai toate magazinele sau atelierile au numai trei pereți, cel care dă în stradă de cele mai multe ori lipsind, sau fiind înlocuit cu o perdea. Totul se petrece la vedere. Tarabe cu fructe exotice te întîmpină la tot pasul. Pe marginea șoselelor palmieri. În fund răsare ca într-un decor de teatru, turnul înalt și

cochet al celebrei moschei Char-Minar, perlă străveche arhitectonică. Mașina virează și nu ne vine să credem ochilor. Intrăm în curtea unui palat cu vegetație luxuriantă: palmieri, pepali — arbori asemănători cu stejarul nostru —, superbele bugunvellia cu flori mov în ciorchini, giulnohar cu flori portocalii, ashok — un fel de dafin — în tufe dese. Îmi vine în minte un vers persan citit, pe o inscripție:

«Dacă raiul pe pământ e undeva,
El e aici, aici, și nicăieri altundeva».

Pe aceste locuri nu de mult sălășuia un prinț, Azam Iha. Acum și palatul și minunatul parc (cu o tot atît de minunată piscină căptușită cu faianță de culoarea cerului) sînt ale statului care l-au transformat în una din cele mai vestite școli superioare ale Indiei, Înalțul colegiu de științe administrative.

Am fost primiți de dr. N. P. Sen, directorul colegiului. Om de o înaltă cultură, își exprimă într-o engleză fără cusur satisfacția să întâlnească români. Politețea, surîsul cald și calm, afabilitatea cu care ne întîmplină sînt cuceritoare. Ceea ce ne-a încîntat în mod deosebit este faptul că sîntem întîmpinați de întreaga familie: soția, fiica, fiul, ginerele, nora, cumnata și chiar cel mai tînăr vîlstar al familiei, un băiețel de cîteva luni ce asistă la primire dormind în brațele calde ale mamei.

Programul vizitelor de lucru în Hyderabad a fost amplu: Universitatea Osmania, institute de cercetări, colegii, școli de administrație. Centre de înaltă cultură, adăpostite în clădiri moderne cu biblioteci impresionante, frecventate de numeroși cursanți. Se folosesc metode moderne de învățămînt, iar cadrele didactice universitare sînt în majoritatea lor, formate la marile facultăți din Europa și America.

În institute se utilizează frecvent sistemul de cercetare în echipe complexe (economisti, sociologi, juriști, matematicieni) sistem capabil să ducă investigația în profunzime și pe planuri variate.

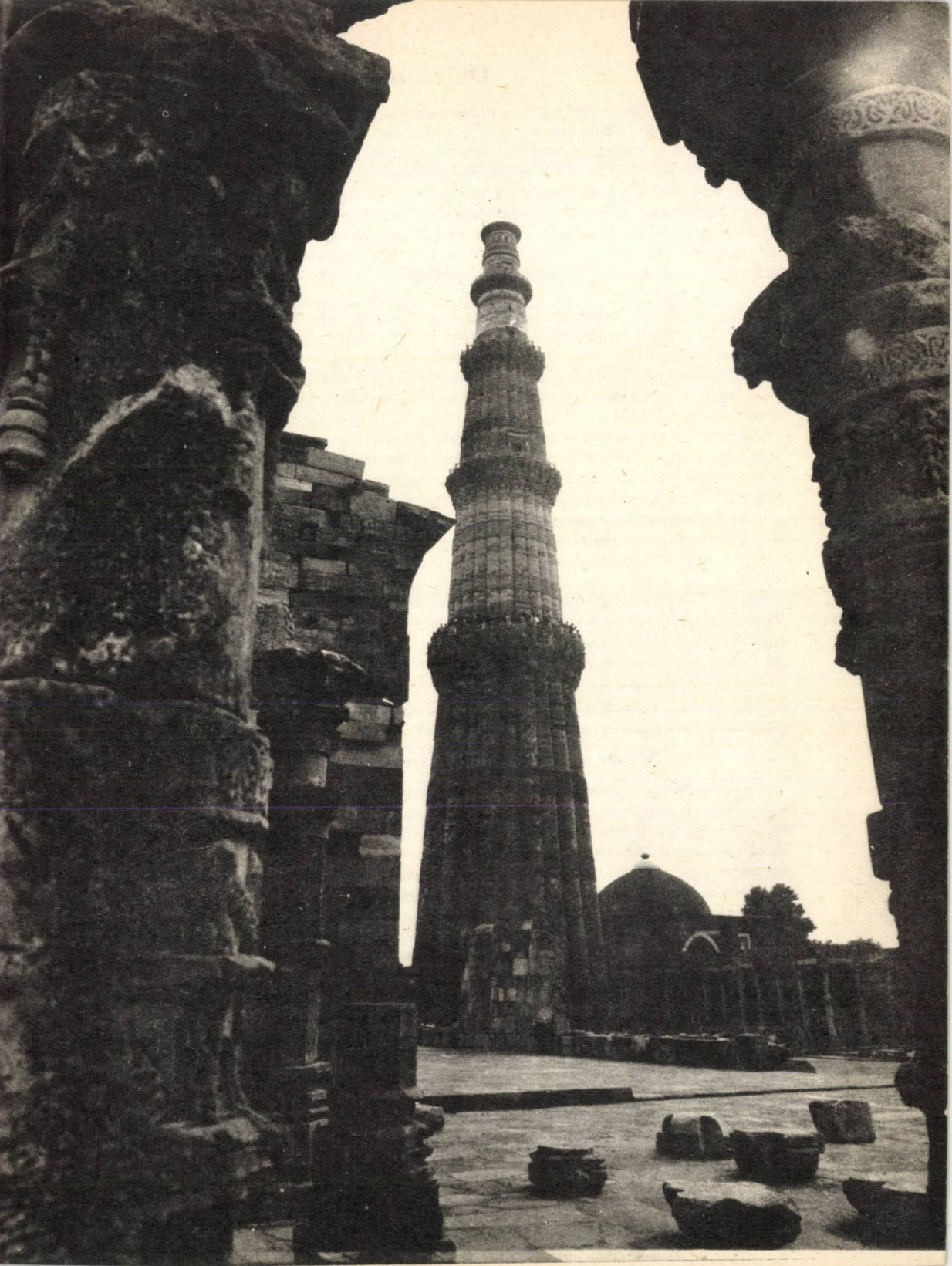
Pretutindeni, lămuririle pe care le-am cerut ni s-au dat cu o curtoazie, o atenție și o competență ce ne-au impresionat puternic. Dar, după ce explicațiile erau date, începeau întrebările: intelectualul indian manifestă cel mai arzător interes pentru toate prefacerile înnoitoare din lume și-l interesează în special dezvoltarea țărilor socialiste. Toți arătau o vădită admirație pentru politica țării noastre, iar numele tovarășului Nicolae Ceaușescu era rostit cu un profund respect. Aveam sentimentul că ne aflăm printre prieteni adevărați ce urmăreau cu simpatie și căldură evoluția noastră pe orbita istoriei.

Cinematograful, cel mai popular spectacol în India

India se numără printre primele trei țări din lume cu cea mai mare producție de filme. Primul film indian a fost turnat în 1913. În trecut, subiectele preferate de cinești erau furnizate, în general, de mitologie și religie. Azi, filmele de mare succes sînt cele lacrimogene, dar cu sfîrșit fericit. Dacă un film nu durează 3—4 ore și nu are cel puțin 20 de cîntece, nu este apreciat de marele public. Într-o zi am intrat într-un cinematograful la Hyderabad. Atmosfera este cu totul diferită de cea cu care sîntem obișnuiți. Spectatorii se plimbă printre scaune, copiii țipă și aleargă de colo, colo, vînzătorii ambulanti își laudă cu glas tare marfa. Toată lumea are merinde ca pentru un drum lung și mai cumpără și în sală. Cunoscuții din ultimele rînduri se salută și vorbesc tare cu cei din primele rînduri. Este un vacarm. Dar cînd lumina se stinge, nici musca nu se mai aude. Numai la scenele prea dureroase, și ele abundă în orice film indian, se aude plînsul înfundat al femeilor și oftaturile profunde ale bărbaților. Indienii sînt foarte sensibili și participă cu trup și suflet la acțiunea filmului. Uneori, în personajele negative de pe eran, care sînt împodobite îndeobște de scenarist cu toate păcatele din lume, se aruncă cu fructe sau cu coji de nucă. Personajul este huiduit de toată lumea și o satisfacție generală cuprinde sala cînd monstrul își primește pedeapsa binemeritată (care sosește invariabil în fiecare film, mai devreme sau mai tîrziu).

Desigur că într-o producție atît de mare sînt multe filme naive și nereușite artistic, multe însă se detașează net prin gradul înalt de realizare artistică și fac mari succese de casă și în cinematografele lumii apusene.

Kutub Minar din New Delhi construcție ridicată în sec. XIII

Delhi-inimă

Dil în limba locuitorilor capitalei Indiei înseamnă inimă. Și într-adevăr, Delhi, de milenii, este capitala și inima Indiei. Poate doar Roma, în istoria omenirii a dăinuit prin veacuri statornică și neclintită la nașterea și prăbușirea atîtor state și imperii, ca Delhi. Capitala a fost de șase ori distrusă în cursul istoriei sale. Din avion se pot vedea zidurile legendare care marcau contururile orașului. Delhi este format din două orașe distincte Old Delhi, orașul propriu-zis și New Delhi, în care sînt construite palatele tuturor ministerelor. New Delhi este dominat de Rashtrapati Bhavan, reședința prezidențială, clădire formidabilă prin monumentalitatea ei, construită din piatră roșie pentru vice-regii englezi ai Indiei. Palatul fuzionează într-o reușită sinteză elemente ale artei islamice, indiene și grecești. De pe marginile contraforturilor, pe două linii paralele, se desfășoară clădirile ministerelor. Tot complexul de clădiri închide în trei laturi un parc imens tăiat pe la mijloc de o șosea largă ce leagă intrarea principală a reședinței prezidențiale cu Arcul de Triumf. În imediata apropiere se află și Parlamentul, clădire construită în formă circulară, împodobită cu coloane zvelte: aici își desfășoară activitatea Camera poporului, Consiliul statelor și Curtea supremă de justiție a Indiei. Orașul are un climat mai suportabil pentru europeni (e situat numai la 170 de kilometri de munții Himalaya), o vegetație bogată și totdeauna verde. Monumentul cel mai copleșitor prin grandoarea lui este Fortul roșu situat în partea de nord a orașului. I se spune roșu din cauza gresiei roșii din care e construit. În interiorul zidurilor masive se află mai multe palate de marmură, expresie artistică desăvîrșită a culturii indo-mahomedane a mogulilor din perioada lor cea mai înfloritoare. Aici s-au dat sîngeroasele lupte pentru libertate în 1857, aici a fost înfipt steagul independenței naționale în 1947, aici a avut sediul tribunalul care a judecat procesul asasinilor lui Mahatma Gandhi.

Nu departe se ridică cea mai impunătoare moschee din întreaga Asie, Djama. În curtea imensă, mulțime de musulmani îngenunchează în fiecare vineri, cu fața îndreptată spre Mecca.

Dar tîrgul din jurul moscheii contrastează puternic cu tot ceea ce văzusem pînă acum. Nu există vechitură oricît de fără valoare ar fi ea, să nu-și găsească aici un vînzător și un cumpărător. Toată lumea, cei ce vînd, cei ce cumpără, sau cei ce privesc numai, tipă în gura mare, se tocmesc, se ceartă. Tarabele mizere tixite cu cele mai fanteziste obiecte sînt înghesuite una lîngă alta. Străzile sînt atît de înguste încît nici cu bicicleta nu se poate circula. De-abia te poți strecura. Zgomotele și forfota nu se potolesc niciodată pentru că nici un negustor nu-și părăsește taraba, în timpul nopții.

Cu cît ne retragem spre New Delhi, colibele, tarabele, forfota dispar: alei largi străjuite de pepali sau palmieri, vile cochete și înflorite, hoteluri somptuoase, curățenie. Din nou aici, ca pretutindeni în India, mileniile, într-un chip uluitor, neverosimil, își dau mîna.

Vrei să ți se împlinească o dorință?

Spre marginea carierelor moderne din New Delhi se înalță un minaret de o încîntătoare frumusețe — Kutub Minar. Cu înălțimea lui de 80 de metri a fost considerat cel mai înalt turn nesprijinit din lume. Ridicat în 1199, el aduce cinstire unui cuceritor mahomedan. Are cinci etaje, despărțite circular. Primele trei sînt din granit roșu sculptat cu motive liniare. Ultimele două sînt din marmură. Cu răbdare, și o inimă sănătoasă, pot fi urcate cele 379 de trepte pînă la platforma de unde ești răsplătit cu o splendidă panoramă asupra celor două orașe și chiar mai departe, asupra cîmpiilor înverzite ce înconjoară capitala. În imediata apropiere se află o curiozitate de care ți se vorbește imediat ce ai sosit la Delhi. Este o coloană de fier, de cel mai pur fier (99,97%!) care, deși are venerabila vîrstă de 1500 de ani, n-a prins niciodată rugină. Pe suprafața ei sînt înscrise victoriile unor vremuri de mult apuse. Mi se părea curios faptul că toți vizitatorii se rezemau cu spatele de ea și încercau s-o cuprindă cu brațele: există credința că — celui ce reușește s-o cuprindă, i se va împlini o dorință fierbinte!

La fiecare pas, monumentele unei civilizații străvechi te întîmpină, dar dacă ar fi să caracterizezi capitala Indiei, ar trebui neapărat să subliniezi pulsul repede, vertiginos chiar, al vieții noi de care este cuprinsă. Se învață, se muncește, se construiește, se înving prejudecățile, se doboară tradiții. India are mari bogății, multe încă nedescoperite, are imense resurse umane, și un tot atît de nemărginit dor de progres. Azi în India nu mai sînt maharajahi, mîine nu va mai fi nici analfabetism și nici infometare, pentru că cinci sute de milioane de oameni au pornit hotărîți pe acest drum de mîine.

SANDA GHIMPU

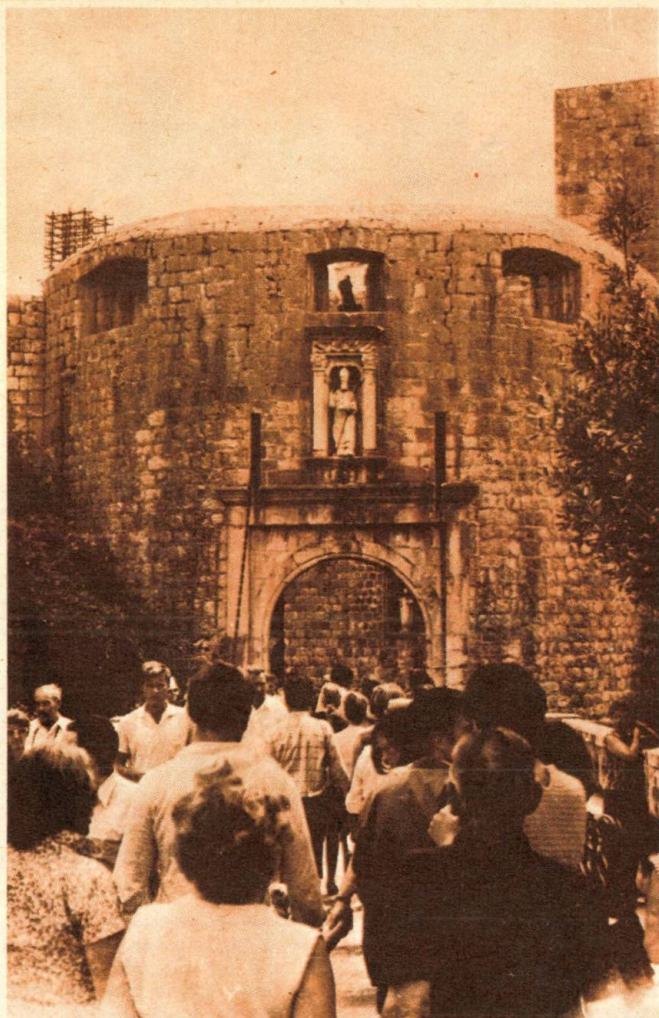
Plecasem din Sarajevo cu impresii pe care retina le retinuse într-o succesiune întîmplătoare, amestec de uimire și neprevăzut. Un oraș al contrastelor. Un oraș cu o dublă istorie, unde trecutul și prezentul coexistă într-o netulburată înțelegere. Orașul modern, trepidant, sufocat de circulația automobilelor, îmbrățișează tentacular, un cartier pitoresc, cu ateliere și prăvălii scunde, înghesuite unele în altele parcă pentru a se apăra de invazia modernului, unde orfevrari iscusiți dăltuiesc cu zgomot, în fața unor teighele joase, instalate înăuntru sau afară, în stradă, ibrice și țavi de aramă, unde se bea cafea stînd pe jos, pe frumoase covoare orientale, se frig hartane de berbec sau se consumă bacalavale și halva, unde negustorii cu prăvălii improvizate pe trotuar îndeamnă turiștii cu obiecte de artizanat colorate violent, ca în bazele de pe țărmurile Bosforului.

Aveam să reîntîlnesc acest crîmpei de orient, amplificat însă la proporțiile unui oraș întreg, aproape două sute de kilometri mai departe, la Mostar pe tulburătoarea vale a Neretvei. Mostarul a fost întemeiat de turci în secolul al XV-lea. Tot ei l-au fortificat în veacul următor, transformîndu-l într-un bastion militar implîntat în pămîntul stîncos al Herțegovinei. Au rămas mărturie din acele vremuri străduțele înguste, cu caldarîmul de piatră, coborînd sinuos spre malurile fluviului, casele crescute din stîncă, asemeni plantelor silite de vitregia solului să se dezvolte firav și inegal, zeci de dughene ale negustorilor și artiștilor. A rămas podul, frumos arcuit peste unda albastră a Neretvei, una din capodoperele arhitecturii turcești, care, din 1566, cînd a fost terminat, continuă să trezească încă interesul specialiștilor. Turnurile și redutele podului au devenit astăzi mici

restaurante și cafenele, asaltate de curiozitatea turiștilor. Scări tocite de vreme urcă spre o lume reinviată pitoresc, poate ostentativ de pitoresc, încît «culoarea locală» ajunge să se topească uneori într-un decor cu vîdite intenții comerciale.

Am preferat acordurilor molatece și tărăgănate ale muzicii orientale, multiplicată de benzile magnetofonelor și de tonomatele instalate în ușile prăvăliilor, un loc mai liniștit, într-un camping situat la cîțiva kilometri de oraș, pe malul Neretvei. Pescari pasionați, care își căraseră undițele din cine știe ce colț al globului, stăteau neclintiti în apă, învăluiți de umbrele înserării. Era reconfortant să-i privești tăcuți și gravi, mirîți pînă la briu în cizme de cauciuc, și să ascuți freamătul neostenit al fluviului.

Începînd de la izvoare pînă la îmbrățișarea calmă a Adriatiei, Neretva străbate prin briul de piatră al munților cu puțin

Afluență de turiști la una din portile cetății.

peste două sute de kilometri; dar pe această distanță scurtă, de-a lungul căreia adună piraie și riuri puternice, albastrul fluviu al Herțegovinei «coboară» de la o înălțime de 1 095 metri, cu vigoarea râului de munte, cu unda repede și limpede, săgetată de sculpirile de argint ale păstrăvilor.

De la Mostar pînă la Opuzen, ultima așezare înainte de a întâlni marea, sînt numai 56 de kilometri. Cu siguranță, cei mai frumoși, pătratul cel mai sălbatic și cel mai sublim de pe această vale cu nume de legendă. Din loc în loc, mici așezări înfiripate în trepte în cli-

nurile muntelui, ruinele unor ziduri de fortificații sau turle solitare de moschei compun interesante retrospective istorice. Dacă urci cîteva sute de metri pentru a privi mai de aproape vestigiile celebrei fortărețe Pocitele, zidită în secolul al XV-lea, cu splendida moschee a lui Ibrahim Pașa, vei fi răsplătit cu una dintre cele mai frumoase priveliști asupra văii Neretvei. În depărtare, alte monumente, alte edificii—unele din tre ele purtînd pecetea arhitecturii romane—își deapănă ruinele de-a lungul șoselei. Copii cu părul aurii răsar dintre livezi și grădini cu tipsii pline cu pier-

sici, invitîndu-te, așa cum fac și copiii satelor noastre, să le cumperi marfa.

Scăpată din strînsoarea munților, vazele se desface brațele larg, vîrsîndu-și apele în delta care le va purta apoi sub cerul Adriaticii. Este un fel de purgatoriu în care Neretva se liniștește, potolindu-și unda neasfîmpărată înainte de a primi binecuvîntarea mării.

Ajunsesem, aproape fără să-mi dau seama, pe autostrada adriatică. Tăiată în coasta muntelui, șoseaua descrie arcuiri largi, așternîndu-se aproape fidel pe conturul dantelat al coastei. Între albastrul de cobalt al mării, străpuns din loc în loc de recife și insule cu siluete ciudate, și coloșii cenușii ai Alpilor Dinarici, se întinde un adevărat paradis, încărcat cu întreaga vegetație a Mediteranei. În acest decor exotic, cu măsline și oleandri semănați printre chiparoși, magnolii și migdali, cu palmieri uriași și agave desfăcute ca niște meduze, faci prima cunoștință cu Dubrovnikul. Spun prima cunoștință, pentru că, după ce îți lași mașina undeva, pe lângă cheiurile portului nou, pornești pe jos, apucînd pe strada ce urcă drept pînă aproape de poarta vestică a vechii cetăți. Te grăbești să intri pe sub portalul de piatră, pentru a ajunge sus, pe terasa unuia dintre basilioane, de unde poți să cuprinzi nestînjinit întreaga panoramă a cetății, cu brîul de ziduri ce o înconjoară. Vei face o plimbare de doi kilometri printre creneluri și blocuri masive de piatră și, ținînd planul cetății în mină, vei recunoaște pe rînd celebrele fortărețe Minceta, Ravelin și Sf. Ioan, cele 5 bastioane și 14 turnuri de apărare, de care sînt legate atîtea evenimente memorabile din istoria Dubrovnikului.

Ghidul care te va însoți îți va face negreșit o evocare istorică a «celeii mai frumoase bijuterii de piatră» din acest încîntător sud al Croației. Povestea lui te va purta mai întîi pe firul unor fapte învăluite în abur de legendă, din care vei afla că pri-

mii locuitori ai Dubrovnikului au fost refugiații din Epidaur, că așezarea a avut drept întemeitor un print slav, Pavlimir... Primele fortificații, înălțate pe stîncile de-a supra cărora mă aflam, au o vechime de o mie două sute de ani.

Dubrovnikula fost veacuri de-a rîndul un stat liber, ca republica Veneției, de pildă, și tot ca aceasta, cunoscînd prosperitatea negoțului și respectul vecinilor, a devenit leagăn al literaturii și artei. «Atena croată» i s-a spus, și nu fără temei. Arhitecți vestiți ai Renașterii, ca Michelozzi și P. Milicevici, bunăoară, au lucrat la înălțarea și modernizarea bastioanelor. Între 1452 și 1530 un număr de 83 pictori printre care mulți italieni, și-au întins în liniște șevaletetele sub soarele primitor al Dubrovnikului. O fabuloasă bogăție, cuprinzînd opere de artă adunate de-a lungul veacurilor și păstrate în muzee, biserici și mănăstiri fac dovada acelei epoci de efervescență creatoare.

Orașul este vizitat anual de cîteva sute de mii de turiști. Aproape toți pornesc, mai întîi, ca sub impulsul unui magnet nevăzut, către monumentalul edificiu de piatră; străbat piețe pardosite cu dale tocite de pași și păienjenișul de străduțe, de magazine și mici restaurante, trec prin ganguri întunecoase și urcă pe platformele largi ale forturilor. În decorul cu ziduri crenelate și turnuri austere, pe scene în aer liber, care inundă străzile piețele și parcurile orașului, au loc tradiționalele festivaluri de artă, acea frumoasă confruntare de valori spirituale ale popoarelor, înmănunchate în numeroase concerte, reprezentații de teatru și balet, spectacole folclorice.

În grădini suspendate cresc toate florile Mediteranei. E ciudat să vezi case durate la înălțimea zidurilor, la 25 metri de la baza stîncilor, locuite și astăzi de urmașii glorioșilor apărători ai cetății.

Ajunși astfel în dreptul fortului Sf. Ioan, de unde poți cuprinde cu privirea micul golf care adăpostește vechiul port al Dubrov-

nikului. Este populat de o flotă de yole și șalupe, mozaic multicolor risipit pe oglinda mării. Te reîntorci apoi în labirintul de străzi și ulicioare și te amesteci în mulțimea grăbită. Îți ies în cale catedrala barocă și biserica Sv. Rok, frumosul turn al orologiului, cu clopotul său din 1506, cîteva palate somptuoase, triumfuri ale goticului și Renașterii, dar cauți ca pînă la căderea serii să mai poți intra măcar în unul din muzeele menționate în pliantul pe care îl ții în mînă. Dar pe care să-l alegi, cînd ai în jurul tău Muzeul Maritim, Muzeul Revoluției Socialiste, un muzeu de

istorie, unul de etnografie și o bogată Galerie de artă?

Citiseam undeva că de la întemeierea Dubrovnikului, cuvîntul «armonie» a constituit un imperativ. Armonia cerului, a mării, a naturii, a pietrelor și, mai presus de toate a demnității umane. Din acest echilibru statornic între om și natură, între trecut și prezent, s-au născut marile armonii ale Dubrovnikului. Ca un balsam de liniște și încîntare pentru toți cei care, coborînd pe tulburătoarea vale a Neretvei, se trezesc pe autostrada adriatică, descriind arcuri largi pe conturul dantelat al coastelor dalmate.

N DOCSĂNESCU

Una din străduțele medievale, înțesate de magazine și de mici restaurante

TOMA GEORGE MAIORESCU

Amintiri din KRASNODAR

Vin cazacii cu bandure și pernaci

Se zice că, odată, într-o dimineață de primăvară a asfințitului celui de al XVIII-lea veac, pe vremea domniei într-u Domnul a țarinei Ecaterina a Rusiei, coborînd de pe roibul său înspumat și aruncîndu-și cerchezka, un cazac chipeș ar fi apucat coarnele plugului său de lemn și ar fi început să are în mijlocul unei stepe fără hotar.

Amurgul se lăsase de mult, cînd, frînt de oboseală, cazacul luîndu-și palma grea de pe plug și-a pus-o streășină la ochi încercînd să dibuie cu privirea lunga brazdă care se întindea în urma lui...

De o parte și de alta a brazdei care, mai tîrziu, va purta numele de Strada Frumoasă, se vor așeza cazacii. Erau acei kazaci întemeietori de țară, rascolnicii din Zaporojia, cei care prețuind nesupunerea și libertatea mai mult decît viața și-au înscris pe drapel, drept unică normă de conduită laconicul legămînt al lui Nekrasov: «nu ne închinăm țarului și nici-unui stăpîn»... sau erau acei kazaci, staroverii, cei de veche credință, care, conduși de predicatorii lor, au apucat drumurile pribegiei pentru că refuzau să-și taie bărbile și să-și părăsească datinile din străbuni — nu se știe. Cert este faptul că atît nekrasoviștii cît și staroverii, trăind la început împreună se vor așeza în stanițe, purtînd numele regimentelor lor și conduși de atamani aleși și de poruncile unei severe discipline militare vor apăra cu nădejde hotarele de sud. Unii, statornicindu-se între gurile riului Laba și peninsula Taman, întemeiază comunitatea căzăcească «Voisko Cubanskoe» cu legile și așezările sale sociale întărite de o constituție cunoscută sub denumirea de «Poruncile lui Ignat»; alții, dîndu-și seama cît de greu le e oamenilor slobozi să trăiască sub țar, fug în Turcia sau ajung în ostroavele Deltei Dunării.

Părăsind tînguirile nostalgiei, lira, bandura și cimpoiul nekrasoviștilor vor răsuna iar în ritmurile bucuriei căzăcești de-abia după Revoluția din Octombrie, cînd, întorși în patria fără țar, pribegii de ieri întemeiază comune căzăcești. Se reîntorc și nepoții staroverilor.

Buzduganul (bulavele cu cap de lemn și pernaciul cu o corolă de fier desfoliată), pușca de cremene în intarsii de fildeș și sabia de oțel stau astăzi liniștite în vitrine de muzeu. Dar nobilele tradiții căzăcești își cuceresc virtuți cu totul neașteptate...

Despre metamorfoza tradițiilor căzăcești în Stanița Sergheevskaia

După ce am trecut prin câmpuri peste care plutesc cu aripile desfăcute uriașe păsări dătătoare de ploaie, pe lângă cursuri de ape repezi denumite «canale magistrale», prin porumb înalt, într-
doua recoltă, prin care se pierde cal și căldură și pământuri grase
desfrecate din somn milenar de cohortele de oțel ale buldozerelor,
tractoarelor, screperelor ș.a.m.d. transformându-le în netede culori de
orez (un ambițios plan preconizează ca în 5 ani, Cubanul să ajungă
la o producție de 600 de mii tone de orez); după ce am trecut prin
livezi cu crengile pironite ca să nu se frângă sub greutatea rodului
prin grădini de legume după ce am privit uimit pe panoul de afișe
al Palatului Culturii chemările la spectacole de poezie, de balet, de
cîntec și teatru a unor trupe reputate și al unor artiști bine-cunoscuți
și peste hotare; după ce am vizitat cele 5 brigăzi (fiecare cu cantină,
grădiniță, creșă și mașinile ei — total: 120 de tractoare, 34 combine,
60 autocamioane — ; clădirea noii școli (încă în roșu) pentru 960
de elevi, staulele cu adăpătoare automată și lucrările electrificate,
ferma de porci și fabrica de cărămidă; după ce am văzut 100 de mii
de rațe și moara, stau, în sfîrșit, în biroul președintelui colhozului
Leninet, inginerul Ivan Evdokimovici Ubiica, tolănit într-un fotoliu,
cu picioarele amortite, notînd mecanic:

Colhozul a fost înființat în 1929; are 10 mii de hectare și 1600
brațe de muncă; 29 de specialiști cu studii agricole superioare și
50 cu studii medii.

În 1972 colhozul a avut un venit de 5 milioane de ruble, parte
trezînd la fondul de salarii, parte investindu-se în noi construcții
și în cumpărări de tehnică agricolă. Din 1969, colhoznicii primesc
salarii lunare, avînd dreptul să cumpere produse agricole cu prețul
de vânzare către stat.

— Pe vremea zilelor-muncă — remarc — veniturile se împărțeau
după producția anului. În perioade grele se întîmpla să nu prea ai
ce împărți. Cum se rezolvă azi imprevizibilul atît de obișnuit în agri-
cultură?

— Chiar în 1969 culturile ne-au fost înghițite de furtuni de praf
nemaipomenite la noi, prin furia cu care s-au declanșat. Asigurările
de stat și creditele de bancă au compensat însă totul. Calamitățile
naturale nu mai pot influența salariul colhoznicilor.

— 1600 de oameni la 10 000 ha pămînt e o relație bună?

— Depinde, dacă oamenii sînt bine folosiți, e o relație bună.

— Creșterea procentului de mecanizare la toate muncile (spuneți
că la cereale ați ajuns la 94%) va elibera tot mai multe brațe de
muncă. Ce veți face cu ele?

— Dezvoltăm gospodăriile auxiliare, serele, grădinițitul.

— După cîte am înțeles, Sergheevska e o staniță înființată de ca-
zacii din Zaporojia. Își mai păstrează cazacii obiceiurile, tradițiile?

— Depinde de obiceiuri, de tradiții... Cazacii sînt și azi buni călă-
reți, le plac concursurile și alergările de cai, (avem în Cuban her-
ghelii extraordinare) iubesc cîntecele și jocurile, costumele căză-
cești și solemnitatea ceremoniilor...

— Sînt, probabil, asemănătoare cu cele descrise de Șolohov în
romanul despre Grigori Melehov...

— Asemănătoare, dar nu identice. Aici nu sîntem pe Don ci pe
Cuban. Noi sîntem cazacii din Cuban, avem alte tradiții, alte cos-
tume. Istoric, și unii și alții am apărut sudul statului rus. Cu mîinile

acestor oameni liberi a fost transformat pământul acesta de sud în grânar. Alte obiceiuri există pe Don. Cu toate că toți cazacii, indiferent de cursul râului pe care se așezau, erau conduși de rigorile disciplinei militare. Cazacul avea un cal, o pușcă și o sabie. Dar și obligația să lucreze pământul. Unele bune tradiții s-au dezvoltat: colectivismul căzăcesc, dragostea pentru pământ și pentru cal, curajul, dragostea pentru cîntec... Altele au dispărut. Viața s-a schimbat, s-au schimbat și principiile ei...

În 1794 stanița din jurul Străzii Frumose, care primea în dar de la țarină o biserică, deveni Ecaterinodar. Număra pe atunci nici mai mult nici mai puțin de 580 de suflete.

Înainte de izbucnirea celui de al doilea război mondial: 150.000.

Astăzi: 525.000.

Dar această istorie oglindită de galopul cifrelor a fost scrisă cu sînge...

Memorialul

În fiecare oraș există un loc al istoriei. Un loc anume unde omul și istoria se trezesc brusc față în față. La Krasnodar există o piață de bazalt cu șase plăci de tuf roz încinse cu litere de aur, o piață de bazalt cu basoreliefuri și monumente avînd ca centru geometric un pătrat de marmură neagră. Din trei în trei ore, peste piața de bazalt plutesc acordurile unui recviem și din mijlocul marmurii negre se înalță flacăra veșnică.

Prima placă de tuf roz

M-am oprit în muzeul orașului lîngă o caleașcă bizară. Spatele ei era ridicat ca o pavăză purtînd o mitralieră greoaie. Stăteam în fața legendarei tacianka a celui Ivan Cociubei care, cu benzile de carușe încrucișate pe scurta de piele, într-o mîină cu hățurile cailor și cu cealaltă pe trăgaciul mitralierei sădea groaza printr-o vijelioasă trecere în disciplinatele, în riguroasele armate de gardiști albi. M-am oprit în muzeul orașului și lîngă un ordin de zi pe batalioanele roșii de cazaci, semnat de același genial strateg și tactician al Revoluției populare. Semnătura: o cruce și amprenta degetului mare.

În memoria patriei

Au fost gravate cu aur numele bolșevicilor

Căzuți în bătăliile de clasă

Vărsîndu-și sîngele pînă la ultima picătură

Ca să triumfe în Cuban

Revoluția din Octombrie

A doua placă de tuf roz

În aprilie 1918 Armata Revoluției, detașamentele de muncitori, țărani și cazaci, înarmați cu puține muniții și cu și mai puțină pîine, cu tota

necunoaștere a științei militare, conduși de comandanți netrecuți prin academii și înălțați în rang prin încrederea ostașilor roșii.

**Cociubei, Voronov, Demus
au oprit marșul de oțel al unei armate
de 12 mii de ofițeri și cadeți trecuți prin
înalte școli militare
și au zdrobit armata de 12 mii de ofițeri și
cadeți
comandată de generalul Cornilov.**

*(Tacianka trece în iureș prin tabăra albă
și însuși generalul Cornilov e fără suflare)*

**2500 de apărători ai orașului
cad cu piepturile sfișiate de gloanțe
dar orașul nu cade
Slăbit, însingerat, infometat
dar rezistă.**

A treia placă de tuf roz

*Trîmbițele victoriei n-au durată. Vine Denikin. Batalioane de oțel.
Blindate și tunuri. De unde încă putere?*

**În zilele negre ale terorii generalului alb
înfrentînd moartea
mii de bolșevici, ostași roșii și comandanți
cad în neînfricată bătălie subterană
pentru restaurarea
Puterii Sovietice.**

*La 17 martie 1920, din Ecaterinodar orașul liber devine Krasnodar.
Dar al Ostașilor Roșii.*

În același an 1920, descifrînd cu clarviziune căile spre viitor, bolșevicii din Krasnodar decretează fuziunea științei cu agricultura, a celor două direcții de dezvoltare care vor proiecta întregul Cuban pe magistrala progresului accelerat. Ei înființează o facultate de agronomie. (Azi, institut cu 10 facultăți care se mîndrește că în amfiteatrele sale alături de cei 12 000 de studenți sovietici audiază tineri din 53 de țări ale celor 5 continente, că a trimis pe tarlalele Uniunii Sovietice peste 15 mii de ingineri agronomi, dar și pentru că a contribuit direct, prin experiențele și cercetările sale științifice la succesele contemporane ale agriculturii. Cine n-a auzit de soiurile de grâu selecționate ale acad. P. Lukianov (premiul Lenin) cu o recoltă de mai bine de 50 de chintale pe hectar. Unul din aceste soiuri «Bezoz-

toia l» e bine cunoscută și la noi. Astăzi, selecționerii sovietici au obținut noi soiuri cum ar fi «Aurora» și «Caucaz» cu o productivitate încă sporită: 60 de chintale la hectar. Noile soiuri de porumb create de acad. M. Hadjinov (premiul Lenin) și dr. G. Galev (premiul Lenin) pe un imens teritoriu de 2 milioane de hectare, obținând suplimentar între 3 și 8 chintale de porumb pe hectar, cercetările acad. V. Pustovoi, de două ori Erau al Muncii Socialiste, încununate cu crearea unui soi de floarea soarelui cu un conținut oleaginos de 51% sînt binecunoscute nu numai în lumea științelor agricole.) 67 de institute de cercetări științifice există astăzi în Cuban.

Hotelul Caucaz la care am tras e plin, dimineața și seara, de turiști străini. În timpul zilei, toți sînt plecați în colhozuri: schimb de experiență. Sînt fermieri din Texas.

Am văzut la marginea unui scuar pe un piedestal de marmură neagră, un bust al lui Lenin.

Este primul și singurul monument al lui Lenin creat în timpul vieții sale.

(Se cunoaște cît de categoric respingea Conducătorul Revoluției din Octombrie orice inițiativă de a-l înfățișa pe mărci, pe monede sau în orice alt mod. Cei care au lucrat cu el povestesc cît de irascibil devenea Lenin imediat ce lua cunoștință de asemenea idei). Dar la Krasnodar la mii de leghe depărtare, un muncitor, artist amator în orele libere, l-a modelat din lut așa cum l-a văzut pe coridoarele de la Smolnii. Iar colegii lui de la uzinele Kubanoli turnînd în metal bustul i-au scris lui Lenin cerîndu-i permisiunea să-l expună în piața orașului. Era la sfîrșitul lui 1923.

Dar scrisoarea n-a mai ajuns la Lenin.

La 21 ianuarie, Conducătorul Revoluției își închide ochii pentru totdeauna.

La 27 ianuarie cînd Moscova îndoliată e în jurul catafalcului ridicat în Piața Roșie, la Krasnodar cazacii sînt strînși în jurul primului bust al lui Lenin înălțat peste noapte pe un piedestal de granit.

A patra placă de tuf roz

Vara la mijlocul zorilor, generalii în uniforme cenușii și chișii înalte, rostesc fraze mult mai scurte ca oricînd...

4000 de avioane

190 de divizii de infanterie și motorizate așteaptă

Orașele dorm liniștite

Ora 4 a Europei Centrale

Semnalul,

Soldați! Vă ordon treceți....

Am văzut la muzeul de istorie al oraşului o mânăşă «tehnică» cu palma din spirale de oţel folosită de gestapo şi am văzut un indicator de lemn cu inscripţia: «Pericol de partizani! Acest drum este strict interzis! Cei găsiţi pe el fără autorizaţia Comandamentului german, vor fi împuşcaţi!

**În timpul ocupaţiei
din august 1942 până în februarie 1943
călăii
au împuşcat
au spînzurat
au schingiuit pînă la moarte
au asfixiat în camere de gazare
13 mii de cetăţeni ai Krasnodarului**

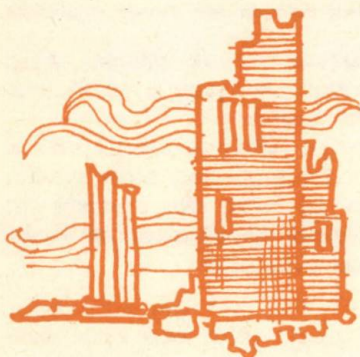

Trăieşte în Krasnodar, un cunoscut scriitor sovietic, Ignatov. Comandant al unei brigăzi de partizani în timpul ocupaţiei, el ştie că cei doi voluntari pentru următoarea misiune au puţine şanse să se mai întoarcă. Cei doi voluntari care pleacă să dinamiteze eşalonul german încărcat cu arme şi muniţii venit în ajutorul hitleriştilor împresuraţi la Novorosiisc — sînt Evghenii şi Ghenii. Cei doi fii ai comandantului Ignatov. Ei îşi duc misiunea la bun sfîrşit dar pier împreună cu eşalonul fascist.

În prima noapte a ocupaţiei, ascunşi sub zăbranicul beznei, doi comunişti, unul tînăr şi altul bătrîn, «fură» bustul lui Lenin şi-l îngropară la rădăcina unui arbore.

A doua zi, dimineaţa, fasciştii dinamitează pedestalul.

A cincea placă de tuf roz

La 12 februarie 1943, soldaţi şi comandanţi din divizia 9-a de munte, din divizia 31 de puşcaşi, din brigada 40 motorizată şi din alte unităţi detaşamentele de partizani şi muncitori înarmaţi au alungat ocupaţii fasciştii.

În retragerea lor fasciştii aruncă în aer uzinele şi fabricile, incendiază teatrul liric şi teatrul dramatic, minează institutele de învăţămînt superior şi toate şcolile.

**1800 de oameni-ostaşi
au plătit cu viaţa lor
libertatea oraşului.**

**Am văzut la Krasnodar statuia omenească
a durerii.**

**Epistimia Feodorovna Stepanova.
de nouă ori a fost îngropată-n pămînt
Nicolai era cel mai mare
se născuse în 1903**

iar Alexandru, mezinul,
peste două decenii
Am văzut ochii aceia ca niște fintini secate
tînjind după lacrimi
părul peste care au nins toate cerurile

nouă fii au plecat pe drumurile războiului
dar drumurile s-au rătăcit de casă
nouă flăcăi s-au pierdut în pămînturile Europei
și nici o piatră nu le arată trecerea
doar frunzișul arborilor șoptește o baladă

și păsările o poartă pe aripi
despre nouă flăcăi din Krasnodar
(cel mare, Nicolai
iar mezinul Alexandru
o baladă despre Vasilii și Filip și Teodor

despre Ivan, Ilia și Pavel)
plecați din Krasnodar
să salveze de incendiu Europa
și despre o mamă
Epistimia Feodorvna Stepanova
Cu inima de șapte ori sfîrșită

A șasea placă de tuf roz

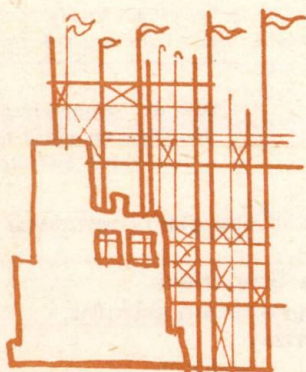
În titanica bătălie cu Germania fascistă
58 de mii de fii ai Cubanului
au plecat pe drumurile Europei
339 au devenit eroi ai Uniunii Sovietice
dar 18 mii nu s-au mai întors niciodată

În prima zi de libertate zeci de oameni săpau
rădăcinile zecilor de arbori. Sub care a fost ascunsă
în noaptea aceea chipul iubit?

Dar cînd soarele era pe scăpătat, primul bust al
lui Lenin, modelat de un muncitor, artist amator
din Krasnodar, stătea pe noul său pedestal de
marmură neagră. Imaginea Conducătorului Revo-
luției era iar în mijlocul oamenilor.

Zile și nopți eroice. Totul pentru front dar în egală măsură pentru
reconstrucție. Ruinele cresc în ziduri. Peste colinele de moloz zidurile
devin case și uzine.

Strunguri cu comandă automată, mașini-unelte complexe, tensio-
metre și alte aparate de măsură, compresoare, produse superioare
de rafinărie, țesături de înaltă calitate (peste 60 de milioane metri
pe an), servicii de faianță și de porțelan poartă marca uzinelor din
Krasnodar departe și peste hotarele Uniunii Sovietice.

Pe Strada Frumoasă

Zăpușala m-a scos din camera de hotel și mă plimb pe Strada Frumoasă. Nu m-am uitat la numere și nu știu dacă strada începe cu noul cinematograful Aurora, o construcție modernă, cu un perete oblic de sticlă sau, invers, de la schelele filarmonicii. Poate Strada Frumoasă e singura — unde — n-ai impresia că, de fapt, orașul a crescut peste oraș. Nici nu s-ar fi putut altfel când, în 25 de ani, fondul de locuințe trebuia să sporească de 5 ori și mai bine. A ajunge de la 100 de mii de locuitori la peste jumătate de milion nu-i o sarcină simplă. Orașul e încă dominat de contraste. Case scunde, familiale, de lemn sau cărămidă, cu ramele ferestrelor late, înecate în viță de vie și tihna somnolentă a provinciei stau alături de ritmul blocurilor albe imaginate de constructori în îndrăznețe jocuri de volume. Pe Strada Frumoasă liniile de tramvai au fost ridicate și, în locul lor, întins ca un uriaș covor multicolor, un scuar cu peluze și arbori. Strada e parfumată de o adiere ușoară și umbra binefăcătoare se întinde peste bănci. În general, Krasnodar e un oraș cufundat în verdeața parcurilor și a scuarurilor, străzile sînt străjuite de coroanele castanilor și piramidele ploilor canadieni.

Deci; Strada Frumoasă. 175 de ani și circa trei kilometri.

În fața hotelului, trecînd scuarul, într-un edificiu în stil neoclasic, cu coloane, una din puținele instituții salvate de pîrjol: Institutul Politehnic. Înainte de Revoluție, Ecaterinodarul avea 400 de elevi. 40 de mii de studenți audiază cursurile Universității cubaneze, ale Institutului Politehnic, ale Institutului Agronomic, ale Institutului de Cultură sau ale Școlii de Medicină, iar 20 de mii de elevi urmează școli medii cu profil tehnic sau artistic.

Multe macarale și multe schele pe Strada Frumoasă. Chiar de cealaltă parte a vechiului cămin de studenți se ridică noua casă a politehnicienilor. Piața Revoluției din Octombrie și-a cîștigat o nouă față. Într-un complex alb, în locul scundelor case, au apărut, edificii impozante, cum sînt Comitetul Orașenesc de Partid, Institutul de proiectări, noul sediu al Teatrului de Dramă. În apropiere clădirea cu o splendidă frescă, a noii Operete (1 400 de locuri), iar ca la capătul unei străzi, asemănătoare unei farfurii zburătoare coborîte pe un soclu de sticlă, un circ funcțional și neobișnuit de armonios și bine proporționat. Un nou hotel turistic urcîndu-și cele 13 etaje, «în roșu» întregește tabloul febril al activității arhitecților de pe Strada Frumoasă. Dar el ne vorbește și despre atenția pe care forurile locale o acordă dezvoltării turismului în ținut.

... Cubanul străbate ținutul nostru, pe mai bine de 1000 de kilometri, ca o magistrală arteră a vieții — își începe povestea Ivan Sergheevici Șehovțov, directorul Inturistului din Krasnodar. Iar în cursul său, solemn și majestuos, pretutindeni navigabil, — și i-ați văzut tîrmurile cu pîlcuri de sălcii plîngătoare și mesteceni albi, — el întîlnește un teritoriu neobișnuit de divers prin peisaj și variat prin vegetație. În nord se întinde stepa cu grîne, cu turme și cu cirezi iar sudul, sfîrșind cu versantele lanțului kaukazian, e îmbrăcat în livezi și viță de vie. În partea sa centrală cîmpurile se ridică în undulații ușoare. Aici sînt, în marea lor parte, pădurile. O treime din întregul ținut este acoperit de codri și dumbrăvi. Apoi mai e și întîlnirea muntelui cu marea; Soci (cu peste 200 de mii de turiști pe an), sanatorii și case de odihnă moderne, o plajă splendidă, un dendrinariu adunînd plante exotice din întreaga lume; stațiunea alpină Krasnaia Poliana înconjurată de pîisurile Caucazului occidental; printr-un unic defileu fierestruit între stînci gigantice coboară spre mare rîul Mzymta; caverna omului primitiv la Achtyr; crescătoria de păstrăvi de la Adler, portul Novorosiisk...

Novorosiisk... Micul Pământ. Cine nu-și amintește de comunicatele laconice sosite. de pe acel Pământ pe care, debarcați într-o noapte, marinarii Flotei Mării Negre l-au transformat într-un cap de pod de netrecut.

360 de zile — rezistind pe un teritoriu minuscul, sub uragane de foc, sub tone de fier căzînd pe fiecare metru pătrat...

Novorosiisk-ul a fost transformat în moloz. Dar fasciștii n-au trecut. Micul Pământ a înscris una din cele mai glorioase pagini în istoria celui de al doilea război mondial.

... Paradisul pescarilor e desigur Marea de Azov. Pasionații undiței pot locui în oricare din cele 29 de colhozuri de pescari și pot porni în larg în zorii zilei cu bărci pescărești împreună cu gazdele lor. Pescuitul sturionilor poate deveni și el un viciu. Capitala pescarilor, e însă, Primorsko-Ahtirsk. Un golf albastru, plin de cutere, șalupe, bărci și alte ambarcațiuni pescărești înșirate de-a lungul kilometrilor de coastă, năvoade întinse la soare trădează, de departe, ocupația de slujitori ai mării, a localnicilor. Există în apropiere și o deltă. Fabuloasă. Pe 62 de mii de hectare acoperite de plaur și stuf, trăiesc peste 200 de specii de păsări de apă. În marea parte a anului, vîndtoarea e interzisă. Dar în sezon, delta se umple de vîndători. Și toți norocoși. Dar pentru că vorbim de vîndtoare, vă amintiți, desigur, de Pădurea Roșie...

— Cum se prepară trofeul? Îl întreb pe bărbatul cărunt, cu ochi albaştri, Alexandru Ivanovici Voloșin, vîndătorul șef al Pădurii Roșii, așezat în fața lui într-un chioșc de vîndtoare, pe malul unui lac pierdut în mijlocul unei dîmbrăvi de stejar.

— După cum vrea vîndătorul. Cei mai mulți prepară coarnele împreună cu craniul Alții se mulțumesc cu coarnele. Unii mai iau și maxilarul inferior ei spun pentru determinarea vîrstei...

— Există obiceiuri vîndtoarești specifice locului?

— După ce-a nimerit vînatul, vîndătorului norocos i se pune la pălărie, o crenguță de stejar muiață în sîngele animalului. Apoi, fotografia de rigoare. E jupuită blana și încep pregătirile pentru masa vîndtoarească. O comisie de trei determină în acest timp punctajul trofeului.

— Care sînt criteriile de punctaj?

— În primul rînd, lungimea coarnelor și a primelor ramificații de deasupra ochilor. Apoi numărul total al ramificațiilor, distanța dintre coarne și greutatea lor, dimensiunea inelelor de pe craniu... Se mai punctează culoarea, perlativitatea, forma vîrfurilor ș.a.m.d.

— Care a fost cel mai greu trofeu vînat în Pădurea Roșie?

— 12 kg și jumătate. Anul trecut. Anul trecut, vîndătorii au împușcat 8 cerbi. 4 trofee au luat medalii de aur iar 4 de argint.

- Care a fost performanța la punctaj?
- 241 de puncte. Chiar anul trecut.
- Cine a fost norocosul?
- Baronul von Linden.
- Prohi biții aveți?
- Nescrise. De altfel, cred, comune tuturor vânătorilor: să nu împuști niciodată un animal culcat sau unul care se adapă. Spre deosebire de alte țări, la noi nu se mai vinează cu ajutorul gonacilor, ci numai prin urmărire și pindă. Noi considerăm că așa vânătoarea-i mai sportivă.
- Cît de mare e gospodăria dv'?
- 5200 hectare. Jumătate, bătrîni codri de stejari, jumătate, pădure tînă, sădită de noi. Avem cerbi lopătari, cerbi europeni aduși din Voronej și aclimatizați, crăpioare din Siberia, fazani din Caucaz și iepuri... locali.

... Apoi sînt, desigur, desgustările. Organizăm pentru turiști, pe cîmp, desgustări de miere... curativă. Nu zîmbiți. Noi plantăm stupii pe anumite culturi de plante medicinale și obținem soiuri de miere cu evidente calități terapeutice. Organizăm pentru turiști, degustări de ceaiuri...

(N-am fost tocmai la o degustare, dar, la restaurantul Caucaz, am participat la ceva asemănător. Îl recomand tuturor celor care ajung la Krasnodar. Pentru 5 ruble, ospătărițe în costume naționale, vor aduce pe tăvi, samovare, servicii de ceai cu cana acoperită de matrioșka tradițională, piroști rusești, bubliki (un fel de covrigi), pîne de orz, bomboane de ciocolată cu ursuleți, fructe și șampanie, iar ca «suvenir» un pachet de ceai).

... Ceaiurile de Krasnodar concurează cu cele mai bune din lume ... Organizăm pentru turiști degustări de vinuri. Medaliile de aur obținute de vinurile noastre ...

Dar să ne întoarcem pe Strada Frumoasă. E ora 9. S-a întunecat de-a binelea. Mai am exact 15 minute să ajung la hotel și să mă schimb. Sînt invitat la cină, într-o curte căzăcească ...

Ultimul toast

Undeva pe Vechiul Cuban, pe o insulă cu sălcii, mesteceni și ploi, cu bordeie acoperite de stuf și lămpașe, cu turnuri de observație, cu ziduri înalte de piatră ascunzînd ca niște fortificații case-cetăți de atamani, cu poduri suspendate peste ape cu nuferi, cu cazaci în mundire ofițerești stînd la porți, undeva pe o insulă, într-o curte căzăcească construită aidoma celor de odinioară, lîngă o masă de lemn negeluit pe care ard lumînări, vîrfuită cu bucăți de miel gătit după bătrîne rețete, cu roșii și brînză albă, fructe și băuturi tari, unul din noii mei prieteni rostește un toast:

«Părinții, buncii și străbunii au fost oameni ai slujbei severe. Cazacul și calul for-mau, întotdeauna, o entitate. De aceea alegerea calului de slujbă se săvîrșea în mari cere-monii cînd se adunau cei bătrîni spunîndu-și cuvîntul de autoritate. Era o deosebită răspun-

dere și cînstă să fi chemat să alegi calul de slujbă. El cuvenea să fie bine cîntărit căci trebuia să fie cel mai iute, cel mai viguros, cel mai ager iar din momentul alegerii sale, nu-i mai erau permise munci ci, special antrenat și îngrijit cu toată atenția, el trebuia să fie pregătit oricînd, pentru clipa în care cazacul va fi chemat la arme. Și atunci cînd se aprindea focul în turnul de observație și trîmbița răsuna în staniță, oricît de fulgerătoare erau adunările, înainte de a sări pe cal, în pragul casei, cazacului i se puneă în mînă o cană de votcă. I-o puneau în mînă părintele sau mama, soția sau logodnica, cazașul golea cana dintr-o sorbitură și spunea simplu: Na conia! (pe cal!) Iar cei din prag răspundeau: Pe cal să te întorci! De aceea, totul a rămas la noi într-un toast: durerea despărțirii de cei ce ne sînt aproape și speranța revederii... Nădăjduim să fim gazde primitoare la Krasnodar, pentru cît mai mulți turiști români. Să bem deci, pînă la fund, dintr-o sorbitură, ca dorința să ni se îplinească: Na conia!

— Na conia! am răspuns, și cu un gest eroic — băusei pînă la fund — răsturnai triumfal uriașul pahar cu buza în jos.

Muzeul Pușkin din Moscova

În Uniunea Sovietică, lui Pușkin îi sînt consacrate mai multe muzee: în orașul Pușkin (Tarskoe Selo), unde a locuit în anii studenției, la Mihailovskaia, regiunea Pscov, unde a fost exilat, la Leningrad, în ultima sa locuință, la Odesa, Chișinău, Boldino etc.

Moscova, orașul în care s-a născut poetul, își revendică, cu îndreptățite argumente, un muzeu Pușkin. El a fost organizat în cele din urmă și deschis în anul 1961, datorită donațiilor făcute de instituții și persoane particulare, care dețineau obiecte legate de viața și creația poetului. Cartea de dona-

tori a muzeului cuprinde peste șapte sute de nume, aparținînd unor oameni sovietici sau de peste hotare, care au oferit aproximativ 6000 de obiecte și 30.000 volume.

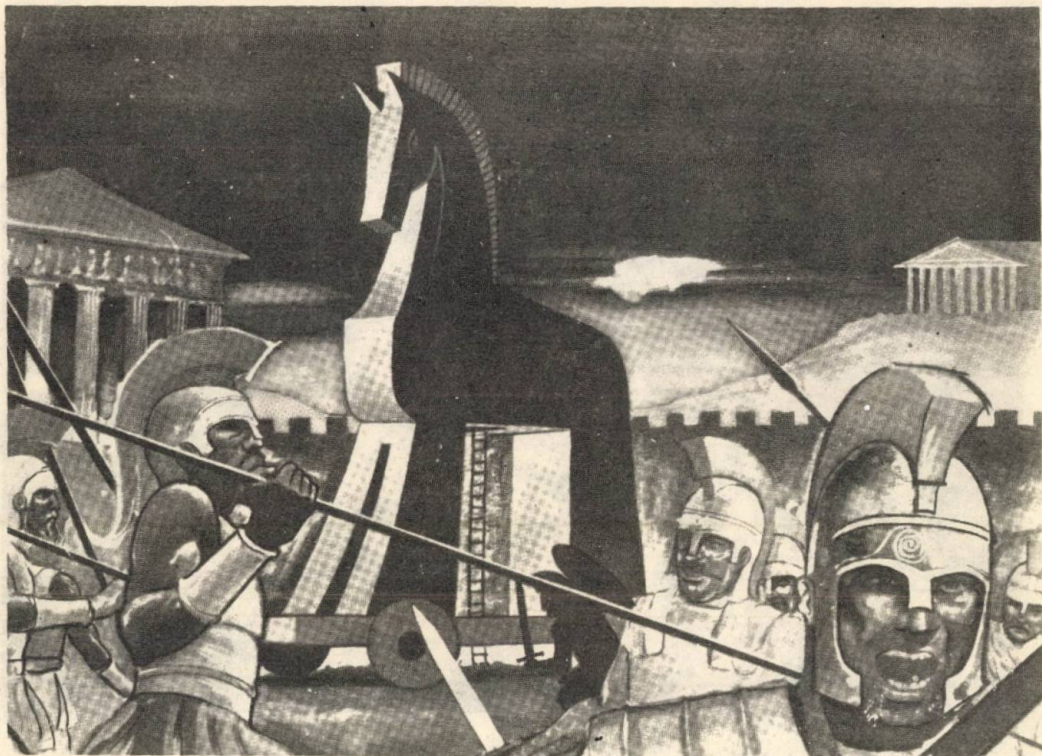
O parte din săli reconstituie aspecte de epocă sau din viața lui Pușkin: «Copilăria», «Lampa verde», cu materiale referitoare la asociația revoluționară care l-a numărat în rîndurile sale, «Colțul lui Oneghin» — evocare a cadrului în care a fost scris «Eugen Oneghin» etc.

Pe lîngă sălile de expunere, muzeul dispune de săli de conferințe și concerte, săli pentru spectacole și pentru studiouri de poezie ș.a., devenind astfel un «muzeu al poeziei», în cadrul căruia se desfășoară,

îndeosebi cu participarea tineretului, o bogată activitate artistică.

Complex memorial ESENIN

Arhitecții din Riazan au elaborat un proiect de sistematizare a satului Konstantinovo, în care s-a născut marelui poet rus Serghei Esenin (1895-1925). Se proiectează crearea unui complex memorial cuprinzînd locuința poetului, precum și casa moșieritei Kașina — prototip pentru «Anna Sneghina» cunoscutul poem al lui Esenin. Va fi organizat un muzeu și se va reface parcul, locul atît de preferat de poet.

LA TROIA, pe firul legendei...

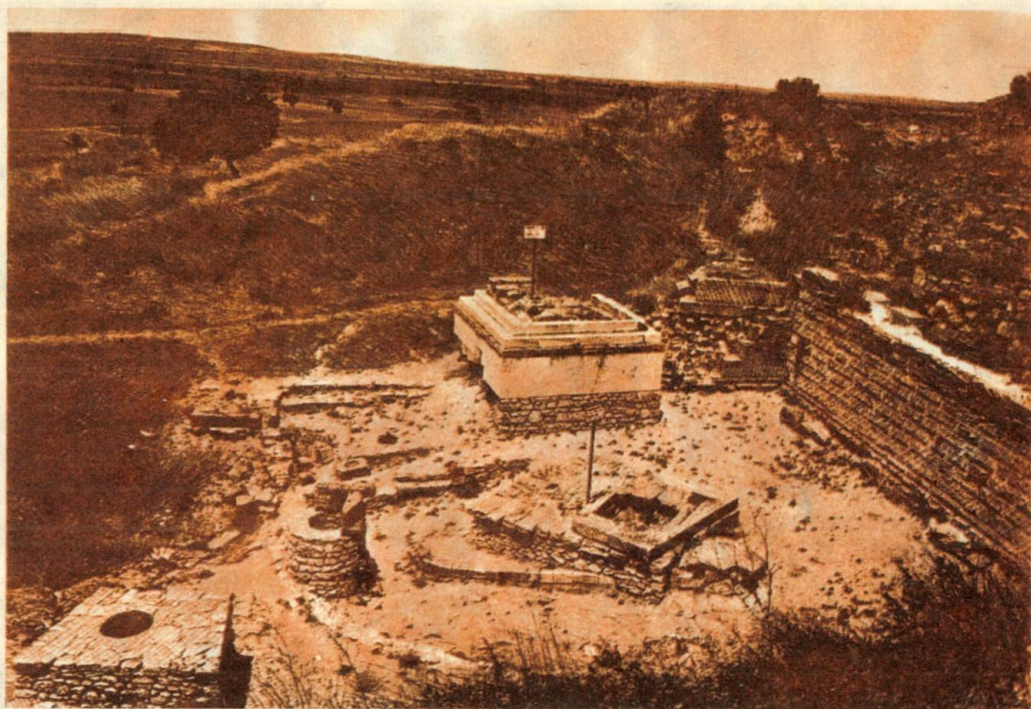
Începuse a se lumina de ziua. Istanbulul se trezea din amorțeala gata să infrunte zăpușeala unei noi zile de vară.

Mai aveam de petrecut o zi în fabulosul oraș. Vizitasem moscheea Aya-Sofia, — fosta biserică Sfîn ta Sofia, clădită în timpul lui Constantin cel Mare, — moscheea Albastră, renumită pentru decorațiunile interioare și dantelăria celor șase minarete, vizitasem palatele Topkapi și Dolmabache, cetatea Rumeli, — unde în cadrul spectacolelor de «sunet și lumină» se juca «Coriolan» de Shakespeare — și ne urcasem pe zidurile renumitei Yedicle, închisoarea cu 7 turnuri, unde a fost ucis Brîncoveanu și fiii săi. Vizitasem bazarul și ne plimbaserăm pe podul Galata, mîncînd pentru o liră pește fript, iar pentru

25 de kuruși (piaștri) fumasem tutun Latakia, cu narghileaua. Gustasem așadar cîte puțin din toate farmecele marelui oraș.

— Cu Istanbulul am cam terminat. Adică, vorba vine. Ca să-l cunoști ți-ar trebui cel puțin o lună. Ce-ar fi să dăm o fugă la Troia?

Propunerea o făcuse un inginer bucureștean, mic de statură, pe care din pricina pieptănăturii îl poreclisem «Napoleon». Ne-am aplecat asupra hărții. Un calcul rapid ne arăta că de la Istanbul la Troia trebuia să parcurgem aproape 400 de kilometri. Destul de mult. Cifra pălea însă la gîndul că vom putea vedea ruinele «Cetății lui Priam», mai ales că în grupul celor trei echipe care s-au declarat gata de start se aflau două... Elene.

Am pornit spre Troia ieșind din Istanbul pe poarta dinspre Edirne (Adrianopol). Până la aeroport (18 km)—autostradă cu șase benzi, apoi șosea bine întreținută, flancată de stații de benzină Esso, BP, Mobil sau Turk-Petrol plasate din 10 în 10 km, de reclame și de telefoane ale stațiilor de depanare auto. Pe stînga, în primii 50 km, se zărește Marea Marmara, cu zeci de moteluri și campinguri, cu plaje minuscule, aproape fără nisip—se stă la soare pe șezlonguri.

Trecem prin Silivri, un orașel fără importanță, apoi șoseaua se bifurcă: spre dreapta, către Edirne iar spre stînga, către Tekirdag (57 km) și Keșan (83 km). Pornim pe drumul din stînga. Șoseaua urcă și coboară lin, stațiile de benzină se răresc, iar motelurile și campingurile încep să dispară. Tekirdagul are puține obiective turistice: moscheea Rustenpașa, piața acoperită (Bederstenul) și casa unde a locuit regele Racoczi al II-lea al Ungariei, prin anii 1727–1734.

De la Tekirdag șoseaua se îndepărtează de malul mării iar relieful se schimbă. În stînga drumului apar coline, dealuri, unele petecite cu păduri. Trecem prin Malkara, unde cimitirul de la moscheea Omer ne amintește de cel din Istanbul: pietrele de mormint, înalte și subțiri, au sculptate în vîrf caftane de diferite forme și mărimi, după rangul răposatului. Aproape de Keșan coborîm spre valea largă a Măriței, care face frontiera între Grecia și

Turcia. Înainte de a intra în Keșan poposim la un restaurant aflat la răscruce și hotărîm să pornim mai departe doar cu două mașini: a treia, cu bagaje, va rămîne la parcare restaurantului.

Intrăm în Keșan urmînd E. 24, către Canakkale (Dardanele). Cei 80 de kilometri pînă la Galibolu ar trece greu dacă, la puțin timp după plecare nu s-ar ivi în dreapta un golf al Mării Egee, de un albastru dur, iar în stînga, vechea noastră cunoștință Marea Marmara. Drumul urcă și coboară printr-un peisaj sărac în vegetație. La intrarea în Galibolu, întîlnim o caravană cu cămile încărcate și nu scăpăm ocazia să ne fotografiem. După ieșirea din oraș, în dreapta încep să se înalțe dealuri împădurite. Întîlnim piriașe repezi, care se grăbesc spre Marea Marmara. Drumul, în serpentine strînse, urcă și coboară. În cele din urmă se strecoară printre malul mării și peretele stîncos al dealului din dreapta, întocmai ca fosta șosea ce pornea de la Orșova la Cazane. Încă puțin și ajungem la Ecebat (120 km de la Keșan), pe malul european al Dardanelor. De aici ni se oferă o splendidă vedere spre insula Imbros de unde, potrivit legendei, paharnicul zeilor aducea vestita ambrozie.

Ne grăbim să ajungem la feribot—legătura dintre Europa și Asia, peste strîmtoarea Dardanele este asigurată din oră în oră—și, în timp ce plutim spre țărmul asiatic, cercetăm cu justificată curiozitate fostele fortificații de pe cele două maluri, ridicate

pentru a străjui trecerea prin strîmtoare. Orașul Canakkale, a cărui piatră de temelie a fost pusă de sultanul Mehmet Cuceritorul, se mindrește cu muzeul său, care adăpostește o mulțime de obiecte găsite de Schliemann, descoperitorul Troiei în timpul săpăturilor efectuate cu mai bine de un secol în urmă. Ne continuăm drumul spre Izmir. În stînga noastră se înalță podișul Anatoliei. Muntele Ida, înalt de 1 700 m, pare uriaș văzut de aici, de lângă malul mării. După ce copiază conturul golfului format de Marea Egee, șoseaua urcă în serpentine strînse printr-o pădure de pini și cedri, de o rară frumusețe. Ne aflăm doar la 300 de metri deasupra nivelului mării, dar avem impresia că sîntem la cel puțin 700. Facem un popas lîngă un izvor. Unii privesc marea, imaginîndu-și drumul corăbiilor grecești care, sub comanda lui Agamemnon, s-au avîntat spre Troia, aflată pe malul pe care ne aflăm noi. Alții colecționează conuri de pini și ramuri de cedru.

Pornim. Apropierea de Troia (32 km de la Canakkale) este anunțată de reclamele diferitelor moteluri și campinguri. Un drum îngust, asfaltat, care se desprinde din șoseaua principală, —coboară lin spre malul mării, printre grădini de măsline și piersici, spre ruinele «Cetății lui Priam», care nu sînt spectaculoase ca acelea de pe Acropolea atiniană. Nu există o colină dominantă, cu ruinele unor temple —fusuri de coloane, capituluri, statui...

La chioșcul de la intrare ne procurăm prospecte. Aflînd că sîntem din România, vinzătorul —care a făcut cîndva o vizită la Constanța— ne dăruiește o hartă care cuprinde toate cele nouă etape de dezvoltare a Troiei. Intrăm în incinta fostei cetăți, acum un uriaș muzeu în aer liber. Glasul ghidului este monoton, ca o melopee inspirată de operele lui Homer, cel care a cîntat faptele eroilor războiului troian.

— Aici a fost altarul în fața căruia Cassandra a prezis pierirea Troiei. Aici se presupune că a fost adus calul troian, conceput de șiretul Ulyse. Aici a fost poarta principală, deschisă spre mare. Da, acum marea s-a retras, plaja e mai întinsă. Pe plaja din fața cetății s-au dat luptele dintre greci și troieni după ce mai întii s-au înfruntat Ahile și Hector. Aici a stat Hecuba, în timp ce soțul ei, Priam, și cei 19 fii ai lor cădeau în luptă. Aici a locuit Paris, cu frumoasa Elena...

Zicînd acestea, ghidul privește spre cele două Elene din grupul nostru: una e blondă, înaltă, cu un trup sculptural. Cealaltă e o mignonă brunetă, cu ochii întunecați. Oare cum o fi fost adevărata Elena?

Soarele se apropie de asfințit. Părăsim ruinele Troiei cu o nostalgie lesne de închipuit. Într-un mic golf al Mării Egee facem baie. Apa e altă de limpede încît, cufundați pînă la gît și stînd în picioare, poți vedea firisoarele de nisip de pe fundul mării și poți culege cochilii de melci uriași.

— Vino să-ți dea baba cu ghiocul, glumește inginerul. Să-ți spună cîți ani o să trăiești...

— Vedi Troia, poi morii i se răspunde tot în glumă. Deacum, după ce am văzut Troia, ce importanță mai au prezicerile?

leșim din apă și ne pregătim de plecare. Mai întii cercetăm cadranele de bord ale mașinilor. De la Istambul pînă aici am parcurs peste 350 de kilometri. De la Troia pînă la ruinele celebrului templu din Bergam mai sînt aproape 200.

— Ce-ar fi să poposim aici și mîine să pornim spre Bergam, apoi spre Izmir și de acolo spre Efes și Milet, patria lui Thales? propune inginerul.

Socotim că noaptea, mai ales aici, în preajma ruinelor Troiei ne va fi un sfetnic excelent, așa că aminăm hotărîrea pentru a doua zi.

Sever Noran

VOM VEDEA TURNUL BABEL?

În cadrul acțiunilor de salvare a monumentelor istorice se înscrie și reconstrucția Babilonului, unul dintre cele mai prestigioase centre politice și culturale ale lumii antice. «Babilonul reprezintă un monument strălucit al istoriei noastre, declara nu de mult directorul Departamentului de anticăritate din Bagdad, dar cînd străinii care ne vizitează țara cer să fie conduși pe aceste locuri ilustre, ei sînt amarnic decepționați, pentru că acum au puține de văzut». Arheologii vor urmări la suprafața pămîntului traseul monumentelor dărîmate sau înghițite de timp. Din cele o sută de porți ale orașului, pe care le amintesc Herodot, nu au putut fi scoase la iveală decît șapte. Un imens interes ar stîrni, în rîndurile specialiștilor și al turiștilor, reconstruirea turnului Babel.

Guvernul irakian nu a elaborat încă un plan detaliat de acțiune pentru restaurarea Babilonului, dar într-un mesaj adresat de președintele republicii, Ahmed Hassan el-Bakr, către UNESCO, în care se sublinia că «patrimoniul lăsat de babilonieni este proprietatea întregii umanității», se făcea prestigiosului for internațional o invitație la acțiune în această vastă operă de reconstruire a unuia din marile monumente rămase în istoria civilizației.

ACȚIUNI PENTRU CONSERVAREA MONUMENTELOR

Alături de dezvoltarea rețelei rutiere și de construirea de hoteluri, protejarea monumentelor ocupă un loc însemnat în planul de dezvoltare socială și economică a statului Peru. Turismul cultural poate să contribuie într-o măsură însemnată la avîntul economiei peruvienă și

pînă acum a fost întreprinsă amenajarea regiunii Anzilor, situată între Machu Picchu și Puno, pe lacul Titicaca, leagănul imperiului incasilor.

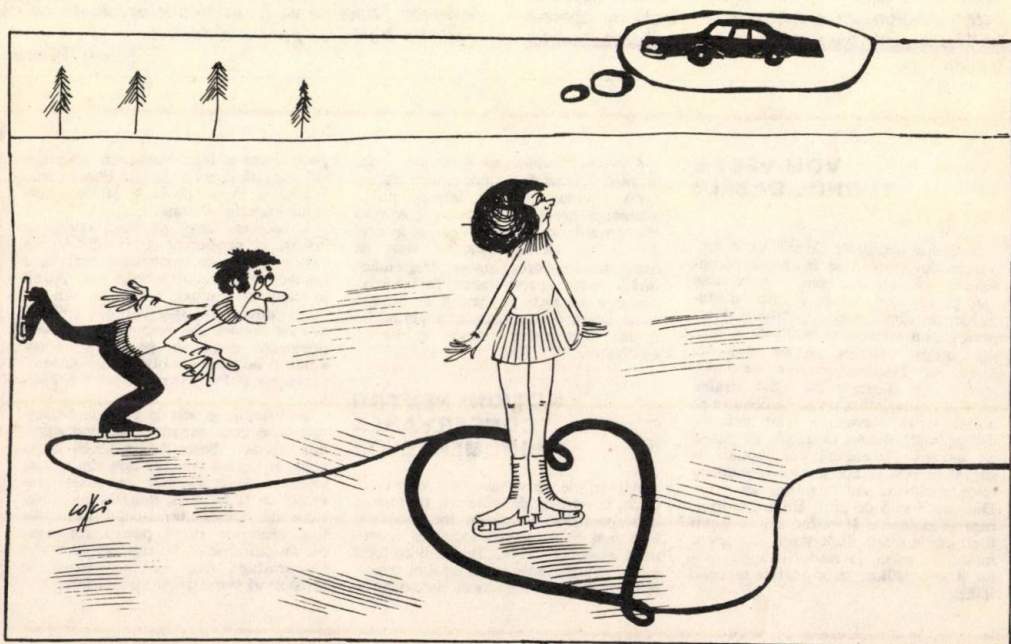
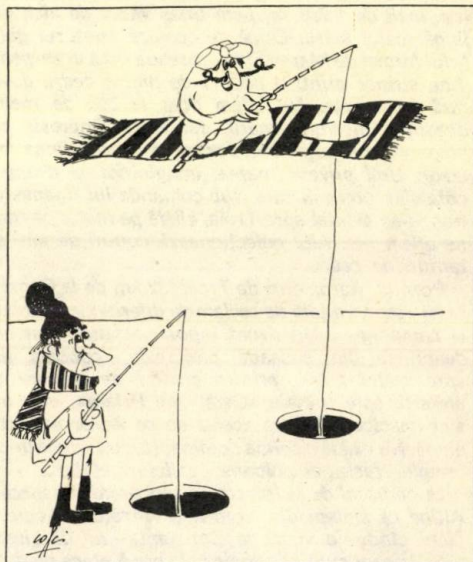
În același timp, guvernul chilian a lansat, în cooperare cu UNESCO, un vast program de valorificare turistică a Insulei Pastelui. Arheologii au pornit în căutarea tuturor vestigiilor care ar putea aduce noi mărturii din trecutul acestor locuri, în timp ce numeroase prospecte invită de pe acum turiștii amatori de peisaje exotice să își petreacă vacanțele în îndepărtata insulă din Pacific.

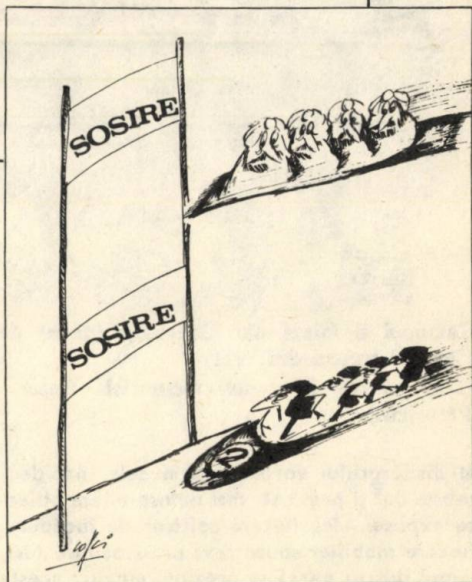
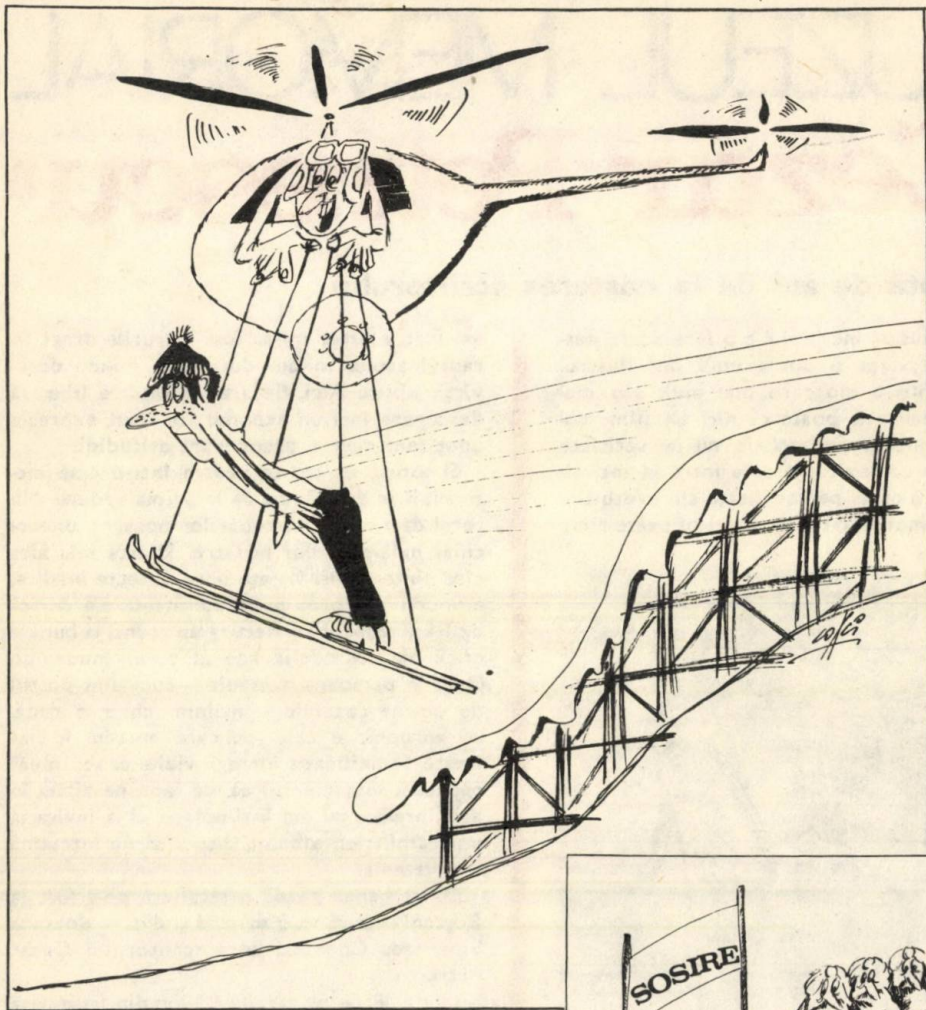
În Etiopia se află în curs de dezvoltare șase zone turistice, jalonînd «drumul istoric» dintre Addis-Abeba și Axum, în nordul țării, pe care sînt situate castelele de la Gondar, catedralele rupestre de la Lalibela, minăstirile și bisericile din vecinătatea lacului Tana. Au fost efectuate studii pentru conservarea monumentelor din regiunea Bam'van (Afganistan), unde sînt amenințate de ruină două statui uriașe ale lui Buda.

**SPORTURI
LA ZERO GRADE**

de O. COVACI

MUZEUL MEMORIAL

«Cezar Petrescu»

la o sută de ani de la nașterea scriitorului

Orice muzeu memorial e o fereastră deschisă spre viața și opera unui om ilustru. Poate că nici o biografie mai mult sau mai puțin romanțată, poate că nici un film mai mult sau mai puțin artistic, nu ne satisface mai deplin curiozitățile de a intra în intimitatea celui a cărui personalitate am prețuit-o, ca muzeul memorial. Aici, mesajul peste timp

Cazinoul și faleza din Constanța (desen de Cezar Petrescu, din 1911)

(Din colecția Muzeului memorial «Cezar Petrescu»)

al dispărutului vorbește, prin cele mai deosebite dar și prin cele mai neînsemnate obiecte expuse. Aici, fiecare colțisor de încăpere, fiecare mobilier spune ceva privitorului. Aici, omul ilustru parcă se prezintă singur: acesta

am fost, acestea mi-au fost lucrurile dragi, în cadrul acesta mi-am dus viața, mi-am desăvârșit opera. Aici, fiecare vizitator e liber să descopere, într-un exponat sau altul, expresia unor sentimente, preocupări, atitudini.

Și totuși, nu tot ce vedem într-o casă memorială se destăinuie de la prima vedere. Nu totul dă răspuns întrebărilor noastre, uneori chiar nelămuririlor noastre. Și asta mai ales când simțem puși în fața unor aspecte inedite, a unor laturi prea puțin cunoscute ale personalității respective. Recurgem atunci la bunele oficii ale custodelui sau ghidului muzeului. Dacă în persoana acestuia — cum sînt destul de puține cazurile — întîlnim chiar o rudă, un apropiat al celui pe care muzeul îl cinstește, semnificația întregii vizite se schimbă: căpătăm sentimentul că, de fapt, ne aflăm în acel interior nu din întîmplare, ci la invitația unui amfitrion amabil, dispus să ne întrețină cu prietenie.

O asemenea gazdă ospitalieră ne-a fost la Bușteni — și va va fi oricînd și dvs. — doamna Smaranda Chehata, sora scriitorului Cezar Petrescu.

La nr. 18 de pe strada Băilor din frumoasa stațiune de la poalele Caraimanului, o clădire cu etaj, înconjurată de brazi falnici, are lîngă ușa de intrare o plăcuță cu mențiunea «Muzeul memorial Cezar Petrescu».

Este casa în care a locuit din 1936, pînă la sfîrșitul vieții, în 1961, scriitorul, unde a creat cîteva din cele mai reprezentative romane ale sale și a cărei vizitare vă va dezvălui, cu siguranță, o seamă de aspecte ale vieții și activității sale, deosebit de interesante.

În sufrageria de la parter, de pildă, vă va reține atenția mobilierul în stil rustic, cu masa mare, dreptunghiulară, din mijloc, cu numeroasele obiecte de artă populară de pe pereți, cu vasele de flori și fructierele abia înprospătate.

— Lui Cezar Petrescu — ne explică gazda — îi plăceau mult creațiile de artizanat. De asemenea florile și fructele nu lipseau niciodată din casa noastră. Când ne adunam aci, în sufragerie, mulți ani după moartea tatii, mama era așezată totdeauna în capul mesei, la loc de cinste. Cezar îi arăta o dragoste deosebită și nu odată îl auzeam spunînd: «Vreau ca în România să nu existe mamă care să se laude că are fecior mai bun decît mine».

Într-altă încăpere de la parter sînt expuse diverse documente de familie și cele peste 50 de volume care alcătuiesc opera scriitorului, adevărată frescă a societății românești de la începutul veacului nostru. Printre altele, veți observa într-o vitrină o carte apărută în 1906 sub titlul «Curs elementar practic de agricultură». Autorul ei, tatăl scriitorului: inginerul agronom Dimitrie Petrescu. Amfitrionul casei vă va da o informație surprinzătoare: această carte, tipărită la Roman pe cheltuiala autorului, care și-a adunat un bogat material documentar cu prilejul studiilor făcute în Franța, este primul tratat de agricultură practică din România.

Pe pereții biroului de lucru sau al camerei de oaspeți de la etaj, o serie de tablouri — acuarele, uleiuri, desene în cărbune — poartă semnătura lui Cezar Petrescu. Curiozitatea vizitatorului este cu atît mai mare cu cît lucrările au date foarte diferite.

— Pasiunea fratelui meu pentru pictură — ne mărturisește interlocutoarea noastră — s-a manifestat încă din copilărie, paralel cu cea pentru literatură. La 12 ani, cînd Cezar se afla la Roman, unde urma gimnaziului, stătea în gazdă la un institutor, Nicolau. Cîtea mult, dar tot atît de mult îi plăcea să deseneze. Camera toată îi era tapisată cu desene ale sale, de care era tare mîndru. «Eu sînt pictor» — nota Cezar într-un jurnal de însemnări pe care avea să-l țină pînă în 1909, la vîrsta de 17 ani. Manuscrisul acestui jurnal — care s-a păstrat prin grija mamei — se află azi la Institutul de istorie literară. La 14 ani, la Iași, desenul continua să-l preocupe. Demostene Botez, care-l cunoștea de pe atunci, își amintește că Cezar obișnuia deseori să schimbe locul tablourilor sale din camera unde locuia. De fiecare dată lăsa impresia că organizează altă expoziție. Cînd în casa părintească, se întîmpla să arunce vreun desen care nu-i plăcea, una dintre noi, surorile, îl ridica de pe jos și-l păstra, spre bucuria mamei. Pe atunci

lucra mai ales capete și siluete de femei, caricaturi de elevi și profesori, etc. Mi-aduc aminte că la o teză de română a ilustrat lucrarea cu unele caricaturi. Calistrat Hogaș care-i era profesor, intuindu-i vocația, în loc să-l mustre pentru această «inovație», i-a dat nota zece. Dar la o oră de desen, s-a întîmplat odată să ia o notă proastă nu pentru că nu desenase ce trebuia, ci pentru că.... uitase acasă radiera. Zărim printre desenele expuse, sugestive chipuri de tinere fete.

— Multe datează din anii studenției de la Iași. Pe atunci, obișnuia să execute portretele unor colege sau cunoștințe, pe cărți poștale, pe care apoi le trimitea persoanelor respective, în semn de omagiu. Ba uneori, folosea chiar cutiile de țigări pentru a desena cîte ceva.

Aflăm astfel, că pînă în ultimii ani ai vieții, Cezar Petrescu avea o deosebită plăcere să creioneze figurile unor oameni care i se păreau

Schițe făcute de Cezar Petrescu în timpul unei ședințe a Adunării reprezentanților mișcării pentru apărarea păcii, din 1955.

interesanți. Pe o filă dintr-o mapă primită în 1956, la Congresul mondial al păcii, se văd cîteva caricaturi expresive ale unor personalități participante, din diferite țări. Pe un bloc-notes mai vechi se găsește un reușit portret

al lui Lenin. Sînt expuse aci și cîteva autopo-
trete care-l înfățișează la diferite vîrste.

— Pictorul Tonitza, care îi era bun prieten,
ne precizează gazda — îl îndemna adesea
pe Cezar să consacre mai mult timp creației
artistice. Pentru el însă viziunea artistică era
inseparabilă de cea literară.

Într-una din camere, printre bibliotecile
încărcate de tot felul de cărți (mii de volume în
limba română sau în limbi străine), un tablou
luminos înfățișează o pisică cu ochi mari,
sticloși și mustăți lungi. Tema tabloului ne
îndeamnă să cerem noi «destăinuiri».

— Cezar îndrăgea mult animalele. Avea
aici, la Bușteni, cîteva pisici birmane din care
una, Fiți, mai trăiește și azi. E inutil să vă spun
cîtă grijă le purta. Pe una din ele, Ţuchi, al
cărei «portret» îl vedeți, o îngrijea ca pe un
copil. O plimba, o hrănea, iar pentru amuza-
ment o dădea uneori cu roșu pe lăbuțe. «Pisica
o am alături ca pe un prieten, care nu mă de-
ranjează — spunea Cezar. Ea e întotdeauna
contemplativă și supusă. Pot s-o mîngîi cînd
vreau eu nu cînd vrea ea. De aceea țin la pi-
sică». De altfel, de cîte ori pleca la București,
își lua în tovarășie de drum cîte o pisică din
casă. Într-o zi, Cezar a găsit pe șosea și un
cîine. L-a îndrăgit la fel.

Dar vizitarea muzeului acesta din Bușteni
vă înfățișează o altă mare pasiune a scriito-

rului: aceea de colecționar de ziare și reviste.
O încăpere specială, oglindind activitatea sa
publicistică, reușește — ca într-un adevărat
cabinet de presă — zeci de colecții de peri-
odice române și străine, din cele mai diverse
domenii — artă, știință, literatură, filozofie,
drept ș.a. — unele apărute încă din anii
1848—1849. Multe din aceste publicații, pro-
curate uneori din anticariate, îi foloseau scri-
torului ca prețios material documentar, la
care făcea apel ori de cîte ori voia să cunoască
amănunte asupra unor fapte și întîmplări din
trecut, de la noi sau de aiurea. Printre altele,
este expus aici primul număr al revistei «Gîndirea», scoasă de Cezar Petrescu la Cluj, în
1921, cu colaborarea unor prestigioase con-
deie: Lucian Blaga, Adrian Maniu, Gib Mihă-
escu ș.a.

— În vremea aceea — ne face atenți d-na
Chehata — Cezar scria cîte șase articole într-o
noapte. El a condus revista pînă în 1926, cînd
a plecat la Paris. Părăsind conducerea publi-
cației, mulți colaboratori s-au retras și ei.
«Gîndirea» fără Cezar — spunea Adrian Ma-
niu — n-a mai fost «Gîndirea».

Un loc de duioase evocări dar și de bogate
învățămintе — acesta este muzeul memorial
Cezar Petrescu.

Constantin Darie

Trei monumente gălățene

Deși a fost greu lovit de dis-
trugerile celui de al doilea răz-
boi mondial, orașul Galați a
reușit să-și salveze cîteva din
vechile-i monumente istorice
și de artă. Printre acestea, scă-
pate ca prin minune, sînt și bi-
sericile Precista, Mavromol și
Vovidenia, mărturii aproape
unice și de o ridicată valoare
artistică printre edificiile care
au împodobit de-a lungul vea-
curilor promontoriul de pe
malul Dunării. Biserica Ma-
vromol a fost ridicată de dom-
nitorul Gheorghe Duca, în

anul 1669, în chiliile sale func-
ționînd primele școli din Ga-
lați; Vovidenia datează de la
sfîrșitul secolului al XVIII-lea
și rămîne unul dintre cele mai
frumoase monumente de ar-
hitectură veche a orașului;
Precista o biserică-fortăreață
de la mijlocul secolului al
XVII-lea, ridicată pe locul
unei bisericuțe din lemn de pe
timpul lui Ștefan cel Mare, il
are drept ctitor pe Vasile Lupu.
El i-a dat o structură originală
care o așează printre cele mai
izbutite exemplare de arhi-
tectură religioasă din Moldo-
va, servind inițial drept punct
de apărare la granița de sud a
țării. Este prevăzută în acest
scop cu metereze și turnuri
puternice, cu ascunzători, pos-
turi de strajă și de luptă — ele-
mente care pot fi văzute și
astăzi.

Cheile Globului

Ogașul Globului, un pîriu
mai mare născut pe versantul
sud-estic al Semenicului, este
creatorul unor chei de toată
frumusețea, săpate nu în lupta
cu calcarul așa cum se întîm-
plă de obicei, ci cu rocile me-
tamorfice. Cheile Globului au
o lungime de 2,5 km și se sfîr-
șesc la marginea satului
Globu Craiovi (unde se poate
ajunge din satul Pîtnic, de pe
șoseaua Bozovici — Mehadia).

Cîteva mori de apă semă-
nate de-a lungul pîriului între-
gesc farmecul acestor locuri,
din păcate puțin cunoscute de
turiști.

Medicul vă sfătuiește

Vacanțele sînt plăcute, indiferent de anotimp; excursiile și călătoriile le fac și mai plăcute, cu condiția ca atunci cînd pornim la drum, să nu neglijăm nici un amănunt care, în unele cazuri, poate avea o foarte mare însemnătate.

Mă voi sili în rîndurile de față să dau cîteva sumare sfaturi medico-sanitare, care pot sta la îndemîna oricărui turist, indiferent de aptitudinile și de cunoștințele sale medicale.

Voi începe prin a recomanda ca ori de cîte ori plecăm în excursie să avem cu noi o mică trusă sanitară, care să cuprindă, printre altele: o sticlă cu dezinfectant (tinctură de iod, de exemplu), mentosept (care poate fi folosit și așa cum se vinde în farmacii, pentru pansarea rănilor, sau diluat în apă pentru gargarisme, lavagii etc.), un pachetel de vată, 2—3 feșe de tifon, un rulou cu leucoplast, un tub cu tetraciclină-unguent, apoi aspirină, piramidon, antinevralgice, tablete sau fiole cu algocalmin — în cazul unor dureri accentuate (nevralgii dentare, lombosciatice sau dureri provocate de accidente: entorse, luxații, fracturi etc.). Pentru colici abdominale, ori ale vezicii biliare, se recomandă Lizadon. Este bine să avem de asemenea tablete Saprozan sau Cifoform pentru eventualele deranjamente stomacale, tablete contra tusei (Codenal) etc.

În cazul unor accidente care se soldează cu luxații sau fracturi, lucrul cel mai cuminț este de a lua cît mai grabnic contactul cu un medic și de a încerca pînă la sosirea acestuia, o imobilizare a locului accidentat, cu ajutorul a două scînduri sau bețe și o fașă, pentru a se evita mișcările, deosebit de durerose în asemenea împrejurări. Atunci cînd se ivesc și hemoragii, este absolut necesar să strîngem locul de-asupra rănii cu o fașă, pentru a împiedica scurgerea sîngelui din corp și să transportăm accidentatul cu maximum de urgență la un punct sanitar. Pentru că sîntem la hemoragii, să mai amințim de una, foarte frecventă: hemoragia nazală, care apare, de obicei, în urma unei loviri sau chiar spontan. În acest caz se recomandă repaus în poziție orizontală timp de cîteva minute.

Uneori, din cauza căldurii excesive și a oboselii apar fenomene de insolamție, cu puls

slab sau pierderi de cunoștință. În aceste situații, bolnavul trebuie trecut imediat la umbră, culcat la orizontală și eliberat de orice legătură care i-ar strînge corpul; i se va da o tabletă cu romergan sau al deconectant și se va anunța cît mai grabnic medicul.

*

Alimentația reprezintă un alt element important de care depinde reușita unei excursii. În general, trebuie să ne ferim să mîncăm alimente greu digerabile (mezeluri, afumături, tocătură, grăsimi, mai ales animale, în cantități prea mari); vom lua în schimb cu noi ouă fierte, carne slabă, friptă sau fiartă, făinoase (pesmeți, biscuiți, pîine), dulciuri (miere de albine, gem, dulceață, siropuri, glucoză în tablete etc.), brînzeturi, dar nu din cele prea sărate. Nu trebuie să abuzăm de ciocolată și cafea și mai ales să nu luăm la drum băuturi alcoolice, care diminuează, după cum se știe, reflexele, grăbind totodată apariția oboselii. Este total greșită părerea că iarna alcoolul încălzește; dulciurile dau, fără nici un pericol pentru organism, un număr mult mai mare de calorii și de energie muschiulară.

La drum, vom evita mesele abundente. Vom mîncă mai puțin și mai des deoarece, după o masă abundentă apare o stare de oboseală, de somnolență, dăunătoare mai ales la cei ce conduc autovehicule.

De băut, eu recomand apa minerală, limonadă, oranjadă, sucurile de fructe sau de tomate, ceaiul slab, rece sau apa simplă.

*

O atenție tot atît de mare va fi acordată echipamentului: haine călduroase și ușoare iarna, de preferat din fire de lînă, două-trei schimburi cu lenjerie de corp. Încălțămîntea — bocancii în special — trebuie să fie de bună calitate, bine întreținuți, largi, cît să permită folosirea unui ciorap gros de lînă, impermeabilă pentru a împiedica pătrunderea umezelii (de pe urma căreia se pot produce degerături sau macerări ale pielii).

*

Sfaturile, fie ele și comprimate la ceea ce este absolut necesar, ca în cazul de față, devin utile numai atunci cînd sînt urmate întocmai!

Dr. MIRCEA PANȚU

Marinarul cu

Căutam în București casa cu numărul 36, pe strada Sivestru. Îmi imaginam cum îmi va deschide o bătrinică născută la începutul secolului, poate un chip cu trăsături aspre într-o «mască a curajului», poate o venerabilă doamnă care ocolește oftînd mobilele rătăcind într-o descompusă arhivă cu amintiri. Am descoperit-o foarte departe de previziunile mele. În surîsul care m-a înțîmpinat — un amestec de candoare, limpezime și îndrăzneală — am găsit întreaga seninătate a unei femei rămasă nu surprinzător ci firesc tînără. De aceea poate, cine a cunoscut-o, cine a văzut-o în secvențele televizate astă vară la serbările marinei nu s-a putut gîndi desigur, decît cu uimire că femeia cu gest energic și precis grăbită să prindă un tren, să bată la mașină, să citească toate noutățile, a împlinit, la 19 iunie, 72 de ani. La Muzeul marinei din Constanța, printre documentele și fotografiile care omagiază pe bărbații slujitori ai mării, există o vitrină aparte: este acolo povestea ei, a unei femei care, acum 40 de ani, a avut curajul să aleagă viața aspră a marinarilor — **Irina Constanțiu Vlasopol.**

Fiica generalului de divizie Mihail Constanțiu, veteran al primului război mondial, Irina Constanțiu Vlasopol a fost pri-

brevetul R_{nr.}270

ma femeie marinar din România. În registrele personalului navigant figurează cu brevetul R. numărul 270—ofițer secund. «fără salariu»—emis de Căpitanul portului Brăila, în 1930. Șase ani a colindat mările, a traversat Oceanul Atlantic, a trăit în mijlocul unui echipaj de 35 de oameni. În 1938 i s-a decernat Medalia Maritimă Clasa a III-a «pentru dragostea cu care a îmbrățișat marea».

Am întrebat-o cum a început. «Cu o simplă căsătorie din dragoste», mi-a spus zîmbind «Se întâmplă prin anul 1929...» Flota noastră comercială își susține numele cu șapte vase. Societatea maritimă românească scoate la licitație patru dintre ele. Statul nu le mai putea subvenționa, piața navlurilor fiind precară și concurența străină strivitoare. Soarta fierului vechi, mizeria echipajelor concesionate — primele consecințe ale unei tragedii transcrisă în presa vremii la rubrica albă a știrilor. În anul acela Irina Constantiu împlinea 28 de ani și se mărita cu Spiridon Vlasopol, comandor de marină. Au încercat amândoi închinarea cargoului «Oituz», unul dintre cele patru vase abandonate. Putea rămîne acasă, Penelopă iubită și casnică, dar ea a preferat puntea vasului. «Oituz» era plină de gindaci și de ploșnițe. Am început să spălăm puntea, să vopsim, să lustruim alămurile. Între timp am învățat să fac aprovizionarea, să țin conturile, să mă descurc în

navlosire și să comand parimele...» Patru ceasuri Irina Constantiu și-a revăzut drumurile pe mare; golful Bosforului, Carnavalurile Barcelonei, Marea Egee, Capul Matapan, Ithaca și strimtoarea Mesina, Huelva, unde dormita corabia lui Columb, Anvers... A navigat pe coastele Africii de Nord, a văzut furtunile din golful Gasconiei, a urcat în fiorduri, pînă la Bergen, Ceea ce mi-a povestit n-a fost amintirea unei croaziere de plăcere. În calea

lui cu foi palide, cu semnul lunii mai a anului 1935, o femeie calcuła meridianul și azimutul, lega drumurile mării în linii trase cu compasul le descifra după datele sextantului. A făcut cart în subordine. S-a descurcat, ca orice ofițer secund în navigația astronomică și în cea estimată. Examenu oficial de navigator pe care l-a cerut i-a fost refuzat. Legile nu prevăzuseră un paragraf special pentru femei. Peste doi ani și-a continuat meseria la bordul vasului «Vlasopol» A trecut Oceanul și a ajuns în Argentina. «Prima femeie româncă care se dedică vieții de marinar», scria, în 1935, ziarul «El debate» din Montevideo. La Copenhaga reporterul de la «Berlingske Tidende» o descrie astfel: «ofițerul secund, o tînră doamnă și plină de feminitate... își poartă părul negru strîns la ceafă într-un coc grațios...» «Extrabladet» comentează la rîndul său: «Ofițer de marină—frumoasa Irina din România. O conversație cu cel mai gîngăș marinar din lume.»

«Sînt totuși o sentimentală». Se jenează de mărturisire și ride. Povestește cum a lucrat mai tîrziu ca dispecer într-o întreprindere cum îi reușește dulceața de portocale. Îmi arată reproduse după «marinele» lui Știubei. Din nou o amintire; doisprezece țărani ardeleni, în căutarea mirajului cu El Dorado, au cerut, dezamăgiți, să se întoarcă în țară, au fost imbarcați pe vasul «Vlasopol». «Eram foarte mîndră că lucrez pentru țară. Momentul care mă emoționa cel mai mult era ridicarea pavilionului. Am văzut ceruri de cristal, peisaje amețitoare, dar atunci cînd reveneam acasă și auzeam crîvîțul lovindu-se de talazurile Mării Negre, eram cu adevărat fericită... Am fost foarte tristă în toamna trecută. A murit bucătarul, moș Mihai Osianu...» De doisprezece ani merge în fiecare vară la Constanța. Oamenii din echipajul de altă dată, ei sau copiii lor, vin deseori s-o vadă. O invită să-și petreacă vacanța în mijlocul lor. Auzindu-i numele mulți căpitani de marină au aerul că-și regăsesc un vechi și bun camarad...

E foarte simplu să mi-o închinui ieșind iar pe puntea unui vas.. Îi voi dedica Irinei Constantiu aceste rînduri împreună cu un omagiu: am înțeles, cunoscînd-o că a călătorit prin ani este o artă a tineretii.

ANDA BASARAB

MICA ISTORIE A ENCICLOPEDIIEI

În prezent, alături de termeni deveniți consacrați cum sint «explozie economică» sau «explozie demografică», concretizind o anumită stare de fapt nemaiîntâlnită pînă în aceste ultime decenii în domeniile respective, tinde din ce în ce mai mult să se impună și cel de «explozie informațională». După statisticile UNESCO, în lume apar anual 500 000 de titluri de cărți și 350 000 de publicații periodice din toate domeniile de activitate, iar de la descoperirea tiparului pînă în deceniul al șaptelea al secolului nostru au apărut peste 50 de milioane de titluri de cărți. În asemenea condiții problema mijloacelor de informare sistematică devine de o deosebită stringență și cum automatizarea informației prin mașini de tradus, selectat și clasificat sau prin alte mijloace tehnice este încă în bună măsură într-o etapă de studiu, pentru moment — și chiar pentru mult timp de acum înainte — principala treaptă de sistematizare în acest domeniu rămîne literatura enciclopedică. Enciclopedia a devenit astfel, paradoxal, o necesitate atît pentru cercuri din ce în ce mai largi de cititori cît și pentru specialiști.

Termenul de «enciclopedie», de origine greacă (enkyklios = în cerc, paideia = educație), a avut inițial sensul de educație care îmbrățișează ansamblul cunoștințelor umane la un moment dat. Extinderea lui asupra unui gen distinct de lucrări care tratează, fie urmărind un plan tematic, metodic, fie o ordine alfabetică, unul, mai multe sau toate domeniile cunoașterii umane are loc doar în prima jumătate a secolului al XVI-lea, după ce François Rabelais traduce respectivul termen în limba franceză.

În general, este greu de stabilit cînd a apărut și care a fost prima enciclopedie din lume. Unii cercetători consideră că prima lucrare de acest gen ar fi fost cea, păstrată fragmentar, prin care grecul Speusipos încerca, în anul 370 î.e.n., o clasificare a plantelor și animalelor. Alți cercetători încep însă istoria enciclopediilor cu «Disciplinarum libri» a lui Marcus Terentius Varro (116 — 27 î.e.n.) sau cu «Historia naturalis» a lui Pliniu cel Bătrîn (23 — 79 e.n.).

La început, enciclopediile încercau o sistematizare a cunoștințelor umane acumulate pînă în perioada respectivă, într-unul sau mai multe domenii ale cunoașterii, fără a folosi, însă, un principiu în ordonarea acestora. Primele enciclopedii în adevăratul sens al cuvîntului apar mult mai tîrziu, doar în secolele XVII — XVIII. Tot în acea perioadă remarcăm și primele enciclopedii cu adevărat alfabetică, deși principiul ordinii alfabetică fusese introdus de bizantinul Suidas încă în anul 1080. Dintre primele lucrări de acest gen mai des citate sint «Dictionnaire historique» al lui Morel (1674), «Lexikon universale historico-geographico-chronologico-poetico-philologicum» al lui Johann Jacob Hofmann (1677, cu 2 volume suplimentare în 1683) și cele 7 volume, apărute între 1701 — 1706, din primul mare proiect enciclopedic «Enciclopedia italiana» în 45 volume, aparținînd geografului italian Marco Vincenzo Coronelli (1650 — 1718).

Secolele XVIII și XIX vor marca epoca enciclopediilor «gigant» dintre care se impun, din acest punct de vedere, «Encyclopedie methodique», publicată de librăria franceză Pancoucke între anii 1781 — 1832, în 166 volume — fiecare dintre aceste a tratînd o disciplină sau o materie particulară — și «Marea enciclopedie germană» a lui Ersch von Gruber din care au apărut, în perioada 1818 — 1890, 167 de volume. Cea mai mare lucrare de acest gen a fost însă enciclopedia chineză «Lhang-hi», apărută în secolul al XVII-lea în nici mai mult nici mai puțin decît 5 000 de volume! Tot ca o curiozitate menționăm faptul că această lucrare a necesitat și cel mai mare efort depus vreodată pentru tipărirea unei enciclopedii. Întrucît în epoca respectivă nu era, încă, cunoscută tehnica imprimării tipografice, în vederea realizării ei au fost construite manual 250 000 (!) de semne mobile.

Însușirea rapidă a informațiilor a făcut ca în secolul nostru și mai ales în ultimele decenii enciclopediile de mari proporții să devină tot mai nepractice, locul lor fiind luat de cele de mărime medie sau în câteva volume. Astfel «Marea Enciclopedie Sovietică» și-a redus numărul volumelor de la 60 în ediția I-a (apărută între anii 1926 — 1947) și 55 în ediția a II-a (1949 — 1958) la 30 — 35 în ediția a III-a aflată în curs de pregătire, publicind paralel, o «Mică Enciclopedie Sovietică», în 10 volume și un dicționar enciclopedic în două volume. «Meyers Konversations Lexikon» care apare la Leipzig, și-a redus numărul volumelor de la 40 în prima ediție (1840 — 1852) la numai 12 în cea de a 7-a ediție (1924 — 1931).

Există diverse alte criterii de clasificare a enciclopediilor în afară de numărul volumelor — enciclopedii mari, medii, mici — și modul de dispunere a termenilor: alfabetic (termenii prezentați în ordine alfabetică, indiferent de tema și domeniul la care se referă) și metodic (pe mari teme ca arta, istoria, literatura etc.). Astfel, enciclopediile mai pot fi naționale (se referă la un singur stat) și universale, sau generale, tratând mai multe sau toate domeniile cunoașterii și tematice, dedicate unei singure științe, unei discipline științifice sau unor părți din acestea: de exemplu enciclopedii de turism, geografice, de artă, de filozofie etc. Aceste lucrări sînt, de asemenea, de cultură generală (marea lor majoritate) sau speciale (ce se adresează numai specialiștilor dintr-un anumit domeniu).

Enciclopediile pot apărea în volume, majoritatea covârșitoare a lucrărilor de acest gen, sau în fascicule. În această ultimă categorie se înscriu, de exemplu, seriile pe domenii publicate de casa franceză de editură «Alpha pour tous», între care și cea privind «Fauna», în curs de apariție, care va cuprinde în final 150 de fascicule hebdomadar ce vor însuma 3 000 de pagini și 5 000 de ilustrații color.

În prezent, după mai bine de două milenii de la apariția primei enciclopedii considerată ilustrată — «Disciplinarum libri» a lui Varro (50 î.e.n.) — ilustrația a devenit indispensabilă, căpătînd pregnant un rol funcțional bine precizat, acela de a concretiza sau completa textul termenului respectiv. Tot mai mult spațiu este acordat ilustrației color, excelent reprodusă în lucrări ca «Encyclopaedia of World Art» (S.U.A.), «Universo» (Italia), «La grande encyclopedie Larousse» (Franța), «Bertelsmann Lexikon» R.F. a Germaniei).

Dacă în secolul trecut și primele decenii ale secolului nostru era «suficientă» o enciclopedie la o generație, adică la 20 — 25 de ani, în prezent o astfel de lucrare se dezactualizează, cel puțin pentru anumite domenii, mult mai repede, fiind necesară reelaborarea și reeditarea în întregime la 7 — 8 ani sau publicarea de volume suplimentare. Astfel, enciclopedii de notorietate universală, cum sînt «Britannica» (23 volume) — în 1968 a împlinit două secole de existență — și «Americana» (20 volume) — care se apropie de un secol și jumătate de existență — și-au scurtat intervalele de apariție, în ultimele decenii reeditîndu-se integral la numai 4 — 5 ani, scoțînd în perioada respectivă și volume suplimentare anuale.

În același timp, necesitatea instrumentelor de lucru pentru specialiști și chiar pentru pătri mai largi, a determinat o tendință de diversificare a acestora în sensul apariției enciclopediilor tematice. Tonul în această direcție l-a dat casa de editură «Larousse» care pe lângă «Grand Larousse» și «Petit Larousse», enciclopedii generale, a trecut la realizarea dicționarelor specializate, printre cele apărute înscrîndu-se și cunoscutul «Dictionnaire des explorations» (1960, într-un singur volum). Unele enciclopedii de acest gen au ajuns să înregistreze un număr mare de volume fiecare: «Encyclopaedia of World Art» (15 volume), «Encyclopaedia of Philosophy» (1967, 8 volume), «Mc Graw-Hill Encyclopedia of Science and Technology» (1960, 15 volume), «Sport Enciclopedia. Enciclopedia delgi sport e degli atleti» (1967, 8 volume, plus 4 volume suplimentare în perioada 1968 — 1971). Apar din ce în ce mai multe enciclopedii de turism între care se remarcă «Encyclopedia of World Travel» și «World Traveler's Encyclopedia».

Au apărut, îndeosebi în S.U.A., enciclopedii destinate elevilor și studenților care le consultă pentru întocmirea lucrărilor școlare cu o anumită temă, mai frecvent depe o țară: «Lands and Peoples», «New Standard Encyclopedia», «Golden Home and High School Encyclopedia».

În România prima încercare datează din 1842 cînd apare la Iași o fasciculă dintr-un «Lexikon de conversație», dar cea mai veche enciclopedie românească apărută în întregime este «Enciclopedia Română», în trei volume, editată la Sibiu între anii 1898 — 1904, sub auspiciile asociației «Astra». Dintre celelalte lucrări de acest gen apărute pînă în prezent menționăm prima și singura enciclopedie metodică românească — proiectată de Dimitrie Gusti — din care au apărut doar 4 volume, în perioada 1938 — 1940 și «Dicționarul Enciclopedic Român», în 4 volume (1962 — 1960).

În prezent Editura enciclopedică română, înființată în 1968, prima instituție românească specializată în publicarea unor asemenea lucrări, are sub tipar un «Mic dicționar enciclopedic» într-un singur volum (cu peste 40 000 de termeni), în genul «Petit Larousse». Sînt în curs de pregătire, la aceeași editură, «Enciclopedia României» (în 5 volume), care se va referi, numai, la realitățile românești din toate timpurile, «Marea enciclopedie română» (în 10 volume), de tip universal și numeroase mici enciclopedii și dicționare enciclopedice pe domenii (istorie, artă, geografie, economie etc.).

Silviu Neguț

ÎN POTCOAVA CURCUBETELOR

un monument de artă

Ascuns în curbura Carpaților, în regiunea care formează cumpănă apelor între Rîmnîc și Buzău, fostul schit Găvanul oferă drumețului posibilitatea cunoașterii unui interesant monument de artă.

Călătorul care dorește să ajungă în acest loc, urmînd drumul cel mai ușor, va porni din orașul Buzău de-a lungul văii Slănicului buzoian, străbătînd-o cale de 50 km pînă la Minzălești. Șoseaua bine întreținută, în curs de modernizare străbate plaiuri incintătoare, ușurînd totodată pătrunderea într-o zonă în care se găsesc cunoscuții vulcani noroiși, numeroase monumente de arhitectură populară, construcții cu valoare istorică și artistică etc.

Din Minzălești drumul, devenit potecă de picior, se leagă de Pîrîul Jgheabului, trecînd pe lîngă «Grunj», interesant monolit de humă amintînd, la scară redusă, Căpățîna de Zahăr din Rio de Janeiro. Căderea străbate prin canioane și hornuri de sare, urcînd serpentinele prăpăstioase de pe Dealul Plavățului și răsbind sus la Cîreșul de unde vara ți se oferă către răsărit, spre Bisoca, panorama acelei întinderi nesfîrșite de finețe înflorite descrise în paginile României Pitorești, de către Al. Vlahuță. De aici, pe cărarea care urmează culmea înfundîndu-se în pădure mai ai aproape un ceas pînă la schit. Îți apare în mijlocul unei poieni ce coboară domol către răsărit, strînsă pe trei laturi ca într-o potcoavă de culmea semeață a Curcubetelor, alcătuiind un cadru de măreție naturală, învăluită în tăcere și singurătate. În mijlocul a ceea ce a mai rămas din împrejurare și din chilli se ridică, înaltă, sveltă, cu un acoperiș alb-argintiu, biserica; o adevărată «bijuterie în lemn», care în forma actuală datează cam din anul 1828. A fost construită în formă de treflă, avînd absidele laterale înscrise în contururi pentagonale cu un pridvor închis la intrare. Acoperișul susține cu ajutorul unor postamente prismatice șase turlă cu cupole în formă de clopot, din care patru principale, inegale ca înălțime, sînt dispuse în lungul axei clădirii iar celelalte două, mai mici, deasupra absidelor. Interiorul iese în evidență prin pictura în ulei executată direct pe scindură de *Nicolae Zograff* din Sibiciu și de către elevii săi.

Reține, de asemenea, atenția timpla sculptată în lemn suflat în aur, despre care se spune că a fost adusă de la Petrograd.

În jurul bisericii, cu excepția clopotniței și a chișcului ce domină de pe un dîmb un frumos heleșteu dreptunghiular, nu se mai văd decît ruinele vechilor chilli și clădirilor anexe. Într-una din ele se mai pot descifra autografele pictorului Constantin Andreescu trecut pe aici prin 1873.

Pe malul lacului un șipot rece străpunge tăcerea cu susurul său neîntrerupt. El se alimentează din izvorul ce coboară din locul denumit «La Lăstuni», unde Alexandru Vlahuță l-a întîlnit și cunoscut pe schimnicul Sofronie, cel care fusese în tinerețe cătană sub Ipsilante și haiduc de codru, a cărui amintire se mai păstrează și astăzi în istorisirile bătrînilor din satele vecine.

Citorie moșnenească de pe la 1710, schitul Găvanul a stat martor multor evenimente. Ridicat mai întîi pe punctul «La Lăstuni» sub forma unei mici biserițe; mutat mai apoi în poiană, lîngă lacul din stînga actualei biserici a fost jefuit și incendiat la 1821, de către turcii care urmărindu-i pe eteriști, au surprins și ucis aci un grup de boieri și negustori refugiați. Acest fapt, impresionant în toate detaliile sale, a stat la baza unuia din primele romane ale literaturii noastre «Catastrofa întîmplată boierilor în Muntele Găvanul» de Alexandru Peli-mon.

Pe la 1828, așa cum am arătat, schitul s-a refăcut în forma și pe locul actual, fiind vizitat, în afară de pictorul Andreescu printre alții de istoricii C.D. Aricescu și Grigore Tocilescu care ne-au lăsat în scrierile lor interesante impresii și mărturii.

Un rol important avea să mai joace în vîltoarea evenimentelor anilor 1916—1917 cînd, datorită poziției sale izolate și înaintate din Carpați, a servit ca loc tainic de trecere către frontul din Moldova pentru mulți soldați români rămași în teritoriul ocupat.

Începînd din anul 1960, schitul Găvanul a fost declarat monument de artă.

VALENTIN GEORGIAN

Un vot de încredere

Proscrisei biciclete

Pare-mi-se că Aradul este a doua urbe din Europa la capitolul «biciclete pe cap de locuitor». Și asta, cred eu, nu pentru că arădenii ar fi mai săraci decât restul românilor (cei cu mașini!), ar avea fobia toxelor servite de echipamente în mai mare măsură ca aiurea sau ar urî tramvaiele și celelalte mijloace de transport înghesuială (pardon, în comun). Desigur, nu. Pur și simplu, arădenii sînt...

În sfîrșit, nu intenționez să-i jignesc pe cei ce nu locuiesc la Arad, mai cu seamă că nici eu n-am trecut prin orașul acesta frumos decât de vreo cîteva ori. În schimb, eu iubesc bicicleta. Da. Și oricît ar însemna asta cauza multelor zîmbete superioare cu care sînt gratificat, rămîn la a mea. N-a fost loc în care să nu mă pot descurca cu bicicleta (evident, crestele munților i le las lui Emilian Cristea, altfel și domnia-sa adept al biciclului), nu m-am putut plînge pe unde va că nu găsesc spațiu de parcare, n-am rămas în pană de benzină și nu am încercat durerea acuzată de unii după un impact cu copacul

ori alte viețuitoare, la 100 pe oră; acuzată zic, în caz că au mai rămas cu 50 la sută valoare de întrebuițare.

Este adevărat, nu-mi pot socoti vacanțele în mii de kilometri și ar trebui să mă simt un paria pe lingă țănoșul călăreț pe «Mobra». De, fiecare bine, cu răul lui; ceea ce mi se pare excelent, mai cu seamă atunci cînd «răul» îți face numai bine.

Dar vorba multă — sărăcia omului. Mai înțelept ar fi să încălecăm pe-o șa...

În susul Arieșului

«În sus» m-a cam pus pe gînduri M-am autosalvat («auto» ăsta peste tot s-a amestecat!), socotind că, de vreme ce n-am prețat să urc la Stîna de Vale, prin Budureasa, cu bicicleta, n-aș mai avea motive de temere...

Așadar, cuvenitul tur prin Turda. Cîteva monumente interesante, un muzeu la fel, complexul băilor sărate peste așteptări (aceiași ciudățenie ca pe litoral: lacuri surori, unele sărate, altele

cu apă dulce). La urmă, meritatul prînz în excelentul local din centrul urbei; prînz frugal, lipsit de lichide, cum îi șade bine temerarului ce pornește, pe șa, «în sus».

Pînă la Cîmpeni sînt cam 90 de kilometri, fără abateri. Asta ar însemna vreo 5—6 ceasuri de mers întins. Gînd meschin, cu iz de deformare profesională. Îmi fac mea culpa, zăbovind îndelung în fața evocării lui Mihai Viteazul din comuna care-i poartă numele. Monumentul amintește că marele Domn a fost ucis aici de oamenii generalului Basta. Încerc să scrutez adîncul, ascultînd de tradiția care susține că sub soclu s-ar afla și mormîntul întîiului făuritor al unirii românești. Evident, îmi continui cursa fără să dezleg enigma. Regret la care se adaugă, tardiv, un al doilea: nu îndrăznesc să atac drumul de țară spre Moldovenești — deși scurt — loc aureolat de vestigii romane și medievale. Poate că ezitarea este și produsul mirajului apropiatei vîi propriu-zise a Arieșului, pe al cărei drum asfaltat alerg acum cu bucuria copilului ce primește o jucărie nouă.

Bicicleta, o «semicurse» cu schimbător de viteză, nu mă trădează, așa că nu-mi rămâne decît să inspir prin toți porii noutatea, acompaniindu-mă cu versurile lui Jebeleanu:

«Privind strălîmpezele-i unde,
Văd Arieșu-n fund de vale
Cum lunecă și cum s-ascunde
Sclipind din mii și mii de zale...»

Un mai proaspăt fir de asfalt duce, în dreapta, pînă aproape de cheile Turzii—vechi amor—dar, mulțumindu-mă cu trecutul, fac experimentul de a refuza complicațiile. Cel puțin pînă la Buru, comună cit un orașel, placă turnantă spre patru zări: la răsărit Turda, la apus Cîmpeni, la miază-noapte valea Iarei cu olari vestiți și urme de cetăți medievale, la miază-zi, muzeu etnografic în Rîmetea, relicve romane și cheile Aiudului... Grea cumpănă! Dacă ar fi să văd totul, aș mai ajunge și la Cîmpeni peste vreo săptămînă. Ca să nu mă împingă păcatul trec, nu fac nici măcar escala plănuită. Cîțiva kilometri mai departe, însă, nu mai rezist ispitei; hotărîsc să nu mă privez de ineditul întîlnirii cu prima așezare autentic apuseană, în consecință virez la dreapta, spre satul Ocolîș.

Este cazul aici să fac o paranteză. Călătoria la care mă refer fiind făcută pe timp destul de cald, pe o distanță lungă cu porțiuni grele de drum, am folosit o ținută vestimentară sumară: cămașă subțire, șort, pantofi de ciclist. Prevăzusem un potențial inconvenient, dar el s-a dovedit a fi mai serios decît îl credeam. Ei bine, din păcate, pentru locuitorii multor orașe și sate prin care am trecut, un bărbat îmbrăcat în pantaloni scurți este socotit mai gol decît același făcînd nudism pe litoral! În drumetie, piedică mult mai mare decît s-ar părea. Drept care, la hotarul fiecărei localități unde aveam de gînd să mă opresc, a trebuit să procedez la schimbarea șortului cu pantalonul lung. Curios, hilar dacă vreți, dar adevărat. Am îndeplinit ritualul și la marginea satului Ocolîș...

Cam la jumătate de kilometru

altitudine, Ocolîșul este, în condițiile specifice Apusenilor, așezare de munte. A face agricultură aici e o cochetărie cu pămîntul—puțin și accidentat, fără excepție. Pe platourile înalte, da, crește porumbul și, dacă nu-l jefuiesc mistreții între timp (zonă protejată, nu pot fi vînați), mai culege și țăranul cite ceva. Încolo, păstorit. Din tată în fiu, de cînd își cunosc ființa. Pe vremuri, vatra satului era pe muntele Virfuiata. Acolo mai sînt și unele urme de minerit. Cine știe cînd o fi fost asta!... Astăzi, oamenii întregesc gospodăriile în vale. Bineînțeles, cu lemn. Case din lemn, coșare din lemn. Coșarele acelea cu acoperișul țuguiat, întocmai cum se găsește și casa «Craiolului Munților» de la Vidra. Și școala este tot din lemn întocmită. Și lingurile, și străchinile, și șaua din spinarea cailor mărunți de munte.

Prin sat curge apa Ocolîșului, pe lîngă ea se strecoară drumul, și pe drum lunecă la vale un căluț—pînă la briul omului vinjos—împovărat cu aba și țesătură flocoasă din care se mai prelinge apa. Alături munteanca, jună, cu pîrgă în pomeți. Îngînă surul apei:

— Bună ziua, domnule...

Comit necuviința de a nu-i răspunde. Mi-a luat graiul apariția aceasta desprinsă din de demulturi sadoveniene. Cînd, desigur, nu mă mai poate auzi, biigui totuși: «Bună ziua». Probabil ca să-mi mingie conștiința.

Din șosea la Ocolîș sînt doi kilometri. Alți doi pînă la Runcu, de unde pornește piepș poteca spre cheile Pociovaliștei. Și tot de aici—cîțiva pași pînă în cheile Runcului. Versanții muntelui nu sînt prea înalți dar goliciunea, griurile și sălbăticia te înfioară. Respiri ușurat ceva mai sus, față în față cu o minusculă jucărie ce arată mină de om: este pîua de postav, pîuă străveche minată de apă, arhaică unealtă de care tocmai se desprinsese acel tablou arhaic, încă viu—femeia și calul. Cîndva, Geo Bogza a scris: «Un om și un topor, un om și un cal, un om și un brad, acestea sînt aspectele sub care se prezintă viața aici».

Îmi petrec noaptea într-o casă de ocolîșan. Mi-o petrec, la propriu. După ce o vreme se minunează de venirea «domnului» pînă în «țara» lor, așa, cu bicicleta—femeia, sfioasă, rămăsese într-o pată de umbră—prind să curgă întrebări despre lume și de toate. Chindiiile aduc taifasul slujit cu credință de vinars, la o temperatură înaltă. Aflîndu-ne prieteni de cînd lumea, ne lipsim de lumina lămpii, să ascultăm adîncurile. Chircit pe scaunul scund cu trei picioare, moțul vorbește cu glas tremurat.

... Pe dealul vecin, Jidovina îi spune, sînt spre soare răsare bolovani mari și stînci împrăstiate care pe unde. Astea-s de la cetatea uriașilor din vechime. Voiau uriașii să ajungă cu zidăria lor pînă la cer. Într-o zi, femeia unuia din lucrători a călcat învoiala care-o ținea să se apropie, și-a venit cu traista plină de merinde. Înfricoșată de ce-i vedeau ochii și nepricepind vrerea bărbaților, ea blestemă în gînd îndrăzneala uriașilor. Atunci, ca la comandă, totul s-a prăbușit, îngropînd laolaltă și trufia și prostia omenească...

A trecut de miezul nopții; în jur e numai negru și tăcere. Nu se aude nici măcar lătrat de ciine. Mă arăt nedumerit.

— Văzut-a-ți pe la noi cine?

Nu, nu văzusem,

— Aici nu pune nimeni mîna pe ce nu-i al lui...

Vorba s-a legat mai departe, despre portul sătenilor, musai ca cel din bătrîni, despre coafurile femeilor—cozi răsucite în jurul urechilor, după vîrstă, cum numai pe aici se pot vedea—despre Simeon Balint, prefectul de la 1848, viteaz între viteji lui Avram Iancu, iscusit conducător al moșilor, care aici și-a avut tabăra la vremea aceea de restriște și virtute.

Ne-a chemat somnul tirziu, spre revărsatul zorilor. Am adormit legănînd de sporovăiala pîriului de sub geam, bucurîndu-mă de gîndul bun ce mă împinsese să intru pe drumeagul acesta de munte, cu indoită speranță la ce aveam să mai întîlnesc în susul Arieșului...

P. MIHAI

VIZITAȚI

Complexul
muzeal
BRUKENTHAL
din Sibiu,
cu toate unitățile
și expozițiile sale
permanente
și sezoniere:

În **PALATUL BRUKENTHAL**, Piața Republicii nr. 4:

Galeria de artă

Artă populară

Arheologie-istorie-lapidariu

În **TURNUL SFATULUI**, Piața 6 Martie nr. 1:

Din istoria orașului Sibiu (deschis între 1 mai — 1 octombrie)

În **CLĂDIREA DIN STR. CETĂȚII** nr. 1:

Expoziția de bază: Sistematica lumii animale

În **STR. ȘCOALA DE ÎNOT**, nr. 4:

Expoziția specială « Arme și trofee de vânătoare »

În **PIAȚA 6 MARTIE**, nr. 26:

Expoziția specială de farmacologie (în curs de organizare)

În **STR. SINDICATELOR UNITE**, nr. 10:

Colecția malacologică (250.000). Vizitarea la cerere pentru specialiști

În **PIAȚA 6 MARTIE**, nr. 21:

Fresca din 1631 (se vizitează între 1 mai — 1 octombrie; la cerere, în grupuri)

În **PIAȚA REPUBLICII**, nr. 5:

Casa Albastră (monument istoric în curs de restaurare)

În **STR. 1 MAI**, nr. 2:

Vechea Primărie a municipiului Sibiu (monument istoric din sec. al XVI-lea, în curs de restaurare). Se vizitează numai la cerere, în grupuri.

În **DUMBRAVA SIBIULUI:**

MUZEUL

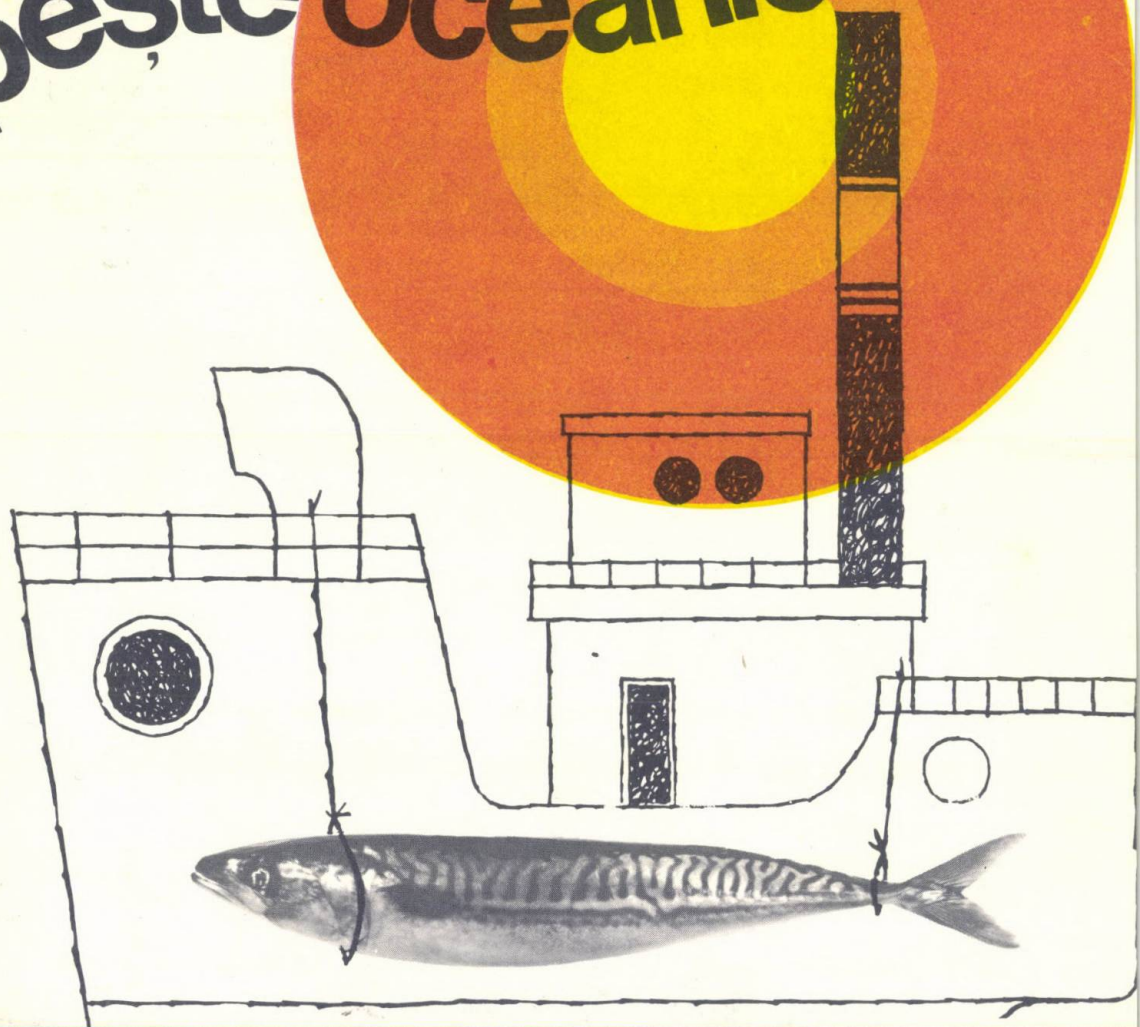
TEHNICII POPULARE

deschis între

1 mai — 1 octombrie.

NICI O MASĂ FĂRĂ PREPARATE DIN:

pește oceanic

PEȘTELE OCEANIC CONȚINE:

FOSFOR: utilizabil la formarea oaselor

IOD: indispensabil glandei tiroide

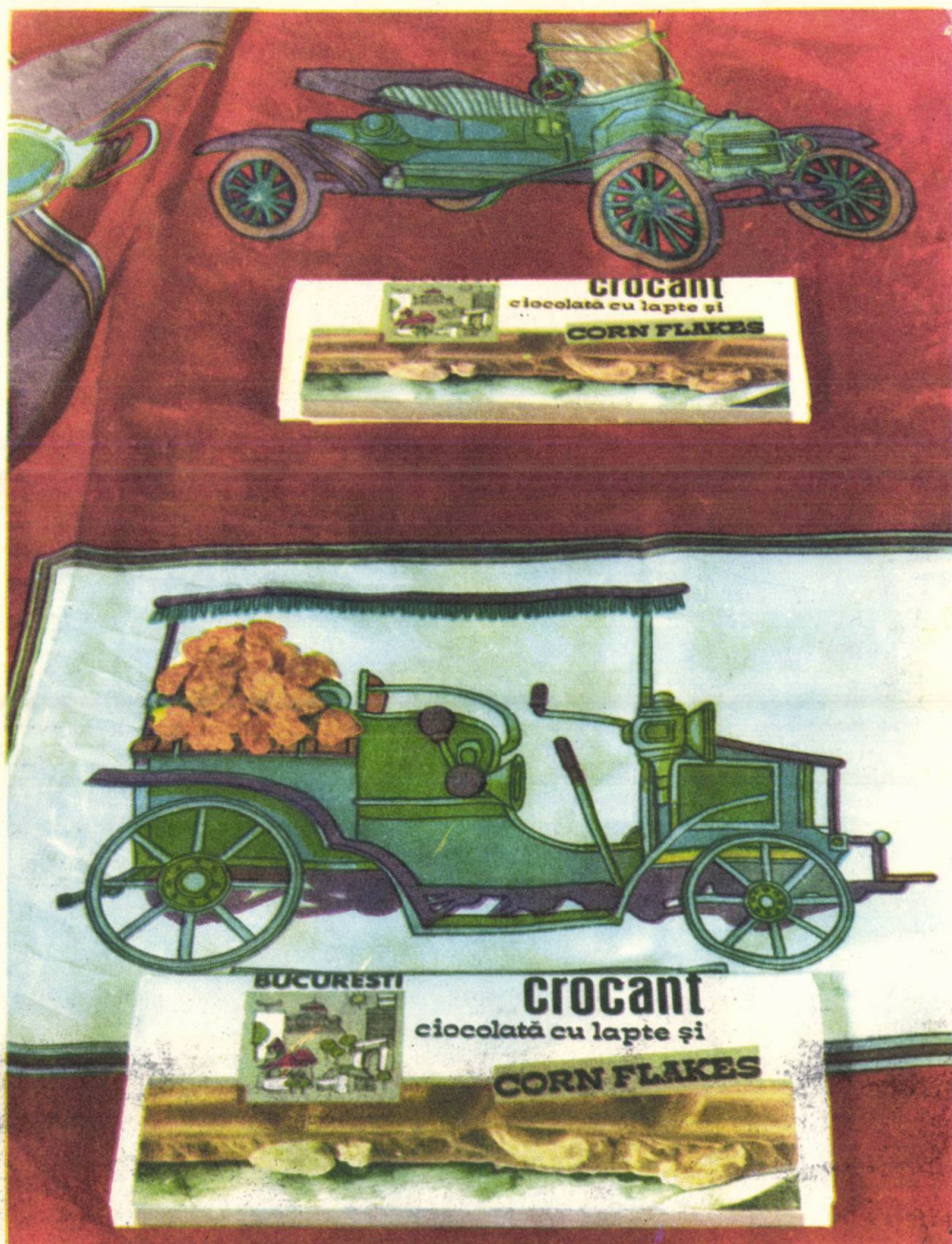
FLOR: necesar danturii dumneavoastră

VITAMINE: substanțe importante ce reglează funcțiile vitale

ACID GLUTANIC: necesar creerului.

● MACROURI ● STAVRIZI ● HEK ● MERLUCIUS ● COD

Nelipsită în orice călătorie din rucsacul dv.
Aromatizată, gustoasă, tonifiantă

Un nou sortiment superior
al Fabricii de produse zaharoase București

TURIȘTI!

În Iași veți găsi,
complet
reamenajate
două restaurante
cu o veche
tradiție:

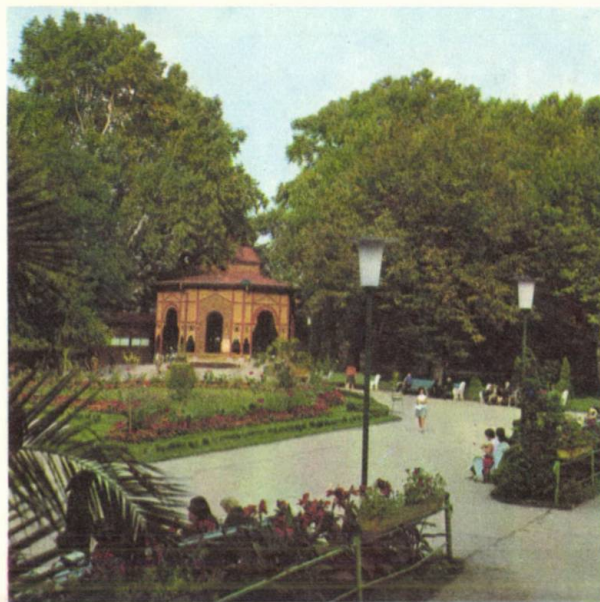
Crama «BOLTA RECE»
și
Hanul «TREI SARMALE»
un hotel modern
«UNIREA»

dotat cu un restaurant elegant, braserie,
bar de noapte, cafe-bar și o cofetărie-terasă

un motel
«BUCIUM»
situat la 10 km.
de oraș,
pe dealul
Repedea

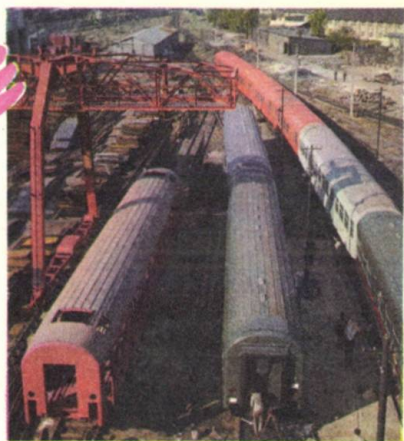

Cunoașteți
BĂILE
BUZIAȘ?

dar
BĂILEA
CALACEA?

sînt două stațiuni balneoclimaterice
de pe teritoriul județului Timiș,
cu însemnate proprietăți curative
condiții optime pentru odihnă și tratament balnear

UZINA DE

VAGOANE ARAD

Constructorii de vagoane din Arad sînt permanent preocupați de confortul călătorilor și al transporturilor. Ei depun eforturi susținute pentru creșterea producției, îmbunătățirea calității produselor, diversificarea producției, modernizarea capacităților existente de producție, în funcție de cerințele pieței interne și externe. În cadrul cincinalului actual se urmărește, în-deosebi, dezvoltarea capacităților la vagoanele de clasă, atât cantitativ, cît și cu posibilități de diversificare, prin executarea de vagoane bar, dormitor, bagaje, restaurant etc., precum și mărirea capacităților la vagoanele de mărfuri pentru seriile scurte, ca și la cele pentru călători.

Noul tip de vagon, vagonul de călători suburban de clasă a II-a, care se execută în prezent în producție de serie, este destinat și transportului de turiști, de grupuri de elevi în excursii sau alte grupuri organizate, pe trasee și rute în circuit. Aceste vagoane de călători dispun de 104 locuri, față de

De asemenea vor mai fi concepute noi vagoane cu posibilități de adaptare în timpul nopții a locurilor în cușete pentru dormit, fiecare compartiment dispunînd de 6 asemenea locuri-pat. Se vor fabrica și vagoane de călători care vor dispune, în 2/3 din suprafața unui vagon, de bar, iar în restul de 1/3 — de locuri obișnuite.

Instalațiile interioare de iluminat, încălzit și ventilație sînt fabricate la nivelul tehnicii mondiale, iar la realizarea lor concură o mare parte din industria noastră electrotehnică și de specialitate.

În cadrul uzinei funcționează și un centru de proiectări propriu, care are menirea de a proiecta toate vagoanele produse în țară. De la crearea sa și pînă în prezent, centrul de proiectări și-a dublat producția.

Preocupările pentru diversificarea producției de vagoane nu se opresc aici. În prezent uzina colaborează cu Institutul de cercetări al căilor ferate București și cu Institutul politehnic Timișoara, la dispoziția cărora a pus vagoane laborator, echipate la cel mai înalt nivel tehnic, cu hoghiuri cu frîne disc (noutate în transporturile pe căile ferate) și cu frîne electromagnetice pentru viteze mari.

Toate aceste pasionate preocupări, care vor face călătoriile noastre mai plăcute, mai confortabile constituie un motiv puternic pentru marele prestigiu de continuare a creșterii al uzinei octogonale de pe Mureș.

EUGEN GIVULESCU

**Fabrica de confecții SECUIANA din Tg. Secuiesc
produce o gamă variată de sortimente
pentru export și pentru consumul intern**

**Noutatea producției
este pantalonul PERMAPRESS
cu dungi permanente**

**PERMAPRESS se întreține ușor,
nu se calcă după spălare**

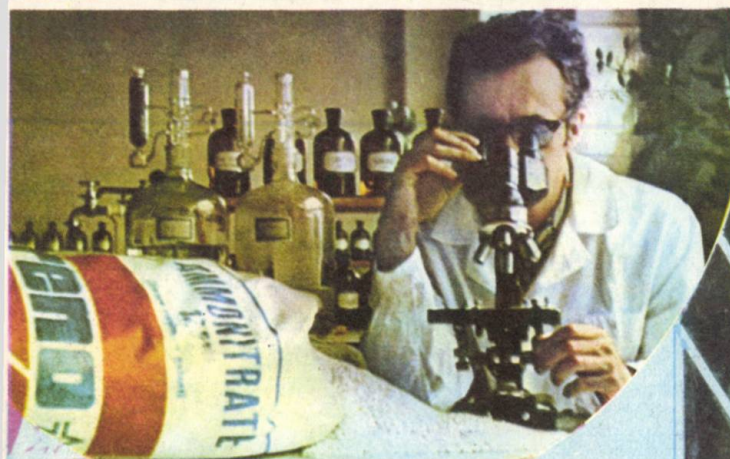
**Cereți în magazine
pantalonul Permapress
cu marca SECUIANA
Tg. Secuiesc**

**COMBINATUL
DE ÎNGRĂȘAMINTE AZOTOASE
TÎRGU MUREȘ**

Str. Gh. Doja Nr. 300
Telefon: 14 614 — 14 619
Telex: 011246

produce și livrează

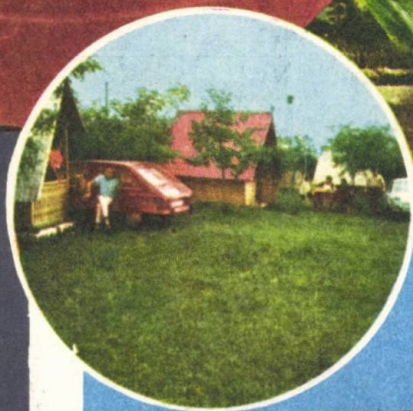
amoniac sintetic și azotat de
amoniu granulat neaglomerabil
(îngrășămînt) cu un conținut total
de azot: 33,5 %

COMBINATUL
DE
ÎNGRĂȘAMINTE
AZOTOASE

TÎRGU MUREȘ
ROMÂNIA

fulgi de
porumb

In drumetii

O rezolvare practică
a micului dejun — fulgi
de porumb consumați
cu lapte, iaurt, smântână
etc. — sau a desertului
— fulgi de porumb cu
fructe proaspete sau
conservate (dulcețuri,
compoturi, etc.) —

corn
flakes

De ce vă consumați
timpul dv. prețios?
Industria vă vine în ajutor.

Cozonac
extra de tip
PANETTONE

CIMP
BUCUREȘTI

ASIGURAREA

TURIST

Călătoriile dese pe care o persoană, datorită profesiei sale, este obligată să le facă sau pe care le facea de plăcere, în vacanță, sînt uneori însoțite de evenimente neplăcute. E vorba de accidente care, în ciuda măsurilor de prevedere ce se iau, sînt totuși destul de frecvente și care pot aduce vătămări corporale persoanelor sau distrugeri bunurilor lor rămase acasă sau luate în deplasare.

Nu e bine ca omul să pună totdeauna răul înainte, dar e bine ca el să nu uite niciodată că e dator să ia măsurile necesare de prevedere.

Asigurarea de accidente «Turist» răspunde acestor necesități.

Aceasta se încheie ... pe durata de o lună ... cu persoane în vîrstă de la 16 la 70 de ani, pentru cazurile de deces și invaliditate permanentă, ambele din accidente, și pentru cazurile de vătămare sau distrugere a bunurilor din gospodărie.

Plătind o primă de asigurare de numai 15 lei, persoana respectivă și bunurile sînt asigurate pentru următoarele riscuri și sume:

Categorii de riscuri	în caz de invaliditate	în caz de deces
accidente de circulație auto-moto	25.000 lei	15.000 lei
... accidente la domiciliul asiguratului (incendiu, trăsnet, explozie, cutremur de pămînt	20.000 lei	10.000 lei
... alte accidente	10.000 lei	5.000 lei
... bunuri gospodărești	20.000 lei	

Pentru încheierea asigurării, vă puteți adresa responsabililor cu asigurările din întreprinderi, organizații economice și instituții, agenților și inspectorilor de asigurare sau ... direct ... oricărei unități teritoriale ADAS.

OFICIUL JUDEȚEAN DE TURISM ARAD

STAȚIUNEA
BALNEO — CLIMATERICĂ
MONEASA

ODIHNĂ, TRATAMENT, RECONFORTARE

UN POPAS PLĂCUT
PUTEȚI FACE LA

Hanul

«CETATEA DEZNA»

ORIUNDE

ci-co

ORICÎND

CITITI

Romania pitorească

revistă
lunară
de
turism

Lei 14